

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DIŞ TİCARET İŞLEMLERİNDE E-İŞ VE
TÜRKİYE GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN
ELEKTRONİK ORTAMA TAŞINMASI
E-DEVLET VE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

GÜNEŞ ÖZBEK

2501030432

TEZ DANIŞMANI:
YRD. DOÇ. MURAT ERDAL

İSTANBUL 2005

ÖZ

Bu çalışma; gümrüklerin standart, hızlı, basit ve kağıtsız ortamda çalışması anlamına gelen elektronik gümrük sisteminin getirdikleri üzerine kuruludur. Bu bağlamda, ticaretin kolaylaştırılması, gümrük kontrollerinin hızlı, etkili ve modern risk yönetim tekniklerine dayalı olarak yürütülmesi, gümrük prosedürleri ile farklı uygulamalara son verilmesi ve dış ticarete etkinlik ve verimliliğin sağlanması detaylı olarak incelenmiştir.

Uluslararası organizasyonların ve gelişmiş ülkelerin girişimleri, gümrük idarelerinde yapılan modernizasyon çalışmaları ve bu konu ile ilgili yasal düzenlemeler ele alınarak, gümrük otomasyon projelerinin geliştirilmesi ve gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ile ticari verilere elektronik ortamda ulaşılmasının sağlanması sayesinde, erken güvenlik kontrollerinin uygulanabilirliği, gümrük işlemlerinde, tektip uygulamanın oluşturulduğu, uluslararası ticaretin kolaylaştırıldığı ve etkin olarak kontrol edildiği sonuçlarına varılmıştır.

ABSTRACT

This study is based on the advantages of standard, quick, simple and paperless environment for customs that is named as electronical customs. In this context trade facilitation, the execution of customs controls as quick, effective and based on modern risk management techniques, avoiding different and conflicting approaches, efficiency on trade are examined in details.

By handling international organizations and developed countries initiatives, the modernization of the customs and legal arrangements about this matter it is figured out that with the customs automation projects and facilitation of customs; early security checks, the standards setting for customs procedures, efficient controls and facilitate legitimate trade are provided.

ÖNSÖZ

E-ticaret kavramı ile birlikte; ticaretin basitleştirilmesi ve gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması yönünde yapılan çalışmalar hız kazanmış böylelikle; dış ticaret işlemlerinde etkinlik ve verimlik sağlanmış, kontrol metodları modernize edilmiş ve iletişim güçlendirilmiştir. Bu çalışma ile birlikte; gümrük idarelerinin modernleşmesi, gümrük işlemlerinin elektronik ortama taşınması ve e-gümrük projesinin sağladıklarına değinilecektir. Bu çalışmanın önemi; gümrük uygulamalarının modernleştirilmesi ve değişen yönlerinin incelenmesi amacıyla Avrupa ve ABD'deki örnekleriyle karşılaştırılması olarak açıklanabilir. Bu bağlamda; gümrük konusunda uzman ve yöneticilerle yapılan görüşmeler AB'nin, ABD'nin ve Dünya'da e- gümrük alanında çalışmalar yapmış ülkelerin (Fransa, Filipinler, İngiltere, Singapur...) resmi gümrük siteleri ile Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Gümrük Örgütü'nün resmi gümrük siteleri; Türkiye'de yapılan çalışmaları açıklayabilmek için Gümrük ve Dış Ticaret Müsteşarlıklar'ının, ETTK'nın, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi'nin resmi gümrük siteleri, e-devlet, e-ticaret alanlarında yayımlanmış kitap ve makaleler ile e-gümrük konusunda yayımlanan makaleler kaynak olarak kullanılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ	XII
KISALTMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	1
1. ELEKTRONİK DEVLET VE DIŞ TİCARET ETKİLEŞİMİ	
1.1. E- Devletin Kapsamı Ve Elektronik Devlet Uygulamaları.....	3
1.2. E- Devlet Çerçevesinde Dış Ticaret İşlemleri ve E-Ticaret Uygulamaları.....	13
1.2.1. E-Ticaret Kavramının Gelişimi.....	15
1.2.2. Dış Ticarete Etkinlik Açısından E-Ticaretin Yapılanması.....	20
2. DIŞ TİCARET İŞLEMLERİNDE GÜMRÜKLERİN İŞLEVİ VE GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU.....	25
2.1. Uluslararası Kuruluşların Gümrük İşlemlerinin Elektronik Ortama Taşınmasına Yönelik Çalışmaları.....	26
2.1.1. Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Çalışmaları.....	27
2.1.2. Dünya Gümrük Örgütü'nün (DGÖ) Çalışmaları.....	30
2.1.3. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Çalışmaları.....	36
2.1.4. Birleşmiş Milletler'in (BM) Çalışmaları.....	37
2.1.4.1. BM Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL).....	37
2.1.4.2. BM Avrupa Ekonomik Komisyonu.....	38
2.1.4.3. BM Ticaret Ve Kalkınma Konferansı.....	38
2.1.4.4. BM Ticaret Verimliliği Sempozyumu.....	39

2.1.4.5. BM Ticaret Noktaları Programı.....	39
2.1.4.6. BM Gümrük Otomasyon Sistemi Projesi (ASYCUDA)	41
2.1.4.7. BM Çift Taraflı Ve Bölgesel Geçiş Anlaşmaları.....	43
2.1.4.8. BM Geliştirilmiş Kargo Bilgi Sistemi Projesi (ACIS)	44
2.2. Avrupa Birliği'nin (AB) Gümrük İşemlerinin Elektronik Ortama Taşınmasına Yönelik Çalışmaları.....	44
2.2.1. AB'nin Gümrük Politikası.....	46
2.2.1.1. AB'nin Gümrük Stratejisi..	47
2.2.1.2. AB'de E-Gümrük Uygulamaları.....	50
2.2.1.3. AB'de Elektronik Gümrük Uygulamaları Ve İhracat Kontrol Sistemi (ECS)	51
2.2.1.4. AB'nin Gümrüklerinde Uygulanan Güvenlik Çalışmaları.....	53
2.2.1.4.1. AB'nin Güvenlik İle İlgili Girişimleri ve Gümrük Güvenlik Programlar(CSP)	53
2.2.1.4.2. A.B'nin Güvenlik İnisiyatifiyle İlgili Düzenlemeleri.....	56
2.2.1.4.3. Üçüncü Ülkelerle Güvenlik İşbirliği.....	63
2.2.1.5. AB'de Ticaretin Kolaylaştırılması Çalışmaları.....	64
2.2.2. AB'nin Gümrük İşbirliği Programları.....	65
2.2.2.1. Gümrükler 2007 Programının Oluşturulması.....	65
2.2.2.1.1. Gümrükler 2007 Programı Çerçevesinde Topluluk Alanının Korunması.....	67
2.2.2.1.2. Gümrükler 2007 Programı Çerçevesinde Eşdeğer Sonuçlar Ve Altyapı Sistemi.....	68

2.2.2.1.3. Gümrükler 2007 Programı Çerçevesinde AB'nin Genişleme Politikası AB'nin Genişleme Politikası.....	68
2.2.2.1.4. Gümrükler 2007 Programının Çalışma Yapısı.....	69
2.2.2.1.4.1. Gümrükler 2007 Programı Komitesi.....	70
2.2.2.1.4.2. Gümrükler 2007 Programının Yönetimi.....	73
2.2.2.2. Gümrük Kodlarının Modernizasyonu.....	75
2.2.2.2.1. Gümrük Kodlarının Modernizasyonu Önerisinin Amacı.....	75
2.2.2.2.2. Gümrük Kodlarının Modernizasyonunda Politika Seçenekleri.....	76
2.2.2.2.3. Gümrük Kodlarının Modernizasyonunda İş Akışı.....	77
2.2.2.3. Gümrük İşbirliği İçin Anahtar Politikalar.....	78
2.2.2.3.1. Topluluk Çıkarlarının Korunması.....	78
2.2.2.3.2. Eşdeğer Sonuçlar Ve Altyapı Sistemi.....	83
2.2.3. Gümrük Kontrolleri.....	84
2.2.3.1. Risk Yönetimi	85
2.2.3.2. Taklit ve Korsanın Önlenmesi.....	86
2.2.3.3. Gümrük Laboratuvarların Rolü.....	91
2.2.3.4. Kültürel Malların Kontrolü.....	95
2.2.3.5. Liman ve Havaalanı İletişim Gruplarının Oluşturulması Yönetimi	96
2.2.4. Gümrüklerde Yeniden Yapılanma Ve Modernizasyon Uygulamaları Üzerine Dünyadan Örnekler Yönetimi	97
2.2.4.1. İngiltere.....	97

2.2.4.2. Almanya.....	99
2.2.4.3. Fransa.....	100
2.2.4.4. Norveç.....	101
2.2.4.5. Kanada.....	101
2.3. ABD'nin Gümrük İşlemlerinin Elektronik Ortama Taşınmasına	
Yönelik Çalışmaları.....	102
2.3.1. Yetkili Ekonomik Kullanıcı (AEO)	104
2.3.2. Konteynır Güvenlik Girişimi (CSI)	105
2.3.3. Sınır Güvenliği (CBP)	107
2.3.4. Gıda Ve İlaç İdaresi (FDA)	108
2.3.5. Önceden Bildirim Sistemi	109
2.3 .6. Ticari Çevre Otomasyonu (ACE)	111
2.3.7. Kargo Bilgilerinin Elektronik Ortamda Görüntülenmesi...	112
2.3.8- Elektronik Vize Bilgi Sistemi Projesi (ELVIS).....	113
2.3.9. Elektronik Sertifika Sistemi (E-CERT).....	114
 3. TÜRKİYE'DE GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU	
VE TÜRKİYE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI	115
3.1.Gümrük İdarelerinin Modernizasyon Kapsamında Projeler..	115
3.1.1. Gümrük Müsteşarlığı'nın Modernizasyon	
Uygulamaları.....	116
3.1.1.1. Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu	
Projesi(GİMOP)	116
3.1.1.2. Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri (BİLGE)..	121
3.1.1.2.1. Bilge Modülleri	122
3.1.1.3.Elektronik Veri Değişimi Uygulaması (EDI).	126
3.1.1.3.1.Gümrük Partnerlerinin EDI	
Kullanımı.....	130
3.1.1.4. Gümrük Veri Ambarı Sistemi (GUVAS).....	133

3.1.1.5. Gümrük Kapıları Güvenlik Sistemleri	
Projesi (GUMSİS)	134
3.1.2. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın Modernizasyon	
Uygulamaları.....	137
3.2. Gümrük İşlemleri İle İlgili Yasal Düzenlemeler.....	142
3.3. Gümrük İdarelerinin Uluslararası Kuruluşlar İle İlişkileri.....	147
3.3.1. DTÖ İle İlişkiler.....	148
3.3.2. DGÖ İle İlişkiler.....	149
3.3.3. Taraf Olunan Uluslararası Sözleşmeler.....	150
3.4. Gümrük İdarelerinin Avrupa Birliği İle Kurumsal İlişkileri..	151
3.4.1. AB İle Gümrük İşbirliği Komitesi (GİK)	
Toplantıları.....	151
3.4.2. AB ve Aday Ülkeler Gümrük İdareleri Başkanları	
Toplantısı	154
3.4.3. AB Komisyonu Gümrük Kodu Komitesi	
Toplantıları.....	154
4. TÜRKİYE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI.....	155
4.1. Uygulamanın Önemi	155
4.2. Uygulamanın Amacı.....	155
4.3. Uygulamanın Ön Çalışması	155
4.4. Uygulamanın İçeriği ve Kısıtları	156
4.5. Gümrük İşlemlerinin Elektronik Ortamda Uygulanması.....	156
4.5.1 Normal İthalat İşlemlerinde E-Gümrük	
Uygulamaları.....	157
4.5.2. Dahilde İşleme İzin Belgesi Kapsamında (DİİB)	
İthalat İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	159
4.5.2.1. D1 Kapsamında Olanlar.....	160
4.5.2.2. D-2 ve D-3 Kapsamında Olanlar.....	160

4.5.3. Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamındaki Eşyanın İthalatı İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	161
4.5.4. Suphalan İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	162
4.5.5. Bedelsiz İthalat İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	163
4.5.6. İhracat İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	163
4.5.7. Bedelsiz İhracat İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	164
4.5.7.1. Bedelsiz İhracatta Geçici Çıkış.....	164
4.5.7.2. ATA Karnesi ile Giriş Çıkış.....	165
4.5.8. Gümrük Değişikliği İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	166
4.5.9. Redrese İşlemlerinde E-Gümrük Uygulamaları.....	166
4.6. Uygulamanın Sonucu.....	167
SONUÇ.....	171
KAYNAKÇA.....	180

ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ

ŞEKİL LİSTESİ

- ŞEKİL 1:** EDİ SİSTEMİ TEKNİK İŞLEYİŞ MODELİ
- ŞEKİL 2:** AB RİSK YÖNETİM SÜREÇLERİNİN ELEMANLARI
- ŞEKİL 3:** RİSK ANALİZLERİ

TABLO LİSTESİ

- TABLO 1:** GCL PLENARY İŞBİRLİĞİ GRUBU EYLEM PLANLARI VE FAALİYET RAPORLARI
- TABLO 2:** ABD GÜMRÜK İDARESİ VE CSI PROJESİ KAPSAMINDA İŞBİRLİĞİ ANTLAŞMASI İMZALAYAN ÜLKE VE PROJEDE KULLANILAN LİMANLAR
- TABLO 3:** BAZI GÜMRÜKLERDE EDİ ORANLARI İTHALAT İHRACAT TOPLAM BEYANNAME ORANI

KISALTMALAR

A.E.O:	YETKİLİ EKONOMİK KULLANICI (AUTHORIZED ECONOMIC OPERATOR)
AB:	AVRUPA BİRLİĞİ
ACE:	TİCARİ ÇEVRE OTOMASYONU (THE ADAPTIVE COMMUNICATION ENVIROMENT)
ASYCUDA:	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜMRÜK OTOMASYON SİSTEMİ (THE AUTOMATED SYSTEM FOR CUSTOMS DATA)
AT:	AVRUPA TOPLULUĞU
BİLGE:	BİLGİSAYARLI GÜMRÜK ETKİNLİKLERİ
BM:	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
CUSCAR:	GÜMRÜK KARGO MESAJLARI (CUSTOMS CARGO REPORT MESSAGE)
CUSDEC:	GÜMRÜK BEYANNAMESİ MESAJLARI (CUSTOMS DECLARATION MESSAGE.)

CUSRES:	GÜMRÜK CEVAP MESAJLARI (CUSTOMS RESPONSE MESSAGE)
CUSREP:	GÜMRÜK TAŞIMA RAPORU MESAJLARI (CUSTOMS CONVEYANCE REPORT MESSAGE)
CSP :	GÜVENLİK PROGRAMI (CONSERVATION SECURITY PROGRAM)
CSI:	ABD KONTEYNER GÜVENLİĞİ SİSTEMİ (COMPUTER SECURITY INSTITUTE)
CBP:	GÜMRÜK VE SINIR GÜVENLİĞİ(US CUSTOMS AND BORDER PROTECTION)
DTÖ:	DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ
DGÖ:	DÜNYA GÜMRÜK ÖRGÜTÜ
EDI:	ELEKTRONİK VERİ DEĞİŞİMİ (ELECTRONIC DATA INTERCHANGE)
ELVIS:	ELEKTRONİK VİZE BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ (THE ELEKTRONİK VISA INFORMATION SYSTEM)
E-CERT:	ELEKTRONİK SERTİFİKA SİSTEMİ (ELECTRONICAL CERTIFICATE SYSTEM)
ECS:	İHRACAT KONTROL SİSTEMİ (EXPORT CONTROL SYSTEM)
ECAC:	AVRUPA SİVİL HAVACILIK KONFERANSI (EUROPEAN CIVIL AVIATION CONFERENCE)
ETKK:	ELEKTRONİK TİCARET KOORDİNASYON KURULU

FAA:	ABD FEDERAL HAVACILIK İDARESİ (FEDERAL AVIATION ADMINISTRATION)
FDA:	ABD GIDA VE NARKOTİK İLAÇ YÖNETİMİ (FOOD AND DRUG ADMINISTRATION)
FIATA:	ULUSLARARASI TAŞIMACILIK VE LOJİSTİK DERNEKLERİ FEDERASYONU (INTERNATIONAL FEDERATION OF FREIGHT FORWARDERS ASSOCIATIONS)
GATT:	GÜMRÜK TARİFELERİ VE TİCARET GENEL ANLAŞMASI (THE GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE)
GCL:	AVRUPA GÜMRÜK LABORATUVARLARI GRUBU
GÜVAS:	GÜMRÜK VERİ AMBARI SİSTEMİ
GİMOP:	GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU PROJESİ
GUMSİS:	GÜMRÜK KAPILARI GÜVENLİK SİSTEMLERİ PROJESİ
GPS:	ARAÇ TAKİP SİSTEMİ
GOS:	GÜMRÜKTEN OTOMATİK GEÇİŞ SİSTEMİ
ICAO:	ULUSLARARASI SİVİL HAVACILIK ORGANİZASYONU (INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION)
İGEME:	İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

ILIAD:	GÜMRÜK ANALİTİK METHODLARI
IMF :	ULUSLARARASI PARA FONU (INTERNATIONAL MONEY FUND)
INGRID:	FRANSA GÜMRÜK DAHİLİ KAYNAKLARI YÖNETİMİ GÖSTERGESİ
ISO:	ULUSLARARASI STANDARTLAR ÖRGÜTÜ
IT:	BİLGİ TEKNOLOJİLERİ (INFORMATION TECHNOLOGIES)
LAN:	YEREL ALAN AĞLARI
MCC:	GÜMRÜK KODLARININ MODERNİZASYONU (MODERNIZATION OF CUSTOMS CODE)
NCTS :	BİLGİSAYARLA İŞLETİLEN GEÇİŞ SİSTEMİ (NAVAL COMPUTER AND TELECOMMUNICATIONS SYSTEM)
OECD:	EKONOMİK KALKINMA VE İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT)
PNR :	YOLCU İSİM KAYDI (PASSENGER NAME RECORD)
PAPS:	ÖN VARİŞ NAKİL SİSTEMİ (PRE ARRIVAL PROCESSING SYSTEM)
TOSYÖV:	SERBEST MESLEK MENSUPLARI VE YÖNETİCİLER VAKFI
TTGV:	TÜRKİYE TEKNOLOJİ GELİŞTİRME VAKFI
TÜBİTAK:	TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU
UNCTAD :	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARET VE KALKINMA RAPORU (UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT)
UNCITRAL:	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU KOMİSYONU (UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW)

UN/ CEFAT:	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARETİ KOLAYLAŞTIRMA MERKEZİ (UNITED NATIONS CENTER FOR TRADE FACILITATION AND ELECTRONIC)
UDN:	ULUSLARARASI NAKLİYECİLER DERNEĞİ
UNECE:	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER AVRUPA EKONOMİK KOMİSYONU
WAN :	GENİŞ ALAN ŞEBEKESİ (WIDE-AREA NETWORK)

GİRİŞ

Bilişim teknolojilerinin (IT) gelişimiyle; bilgi toplumu kavramı ortaya çıkmış ve böylelikle; başta ekonomi olmak üzere kültür, siyaset ve yönetim gibi alanların elektronik ortamda işleyişleri sağlanmıştır. Bu sayede, düşük maliyetle kaliteli hizmet sunan, vatandaş memnuniyetini benimseyen, elektronik iş ve elektronik ticaret (e-ticaret) modellerinden yola çıkarak; kamu yönetiminin yeniden yapılanmasıyla beraber gelişen bir elektronik devlet (e-devlet) kavramı karşımıza çıkmıştır. Hızla yayılmaya başlayan e-ticaret kavramı; ticaretin basitleştirilmesi ve gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması yönünde çalışmalara hız vermiştir. Bu sayede dış ticaret işlemlerinde etkinlik ve verimlilik sağlanmıştır. İthalatçı ve ihracatçının anlaşmaları siparişleri ve sonuç olarak, bundan kazanç sağlamaları ‘e-ticaret’ olarak adlandırılırken, malın gümrük sahasına girişinden sonraki tüm aşamalar ‘e-gümrük’ olarak adlandırılmaktadır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde; tüm bu olgulara şekil veren e-devlet kavramının kapsamı üzerinde durulduktan sonra e-devletin alt yapısının oluşturulmasının önemine değinilecektir. Bölümün son kısmında; e-devlet çerçevesinde dış ticaretin şekillenmesini incelemek amacıyla; önce bilgi ekonomilerinin gelişmesi, mal ve hizmet ticaretinin ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi için çok önem arzettiğinden bilgi yönetimi ve dış ticaretle ilişkisine değinilecektir ve dış ticaret işlemlerinde e-ticaret kavramı açıklanacaktır.

E-ticaret kavramıyla; ekonomik bütünleşmelerin artması, gümrük vergilerinin kademeli olarak azaltılması, uluslararası terörizm, organize suçlar ve siber suçların yaygınlaşmasının önlenmesi, insan hayvan ve çevre sağlığının korunması amacıyla; gümrük idareleri modernleşmesi önemli bir hal almıştır.

Bu bağlamda; ikinci bölümde; dünyada gümrüklerin reformu ve gümrük idarelerinin modernizasyonu üzerinde durulacaktır. Gümrük işlemlerinin elektronik ortama taşınmasına yönelik olarak uluslararası kuruluşların, AB'nin ve gelişmiş ülkelerin yaptığı çalışmaların ardından tüm bu örneklerin ışığında üçüncü bölümde Türkiye gümrük idarelerinde yapılan modernizasyon çalışmaları ve bu konu ile ilgili yasal düzenlemeler ve AB ile uyum süreci içerisinde Türkiye'de e-gümrük uygulamaları ele alınacaktır.

E-gümrüğe geçişle beraber eşyanın gümrük sahasına gelişinden ithalat veya ihracat süreci tamamlanıncaya kadar geçen tüm aşamalarda, işlemler gerçek zamanlı olarak bilgisayar ortamında yapılmaya başlanmış, ticareti kolaylaştırmak ve dünya pazarlarında rekabete girecek olan ithalat ve ihracatçılara destek sağlamak amacı ile, maksimum hız minimum dokümanla malların elektronik ortamda gümrüklenmesi sağlanmıştır. E-gümrük alanındaki bu hızlı gelişmelerin Türkiye'ye nasıl yansıdığının araştırılmak istenmesi sebebiyle; bu alanda AB ve A.B.D'de yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenerek, bu incelemelerin doğrultusunda Türkiye'deki e-gümrük uygulamaları analiz edilmeye çalışılmış ve uluslararası arenada almış olduğumuz pozisyon ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Tezin amacı dış ticaret işlemlerinde e-devlet uygulamalarını analiz etmek, e- ticaret ve güvenlik, bununla beraber gümrük denetimleri; e-gümrük projesinin sağladığı etkinlik ve verimliliği açıklamaktır.

1. ELEKTRONİK DEVLET VE DIŞ TİCARET ETKİLEŞİMİ

Günümüzde bilişim teknolojilerinin giderek yaygınlaşmasıyla; devletin sunduğu hizmetlerin etkin bir şekilde kullanılması, vatandaşların devlete doğrudan ulaşımının sağlanması karşımıza e-devlet kavramını çıkarmıştır. Kamu yönetiminin şeffaf ve verimli işleyişini sağlayan bu yapı, devleti geleneksel devletin tek yönlü iletişime sahip yapısından sıyrarak; etkileşimi sağlayan açık devlet modeline doğru yöneltmiştir. Bu sayede gelişen teknolojilerin verimli kullanımı sağlanmış ve vatandaşın da etkin katılımıyla kamu yönetimi birimleri arasında işbirliğinin doğmasını desteklemiştir. Bu modeli açıklığa kavuşturmak için öncelikle e-devlet kavramını açıklayıp, e-devletin işlevlerine ve vatandaşa sunduğu temel hizmetlere değinilecektir.

1.1. E-DEVLETİN KAPSAMI VE ELEKTRONİK DEVLET UYGULAMALARI

E-devlet kavramını; vatandaşların ya da iş dünyasının devlet kurumlarıyla olan ilişki ve işlemlerinin elektronik ortamda kesintisiz ve güvenli olarak yapılabilmesi şeklinde tanımlayabiliriz.

Tüm dünyada kamu kurumlarının hizmetlerini hızla internete taşımasıyla e-devlete doğru gidilmektedir ve devlet-vatandaş ilişkisi farklılaşmaktadır. Vatandaşlar ulaşmak istedikleri bilgiye ve resmi evraklara daha az bürokratik işlemle daha hızlı bir şekilde erişmektedir. Böylece bir yandan devlet saydamlaşmakta, öte yandan da vatandaşlar devletin karar mekanizmalarında daha aktif yer almaktadır.¹

¹J.E Fountain, **Building the Virtual State: Information Technology and Institutional Change**, Washington D.C. Brookings Institution, 2001, s. 58.

E-devlet kavramı bilgiyi oluşturan; kamu politikası, yönetim organizasyon ve bilgi teknolojileri olmak üzere üç temel domain temeline dayanmaktadır. Bu üç domain farklılıklarına rağmen birbirleriyle devamlı etkileşim içindedir, uyumsuzluk durumlarında birçok soru üreterek örgütsel olarak uygulanabilir ve sosyal olarak kabul edilebilir çözüme yönelik olası teknik öneriler sunarlar.²

Elektronik ortamın kamu yönetimin yeniden yapılanmasındaki pozitif etkileri yadsınamaz. Oluşturulan açık ağı erişim alt yapısı, isteyen herkesin bilgiye ulaşmasını ve her düzeyde vatandaşın yönetime katılımını sağılayan bir ortama sahiptir. Böylece hizmet üretim ve yönetim sürecinde vatandaşların istek ve eğilimleri daha etkin değerlendirilmekte ve vatandaşların yönetime katılımı arttırarak demokrasinin tabana yayılması sağılanmaktadır. Kurumlar arası bilgi alışverişi sayesinde, iş ve veri yinelenmesi önlenerek; devlet kendi iş süreçlerini daha ucuz, kaliteli ve kısa sürede yapabilmekte; yani işlem maliyetleri ve süreleri azalmaktadır.

Elektronik arşivleme ve kayıtlama sistemiyle anında bilgilenme gerçekteştiğı gibi, dosya, evrak aşınması veya kaybolması gibi kamusal gerekçeler ortadan kalmaktadır ve kamusal karar organlarının karar alma süreçleri için gereken veriler sağılıklı ve hızlı derlenmektedir.

İnternet teknolojilerinin kamu hizmetlerini sağılamada kullanılmaya başlamasıyla birlikte kamu sektörünün işleyiş verimliliğı büyük ölçüde artarken, isteyen herkesin dünyanın her yerinden 7 gün 24 saat bilgiye ulaşımının ve vatandaşların her konuda görüşlerini rahatça iletmeleri sağılanmaktadır.

E-devlet elektronik ortamda oluşturulan etkileşimlerle bir akım işleyişi oluşturmaktadır. Bu sistemi; devlet kurumları arasında, devlet-vatandaş arasında, devlet-işletmeler arasında olmak üzere alt başlıklar ile inceleyebiliriz.

²Dawes S.S Kelly Bloniarz, "Some Assembly Required: Building a Digital Government for the 21st Century Report of a Multidisciplinary Workshop", (Çevrimiçi) <http://www.ctg.albany.edu/resources/abstract/abdfinalreport.html>, 02 Ekim 2004.

Oluşturulan etkileşimlere ek olarak; devlet-yabancı uyruklular arasında göçmenlik başvurusu, çalışma izni gibi diğerk hizmetlerden de bahsedebiliriz.

Devlet kurumlarına yönelik hizmetlerin sağlanması için; kurumlar arası işbirliği ve bilgi alışverişinin etkin ve verimli biçimde yürütülmesi; kurumlar arası bilgi akışının sağlanması için kurumların otomasyon süreçlerini ve bilgi altyapılarını tamamlamaları gereklidir.

Devletten vatandaşa yönelik hizmetlerde karşımıza devlet portalları çıkar. Bu sayede; bilgi sağlama ve verme amacıyla hizmetler sunulur. Örneğın sanatsal faaliyetler, metodoloji hizmetleri, resmi gazete, yerel yönetim hizmetleri, ehliyet, pasaport işlemleri, askerlik, sağlık, aile ve çocuk ile ilgili işlemler, askerlik başvurusu, hazine bonoları, devlet tahvili işlemleri, bankacılık işlemleri, standart, marka, patent başvurusu vergi beyannamesi ve tahakkuk işlemleri, bilimsel araştırma formlarına başvuru, sigorta işlemleri olarak sıralanabilirler.

Devletten iş dünyasına yönelik hizmetlerden bahsederken; insan hatalarının en aza indirilmesi ve uygulamaların hız kazanması için; kamunun iş dünyasına yönelik sunduğu gümrük hizmetleri, açılan ihaleler ve satın alma işlemleri ele alırız. Devlet kuruluşları internet üzerinden; işsizlik sigortası, sosyal güvenlik, sosyal yardım, gelir dağılımı ve ödeme, iş danışmanlığı, vergi, tapu, nüfus, sağlık, gümrük, adli sicil hizmetlerini rahatlıkla vatandaşına sunabilir. Böylelikle; daha katılımcı ve daha şeffaf bir süreç sağlanarak devletin kendini idari olarak yenilemesi, bireylerin kurumların ve işletmelerin devlete elektronik erişimi, ulusal ve küresel hukukun yürütülmesi, son olarakta kamu güvenlik ağının kurulması sağlanacaktır.

Ulusal ve küresel hukukun yürütülmesi; yasal uygulama kurumlarına parmak izi, kimlik kartı ve fotoğraf gibi bilgileri küresel tabanda paylaşma fırsatı doğmakta, bunun sonucunda uluslararası suç ve terör örgütleri ile mücadele teknolojik olarak kolaylaşmaktadır.

Bunun yanı sıra doğal afetlere maruz kalan bölgelere yardım ulaştırma, yardıma muhtaçları tespit etme yardımları organize bir biçimde dağıtma, tıbbi müdahale, ilk yardım ve sağlık hizmetleri yeni teknoloji uygulamaları ve internet kullanımı ile daha başarılı olarak yerine getirebilmektedir

Dünyada e-devlet uygulamalarına bakacak olursak; sosyal güvenlik yönetimi başta olmak üzere vatandaşlık hakları, e-ticaret için gerekli belge izinleri, vergi ödeme kolaylıkları ve belediye hizmetlerinin sunulması gibi, öncelikli devlet servislerinin kurulmasıyla başlatıldığını görürüz. Örneğin; Singapur dünyanın en modern bilişim altyapısına sahip ülkelerinden biridir. Hükümet tarafından tasarlanan ve özel sektör idaresinde işletilen Singapur One adlı iletişim ağı, ülkedeki bir çok evin ağ bağlantısını sağlamış durumdadır. Singapur'da yetişkin nüfusun %53'ü internet üzerinden kamu sektörlerinin sunduğu hizmetlerden faydalanmaktadır.³

ABD'de eyalet portallarının kurulumu ile somut çalışmalara imza atılmıştır. Örneğin California eyalet portalı, trafik vergisi, lisans yenileme gibi birçok çevrimiçi hizmetlerin sunulduğu kişiselleştirilebilir bir portal yapısındadır. North Carolina eyalet portalı ise; bu hizmetlerin yanı sıra vatandaşlara, işyerlerine ve devlet çalışanlarına özel içerik ve çevrimiçi hizmetler sunan bir yapıda kurulmuştur.

Dünya'daki e-devlet uygulamalarına birkaç örnek ile değindikten sonra Türkiye'de e-devlet uygulamalarına ve bu alanda yapılan çalışmalara bakalım. Türkiye'de e-devlet uygulamalarına; 58. Hükümet tarafından hazırlanan Acil Eylem Planı'nda e-dönüşüm Türkiye projesi'ne yer verilmiş ve 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık genelgesi ile e-dönüşüm Türkiye projesi'nin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları belirlenmiştir. Uygulamanın amaç ve esasları doğrultusunda ve oluşturulan kurumsal yapı

³**TBD Kamu-Bib Çalışma Grubu 2**, "E-Devlet :Ulusal Örgütlenme Kapsamında Toplumsal Katılım Yapıları", Ankara, Mayıs 2003, s. 24.

içerisinde çalışmalar katılımcı bir yaklaşımla sürdürülmektedir. Bahse konu genelge, bunu izleyen 2003/48 sayılı genelge ve günümüze kadar yürütülen çalışmalardan e-dönüşüm Türkiye projesinin bir toplumsal dönüşüm projesi olarak ele alındığı görülmektedir. Bu açıdan, raporda farklı ifadeler yerine, bir değişim felsefesini yansıtan e-dönüşüm Türkiye terimi kullanılarak ifade birliği sağlanmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.⁴

Türkiye’de kamu hizmetlerinin otomasyonunun sağlanması, bilgilere erişim kolaylığının sağlanması ve bilgisayar donanım ve yazılım altyapısının geliştirilmesi amacıyla hizmet odaklı projeler yürütülmektedir. Bunların başlıcaları:

- İçişleri Bakanlığı Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS),
- Başbakanlık Mevzuat Bilgi sistemi Projesi (MBS),
- Başbakanlık Resmi Gazete Bilgi Sistemi (REGA),
- Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık İstatistikleri Bilgi Sistemi,
- Gümrük Müsteşarlığı Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi (GİMOP),
- Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Bilgisayar Otomasyonu (VEDOP),
- Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı (UYAP),
- İçişleri Bakanlığı İl Envanteri Modernizasyonu (İLEMOD),
- Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Ağı Oluşturma Projesi (Pol-Net),
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Bilgi Sistemi (TAKBİS),
- Milli Emlak Otomasyon Projesi(MEOP),
- Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk İşlemleri Otomasyon Projesi,
- Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemi (MEBBİS) olarak sayılabilir.

⁴Recep Çakal, "Türkiye 2.Bilişim Şurası Taslak Raporuna İlişkin DPT Değerlendirmesi", 28 Nisan 2004, (Çevrimiçi) <http://www.bilisimsurasi.org.tr/>, 03 Aralık 2004.

TÜBİTAK liderliğinde Türkiye'nin e-Avrupa sürecindeki sorumluluklarını yerine getirebilmesi amacıyla e-Türkiye ya da e-devlet olarak adlandırılan bir takım çalışmalar yapılmaktadır. 2006 yılında belirlenen kriterlerin tamamının yerine getirilmiş olması gerekmektedir.

Bunun için; MEDA (Euro-Mediterranean Partnership) fonundan yararlanılabilmektedir. Buna göre eğitim, sağlık, güvenlik, bayındırlık, ulaştırma, planlama, telekomünikasyon, denetim gibi hizmetleri yerine getiren merkezi idare ile meslek odaları, sivil toplum örgütleri ve özel kesimin yapması gereken çalışmalar takvime bağlanmıştır. MEDA Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 25 Ağustos 1997 tarihli kararı uyarınca Dış Ticaret Müsteşarlığının koordinasyonunda oluşturulmuştur. Bu durum, dünya finans hareketlerinin giderek daha çok elektronik ortama bağlı olarak gerçekleşmesi olgusu ve bu gelişmelere ülkelerin hazırlık yapmasının göstergesidir.⁵

Yeniden yapılanma, bilişim ve iletişim teknolojilerinin iş süreçlerinde ve işlem akışlarında uygulanıyor olması nedeniyle yapılması planlanan değişikliklerin tam olarak özümselememesi bazı problemlere neden olmaktadır. Bu problemlerde bazı yasal düzenleme eksikliklerinden; teknik eleman eksikliği ve bunu telafi etmek üzere dış kaynak kullanımı gibi yollara başvurulmasının yaygın olmamasından ileri gelmektedir. Türkiye'de birbirinden kopuk e-hizmetler verilmektedir. Hemen hemen tüm kamu kuruluşunun web sayfası bulunmaktadır. Kurumların hazırladıkları web sayfaları, çoğunlukla kurumsal tabanda bilgilendirme yapılmaktadır. Kurumlar arası iletişim kurma, bilgilendirme ve etkileşimli hizmet servisleri çok az seviyededir.

Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşları öncelikle ellerinde mevcut olan dokümanları elektronik ortama geçirmelidir.

⁵Murat Çak, **Dünya'da Ve Türkiye'de Elektronik Ticaret Ve Vergilendirilmesi**, İstanbul, İTO Yayınları, Yayın No. 2002-6, Şubat 2002, s.70.

Her kurumun kendine ait bir web sayfalarında sadece kurumun amacı ve faaliyetlerini tanıtıcı ve vatandaş bilgilendirici yönde değil; müşteri durumunda olan yurttaşın işlerini de yine elektronik ortamda gerçekleştirmesini sağlayacak interaktif bir şekilde organize edilmelidir. Bilişimden sorumlu bir koordinasyon birimi kurulmalıdır. Bu son zamanlar da Bilgi Toplumu Bakanlığı - Bilgi/Enformasyon Bakanlığı- olarak gündemdedir. Model olarak, sürekliliği olan, devletin en üst seviyesinde temsil edilen ve bakanlıklar üstü bir yapı kurulmalıdır ve e-gelişmeleri organize etmelidir. Türkiye'deki elektronik devlet uygulamaları; Avrupa Birliği'nin (AB) yeniden yapılanmasını ortaya koyan e-Avrupa programı çerçevesinde; e-Türkiye projesi ile sürdürülmektedir.

Bilgi toplumuna ve bilgi ekonomisine geçişte; e-ticaretin rolü yadsınamaz. Her anlamda yeni ve geleneksel ticarete alternatif olarak değil, iletişim ve bilgi işleme teknolojilerinin gelişimine paralel olarak ortaya çıkan ve ticareti kolaylaştıran bir yeniliktir.

Devletin vatandaşlarına sunduğu hizmetlerin hızlı, güvenilir ve etkin şekilde yapıldığı elektronik ortamın oluşması, hukuki ve teknik altyapının sağlanması ve bu düzenlemelerin eş zamanlı olarak uygulamaya koyulması, insan kaynaklarına yatırım yapılması koşulları ile sağlanabilir.

E-devletin altyapı gereksinimleri, bilgi güvenliğinin sağlanması, kişisel bilgilerin korunması, elektronik imza (e-imza) ve onay kurumlarına ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması ve iletişim altyapısının kurulmasıdır. E-devlete geçiş sürecinde atılması gereken öncelikli adımlar; hukuksal teknolojik ve hizmet altyapısının kurulması, toplumun uyumlaştırılmasının sağlanması için çalışmaların yapılması, gizlilik ve güvenlik konusunun önemle ele alınması ve son olarak finansal kaynakların belirlenmesi gerekmektedir. E-devlette tüm birimler arasında etkin bir veri paylaşım sistemi oluşturulmalıdır. İletişim altyapısı oluşturulurken ülkenin değişik kuruluşları bir araya getirilerek kurumlar arası koordinasyon

mutlak surette sağlanmalı, ortak hedef ve amaçlar net olarak ortaya konulmalı, projelerdeki çok başlılık önlenmelidir.

Kullanıcıların en verimli şekilde hizmet alabileceği teknolojiler belirlenmeli ve gerekli altyapı oluşturulmalıdır. Bununla beraber; toplumun öngörülen sistemlere uyumlaştırılması için gerekli eğitimler verilmelidir.

Bilgi güvenliği kavramını ele alacak olursak karşımıza en belirgin olarak elektronik ve sayısal imza konuları çıkar. E-imza, e-devlet oluşumunu en önemli ayaklarından birisidir ve bir anlamda elektronik noter (e-noter) oluşumunun da temelini oluşturmaktadır. Sayısal imza e-imzanın özel bir çeşidi olup bir anahtar çifti (açık ve kapalı anahtarlar) ile elektronik ortamda iletilen veriye vurulan bir mühüredir. Sayısal imzalar doğrulanabilirler ve inkâr edilemezler. E-devlet uygulamalarında yapılan işlemlerin güvenli olmasından daha önemli bir unsur düşünülemez ve bu uygulamalardaki karşılıklı güvenin temel taşıdır. Bu konuda yasal düzenlemelerin yapılmasının hızlandırılması gerekmektedir. Bu düzenlemelerin eksikliği e-devletin önündeki en büyük engeller arasındadır. İlk olarak; internet hizmetlerinin herkes tarafından erişilebilir düzeye getirilmesi şarttır. Daha sonra yapılacak düzenlemeler; onay kurumu, e-noter ve sayısal kimlik kartı olarak sayılabilir. Elektronik ortamda gönderici ve alıcıların kimliklerinin belirlenmesi için üçüncü kişi veya kurumlarca “sayısal sertifika” düzenlenmesi gereklidir. Bu sertifikaları düzenleyen kurumlar “onay kurumu” olarak adlandırılır. E-noter, e-devlette onay kurumlarının yanı sıra geleneksel noter sistemine benzer şekilde belge ve yetki devri istemlerini onaylayan, işleme zaman boyutunda geçerlilik kazandıran kurumdur. Sayısal kimlik kartı bir akıllı kart uygulamasıdır. Bu akıllı kart; kişisel kimlik bilgilerini, vergi kimlik bilgileri ve e-imzayı içermektedir.

Hukuksal altyapı oluşturulurken; bilgi teknolojilerinin kendine özgü yapısına dikkat edilmelidir. Bilgi güvenliliği ve gizliliği garanti altına alınması ve elektronik dokümanların geçerliliği ve e-imza ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması en önemli adımlardır. Bu yapıda gizlilik prensibi hakim olmalıdır. Öncelikle hukuksal altyapıyı oluşturmada temel yapı taşlarını temsil eden e-imza ve e-noter kavramları ticaretin gelişmesiyle ön plana çıkan ve yaşanan gelişmelere paralel olarak yapılması zorunlu değişimlerdir. Dış ticarete etkinliğin sağlanmasında önemli rol oynayan gelişmelerdir. E-ticaretin önünün açılması büyük ölçüde e-imzanın kanunlaşmasına bağlıdır. Türkiye’de, e-imzayla ilgili çalışmalar, Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın koordinasyonunda kurulan Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) tarafından başlatılmıştır. Tüm bunlara ek olarak; e-devlet finans kaynaklarının yatırıma dönüştürülmesini gerektirdiği için klasik bütçe hazırlama usulleri dışında yeni modeller oluşturulmaktadır.

Sayısal imza ile elektronik imza kavramları birbirine karıştırılmamalıdır. E-imza, verinin üçüncü tarafların erişimine kapalı bir ortamda bütünlüğü bozulmadan ve tarafların kimlikleri doğrulanarak iletildiğini, elektronik veya benzeri araçlarla garanti eden harf karakter veya sembollerden oluşmuş bir seti ifade eder. Günümüzde kullanılan çeşitli e-imza türleri vardır. Örneğin, imza dosyaları, biyometri tekniği ile oluşturulan imzalar ve sayısal imzalar en çok bilinen elektronik imza çeşitleridir.⁶

Türkiye’de elle atılan imzayla aynı hukuki sonucu doğuracak güvenli elektronik imza yasa tasarısı 15 Ocak 2004 TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi. 22 Ocak’ta Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı, 23 Ocak’ta resmi gazetede yayınlandı. Yasanın hazırlanmasında 1999/93 sayılı AB e-imza direktifi ve bu direktife göre yeniden ele alınan ve 22 Mayıs 2001’de yürürlüğe giren yeni Alman e-İmza yasası ile Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) model elektronik ticaret yasasından yararlanılmış olmakla beraber,

⁶ETKK Hukuk Çalışma Grubu Raporu, 1998, s.10.

Türk hukuk sistemine göre çeşitli uyarlamalar yapılmış ve mekanizmalar geliştirilmiştir.⁷

E-imza kanunun amacı; e-imzanın hukuki ve teknik yönleri ile kullanıma ilişkin esasları düzenlemektir.⁸ Her alanda e-imzanın kullanımını yasallaştırmayı hedeflemektedir. Kanunun ikinci bölümünde; elektronik sertifika (e-sertifika) hizmet sağlayıcısı, nitelikli e-sertifika ve yabancı e-sertifikalar için gerekli hukuki düzenlemelere yer verilmiştir. E-sertifika; imza sahibinin imza doğrulama verisi ve kimlik bilgilerini birbirine bağlayan elektronik kayıttır.⁹ E-imza kanunlarını kabul eden diğer ülkeler gibi ülkemizde de tüm hukuki işlemler, sözleşmeler yasa kapsamına alınmamıştır. Öncelikle bu hükmün özellikle borçlar hukuku, ticaret hukuku, usul hukuku, fikri ve sınai haklar ve ceza hukuku bakımından sınırlarının normlarının, mevcut yasal düzenlemeler göz önünde tutularak açıkça belirlenmesi gerekir.

E-sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetleri ve işlemlerinin denetimi konusundaki tüm sorumluluk telekomünikasyon kurumuna verilmiştir. Denetleme sırasında, denetleme yapmaya yetkili görevliler tarafından her türlü defter, belge ve kayıtların verilmesi, yönetim yerleri, binalar ve eklentilerine girme, yazılı ve sözlü bilgi alma, örnek alma ve işlem ve hesapları denetleme isteminin e-sertifika hizmet sağlayıcıları ve ilgililer tarafından yerine getirilmesi zorunlu olacaktır. Aynı zamanda telekomünikasyon sektöründe kişisel bilgilerin işlenmesi ve gizliliğin korunması hakkında yönetmelik 6 Şubat 2004 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır ve yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin amacı, telekomünikasyon sektöründe kişisel bilgilerin işlenmesi ve gizliliğinin korunmasının güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

⁷İnci Demirel, "Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Elektronik Ticaret ve Elektronik İmza Yasaları Hakkında Not, (Çevrimiçi) www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/7.doc, 10 Ekim 2004.

⁸ 15.1.2004 Tarihli 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu Madde 1.

⁹ 15.1.2004 Tarihli 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu Madde 3/I .

1.2. E-DEVLET ÇERÇEVESİNDE DIŞ TİCARET İŞLEMLERİNDE E-TİCARET UYGULAMALARI

Bilgilerin toplanması, uygun ve güvenli bir biçimde korunması; bütün kurumlardaki operasyonlara elverişliliği sağlar. Bu da bilgi yönetimi ile mümkün kılınabilir. Geleneksel kamu anlayışında hakim olan görüş sadece verilerin toplanması ve depolanması değildir. Gerekli olduğu durumlarda bu veriler üzerinde, birtakım işlemlerin yapılması ve harmanlanarak kullanıcılar için değerli bilgiler haline dönüştürülmesi gerekmektedir.

Günümüzde; gelişmiş ülkelerin ekonomik sistemleri “bilgiye dayalı ekonomiler” (Knowledge-Based Economy) olarak isimlendirilmektedir. Birçok kamu kuruluşundaki katı bürokratik yapı ve vatandaşların ihtiyaçlarına hızlı ve etkin olarak cevap verme konusundaki yetersizlikler yönetimin yeniden yapılandırılmasında alternatif arayışlar ortaya çıkartmıştır. Bu da etkin kamu politikalarının geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

Bilgi ekonomilerinin gelişiminin toplumsal yapının bütün yönleri ile serbestleştirildiği ve dışarı ile entegre olduğu bir süreçle birlikte geliştiği belirlenmektedir. Bölgesel ve ulusal sınırların ötesinde uluslararası bir yenileşme sisteminden söz edilmektedir. Dünyadaki ekonomik ilişkilerin büyük bir bölümü uluslararası şirketler tarafından gerçekleştirilirken, kurallarda evrensel düzeyde uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenmektedir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşlar dünyadaki mal, hizmet ve sermaye hareketlerini düzenlemek konusunda etkinliklerini gittikçe artırmaktadırlar.¹⁰

Bilgi ekonomilerinin gelişmesi mal ve hizmet ticaretinin ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi için çok önemli dinamikler sunmaktadır. Her

¹⁰ Birgitte Gregersen, "Learning Economies, Innovation Systems and European Integration", (Çevrimiçi) <http://www.business.auc.dk/drui/conferences/winter1997/confpapers/birgbjor.pdf>, 04 Aralık 2004.

dönemde ülkelerin ekonomik performanslarına küresel etkiler söz konusu olmakla beraber, bilgi ekonomilerinde bu ilişki daha da belirginleşmektedir. Ülke içindeki kaynakların serbest piyasa koşullarında değerlendirilmesi ile uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi yönünde politikalar benimsenmelidir.

Bilginin aktarılmasında önemli kanallardan biri uluslararası mal ve hizmet ticareti yolu ile sağlanabilmektedir. Böylece, uluslararası ticaretteki engellerin kaldırılarak serbestleştirilmesi ile birlikte ürünlerin geliştirilip üretilmesi ve pazarlanması süreçlerinde hızlı değişimler yaşanmaktadır.

Gelişmişlik sıralamasının en üst sırasında; bilgi ağlarını geliştirmiş ülkeler yer almaktadırlar. E-devletin yaygınlaşmasının önündeki en önemli engellerden biri, e-ticaretin küresel gelişimini de doğrudan etkileyen, ancak kamusal alanda çok daha ciddi sorunlar yaratabilecek olan sayısal bölünme sorunudur. Hızlı, ucuz ve herkes için erişilebilir internet hizmetinin sağlanması konusunda ulusal ve uluslararası ölçekte yaşanan ve giderek derinleşme olasılığı bulunan eşitsizlik, e-devlet projelerinin demokratik ve eşit bir düzlemde gelişmesini tehdit etmektedir.¹¹ Küreselleşme ile dünya ticaret hacminde hızlı gelişmeler baş göstermiştir. Bunun en önemli kanıtı gelişmekte olan ülkelerin de artık dünya ticaretinde aldıkları payların artmaya başlaması olarak gösterilebilir. Giderek daha rekabetçi olmaya başlayan küresel pazarlar, kamu yönetimi reformu ile daha rekabetçi bir toplum ve işgücü yaratmayı gerekli kılmıştır.

Son yıllarda üretim miktarının artması, mal akışlarının hızlanması ve miktar kısıtlaması gibi engellerin kaldırılması ile; ülkeleri dış ticaret işlemlerinde bilgi teknolojileri kullanmaya teşvik etmiştir. Devletlerin yönetimlerinin yapısal dönüşümlerini adlandıran e-devlet uygulamaları, e-iş modelleri çerçevesinde, dış ticaret işlemlerini şekillendirmişlerdir. İthalat ve ihracat süreçlerinde verimliliğin sağlanması dolayısıyla da dış ticarete rekabet avantajının yakalanması için e-

¹¹Sen Patrick, v.d, "The Internet And The Future Of Democratic Governance:Internet Policy Institute", (Çevrimiçi) <http://www.internetpolicy.org/>, 15 Ekim 2004.

ticaret uygulamalarına hız verilmiş ve bu çerçevede yapılması gereken alt yapıları tamamlamaya başlamışlardır. Ancak bu yapılanmalara ve çalışmalara değinmeden önce; e-ticaret kavramının gelişmesine değinmekte yarar vardır. E-ticaret olgusunun e-devlet içerisinde etkin kullanılması için dış ticarete etkinliğin sağlanmasında güvenlik ve vergilendirme kavramlarından söz edilmesi gerekmektedir.

1.2.1. E-TİCARET KAVRAMININ GELİŞİMİ

E-ticaret birçok kurum, uluslararası ve ulusal organizasyon tarafından şu şekillerde tanımlanmıştır: Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETTK) tarafından yapılan tanıma göre; e-ticaret; bireyler ve kurumların açık ağ ortamında (internet) ya da sınırlı sayıda kullanıcı tarafından ulaşılabilen kapalı ağ ortamlarında (intranet) yazı, ses ve görüntü şeklindeki sayısal bilgilerin işlenmesi, iletilmesi ve saklanması temeline dayanan ve bir değer oluşturmayı amaçlayan ticari işlemlerin tümüdür. Bu çerçevede, ticari sonuçlar doğuran ya da ticari faaliyetleri destekleyecek eğitim, kamuoyunu bilgilendirme, tanıtım vb. amaçlar için elektronik ortamda yapılan işlemler de e-ticaret kapsamında değerlendirilmektedir.¹²

ETTK, yeni fonksiyonuna uygun biçimde E-Ticaret Kurulu (ETİK) olarak değiştirilmiş olup, bu alanda çalışmalar sürdürülmektedir. DTÖ' ye göre; mal ve hizmetlerin üretim, reklâm, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları

¹² T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, "Elektronik Ticaret", (Çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr/genel.htm>, 01 Şubat 2005.

¹³ Çak, a.g.e., s.90.

¹⁴ World Trade Organization, "E-commerce seminar", (Çevrimiçi) <http://www.wto.org>, 15 Ocak 2005.

¹⁵ "Organization for Economic Co-operation and Development": E-commerce, (Çevrimiçi) http://www.oecd.org/publications/pol_brief/1997/9701_poli.htm, 09 Ocak 2005.

¹⁶ T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, (Çevrimiçi) <http://www.igeme.org.tr/tur/etrade/ettk/hukuk/ilkeler.htm>, 01 Şubat 2005.

üzerinden yapılmasıdır.¹³ İnternet üzerinden satılan ve ödenen ürünlerin fiziksel ve sayısal olarak teslim edilmesidir.¹⁴ Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün tanımına göre açık network (internet gibi) ya da kapalı network (AOL ya da minitel gibi) üzerinden sayısallaştırılmış yazılı metin, ses ve video görüntünün işlenmesi ve iletilmesine dayanan kişileri ve kurumları ilgilendiren tüm ticari işlemlerdir.¹⁵

Son yıllarda e-ticaret konusunda uluslararası katılımlı çalışmalar gittikçe hız kazanmış ve konuyla ilgili olarak 1997 yılında Finlandiya'nın Turku şehrinde ve 1998 yılında da Kanada'nın başkenti Ottawa'da geniş katılımlı ve zengin içerikli iki büyük toplantı yapılmıştır. Bu toplantılar günümüzde var olan e-ticaretin çatısını oluşturmuşlardır.¹⁶

Uluslararası ticari işlemlerde, sözleşmenin yapılmasından nihai ödemeye kadar, alıcılar, satıcılar, bankalar, nakliyeciler, sigortacılar, gümrük idareleri ve bu sürece dâhil diğer taraflar, ticarete konu olan mal veya hizmetlere ilişkin pek çok bilgi üretmekte, iletmekte, almakta, işlemekte, düzenlemekte ve dosyalamaktadır. Geleneksel ticarete, bir ülkeden diğer bir ülkeye, bir sevkiyat sürecinde bilgilerin ilgili makamlara aktarılması uzun zaman almaktadır. Geleneksel yöntemlerle yapılan ticarete ticari işlem maliyetlerinin tüm dünya ticaret hacminin %7-10' unu kapsadığı Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Etkinliği Sempozyumu'nda (UNCITRAL) açıklanmıştır. İnternet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımı için gerekli olan işlem maliyetlerinde önemli düşüşler ortaya çıkar. Elektronik fatura ödemeleri, kamusal aktiviteler hakkında daha hızlı, ucuz ve doğru bilgi alma şansı, vergi ödeme kolaylığı, araçların azalması örnek olarak verilebilir.¹⁷

¹⁷ Seyfettin Erdoğan, "Makro Ekonomik Etkileri Açısından Yeni Ekonomi", **1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi, s:20, (Çevrimiçi) www.ceterisparibus.net, 01 Kasım 2004.

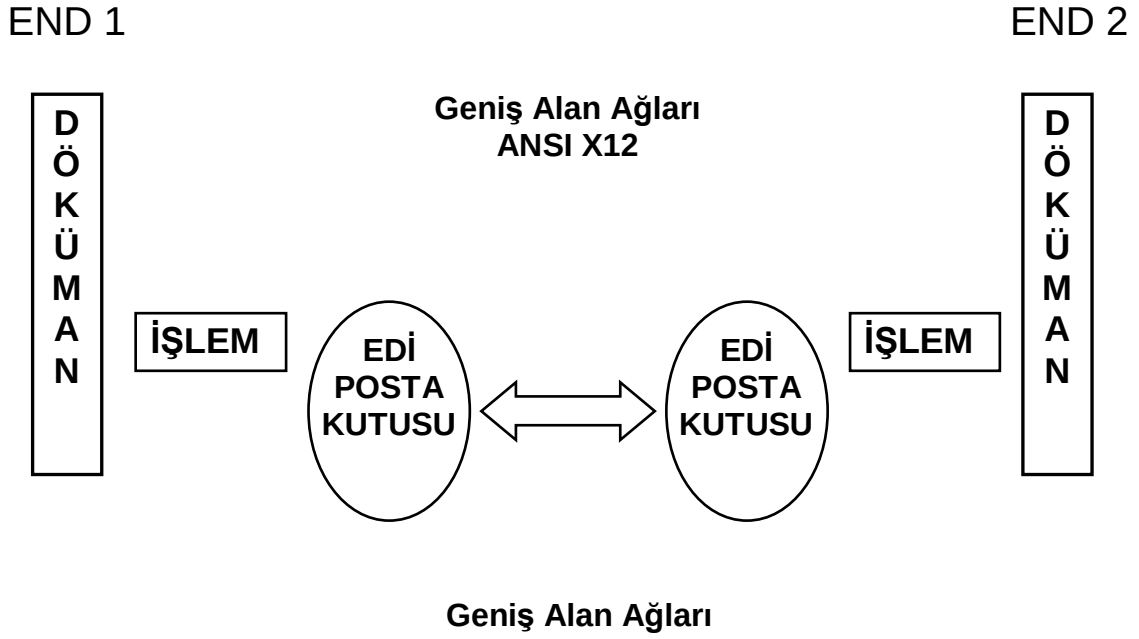
E-ticaret temel anlamda; toplumun her kesimine etki etmektedir. Ekonominin geneline, ulusal ve uluslararası pazarlara, tüketicilere ve üreticilere avantajlar sağlamaktadır. Bunun için kullanılan temel araçlar kamu ve özel sektör kuruluşlarının etkin bir biçimde iletişimi kuvvetlendirmektedir. E-ticaretin, ekonomi üzerindeki etkilerine bakacak olursak; mikro ekonomik alanda işletmeler, tüketiciler ve piyasa yapısı üzerindeki etkilerinden bahsedebiliriz. Makro ekonomik alanda kalkınma, istihdam ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerinden bahsedilenebilir. Tüketicilere yönelik olarak; alıcı ile satıcı arasında daha sağlıklı bir iletişim olanağı sağladığından hizmet ve ürün kalitesinin artmasına yardımcı olmakta, ihtiyaçlarına hızlı cevaplar gelmekte, fiyatlar düşmekte ve zaman, mekân sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Üreticiler açısından bakarsak; üreticiler üzerinde etkinliğin ve verimliliğin artmasını, yeni pazarlara giriş imkânlarının artmasını, işlemlere hız kazandırdığından ve insan unsurunu minimuma indirdiğinden maliyetlerin düşmesini ve rekabetin artmasını sağlaması gibi pozitif etkilerinden söz edilebilir.

E-Ticaret, mal ve hizmetlerin çoğu kez üreticiden tüketiciye aracısız olarak ulaşmasını sağladığından, maliyet ve zaman açısından hem satıcı hem de tüketicinin lehinedir. İnternetle birlikte ortaya çıkan yeni şirket yapısı ve pazarlama anlayışı, tüketiciye yönelik satışlarla, şirketler arası ticarete farklı bir boyut getirmiştir. E-ticaret; ürün, bilgi veya hizmet satışlarının internetin de dâhil olduğu birçok kanal aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bankalar ise, ticaret yapma şekillerini internete taşıyan firmaların ödeme işlemlerine aracılık etmektedirler. Dünyada e-ticaretin en yaygın olduğu sektörler bilişim, elektronik, telekomünikasyon, finans, perakendecilik, enerji ve turizm olarak görülmektedir. Oluşan tek pazar sayesinde tüketici ön plana çıkmaktadır.

Uzun vadeli düşünüldüğünde; yeni ve farklı ürünlerin ortaya çıkışıyla; piyasa büyümeye devam edecek ve nitelikli iş gücüne olan talep de artacaktır. Bu anlamda bilişim teknolojileri ucuzlarken, yeni iş fırsatları ortaya çıkacak; fakat otomasyon nedeniyle bazı bölümlerde işten çıkarmalar ortaya çıkacaktır

E-ticaretin temel araçlarından biri olan; Elektronik Veri Değişimi (EDI), DTÖ' nün tanımına göre internet ve internet gibi network kullanan değişik firmalar arasında yapılan veri transferidir.

EDİ SİSTEMİ TEKNİK İŞLEYİŞ MODELİ

Şekil 1: EDİ Sistemi Teknik İşleyiş Modeli

Kaynak: Civelek M.Emre, Güçlü Edin Sözer, **İnternet Ticareti:Yeni Ekososyal Sistem ve Ticaret Noktaları**, İstanbul, Beta Yayınları, Nisan 2003, s.54.

EDI Sistemi 2END arasında alışveriş yapılan dökümanın bilgilerini ulaştığı EDİ'nin mesaj standardı içerisinde kopyalamaktadır. ANSI X12 Mesaj standardı END1' den END2' ye gider.

EDI kamu ve özel sektör kuruluşlarının etkin bir biçimde iletişim kurma ihtiyaçlarından doğmuş olup hızlı ve doğru veri akışının sağlanması, daha etkin denetim yöntemlerinin geliştirilmesi, üretkenliğin ve kârın artırılması, rekabet gücünün yükseltilmesi gibi konularda sağladığı avantajlar nedeniyle giderek daha fazla kullanım alanı bulmuştur. EDI, özel sektörde daha çok endüstri, üretim, finans, bankacılık ve sigortacılık gibi alanlarda kullanılırken, kamu kesiminde gümrük, istatistik, ulusal ve uluslararası ticaret alanlarında kullanılmaktadır.¹⁸

EDI'nin kullanımındaki amaç; sipariş alınması, ticari sözleşmelerin ve faturaların hazırlanması gibi işlemler ile gümrük, bankacılık ve buna benzer işlemlerin yapılmasında tekrarların önlenerek maliyetlerin düşürülmesi ve işlemlerin en az hatayla en kısa sürede tamamlanmasıdır. EDI; ulaştırma alanında; demir, kara, hava, denizyolu, dağıtım, yer hizmetleri ve depolama işlemlerinde; ticaret alanında; endüstri, üretim, bankacılık, sigortacılık, finans alanlarında ve son olarak kamu sektöründe; gümrük, uluslararası ve ulusal ticaret, alanlarında kullanılmaktadır.

E-ticaretin araçlarının sağlıklı bir biçimde kullanılması bizi e-ticarette güvenlik ve vergilendirme kavramlarına götürmektedir. E-Ticaret konusunda uygulanacak devlet politikalarını; uygun fiziksel altyapının hazırlanması ve sürekli olarak desteklenmesi, kamu/özel sektör ihtiyaçlarının uyumlaştırılması ve yasal altyapının oluşturulması şeklinde özetlemek mümkündür. Bu alanda devlete düşen görev, kamu yararını ve tüketicinin haklarını korumak, sistemin güvenliğini ve güvenilirliğini sağlamaktır. Kamu birimlerince yapılan çalışmalar koordine edilmeli ve özel sektörle yoğun işbirliği yapılmalıdır ve kamu sektörü, e-ticaret uygulamalarını benimsemelidir.

¹⁸ Çak, a.g.e., s. 95.

E-Ticaret, gelişmekte olan ülkelerde makro ve mikro ekonomik birimler açısından kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacak fırsatlar sunan bir gelişmedir. Gelişmekte olan ülkelerin bu fırsatları değerlendirmesi, e-ticaretin önündeki yasal ve kurumsal engellerin kaldırılmasına ve teşvik edilmesine bağlıdır. ABD başta olmak üzere gelişmiş ülkeler, e-ticarete gelişmekte olan ülkelere öndedir ve bu üstünlüklerini sürdürme eğilimindedirler. İnternet kullanımı bakımından bazı Avrupa ülkelerinin üzerinde yer alan Türkiye, e-ticaret konusunda daha alt sıralarda bulunmaktadır.¹⁹

1.2.2. DIŞ TİCARETTE ETKİNLİK AÇISINDAN E-TİCARETİN YAPILANMASI

Dış ticarete etkinlik açısından; e-ticaret karşımıza bilgi güvenliği ve vergilendirme konularını çıkartmaktadır. Bu iki konuda yapılan modernizasyon çalışmaları ile uluslararası dış ticaret alanında etkinlik sağlanabilmiştir çünkü daha doğru ve güvenilir vergi bilgisi elde edilmesi, bu bilgilere isteyenlerin kolayca ulaşabilmesi, vergi kayıtlarının, gümrük beyanlarının ve bunların kolayca doldurulabilmesinin sağlanması kolay, hızlı ve güvenli vergi tahsili ve verginin geri ödenmesi konuları dış ticarete etkinliğin sağlanması alanı ile sıkı sıkıya bağlantılıdır.

Bilgi güvenliği kavramı, bilginin kaynağının belirlenip doğrulanabilmesi, bilgi bütünlüğü ve bilginin sadece son iletim noktasında açılabilmesini içerir. Bilgi güvenliği; ağa yetkisiz erişimin engellenmesi ve şifreleme ile sağlanabilir. İnternette en yaygın kullanılan şifreleme yöntemi "Açık Anahtarla Şifreleme" 'dir. Kullanıcıya biri gizli yani; sadece kullanıcıda bulunan, diğeri açık yani; herkesin edinebileceği iki anahtar verilir. Bu anahtar çiftlerinden birinin şifrelediği bir bilgi, ancak diğeri tarafından açılabilir.

¹⁹**ETKK Rapor Özeti 2003**, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/e-ticaret/e-ticaret-kutuphanesi/005a1.html>, 5 Kasım 2004.

Alıcı, gönderenin kimliğinden emin olabilmek için, gönderenin sayısal imzasını, gönderenin açık anahtarıyla açtığında; hangi açık anahtarın hangi kişiye ait olduğunun belgelenmesi işini yapan kurumlara onay kurumları adı verilir. Onay kurumları her kullanıcıya Elektronik Kimlik Belgesi (EKB) olarak adlandırılan bir belge verir. EKB bilgisi, onay kurumları tarafından herkesin erişebileceği bir bölgeye de kaydedilir. Böylece, bir kişinin sayısal imzasını doğrulamak isteyenler, o kişinin EKB kaydına rahatlıkla ulaşabilirler. EKB kaydında, kullanıcının kimlik bilgileri, açık anahtarı, EKB'nin seri numarası ve EKB'yi veren onay kurumlarının adı ile sayısal imzası bulunur. Bu olumlu fırsatların yanı sıra; vergilerin takibinin zorlaşması konusu gündeme gelmiştir çünkü internet üzerinde ticari olarak ülkeler arasında belirli bir sınır yoktur. Ayrıca internet nedeniyle üretici müşteri arasındaki araçların ortadan kalkması KDV'nin az kullanılmasına neden olmuştur. Bu sebeplerle internet vergilendirilmesinde yeni oluşumlara doğru gidilmiştir. 1996 yılında ABD'nin yüksek düzeyli uzman grubu tarafından ortaya konulan ve telefon hatları üzerinden bilgi miktarına veya sayısal trafik akışına göre uygulanması planlanan Byte Vergisi; Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) 1998'deki Ottawa Toplantısında e-ticaret vergi prensibine aykırı bulunmuştur. Buna neden olarak; az hacimde olan bir sayısal bilginin çok bilgi içermesine rağmen, üzerinden az vergi alınacak olmasının haksız olduğu gösterilmiştir.

Getirilecek vergi sisteminin rekabeti dengeleyici, kanuni ticaret akışını kolaylaştırıcı, gümrük otoritelerine ek yük getirmeyecek bir sistem olması gerekmektedir. Gümrüksüz e-ticaret; yurtdışından gelen elektronik işlemlerin ve iletilerin gümrüklerde herhangi bir vergiye tabi tutulmayacak olmaları anlamına gelmektedir. AB ülkeleri e-ticaret üzerinden KDV hususunda eşgüdümlü hareket etmek suretiyle gerek OECD ülkeleri gerek diğer ülkeler ile birlikte çalışmalara başlamışlardır. Ekim 1998 tarihinde OECD ülkeleri Bakanları düzeyinde yapılan Ottawa Konferansında bir takım tedbir ve ilkeler belirlenmiştir.

Ottawa Konferansında yapılan görüşmeler sonucunda,

- KDV'nin tüketimin yapıldığı yerde tahakkuk ettirileceği,
- Gümrük Vergileri ve KDV açısından sayısal ürünlerin fiziki mal olarak kabul edilmeyeceği önerilerinde bulunulmuştur.

Devletler açısından önem arz eden konular ise, tüketim yerinin bir tanımının bulunmayışı ve e-ticaret üzerindeki KDV'nin tarh ve tahakkuk usul ve esaslarının tam olarak ortaya konulamamasıdır.

Modernizasyon çalışmaları ile, temel vergilendirme yeri kuralı gereği hizmetler sunumu yapan kimsenin ülkesinde vergilenecektir. Fakat oldukça az bir hizmet grubu bu kural altında vergilendirilebilmektedir. Bu konuda bir çok istisnanın bulunması aslında hizmetlerin bir çoğunun yararlanıldıkları ülkede vergilendirileceği anlamını taşımaktadır. Bu nedenlerden dolayı, yararlanıldıkları ülkelerde vergilendirilemeyen hizmetler için kuralların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ülkelerin maliye bakanları uluslararası anlaşmalarla e-ticaretin tüketim yerinde vergilendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

KDV'nin e-ticaret üzerindeki etkileri; fiziksel malların internet üzerinden siparişi ile eşyanın ithali sırasında tahakkuk eden KDV'nin mükelleflerden tahsil edilmesi ve sayısal mal ve hizmetlerin ya ticari firmalardan diğer ticari firmalara ya da özel tüketicilere ulaştırılması şeklinde sıralanabilir. E-ticaret üzerinden yapılan işlemlerin bir çoğu fiziki malların teslimi ile sonuçlanır. Yürürlükteki mevzuata göre, KDV malların teslim edildiği ülkelerde tarh ve tahakkuk ettirilir. Bu açıdan fiziki malların tesliminde KDV sorunu bulunmamaktadır. KDV'nin e-ticaret üzerinde yarattığı sorunlar, sayısal malların alım ve satımının internet ortamında yapıldığı durumda ise, işlemler üzerinden KDV tahsil edilmesinin belgeler üzerindeki zorluğu durumlarında ortaya çıkar. Firmalardan nihai tüketicilere yaptıkları hizmet sunumları üzerinden KDV'nin nasıl tarh ve tahakkuk ettirilebileceği konusunda büyük sorunlar bulunmaktadır.

Firmalar arası ticaretin aksine e-ticaret yoluyla nihai tüketiciye verilen hizmetlerin vergisel yönünün hesaplanmasında tüketimin yapıldığı yer ilkesi uyarınca bireysel müşterinin sorumluluklarını yerine getirebileceği hususu şüpheyile karşılanmaktadır.

Tüketim yeri ilkesi e-ticaret için günümüzdeki temel vergilendirme yeri kuralı ile çelişmektedir. Bu sorun ancak uluslararası hizmetlerin yararlanıldıkları ülkede vergilendirilmesi ve otomasyon el yazılım çözümleri yardımıyla çözülebilir. Sipariş izleme süreçleri kullanılarak; uluslararası satışları izleyecek yazılımla kullanılmalıdır.

DTÖ' nün Küresel Elektronik Ticaret Deklarasyonu'na göre, elektronik ortamda sipariş edilen ve taşınan mallar 'hizmet' kavramı altında yer alacak ve dolayısıyla gümrük vergilerinden muaf fakat KDV'ye tabi olacaklardır. Fakat elektronik ortamda sipariş edilen mallar gümrük vergilerinin konusu olmaya devam etmektedirler. DTÖ'nün Uruguay Round kararları neticesinde gümrük vergilerinde genel bir azalmaya gitmek ön plana çıkmıştır. Bu da Gümrük otoritelerinin iş yükünü artıracaktır.²⁰

Türkiye'de 3065 sayılı KDV Kanununa göre (md1/2) her türlü mal ve hizmet ithalatı KDV'ye tabidir. Madde 10'a göre; ithalatta, Gümrük Kanununa göre gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başlaması, gümrük vergisine tabi olmayan işlemlerde ise fiili ithalin yapılması anında meydana gelir. Aynı kanunun 6. maddesine göre; işlemlerin Türkiye'de yapılması:

a) Malların teslim anında Türkiye'de bulunmasını,

b) Hizmetin Türkiye'de yapılmasını, değerlendirilmesini veya hizmetten

²⁰ Bora Erdengi, "Elektronik Ticaret ve Gümrük İdarelerine Vergiler Açısından Muhtemel Etkileri" **Gümrük Dünyası Dergisi**, Ankara, Sayı.29, Nisan 2001, s.17.

Türkiye'de faydalanılmasını, (değerlendirme Gelir Vergisi Kanunu'nun 7. maddesine göre tayin olunur.) ifade eder. Hizmeti doğuran yer verginin doğduğu yerdir.

Günümüzde KDV, uluslararası işlemlerde uygulanabilirliğini artırmak için KDV Kanunu'na bazı ekleme ve düzeltmelerin yapılması gerektiğinden, e-ticaret açısından çözüme ulaştırılması gereken öncelikli bir konudur.

Sonuç olarak geleneksel devlet kavramından elektronik devlet kavramına geçiş ile birlikte; ortaya çıkan açık yapılı devlet anlayışı, gelişen teknolojilerin verimli kullanımı sağlanmıştır. Bu verimlilik kamu kuruluşundaki katı bürokratik yapının ve devletin vatandaşların ihtiyaçlarına hızlı ve etkin olarak cevap verme konusundaki yetersizliklerinin ortadan kalkması gerekliliğini ve yönetimin yeniden yapılandırılmasında bilgi ekonomilerinin önemini ortaya koymaktadır. Bilgi ekonomilerinin gelişmesi mal ve hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Böylece, uluslararası ticaretteki engellerin kaldırılması ön plana çıkmıştır. Kısacası dış ticaret işlemleri yeniden şekillendirilmiştir.

Yeniden yapılanma sürecinde kendini iyice ortaya çıkaran e-ticaretin dış ticaret etkinliklerinde verimliliğin sağlanmasında rolü büyüktür ancak bilişim ve iletişim teknolojilerinin iş süreçlerinde ve uygulanıyor olmasıyla, birtakım altyapı gereksinimlerini ortaya çıkartmıştır. E-ticaretin uygulanmasındaki zorlukların ve engellerin ortadan kaldırılması; e-imzanın ve e-noterin uygulamaya konulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Uluslararası alandaki birçok teknik engelin kaldırılması ve alt yapı eksikliklerinin tamamlanması için bir başka yöntem de gümrük uygulamalarına ilişkin elektronik raporlama ve dokümantasyon uygulamalarının düzenlenmesidir. Bu sebeple dış ticaret işlemlerinde gümrüklerin önemi ve gümrük idarelerinin modernizasyonu konusunun detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

2. DIŞ TİCARET İŞLEMLERİNDE GÜMRÜKLERİN ÖNEMİ VE GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU

Yeni teknolojiler, ekonominin etkinliğini artırmaya, yeni iş imkânlarının yaratılmasına, teknik ilerlemelerin ve fikirlerin daha kolaylıkla yayılmasına, farklı ülkeler ve bölgelerde yaşayan insanlar ve kurumlar arasında eş zamanlı iletişimin kurulmasına yardımcı olacaktır. Teknolojik gelişmeler; devletlerin örgütsel yapılarını, çalışma yöntemlerini, personel yönetimlerini ve hizmet sunma biçimlerini büyük değişikliklere uğratmıştır. Uluslararası ve kıtalararası yatırım engellerinin büyük ölçüde ortadan kalkmasıyla çok uluslu şirketlerin sayısında ve çaplarında büyümeye neden olmuş ve dış ticaret işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesi ticareti kolaylaştırmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri, iletişim hızını artırıp maliyetini düşürerek, daha hızlı ve ucuz etkileşim sağlamaktadır. Bu sayede ekonomik uzaklıkları azaltmış, maliyetler düşürülmüş ülkeler ve kıtalararasında sürekli ekonomik etkileşim meydana gelmiştir; yani dünya ekonomisinin bütünleşmesi ön plana çıkmaktadır. Uluslararası alandaki birçok teknik engelin kaldırılması için gümrük uygulamalarına ilişkin elektronik raporlama ve dokümantasyon uygulamaları ortaya çıkmıştır.

Dışa açık ve rekabetçi ekonomik bir çerçeve sağlamak adına; yavaş işleyen, bürokratik uygulamaların yoğun olduğu gümrük idarelerinin, modernize edilmiş yeni yapılarına kamu yönetimi dönüşüm projeleri içerisinde e-gümrük adını vermektedir. Uluslararası rekabet ortamında, devletin dış ticaret işlemlerinde etkin bir rol alabilmesi için; ticaretin basitleştirilmesi ve serbestleştirilmesi alanında yapacağı çalışmalar gümrük uygulamalarında yeniden yapılanma ve gümrük idarelerinin modernizasyonu ile desteklenmelidir. Bu alana yönelik olarak; uluslararası teknik yardım ve işbirliği projeleri uygulanmaktadır.

Son yıllarda uluslararası örgütlerin öncülüğünde dünya ekonomisini düzenlemek amacıyla çok sayıda girişim yürütülmektedir. Bu girişimler daha çok ticaretin ve üretim faktörlerinin dolaşımında karşılaşılan engellerin kaldırılmasını sağlamaya yönelik olmuştur. Gümrükleri hızla gelişen teknolojiye ayak uydurmakta zorluk çeken yapılar halinden sıyırmak ancak dış ticarete bilgi yönetimiyle sağlanabilir ve bununla beraber halen yürürlükte olan ticari engellemeler ve kısıtlamalar bir an önce gözden geçirilmeli ve yürürlükten kaldırılmalıdır. Dış ticaret işlemlerinin kolaylaştırılması ve gümrük idarelerinin modernizasyonunun sağlanması adına birçok proje hayata geçirilmiştir. Öncelikle uluslararası kuruluşların yaptıkları çalışmalara, daha sonra AB ve ABD’de yapılan çalışmalara bakılıp; tüm bunların ışığında Türkiye’de gümrük uygulamalarında modernizasyon çalışmaları üzerinde durulacaktır.

2.1. ULUSLARARASI KURULUŞLARIN GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMA TAŞINMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALARI

Uluslararası mübadele zincirinde yer alan; siparişin verilmesi, ürünün tanımlanması, tedarikçilerin sağlanması, sevkıyat işlemleri, faturanın gönderilmesi, ödemenin yapılması gibi bir yığın doküman gerektiren basamaklar; ülkeler ve şirketler arasında otomasyon sistemlerinin oluşmasını zorunlu hale getirmişlerdir. Uluslararası tedarik zincirine katılmak için göze alınan yüksek yatırım maliyetleri; uluslararası elektronik ticaretin oluşmasını sağlamıştır.

Birleşmiş Milletler Ticareti Kolaylaştırma Merkezi (UN/CEFACT) ve Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Dernekleri Federasyonu (International Federation of Freight Forwarders Associations- FIATA) gibi sivil toplum örgütleri ticaretin kolaylaştırılması için çalışmalar yapmaktadırlar.

2.1.1. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NÜN (DTÖ) ÇALIŞMALARI

Ekim 1947'de doğan ve Ocak 1948'de yürürlüğe giren Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) faaliyetleri, dış ticaretin serbestleştirilmesinin sağlanması, bu sistemin oluşmasında engel gördüğü gümrük vergileri tarifelerinin düşürülmesi, tarife dışı engellerin kaldırılması veya tarifeye dönüştürülmesi, farklı uygulamaların kaldırılması alanlarındadır.

Uruguay Müzakereleri sonrasında varılan anlaşma sonucu kurulan ve 1.1.1995'de yürürlüğe giren DTÖ daha güçlü yaptırımlarla GATT'ın yerine geçmiştir. Eski ismi ile GATT' ın, yeni ismi ile DTÖ' nün amacı, ithalat ve ihracatta uygulanan her türlü vergi dışı engeli önce vergiye dönüştürmek ve daha sonra da bu tarifeleri kaldırmaktır. GATT ve daha sonra DTÖ' nün öncülük ettiği ekonomik organizasyonlar, dünya ticaretinin serbestleşmesi için çalışmalarına başlamışlardır. Gümrük vergilerinin düşmesi ve bu suretle; ticaret hacminin artması, gümrükler tarafından talep edilen çok sayıda dökümanın işleri yavaşlatması, teknolojinin mal hareketlerini hızlandırması otomasyon projelerinin uygulanmalarına hız vermiştir. DTÖ hükümetlerin iç ticaret mevzuatlarını ne şekilde uygulamaya koyacaklarını belirler ve ticaret sisteminin hukuki temelini ortaya koyar. DTÖ 'nün en üst düzey karar organı Bakanlar Konferansı; en az iki yılda bir toplanarak çalışma programını belirlemektedir. Bu çerçevede I. Bakanlar Konferansı 1996 yılında Singapur'da, II. Konferans 1998 yılında Cenevre'de, III. Konferans 1999 yılında ABD' nin Seattle kentinde ve IV. Konferans ise 9–14 Kasım 2001 tarihlerinde Katar'ın başkenti Doha'da, V. Konferans 10–14 Eylül 2003 tarihlerinde Cacun'da yapılmıştır. Ayrıca 31 Temmuz 2004 tarihinde de bir müzakere düzenlenmiştir.

DTÖ Ticaretin Basitleştirilmesi Sempozyumunun (10 Mart 1998) amacı malların sınır geçişlerinde ticaret erbabının karşılaştığı sorunların genel çerçevesini delegasyonun daha iyi betimleyerek anlamasını sağlamaktır. Bu sempozyumun ardından 1 yıl içerisinde 4 ayrı toplantı yapılmıştır.

Uluslararası ticaretin kolaylaştırılması ve elektronik kolaylaştırmaların sağlanması için işbirliği yapılması konusunda Mart 1999 da mutabakata varılmıştır. 20 Mayıs 1998 tarihinde; DTÖ, Cenevre’de ticaretin gelişiminde rolünü belirttiği bir deklarasyonda bulunmuştur. Söz konusu açıklamada, üye ülkelerce fiiliyatta olduğu gibi; elektronik işlemlerin herhangi bir şekilde gümrük vergisi konusu dışında tutulması prensibine (standstill) devam edileceği görüşü beyan edilmiştir. 1999 yılında, bakanlar düzeyinde bu anlayışın gözden geçirilmesi konusunda ABD’nin Seattle kentinde bir konferans toplanmıştır.¹ 1999 Aralık ayında ABD’ nin Seattle kentinde gerçekleştirilen DTÖ III. Bakanlar Konferansı’nın sonuçsuz kalması nedeniyle çalışma programı, konusunda bir belirsizlik ortaya çıkmıştır.

Mayıs 1998’de kabul edilen metinde, mal ve hizmetlerin teslimine ilişkin pek çok sorunun çözümlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Örgüt, internet üzerinden bedeli ödenen fakat klasik yollarla alıcısına ulaştırılan mallar için yürürlükte olan kuralların yeterli olduğuna karar vermiştir. Bununla beraber, malların alıcıya internet vasıtasıyla teslim edilmesi hallerine ilişkin olarak uygun politikalarının geliştirilmesi gerektiği konusunda görüş bildirmiştir.² 2001 yılının Şubat ve Mayıs ayında yapılan resmi olmayan toplantılar; ticaretin kolaylaştırılması; basitleştirme, güvenlik, saydamlık, ayırım gözetmeme ve müzakere gibi prensiplere dayanmaktadır. Bu prensipler; GATT 1994’te de yer almaktaydı ama gümrük ve sınır geçme problemlerinin etkin ve verimli bir şekilde cevaplanması için tekrardan dikkate alınma ihtiyacı duyuldu. Bu görüşmelerde ticaretin kolaylaştırılması ve teknik yardımın inşa edilmesi seminerlerine yer verilmiştir. Ticaretin kolaylaştırılmasını yürütmedeki paydaşların (devlet, işletmeler, gümrükler) birbirlerine bağlılıkları bu program kapsamında ele alınan konulardandır.

Doha Bakanlar Konferansı Hazırlık Çalışmalarında ticaretin kolaylaştırılması müzakerelerinin, malların geçişinin, gümrüklenmesinin ve serbest bırakılmasının

¹Bora Erdengi, "Elektronik Ticaret ve Gümrük İdarelerine Vergiler Açısından Muhtemel Etkileri" **Gümrük Dünyası Dergisi**, Ankara, Sayı.29, Nisan 2001, s.21.

²Bengi Selen Yüceer, Ali Deveci, "Dökümanların Elektronik Aktarımında Gelişmiş Bir Sistem Olarak EDİ: Teknik, Uygulama ve Hukuksal Açından Bir İnceleme-2", **Gümrük Dünyası Dergisi**, Ankara, Sayı.30, Eylül 1999, s. 29.

hızlandırılması için sınır geçiş prosedürlerini hakkındaki taahhütler çerçevesinde şekillendikleri görüşüne yer verilmiştir.³

GATT 1994'ün transit geçiş özgürlüğüne ilişkin 5. maddesi, ithalat ve ihracatla ilgili ücret ve formalitelere ilişkin 8. maddesi ve ticarete ilişkin düzenlemelerin uygulanması ve yayımlanmasına ilişkin 10. maddesinin ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili yönlerini açıklığa kavuşturmak, geliştirmek ve üyelerin önceliklerini belirlemekle görevlendirilmiştir. Ayrıca, üyeler, bu alanda yeterli teknik yardım ve kapasite artırımı için destek sağlamayı taahhüt etmiş bulunmaktadır. Veri ve döküman ihtiyacının, veri girişi ve değişim akışının, uygun ve mümkün şekilde uluslararası standartların kullanılmasının basitleştirilmesi ve en az seviyeye indirilmesi şeklinde öneriler getirilmiştir.

Müzakerelerin paralelinde toplu teknik yardım programının gelişimini ve uygulanmasını desteklemişlerdir. Sağlanan teknik yardım, yardımı sağlayanlar ve yardımı alanlar arasında işbirliği uzun dönemli bir çalışmanın ürünü olarak takip edilmelidir. Cancun Bakanlar Konferansı'na kadar yapılan çalışmalarda, GATT'ın transit geçiş serbestisini düzenleyen 5. maddesine ilişkin olarak üyelerce sunulan öneriler genel olarak gümrük işlemleri ve belge yükümlülükleri ile ayrımcı olmayan muameleler, ücret, harç ve teminatlar konularını kapsamıştır. Önerilerde transit geçişe ilişkin gümrük prosedürleri ve belge yükümlülüklerinin yasal zemine dayandırılarak minimum seviyede tutulması, uluslararası standartlarla uyumlaştırılması ve ithalat ya da ihracatta uygulanan prosedürlere göre daha az külfetli olması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra tartışmalarda bölgesel transit rejimlerinin kurulmasının özendirilmesi hususuna da yer verilmiştir.

31 Temmuz 2004 tarihli müzakerelerde; transit geçişe tabi olanlar da dâhil olmak üzere malların gümrüklerden çekilmesi ve dolaşımının hızlandırılması amacıyla GATT 1994'ün 5. 8. ve 10. maddelerinin açıklığa kavuşturulması ve

³Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_overview2001_e.htm#top, 04 Ocak 2005.

geliştirilmesi hedefiyle yürütülecektir. Müzakereler, bu alanda kapasite artırılmasını teminen teknik yardım ve desteğin güçlendirilmesini de amaçlayacaktır. Ayrıca, söz konusu müzakereler kapsamında üyelerin gümrük otoriteleri ya da ticaretin kolaylaştırılması konularıyla ilgili diğer birimleri arasında etkin işbirliğini sağlayacak hükümler de geliştirilecektir.⁴

2.1.2. DÜNYA GÜMRÜK ÖRGÜTÜ'NÜN (DGÖ) ÇALIŞMALARI

1952 yılında resmi olarak kurulan Gümrük İşbirliği Konseyi (GİK), ilk toplantısını üyesi olan 17 Avrupa ülkesi ile 26 Ocak 1953 yılında Brüksel’de yapmıştır. GİK, 1994 yılında DGÖ adını almıştır. Şu anda 150 üyesi olan bu örgüt, uluslararası ticaretin % 95’inden fazlasının işleyişinden sorumludur. Gümrük idarelerinin verimliliğini arttırmak amacıyla; uyumlaştırılmış mal tanımlama ve kodlama sistemi adlı bir sistem oluşturulmuştur. Bu sistem gümrük vergilerinin tahsil edilmesi ve malların tasnif edilmesine yöneliktir.

“Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Ahenkleştirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (Kyoto Sözleşmesi)” 18 Mayıs 1973 tarihinde Kyoto’da imzalanmış ve yasal prosedürünün tamamlanmasından sonra 25 Eylül 1975 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren taraf ülkelerin sözleşme eklerine çok sayıda rezerv koymaları nedeniyle sözleşme ve eklerinde değişiklik yapılması zorunlu hale geldiğinden DGÖ bünyesinde “Revize Kyoto Sözleşmesi Çalışma Grubu” oluşturulmuştur.

Revizyon çalışmaları 4 yıllık bir çalışma neticesinde Nisan 1999’da tamamlanmış olup; 26 Haziran 1999 tarihinde Kyoto sözleşmesi güncelleştirilip, revize edilmiştir ve konsey tarafından onaylanmıştır. Sözleşme; biri 19 maddeden, diğeri 31 ekten oluşan ve her biri belirli bir gümrük prosedürüne ayrılmış 2

⁴Dış Ticaret Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/anl/DTO/2004/ELEKTRONIKTICARET-0408.htm>, 03 Şubat 2005.

bölümden meydana gelmektedir. DGÖ e-ticaretin taşıyıcı ve kullanıcılarının da görüşleri doğrultusunda özendirilmesi tavsiyesini Kyoto Sözleşmesinin revize edilmesi sırasında bir teklif olarak ortaya koymuştur. E-ticaretin vergilendirilmesi konusunda ortak bir politika belirlenmesi amacıyla bir rapor hazırlanmıştır.

DGÖ bünyesinde imzalanan bir diğer uluslararası anlaşma 28 Haziran 1990 tarihinde İstanbul'da imzalanıp 27 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan "Malların Geçici Kabulüne İlişkin İstanbul Sözleşmesi"dir. Geçici kabule ilişkin tüm hükümlerin tek bir metin içerisinde yer almasını amaçlayan söz konusu sözleşme bir ana metin ve 13 ekten oluşmaktadır. Sözleşmenin ana metni ile geçici kabul belgelerine ilişkin Ek A ve herhangi bir diğer ekin kabul edilmesi İstanbul Sözleşmesi'ne taraf olunması için zorunludur.

DGÖ, kolektif tecrübelerden üyelerin nasıl faydalanacakları hususunda bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın tartışmaları arttıracığı ve konuyu daha fazla gümrüklerin yeniden yapılandırılması ve modernizasyonları üzerine yoğunlaştıracığı ümit edilmektedir. Araştırma sonuçları DGÖ üyeleri toplamının %27'sine tekabül 38 ülkenin verdiği cevapların bir analizidir. Bu sonuçlar yeterli ve geçerli örnekler olarak kabul edilmektedir ve bundan belirleyici neticeler çıkartmak mümkündür. Araştırmaya katılan ülkeleri; Arnavutluk, Cezayir, Avustralya, Avusturya, Brezilya, Kanada, Şili, Küba, Kıbrıs, Çekoslovakya, Danimarka, Estonya, Fransa, Finlandiya, Almanya, Macaristan, Kazakistan, Letonya, Litvanya, Madagaskar, Malezya, Malavi, Maldivler, Meksika, Fas, Yeni Zelanda, Norveç, Filipinler, Rusya, Senegal, Türkiye, İngiltere, Endonezya, İrlanda, İtalya, Amerika, Özbekistan, Zimbave olarak sayabiliriz.

Modernizasyonu gerekli kılacak üç ana güç vardır: Bunlar, gümrük faaliyetlerinin içeriğine ve doğasını esaslı bir şekilde değiştirmiştir. Şu şekilde sıralayabiliriz:

- Serbest ticaret anlaşmalarının süratle yaygınlaşması,

- Hükümet performanslarının gözden geçirilmesi,
- Hızlı teknolojik ilerlemeler.

Yeniden yapılandırılma sürecinde önemli bir güç olan ekonomik bütünleşmeyi, gümrük birlikleri veya serbest ticaret anlaşmalarının çerçeveleri içinde hemen hemen üyelerin çoğu göstermiştir. Bölgesel ticaret anlaşmalarının sayısının hızla arttığına dikkatler çekilmiştir.

1990'daki ticaret hacmi Dünya veriminden çok daha hızlı artmıştır, bu da ulusal ekonomiler birbirlerine daha bağlı hale geldiklerini göstermektedir. Bu husus özellikle gelişmekte olan ülkelerde gümrüklerin modernizasyonunu konusunda önemli derecede etkili olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğu mevcut dolaylı vergi rejimlerinden dönmekte ve yeni ve başka gelir kaynakları aramaktadırlar. Artan bir şekilde gümrük idareleri, dolaysız vergilerden olan vasıtalı vergileri ve katma değer vergilerinin idaresi için görev ve sorumluluk almışlardır. Bütçe ile ilgili düzenlemeler, gümrük idarelerinin modernleştirilmesindeki önemli faktör olarak görülmektedir.

2002 yılında DGÖ' nün araştırmasına göre; gümrük idarelerinin %82' si eskiye ait yasal düzenlemelerin sebep olduğu güçlüklerden dolayı zor durumda kalmışlardır. Bu eski kanunlar gözden geçirilerek, gümrüklerin fonksiyonlarını icra edebilmesi için yeni gümrük öncelikleri ve metodlarını yansıtan gümrük talimatnameleri geliştirilmiş ve ortaya çıkarılmıştır. Gümrük idarelerinin %57' si ticaret imkânlarını kolaylaştırıcı prosedürler geliştirerek gümrük işlemlerini hızlandırarak, kanunsuz işlemlere engel olup yasal sevkıyatları hedeflerine ulaştıracak önlemler almaktadırlar.⁵ Yine bu araştırmaya dayanarak; DGÖ üyelerinin gümrüklerin gelecekte karşılaştıkları etkilenecekleri hususlar üzerinde durulmuştur. Gelecekte gümrük idarelerinin kullanmakta oldukları teknolojiyi geliştirerek suni araştırmalar, (bilgi toplama) çubuklu kodlama sistemleri, evrak

⁵Dünya Gümrük Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wcoomd.org/ie/en/topics_issues/customsmordenizationintegrity/surve_e.htm#EDI%20systems%20leading%20up%20to%20, 17 Ocak 2005.

görüntüleri almak gibi hususlarda ilerlemek istemektedirler. Bazı gümrük idareleri, gümrükler ve iş arasında elektronik iletişim ve haberleşme bağlantısı arayışı içindedirler. Bu husus gümrükler için önemli karlar sağlayacaktır, çünkü geleceğin idareleri, doğru ve zamanında ulaşan bilgilere dayanarak fonksiyonlarını yürüteceklerdir. Yeni uzmanlık alanlarına ihtiyaç duyulması, yeni işlere göre personelin eğitilmesi ihtiyacını ortaya çıkaracaktır ve işlerin farklı şekilde yapılması içinde personelin tekrar eğitilmesi gerekir. İstatistik bilgilerin tam ve zamanında alınması için; ticaret istatistik verilerinin bir yerde toplanması gerekmektedir. Serbest ticarete entegrasyon veya Gümrük Birliği, gelişmekte olan ülkeler için uğraşılması gereken bir mesele olarak kalacaktır, bu sebepten menşe kuralları ve gümrük genel tarifeleri geliştirilmelidir.

28 Haziran 2002 DGÖ kararı ile uluslararası ticaret arz zincirinin güvenliği ve ticaretin kolaylaştırılması için uluslararası örgütlerle birlikte girişimler başlatılmıştır. Gümrük idareleri arasında standard bilgi akışını sağlamak amacıyla, malların tedarikçisi, alıcısı ve taşıyıcısına ilişkin bilgileri içeren tek bir taşıma numarası oluşturulması amacıyla; tek taşıma numarası anlamına gelen UCR (Unique Consignment Reference Number) oluşturulmuştur. Bu projenin amacı; uluslararası mal hareketlerinin denetim ve takibinin sağlanması ve mallarının tedarikçisi, menşei, alıcısı, taşıyıcısı ve ulaştırılması ile ilgili tüm bilgilere ulaşılmasının kolaylaştırılmasıdır. UCR numarası en fazla 35 alfa numeratik karakterden oluşmalıdır. İlk karakter 0–9 arasında değer alan ve içinde bulunulan takvim yılının son karakteridir. Devam eden 2 karakter ihracatçı ülkenin ülke numarası, geri kalan 32 karakter de tedarikçi numarası ile şirket referans numarasıdır.

UCR numarası gümrük servislerindeki çeşitli bilgilere ulaşmayı ve ticaret içinde bulunacak tüm elemanlarla gümrük idarelerinin birlikte olabildiğince etkin çalışmalarını sağlar. UCR numarasının faydalarını sıralayacak olursak;⁶

⁶Dünya Gümrük Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wcoomd.org/ie/En/Topics_Issues/FacilitationCustomsProcedures/ucr.pdf, 17 Ocak 2005.

- Mal ile ilgili tüm bilgilere kolayca ulaşılabilmesi sayesinde, sınırlarda güvenliğin artmasını sağlar.
- Ticaret erbablarına basit prosedürler sunarak ve toplam ticarete basitleştirilmiş bir uygulama sunarak, ithalat ve ihracatın yapıldığı gümrük idarelerinde işbirliğinin sağlanmasına yardımcı olur.
- Beyanname numarası almadan, varıştan önce mal hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlar.
- Malların gümrükten çekiliş işlemlerinin en kısa sürede yapılmasını sağlar.
- Lojistik zinciri yönetimini etkin kılar ve operasyonların tam zamanında gerçekleşmesi uygulamalarını geliştirir.
- Taşıyıcı ve ithalatçı tarafından sunulan tekrarlanmış ve gereksiz bilgileri ortadan kaldırır.
- Malın gümrükten çekilmesi sırasında sunulması gereken verilerin miktarının azaltır.
- Gümrükten geçecek kargonun kabulü ve bu sırada gereken diğer hizmetlerin verilmesinde ek yardım sağlar.
- Lojistik zincirinin herhangi bir noktasında ticari ve resmi iletişimin ve soruşturmanın yapılmasını sağlar.
- Gümrük maliyetlerini azaltır.
- Gümrükler arasında işbirliğinin gelişmesini sağlar.

UCR sisteminin uygulanmasına ulusal düzeyden başlanmalı ve gümrük yönetimlerinin ve ticaret erbablarının uzun vadeli hedefleri ve yatırımları arasında kabul edilmelidir.

DGÖ' nün 2005 yılında Türkiye'de gerçekleştirdiği bilgi teknolojileri konferansı; bilgi ve iletişim teknolojilerinin güvenlik ve ticaretin kolaylaştırılması,

modernizasyon çalışmalar ve gelişmiş lkeler ve gelişmekte olan lkeler arasındaki boşluğu gümrük köprüleriyle nasıl kapatılacağını ele alınmıştır. Gümrük idareleri ve iş dünyasının bu alandaki girişimleri ve son gelişmeler gözden geirilmıştir. Toplam 250 delegenin katıldığı bu konferansın amaçlarını;

- DG standardlarının tarafları yakınlaştırmadaki rolünün benimsenmesi,
- Ağ sistemi oluşturmak için zemin hazırlanması ve yüksek standartlarda gümrük memurları ve ticari çevreler için müzakerelerin yapılması,
- İşbirliğinin sağlanması için son teknolojilerle donatılmış dijital imkânların sağlanması,
- Gümrük uzmanları için bilişim teknolojileri uygulamalarının en iyi şekilde yapılmasının sağlanması,
- Kamu/zel sektör ortaklığının desteklenmesi olarak sıralayabiliriz.

2.1.3. ULUSLARASI PARA FONU’NUN (IMF) ALIşMALARI

IMF’nin gümrük idareleri modernizasyonu üzerindeki çalışmaları yoğundur. Bunun nedeni IMF’nin mali yardım bölümünden teknik yardım alan ülkelerin gelir toplamalarının hassas bir konu olmasıdır. Ayrıca rekabetin arttırılması için gümrük işlemlerinin hızlandırılması gerektiğini de önemle vurgulamaktadır.

Gümrükleme süresinin azaltılması, gecikmelerin sıfıra indirilmesi, dokümansız ortamda çalışmaların etkinleştirilmesi anlamında gümrük idaresi modernizasyonlarına öncelik tanınmıştır.⁷

Gümrük mevzuatının uluslararası standartlara uygun olmaması nedeniyle yaşanan etkinsizlik ve verimsizliğin ortadan kalkması ancak mevzuatın uluslararası standartlara uyumlaştırılması suretiyle gerçekleşebilir. Yaşanılan teknolojik gelişmeler artık gereksiz yüzlerce dokümanın, imza gerekliliğinin, fiziksel kontrolünün, her ithalat işlemi için uygulanmalarının ortadan kalkmalarını zorunlu kılmaktadır. Basit ve güncel prosedür; gümrük kontrollerinin yüksek riskli mallar üzerinde yoğunlaşan seçici kontroller ve risk yönetim sistemlerine göre yapılmasıdır. Sonradan kontrol sisteminin geliştirilmesi; malın, gümrük kontrollerinin gümrükleme esnasında yapılmasından çok, sonradan kontrol sistemine tabi tutulmasının gerekliliği ve büyük ithalat firmaları üzerindeki kontrollerin azaltılması anlamına gelmektedir.

2.1.4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER’İN (BM) ÇALIŞMALARI

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) 1992 yılında “Ticarette Etkinlik Programı”nı gündeme getirmiş ve şu projeleri sunmuştur.

⁷James T. Walsh, "Customs Administration Modernization:The Role Of Imf Technical Assistance :Workshop on Technical Assistance and Capacity Building in Trade Facilitation", (Çevrimiçi) www.wto.org/English/tratop. 12.Şubat.2005.

- Gümrükler alanında Birleşmiş Milletler Gümrük Otomasyon Sistemi Projesi (ASYCUDA).
- Taşımacılık alanında Geliştirilmiş Kargo Bilgi Sistemi (ACIS).
- Ticari bilgi alanında Elektronik Veri Değişimi (EDI)
- Haberleşme alanında ticaret noktaları ve küresel ticaret noktaları (GTPnet).
- Finansal hizmetler ve ticareti kolaylaştırma alanında bankacılık-sigortacılık-yatırım çerçevesinde hizmetler sunmuştur.

2.1.4.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU KOMİSYONU (UNCITRAL)

UNCITRAL BM bünyesindeki e-ticaret konusundaki çalışmaları yürütmekle yükümlüdür. UNCITRAL’da 1996 yılında, hükümetler açısından tavsiye niteliğinde olan; model kanununda (Model Law On Electronical Commerce) elektronik mesajların fonksiyonel denkliğı ele alınmıştır. Bu kanun e-imzaya klasik imza yetkisi tanımakta, konşimentoların tedavülü konusunda klasik belgeler ve elektronik belgelerin fonksiyonel denkliğı esasını kabul etmekle kalmamakta; aynı zamanda bir bilginin delil olmasının elektronik ortamda olmasına dayanılarak kabul edilmemesini de engellemektedir. Bunların yanı sıra; ticari dokümanlarda yazılılık şartı özelliğinin, e-ticaret ortamında, eğer ikame referans olarak ulaşılabiliyorsa, iç hukuk kurallarını karşılayabilmesini sağlayan hükme de yer vermiştir.

2.1.4.2. BM AVRUPA EKONOMİK KOMİSYONU

BM Avrupa Ekonomik Komisyonu uluslararası mal ticaretinin büyük bir çoğunluğunu gerçekleştiren  ye ülkelerden olmaktadır. 1971 yılında uluslararası ticareti basitleştirme grup temsilcisi ve  ye olmayan ülkeler tarafından WPU adlı bir grup oluşturulmuştur. Bu grubun amacı ticaretin basitleştirilmesini sağlamaktır.

Bilgisayar ve çevrimiçi işlem yoluyla; doküman yoğunluğundan kurtulma ve bunları standardlaştırma alanında yoğunlaşmıştır. Uluslararası ticaretin geliştirilmesi için masraf ve gecikmelerin azaltılması, mal ve bilgi akışının hızlanması temel amaçlarındandır.

Çalışma grubunun ulusal ticaret dokümanlarının nasıl şekilleneceği yönündeki tavsiyesi üzerinde yapılan çalışmaları; elektronik tabanda bilgi değişiminde kullanılan standardlaşmış kod ve bilgi elemanlarının gelişmesini sağlamıştır. 1986 yılında geliştirilen; tek dilde ve kâğıtsız ortamda doküman iletişimini sağlayan BM, yönetim, ticaret ve ulaştırma alanlarında Elektronik Veri Değişimi (UN/EDIFACT) formatı kullanılmaktadır.

2.1.4.3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARET VE KALKINMA KONFERANSI (UNCTAD)

UNCTAD 1970 yılında; BM'nin ticaretin basitleştirilmesiyle ilgili teknik fonksiyonunu güçlendirilmesi ve uluslararası ticaretin verimliliğinin artırılması amacıyla oluşturulmuştur. 1975 yılında; Ticaretin Basitleştirilmesi Özel Programı (FALPRO); gelişmekte olan ülkelerin gümrük prosedürlerinin uyumlaştırılması, mal anlaşmaları gibi çalışmalarla uluslararası ticaretin basitleştirilmesi çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla; sekreteryaya içinde bağımsız bir ünite olarak oluşturulmuştur.

1992'de UNCTAD'ın 8. Konferansında (Cartegena); UNCTAD içerisinde yer alacak Ticaretin Verimliliği Uzmanlar Çalışma Grubu kuruldu. Ticaret ve ticaretin verimliliğinin artırılması için bölgesel ve ulusal altyapıların uyumlaştırılması için çalışılmıştır. 1996 yılında Kalkınma ve Ticaret Verimliliği Altyapı Hizmetleri Dairesi (SITE); ticaret erbabının ve hükümetlerin ileri teknolojiye uyum sağlamaları için kurulmuştur.

2.1.4.4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARET VERİMLİLİĞİ SEMPOZYUMU

1994 yılında Ohio’da Bakanlar düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Bu sempozyumda; ulusal ve uluslararası kuruluşların eş güdümlü çalışmalarını gerektiren deklarasyonda; UNCTAD’ın odak nokta olarak hareket etmesi gerektiği kararlaştırıldı. Bu deklarasyonda GATT anlaşmasında belirlenen gümrük değerlendirme metodlarının kullanılması gerektiği belirtildi çünkü aksi durum ithal malların gümrüklenmesini geciktirmektedir.

2.1.4.5. TİCARET NOKTALARI PROGRAMI

BM tarafından 1992 yılında başlatılan ‘Ticarette Etkinlik Girişimi Programının’ en önemli projelerinden biridir. Ticaret noktası, dış ticaret işlemlerinde rol alan tüm kurum ve kuruluşların, fiziki veya sanal, tek çatı altında bir araya geldiği bir ticaret merkezidir. Ticaret noktaları, Küresel Ağ Columbus Sempozyumunda tanıtılmıştır.

Noktalar dünya üzerinde elektronik ağ ile bir araya toplanarak; sınır aşırı iletişimi kolaylaştırmıştır. Ticaret noktaları, ticarette yardımcı olma ve ticareti kolaylaştırma merkezidir Global Ticaret Noktaları Bilgi Ağı (GTPNet) erişim noktasıdır.⁸ Ticaret Noktaları Programının gelişme aşamaları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:⁹

⁸Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/intergov_e.htm , 13 Ocak 2005.

⁹(Çevrimiçi) <http://www.danismend.com/konular/yeniekonomi/YENI%20EKO-TICARET%20NOKTALARI-1.htm>, 22 Aralık 2004.

- UNCTAD VIII 1992 (Pilot Ticaret Noktalarının on altı ülkede kurulması).
- UNISTE 1994 (GTPNet'in kurulması, Ticaret Noktalarının bağlanması).
- UNCTAD IX 1996 (E-Ticaret Temastan sözleşme ve ödemeye geçilmesi).

Ticaret noktasının faaliyet alanları ticari fırsatlar, özel ağlar, enformasyon, nakliye, telekomünikasyon, bankacılık, danışmanlık, gümrük ve iş pratikleridir. Dünya'da halen ticaret noktaları tarafından verilmekte olan başlıca hizmetler; talep eşleme servisi, firma/ürün bilgileri takibi, nakliye konusunda danışmanlık, pazar araştırması, çeviri hizmetleri, web sayfası, ürün kataloğu hazırlanması, iş mektupları, sözleşmeler hazırlanması, iş toplantıları, konferans vb. etkinliklere altyapı sağlanması, gümrük işlemleri ve doğrudan finansal hizmet desteğinin verilmesi, kullanıcılar için eğitim, ticari sertifika düzenlenmesi olarak sayılabilir.¹⁰

2.1.4.6. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜMRÜK OTOMASYON SİSTEMİ PROJESİ (ASYCUDA)

Gümrük Otomasyon Sistemi adındaki bu proje BM'in teknik yardım projesi olup; gümrüklerin modernizasyonu hakkındadır. 1981 yılında; Batı Avrupa Ülkeleri Ekonomik Topluluğu Sekretaryası (ECOWAS) UNCTAD' a üye ülkelerin dış ticaret istatistiklerinin bir araya toplanmasını önermiştir. Bu öneri UNCTAD'ı gümrük prosedürlerinin modernize edilmesi sonucuna götürmüştür. 1983 yılında; Genova'da

¹⁰İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) [http:// www.igeme.org. tr/tur /atn /atn.htm](http://www.igeme.org.tr/tur/atn/atn.htm), 30 Şubat 2005.

(İtalya) geliştirilen ASYCUDA'nın ilk programı, 1985 yılından itibaren dünya çapındaki gelişmekte olan ülkelerin gümrük sistemlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu yazılımın en önemli özelliği her ülkenin gümrük değerlendirme metoduna ve resmi diline uygulanabilir olmasıdır çünkü uluslararası standartları ve kodları göz önünde bulundurarak geliştirilmiştir.

ASYCUDA Projesi, Birleşmiş Milletler/Avrupa Ekonomik Komisyonu (UN/ECE) ve DGÖ tavsiye kararları ve standartları ile kodlara (Anahtar Doküman Kodlar) dayanmaktadır. Temel hedef modası geçmiş gümrük prosedürlerinden kurtulup; uluslararası standartları ve pratikleri bir araya getirerek; gümrük işlemlerinin hızlanması, maliyetlerin düşürülmesi ve gümrük gelirlerinin artırılmasıdır. ASYCUDA' nın yeni geliştirilmiş versiyonu olan ASYCUDA++, ASYCUDA teknik geliştirme ve uygulama bölümü tarafından geliştirilmiştir. Sistem aynı zamanda; diğer bölgesel beyan standartlarına bağlı yeni beyan şekillerini tanıtmaya tekniğine sahiptir.

Doğrudan Ticaret Erbabı Girişi (DTI) konsepti; bağlantı kurmadan beyanlarını gönderebilen gümrüklere ve komisyonculara, DSI ise; özet beyan bilgilerini bulundukları çalışma ortamlarından giren denizcilere önemli avantajlar sunar. Ayrıca dış sistemlerle de UN/EDIFACT mesajları ile bağlantı sağlanmaktadır.¹¹

¹¹Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/intergov_e.htm, 25 Ocak 2005.

BM bir alt kuruluğu olan UNCTAD’ın koordinatörlüğünde geliştirilen ASYCUDA adlı gümrük yazılımı yaklaşık 30 ülkede kullanılmaktadır. Önceleri sadece az gelişmiş ülkelerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanan program, daha sonra geliştirilmiş ve “ASYCUDA++” adı altında pazarlanmaya başlanmıştır. Ancak, yazılımın özel gereksinmelere yanıt vermemesi ve kaynak kodları verilmediğı için yazılımı geliştirilen firmaya olan bağımlılık ASYCUDA’nın zayıf yönleri olarak değerlendirilmektedir.

Asycuda Ve Geçiş İşlemleri

1997 yılında oluşturulan uzmanlar grubu toplantısının amacı; geçiş işlemlerini kolaylaştırmak, gümrük geçiş kontrollerini güçlendirmek ve gümrük geçiş prosedürlerini basitleştirmek için bilgi teknolojilerinin değerlendirmek için uzmanlara fırsat sağlamaktır.

ASYCUDA++ uzman toplantısının sonucunda geçiş prosedürleri yönetiminin yeni bir modul içermesi kararlaştırıldı. MODTRS adlı bu modul; T1, TIR Karnesi ve ilk tanıma prosedürü olmak üzere üç geçiş dokümanını ele almaktadır. Kyoto sözleşmesinde yer alan; ithalat, ihracat, dahili, transit geçiş adlı geçiş türleri için kullanılmaktadır.

Sistem DTI modülünü kullanan ticaret erbabı ve/veya gümrük memurları tarafından girilen verileri kabul etmekte, dokümanın onaylanmasına bağılı olarak mesaj otomatikman uygun ASYCUDA yazılımını, A++ GATE, ulusal telekomünikasyon ağı üzerinden varış gümrük idaresine gitmektedir. Bu mesaj; bir kargonun belirtilmiş zaman dilimi içerisinde varış gümrük idaresine varacağını bildirmektedir. Kargo gümrük idaresine vardığında; geçiş mesajı kapatılır ve serbest bırakma ile ilgili mesaj hareket gümrük idaresine gider. Bu yararlılık; tüm operasyonlarda gümrüklere tam ve zamanında bilgi verilmesini sağlamaktadır. Malların gümrüğe gelmesinden önce, tüm bilgilere ulaşılabilirdiğinden sınırdeki

gecikmeler azalmıştır. Bu sistem gelecekteki ilerlemeler düşünülerek uluslararası geçiş operasyonlarını kapsayacak şekilde geliştirilmiştir.¹²

2.1.4.7. BM ÇİFT TARAFLI VE BÖLGESEL GEÇİŞ ANLAŞMALARI

UNCTAD, 1970'lerin ortalarından beri deniz kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkelere ve geçiş yapan komşularına; yaptıkları anlaşmaları güçlendirmek adına mal hareketlerinin geçişlerini kolaylaştırmak maksadıyla, geçiş altyapılarının, kurumlarının ve servislerinin gelişmesi için teknik yardım sağlamaktadır. Bu yardım; geçiş nakil masraflarının yüksekliğinin ve dahası ülkelerin birçoğunun rekabet edebilirliklerini zayıflatan önceden kestirilemeyen uzun geçiş sürelerinin deniz kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde yaratacağı dezavantajların etkilerinin farkına varılmasına dayanmaktadır.

Başarılı çalışmaların gerçekleştiği öncelik alanları; çift taraflı anlaşmaların ve bölgesel geçiş anlaşmalarının ve uzlaşmalarının müzakere ve/veya uygulamaları idari ve gümrük prosedürlerinin ve dokümanlarının verimliliklerinin artırılması ve uyumlaştırılmalarının sağlanması, geçiş masraflarının azaltılması için yardım sağlanması ve bu sektörde insan kaynakları departmanının kurulmasının sağlanması için yardım edilmesi konularını içermektedir.

2.1.4.8. GELİŞTİRİLMİŞ KARGO BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ (ACIS)

Taşımacılık sektöründe şeffaflığın ve etkinliğin artırılması ve multimodel kargo geçiş sağlanması için BM'nin geliştirdiği ve bir programdır. Bu program bir

¹² Birleşmiş Milletler Gümrük Otomasyon Sistemi Projesi Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.asyncuda.org/project.asp>, 03 Ocak 2005.

dizi bilgisayar uygulamalarından oluşmaktadır. ACIS'in bileşenleri; demir ve kara yolları, liman, göl gibi taşımacılık operasyonlarını kontrol eder ve yüksek maliyetleri azaltır. Bu taşımacılık sistemlerinde kargoların gelişlerini önceden haber veren bir bilgi yönetimidir. Taşımacılık operatörleri ve bağlantı noktaları arasında gerçek zamanlı haberleşmeyi sağlar. Bu şekilde zaman ve maliyetten kazanımı sağlamış olur.

2.2. AB GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMA TAŞINMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALARI

AB ticaretin kolaylaştırılması ve gümrüklerin modernizasyonu için düzenli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaları; AB'nin gümrük denetim standartları, gümrük konusunda eğitim çalışmaları, gümrük bilgi teknolojileri programı ve aday ülkelere açılma stratejileri şeklinde gruplandırabiliriz.

AB'nin gümrük denetim standartlarını; risk analizi, benchmarking ve uzmanlık alışverişi olarak adlandırılabilir. İlk olarak risk analizini malın fiziksel muayeneye tabi tutulup, tutulmayacağının ve bunun ölçüsünün; kıymetine, menşesine ve ithalatçı kuruluşuna göre kararının verilmesi olarak açıklayabiliriz.

Gümrük denetim standartları alanında yapılacak çalışmalar üye ülkeler arasında bağlantı grupları ve güvenli web siteleri oluşturmak aynı zamanda da gümrük görevlilerini risk analizi konusunda bilgilendirmektir. Benchmarking kavramını değişime uyum sağlanması ve zaman içerisinde verimli çalışmaların yapılması amacıyla gümrük idarelerinde yapılan uygulamaların karşılaştırılarak, en iyi alanın belirlenmesi için yapılan çalışmalar olarak açıklayabiliriz. Bunun için oluşturulan çalışma grupları öncelikle bir kılavuz hazırlayarak; gelecekteki benchmarking çalışmalarına temel oluşturmalıdır. Bu sistem; yeni uygulamaya başlayacaklara yönelik bir eğitim programı hazırlanmasıdır.

Uzmanlık alışverişi; gruplararası iletişimin kuvvetli olması; bilgi ve deneyim alışverişinin yapılabilmesi etkin ve verimli çalışmanın önemli koşullarındandır. Bu sebeple belirli limanlar, hava limanları arasında iletişim ve işbirliğinin sağlanması, her birimin teknolojik gelişmelerden haberdar edilmesi aynı zamanda da eğitim merkezleri ve risk analiz merkezleri arasında işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

AB'nin gümrük politikası içerisinde ticaret erbabı ile ilişkilerin geliştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Ticari ilişkilerin kurulmasının ve ticaretle uğraşanlar arasında uzlaşma anlaşmalarının (memorandum) oluşturulmasının hedeflenmesinin nedeni, üye ülkeler arasında uygulama ve işlem farklılıklarının ortadan kaldırmak istenmesidir. Aksi takdirde, üye ülkelerdeki şirketler arasında rekabet zarar görebilir.

AB'nin aday ülkelere açılma stratejileri; aday ülkelerin topluluk mevzuatının eksiksiz ve hatasız uygulanması; topluluğun dış sınırlarının etkin olarak korunması bakımından önem taşımaktadır. Bu sebeple aday ülkelerin bu sisteme uyum sağlamaları, üye oldukları takdirde; yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmeleri, gümrük idarelerini modernize edebilmeleri için katılım öncesi sıkı bir işbirliğine tabi tutulmaları öngörülmektedir.

Topluluğun yeni sınırlarını oluşturacak bu ülkelerin organize edilecek eğitimlere, projelere ve konferanslara katılmaları önemlidir. Tüm bunların yanı sıra son olarak; AB'nin gümrük bilgi teknolojileri programı'na bakıldığında; bu programın teknolojinin hızlı yükselişi çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Ticaret alanındaki hız artış ve teknolojiye gelişme birlikte ele alındığında gümrük idarelerinin modernize edilerek basitleştirilmesi, daha kısa zamanda daha fazla işlem yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Diğer bir deyişle; daha fazla otomasyonun sağlanması ile daha verimli ve etkin işlemler yapılabilmektedir. AB'nin gümrük bilgi teknolojileri programı çerçevesinde gümrük görevlilerinin eğitilmesini Mattheus Eğitim Programı ile sağlamaktadır.

Tüm bu özet bilgilerin ışığında AB'nin gümrük politikasını ve modernizasyon çalışmalarını detaylı olarak; AB'nin gümrüklerinde uygulanan güvenlik çalışmaları, ticaretin kolaylaştırılması çalışmaları, gümrük işbirliği programları, gümrük kontrolleri başlıkları altında incelenebilir.

2.2.1. AB'NİN GÜMRÜK POLİTİKASI

Topluluğa giren malların, ulaşabildiği tüm noktalarda eşit derecede etkin denetime tabi tutulması, ulusal düzeyde operasyonel farklılıkların giderilmesi ve üye ülkelerin gümrük idarelerinin etkin çalışmalarının sağlanması, gümrük kontrol sistemlerinin modernize edilmesi için üye ülkelerle işbirliği içinde çalışılmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Avrupa Tek Pazar'ının 1993'te oluşumu ile topluluk iç sınırları kaldırılmıştır. Böylece AB üyesi ülkelerin gümrük idareleri yeniden yapılanmak durumunda kalmışlardır. Bunun nedeni ortaya çıkan yeni ekonomik ve politik oluşumlardır.

Oluşturulan ortak kurallar, üye ülkeler arasında ülkelerin gümrük idarelerinin eş zamanlı olarak güçlendirilmesi ve modernizasyonunu sağlayan bir çeşit rekabete neden olmuştur.

AB' ye üye ülkelerde uygulanan gümrük vergisi oranları Brüksel'de görev yapan komisyonda belirlenmektedir. AB'de Gümrük Tarife Cetveli ile dış ticaret politikalarını ve ortak tarım politikalarını içeren program TARIC olarak adlandırılmıştır. TARIC'deki değişiklikler, birliğe üye tüm gümrük idareleri ve Brüksel arasında kurulu network aracılığıyla üye ülkelere transfer edilmekte ve uygulamaya aynı gün ve saatte başlamak mümkün olabilmektedir. AB bünyesinde gümrük idarelerini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren başka programlar da kullanılmaktadır. Bunlara örnek olarak, CN Management System (Combine

Nomanklatür Yönetim Sistemi) AB cari mevzuatının kayıtlı olduğu sistem (CELEX) adlı sistemleri saymak mümkündür.¹³

2.2.1.1. AB’NİN GÜMRÜK STRATEJİSİ

Gümrük Birliği AB’nin temel taşıdır. Bu pazar sadece; harici sınırlarda ortak kuralların ortak kullanımlarıyla düzgün işleyebilir. Bu işleyiş; 25 gümrük idaresinin tek bir gümrük idaresiymiş gibi çalışması anlamına gelmektedir. Genel kurallar, fikrî mülkiyet hakları, malların serbest dolaşımı, sağlık ve çevresel kontroller, tarım politikaları, vergi politikaları şeklinde adlandırılmaktadır.

Bugün gümrükler tek elden zorunlu kontrolleri uygulayarak, halkın güvenliğini ve sağlığını koruyarak ticaretin akışını kolaylaştırmalıdır. Bu talepler arasında doğru dengeyi sağlamayı başarmak için, kontrol metodları modernize edilmeli ve servisler arası iletişim güçlendirilmelidir.

Gümrük Birliğinin stratejisi, gümrüklerin modernleşme ölçülerini yerine getirebilmek için bir yapı oluşturmaktır. Komisyonun stratejisi; AB’nin genişlemesi, dış ticaret düzenlemelerinde AB’nin katkısının artması ve dolandırıcılıkta organize suçlar gibi temel değişikliklerin gümrükler üzerindeki etkilerini hesaba katmaktır. Ayrıca ticaretin kolaylaştırılmasında gümrüklerin yaptıkların önemli katkıların ve dolandırıcılığa karşı verilen mücadelede, AB’nin ekonomik çıkarlarının ve toplumun korunmasının ve gümrük prosedürlerindeki ve uygulamalarındaki uyumun ve tam benzerliğinin altını çizer.

Gümrüklerin bugünkü rolü; ticaretin kolaylaştırılması ve vatandaşların korunmasıdır. Gümrük yetkilileri uluslararası ticaretin her alanında topluluk politikalarını uygularlar. Kaçakçılık, dolandırıcılık, terörizm ve organize suçları önleme amacını güderler. Bu zamana kadar gümrüklerin görevi öncelikle dolaylı

¹³H. Cahit Soysal, "Gümrükler Bilgisayarlaşmanın Neresinde?", **Gümrük Müfettişleri Derneği Yayın Organı**, Ankara, Sayı .28, Mart 1999, s.35.

vergileri toplamaktır. Bir yandan e-ticarete meydana gelen sayısız gelişmeler, diğer yandan terörist saldırılarında ve organize suçlarda yaşanan tehditler gümrük işlemlerinde değişikliklere neden olmuştur.

Gümrük Stratejinin amacı gümrüklerin değişen dünyadaki yükümlülükleri karşılayabilmesini sağlamaktır. Gümrükler; uluslararası ticaretteki gelişmeleri destekleyecek bütçe kaynağına sahip olmalı, uluslararası ticaretteki haksız uygulamalardan ve yaratacağı zararlı sonuçlardan toplumun korunması için açık ve sabit kuralların uygulanmasını sağlamalıdır. Bu Stratejinin hedeflerinde başarı sağlanması için, faaliyetlerin odaklanması gereken noktalar aşağıda sıralanmıştır.

- Bilişimdeki gelişmeleri hesaba katarak, gümrük mevzuatının basitleştirilmesi ve verimlileştirilmesine devam edilmesi,
- Mevzuatın uygulamalarının geliştirilmesi ve ulusal gümrük idarelerinin aralarındaki işbirliğinin artırılması,
- Gümrükler ve şirketler arasındaki ilişkiler yoluyla; ticari hizmetleri geliştirilmesi,
- Gümrük memurları ve ticaret erbablarının eğitimlerinin artırılması,
- Ticaret ve gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesinin sağlanması,
- Gümrük alanındaki yeni yaklaşımların geliştirilmesi.

Stratejinin başarıya ulaşması sürekli bir hedeftir ve bu süreçte 2003 yılının Temmuz ayında, komisyon tedbir paketini kabul etmiştir. Bu tedbir paketine göre; sınırlarda entegre yönetim yapılması, gümrük işlemlerinde kağıtsız ortama geçilmesi ve topluluk gümrük kodlarının düzeltilmesi için öneri getirilmesi gündeme gelmiştir.

24/07/2003 tarihli ve 452 no'lu bu paket programın dayandığı noktaları, topluluk mülkiyetindeki sınırlardaki ve dış sınırlardaki gümrük ofisleri arasındaki görevlerin yeniden dağıtımı ticari ve mali kontrollerin başka yerde yapılacakken, sınır kontrollerinin güvenlik üzerine odaklanması, AB sınırlarından geçiş yapan mallar için yetkili tüm servisler arasında bilgi paylaşımının ve gelişmiş işbirliğinin

talep edilmesi, gümrük düzenleme ve prosedürlerinin basitleştirilmesi ve verimlileştirilmesine için stratejilerin oluşturulması, teknolojik ve gelişmiş denetim ve risk analizleriyle desteklenen bilginin kullanımının artırılması, güvenlik gereksinimlerinin karşılanması yolu önerilirken aynı zamanda ticareti kolaylaştırması, güvenlik çıkarları için ithalat ihracat deklarasyonlarının tebliğlerini içeren ve risk yönetimi tanımlayan mevzuat değişikliklerinin önerilmesi ve yetkilendirilmiş ekonomik uzman yapısının tanıtılması şeklinde sıralayabiliriz.¹⁴

2.2.1.2. AB'DE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Var olan genel geçiş sistemden farklı olan, gümrük prosedürleri ve bunlarla ilintili faaliyetler için üye ülkeler tarafından bireysel bilişim teknolojileri uygulamalarının gelişmesidir. Gümrük geçişleri, malların ve malların iki nokta arasında hareketlerinin kolaylaştırılması için kullanılan gümrük prosedürüdür. Öncelikle uygulanan görevlerin, vergilerin, ticari politika ölçülerinin geçiciliğine izin verilmesini ve böylece gümrük geçiş izinlerinin, gümrük sınırlarına giriş noktasındansa, gümrük varışlarında formaliteye tabi tutulmasını öngörür. Malların, gümrük ve ulusal mali zorunluluklarının halledildiği geçiş izni noktalarında, giriş noktalarından topluluğa geçiş hareketine izin verilmesi anlamına gelmektedir. Bu birden fazla üye devlet içeren prosedürler için bilişim teknolojilerinin kullanımını engeller ve birçok üye devlet içerisinde faaliyet gösteren ticaret erbablarının masraflarını artırır. Dahası; bu durum tek pazar prensiplerine ters düşmektedir ve sınır denetimlerinin etkinliğini etkilemektedir.

¹⁴Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_strategy/index_en.htm, 15 Aralık 2004.

Sonuç olarak; gümrük birliği için strateji kurma ve yönetimdeki işbirliği seviyesinin yükseltilmesi önerisi ile ilgili konseyin çözümü; basit ve kâğıtsız ortamda iletişim kurmaya dayanmaktadır. Aralık 2003 kararları şu şekildedir.

1- Var olan gümrük kodları radikal kontrolleri üzerinden gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması için yapılması gerekenler:

- Gümrüklerin iyileştirilmesi,
- E-gümrük deklarasyonunun kural haline gelmesi,
- Dâhili ve Sınır gümrük ofislerinin rollerinin açıkça tanımlanması ,
- Ticaret erbabları için vergi prensiplerinin güçlendirilmesi şeklinde sıralanabilir.

2- Var olan ulusal sistem ile birlikte işlerliğinin sağlanması ve ticaret erbablarının AB seviyesinde basit gümrük giriş noktalarını kullanmalarının önerilmesinin sağlanması için yapılması gerekenler:

- Veri gereksinimlerinin ve arabirimlerinin topluluk düzeyinde saklanması,
- E-gümrük sistemini gerçekleştirmek için yasal ve işlemsel faaliyetlerin topluluk gümrük kodlarının modernizasyonu ve bilişim teknolojileri projelerinin geliştirilmesi,
- Elektronik bildirimlerin ve elektronik veri değişimlerinin kural haline gelmesi,
- Var olan gümrük prosedür ve rejimlerinin basitleştirilip azaltılması,
- Basitleştirilmiş prosedürlerin kullanımının ve kapsamının genişletilmesi,
- Ticaret erbablarının ve nakliyecilerin haklarının ve sorumluluklarının belirtilmesi,
- Yeni araç ve metodların gümrük mevzuatında tanıtılması şeklinde sıralanabilir.

Basitleştirilmiş gümrük mevzuatı maliyetleri azaltacak ve yasal düzenlemelerin güvenilirliğini arttıracaktır ve ticaret erbablarının IT prosedürlerinden ve tek pazardan yararlanmalarını sağlayacaktır.¹⁵

2.2.1.3. AB'DE ELEKTRONİK GÜMRÜK UYGULAMARI İHRACAT KONTROL SİSTEMİ (ECS)

ECS, otomatik ihracat sisteminin ilk basamağıdır. ECS e-gümrük projelerinin ilk uygulamasıdır ve aynı zamanda bilişim teknolojileri çözümlerini uygulayan Bilgisayarlı Geçiş Sisteminin (New Computerized Transit System –NCTS-) yanı sıra ikinci gümrük prosedürüdür. Tüm çabalar ve girişimler; ECS'nin e-gümrük işlemlerinin parçası olmasına zemin hazırlamak içindir. Bu strateji; üye devletler tarafından organize edilip desteklenmiştir ve sadece gümrükler arasında değil, diğer hükümetler ve ekonomik uygulamalar arasında veri değişimine çözüm sağlamayı amaçlamaktadır.

ECS'nin amacı Elektronik mesaj değişimi esnasında gümrük memurlarına yönelik olarak;¹⁶

- Uygulamaların idari akışlarını otomatikleştirmek,

¹⁵Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/e-customs_initiative/index_en.htm, 15 Aralık 2004.

¹⁶Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/e-customs_initiative/it_projects/index_en.htm, 17 Aralık 2004.

- Dolaylı vergilere ve diğer hilekârlıklara karşı kontrollerin etkilerini arttırmak,
- Malların akışını kolaylaştırmak,
- Daha iyi tedarik zinciri güvenliği için katkıda bulunmak gibi çalışmalar yapmaktır.

ECS, diğer üye ülkeler yoluyla ihraç edilmek için serbest bırakılan malların hareketini sağlar, ya da normal ihracat prosedürleriyle yapılan deklarasyonlar tarafından ve basit prosedürlerle yapılan tamamlanmamış veya basitleştirilmiş deklarasyonlar tarafından oluşan mal hareketlerinde etkili olur.

E-gümrük uygulamaları 2003 yılında ECS pilot projesi ile başlamıştır. 25 üyenin 12'sinde aktif olarak devam etmektedir. (Belçika, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç, İngiltere, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Portekiz, Hollanda, Avusturya, Polonya) Bu projede şu anda kullanıcı ihtiyaçları tanımlanmıştır, tam gelişiminin ve uygulamanın 2007 yılında oluşması beklenmektedir. Konsey'in 5 Aralık 2003 kararı ile, gümrükler ve ticaret erbabları için basitleştirilmiş ve kağıtsız ortamda iletişimi Avrupa elektronik çevresi için multiannual stratejik plan çerçevesinde gümrük alanında yasal projeler ve gelişmeler takvimi oluşturulmuştur.¹⁷

2.2.1.4. AB'NİN GÜMRÜKLERİNDE UYGULANAN GÜVENLİK ÇALIŞMALARI

¹⁷Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi , (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/e-customs_initiative/operational_issues/index_en.htm, 17 Aralık 2004.

¹⁸Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/index_en.htm#auth_eco, 17 Aralık 2004.

2.2.1.4.1. AB’NİN GÜVENLİK İLE İLGİLİ GİRİŞİMLERİ VE GÜMRÜK GÜVENLİK PROGRAMLARI (CSP)

2003 yılının Temmuz ayı sonunda, komisyon, parlamentoya ve konseye güvenlikle ilgili bir dizi önlemler sunmuştur. Bu paket; uyumlaştırılmış risk vergi sistemi gibi AB dış sınırları için yeni güvenlik yönetim modelinin altını çizen temel kavramları biraraya getirmiştir. Komisyon uluslararası sınırlardan geçen malların güvenliğini sıkılaştırmak için bir dizi önlemler önermiştir. Bu önlemler hızlı ve hedefli kontroller anlamına gelmekte ve gümrük makamları ve sanayiler için olumlu etkiler yaratmıştır.¹⁸

Önerilen Önlemler

1- Ön varış ve hareket deklarasyonu gümrük makamlarının, malların AB’den ithal veya ihraç edilmeden önce haklarında ticaret erbablarından bilgi talep etmesi anlamına gelir. Ön varış ve hareket deklarasyonu çerçevesinde, Avrupa Komisyonu, ABD konteyner güvenliği girişim sistemine (CSI) bağlı olarak; malların uluslararası sınırdan geçişlerinin güvenliğinin sağlanması için Gümrük kodlarında değişikliklerini içeren komisyon 24.07.2003 tarihli ve 452 no’lu kararına göre; bir dizi önlem önermiştir. Bu önlemler Avrupa gümrük alanları içine girecek mallar hakkında gümrük idarelerine ileri düzeyde bilgi sunulmasını sağlayacaktır. Daha iyi risk analizi ve süreçlerin hızlanması ile bilgi edinirken maliyet kaybının ve dezavantajların ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Bu teklifler; konseyde bir dizi revizyondan geçmiş ve metnin üzerinde; netlik kazanması ve gümrük kontrolleri ve yasal ticaretin kolaylaştırılması arasında uygun dengenin kurulması amacını karşılaması için değişiklikler yapılmıştır.12 Mayıs 2004 tarihinde genel bir kanıya varılmıştır.

Deniz yoluyla AB'ye gelen mallara önceki deklarasyon için 24 saatlik son teslim tarihi başvuruda bulunacağı tahmin edilmektedir. Zaman limiti içerisinde hareket ve varış bildirileri yüklenmelidir. Zamanı aşan seyahat sürelerinde; deniz yoluyla AB gümrüklerine getirilen mallara ön bildiri için 24 saatlik son teslim başvurusunda bulunulmalıdır, fakat diğer durumlarda, AB Gümrüklerine mallar getirilmeden önce ön tebliğlerin elektronik ortamda ise; 2 saatte, kağıt üzerindeyse 4 saatte verilmeleri gerekecektir. Topluluk ihracatçıları için ek bir sorumluluk yaratmamak için gümrük prosedürü altında topluluğun dışına çıkan mallar için ön-varış önerisi olarak Gümrük Deklarasyonu kullanılır.¹⁹

2-Ticareti kolaylaştırma önlemleri için güvenilir ticaret erbablarının sağlanması Yetkili Ekonomik Kullanıcılar (AEO) yardımıyla sağlanacaktır. AEO kavramı, Gümrük Güvenlik Programı'nın (CSP) ana elemanlarından biridir. Üye ülkeler, kontrol sistemi uzmanlarıyla, ödeme gücü ve uyum tutanağı ilgili genel kriterleri karşılayan herhangi bir ekonomik uzman AEO'yı tasdik etmeye hak kazanırlar.

Herhangi bir üye devlet tarafından tasdik edilen ekonomik uzmanlar diğer üye devletler tarafından da bilinmelidir, ama bu gümrük kuralları için sağlanmış olan basitleştirmelerden her üye devletin otomatik olarak yararlanacağı anlamına gelmez. Diğer üye ülkeler, belirli basitleştirmeler için sağlanan özel ihtiyaçları karşılayan yetkilendirilmiş ekonomik uzmanlara basitleştirilmelerin kullanımını tasdik etmelidirler. Basitleştirilmelerin kullanılması talebi göz önünde tutulduğu takdirde; diğer üye devletler, kendileri tarafından yetkilendirilmiş ekonomik uzmanların statülerini tasdik edilmiş kontrol sistemi uzmanlarını, ödeme güçlerini veya uyum tutanağı değerini tekrar etmek zorunda değildirler ama belirli basitleştirilmelerin kullanılması için özel ihtiyaçları sağlamalıdır. Üye devletlerde basitleştirilmelerin kullanılması, ilgili gümrük makamları arasında anlaşmalarla düzenlenebilir. AB'ye

¹⁹Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) [http:// europa.eu.int/ comm/ taxation_customs/ customs/procedural_aspects/general /prearrival_predeparture/index_en.htm](http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/prearrival_predeparture/index_en.htm), 19 Aralık 2004.

üye devletlerinden ve Avrupa Komisyonu'ndan gelen uzmanlardan oluşturulan Proje grubu bu kavram üzerinde çalışmalarını sürdürmektedirler.²⁰

3-Bilgisayarlaştırılmış sistemle desteklenen tekdüze birlik risk seçim kriteri kontrol düzeneğinin kurulması, gümrük bölgelerinde AB güvenlik girişimlerini karşılamaktadırlar.

GÜMRÜK GÜVENLİK PROGRAMLARI(CSP)

Gümrük Güvenlik Programları (CSP); Avrupa Komisyonu'nun COM 452/2003 sayılı kararına göre; düzenli güvenlik kontrollerinin iç pazarın ve dünyadaki ana ticari ortaklıkların yakın iş birliklerinin korunmasının sağlanması, uluslararası tedarik zincirinin emniyete alınması ve uluslararası tedarik zincirinin arçalarını korumak için çaba sarf eden ticaret erbablarına kolaylık sağlamak gibi prensiplere dayanmaktadır.

AB GÜMRÜKLERİNİN GÜVENLİK YAKLAŞIMI

Kontrol Standardları	Ticaretin Kolaylaştırılması
Kabul Edilmiş Kontrol Standardları	Yetkilendirilmiş Ekonomik Uzmanlar Programı
Kabul Edilmiş Risk Göstergeleri	Basitleştirilmiş Gümrük Prosedürleri

²⁰Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/index_en.htm#auth_eco, 19 Aralık 2004.

Küresel İşbirliği Hizmetleriyle Yakın İşbirliği,	Güvenlik İhtiyaçlarında Kolaylaştırması
--	---

2.2.1.4.2. AB’NİN GÜVENLİK İNİSİYATİFİYLE İLGİLİ DÜZENLEMELERİ

AB’nin güvenlik inisiyatifiyle ilgili düzenlemeleri konusunu üç başlık altında inceleyebiliriz.

- Hava Güvenliği ve Emniyeti
- Deniz Ticareti Güvenliği
- Birden Çok Taşıma Yolu ile Ulaşım²¹

Hava Güvenliği ve Emniyeti

Avrupa’nın gerçek anlamda güveli olması; yüksek seviyede güvenliğin oluşturulması için genel standartların meydana getirilmesini ve Avrupa’dan geçen

²¹Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) [http:// europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/index_en.htm](http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/index_en.htm), 25 Aralık 2004.

uygulamaların denetlemesini ve bunların dünya standartlarına yükseltilmesini sağlayacak ABD Federal Havacılık İdaresi (FAA) gibi havacılık güvenlik mercii aramışlardır.

Avrupa Parlamentosu ve Konsey düzenlemesi hava güvenliği ve çevre düzenlemesini yerine getiren ve havacılık güvenliği yetkililerini oluşturan Komisyonun 15.07.2002 no'lu ve 1592 sayılı kararının kabulü ile sorumlu mercii hayata geçmiştir.

Bu düzenlemelerin amacını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- Sivil havacılık güvenliğinde ve çevrenin korunmasında yüksek standartlarda tek biçimliliği sağlanması,
- Malların, kişilerin ve hizmetlerin dolaşımlarının kolaylaştırılması,
- Düzenleyici süreçlerde ve tasdik süreçlerinde maliyet etkinliğini sağlama,
- Uluslararası Sivil Havacılık Organizasyonunun zorunluluklarını tamamlama da üye devletlere yardım sağlama.

Bugüne kadar yapılan güvenliği sağlama faaliyetlerine bakılacak olunursa; üye devletlerin işbirliği içerisinde olduğunu görmekteyiz.²²

Uluslararası Sivil Havacılık Organizasyonu (ICAO) ve Avrupa Sivil Havacılık Konferansı (ECAC) faaliyetleriyle; yolcu sayısı 4 katına, uçuş sayısı 2 katına çıkarılmıştır. Topluluk organizasyonları sayesinde; tüm vatandaşlara tekdüze koruma düzeyi sağlama, genel standartlar kurma ve uygulamaları kontrol etme, dünyada uygulanan önlemlerle birliğin uyumunu sağlama konusunda güvence verilmiştir. Uzmanlar hava güvenliği, hava araçlarının kullanımı ve havacılık alanında yasal olmayan faaliyetleri önlemek amacıyla olan hava emniyeti arasında ayırım yapmışlardır. Havacılık alanında, güvenlik her zaman kaygı verici bir sorun

²²Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/air/safety/safety_en.htm, 25 Aralık 2004.

olmuştur. Bu kaygı her zaman, topluluktan ziyade; esasen ulusal ve hükümetler arası kaynaklı bir sorun olarak değerlendirilmiştir.

11 Eylül saldırısı terörün beklenmedik ve etkili yüzünü gösterdi. Bu sebeple; AB seviyesindeki işbirliği mekanizmalarının ve kuralların yasal olarak güçlenmesini sağlamak amacıyla; anlaşmalarla sağlanan yasal araçlara dayanan bir AB güvenlik politikası öne sürülmüştür. Komisyon; tüm AB hava alanlarında, hem ulusal hem uluslararası uçuşlarda uygulanacak güvenlik kuralları önermiştir. Bunu sağlamak için, hava limanlarında ve üye ülkelerde inceleme yapılması için düzenlemeler yapılmıştır. Sağlam kontroller, iyi eğitilmiş personeller, personeller arasında işbirliğinin sağlanması kararları 2001 yılının Aralık ayında konseye sunulmuştur.

2002 yılının Şubat ayında AB ICAO ile çalışmaların artmasına karar vermiştir. Bu konferansta; uluslararası standartlar ve ICAO üyeleri tarafından uluslararası kurallara uyan uluslararası kontrol mekanizmalarının mecburi tutulması hakkında kararlar alınmıştır. Avrupa Komisyonu ve ABD yönetimi 17/18 Şubat 2003 tarihinde Brüksel’de toplanarak; havacılık ve ulaştırma emniyeti 2001 kurallarındaki ulaştırma ihtiyaçlarını içeren Yolcu İsim Kaydı (PNR) sistemi ile birlikte uçuşlarla ilgili problemlere çözüm aradılar. Her iki tarafta uzlaşma ve sonuca ulaşmak için uyulması gereken tüm hukuki zorunluluklar için tüm gerekli adımların hızlı atılmasında karar kıldı.

Hava yolları ve ABD rezervasyon sistemi arasındaki uyum ABD gümrükleri ve AB tabanlı veri tabanı tarafından limitsiz çevrimiçi erişimi içermemektedir ama daha çok belli bir güzergâhta ulaşım yapan kişiler için PNR veri işlemleri ABD’den veya ABD’ ye uçuşları kapsamaktadır. Sonuç olarak; ABD gümrükleri, ABD’ den veya ABD’ ye olan yasal ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Veri koruma yönetimi ile ilgili komisyon kararının askıya alınması ve ABD gümrüklerinin gerekli bilgilerin sağlanması, AB veri koruma yetkililerinin havayollarına karşı ABD ihtiyaçlarıyla uyan güçlendirici faaliyetleri önemsemedikleri görülmektedir.

PNR veri sistemine erişim için, ABD gümrükleri veri güvenlik yönetimi prensiplerini üstlenmişlerdir. ABD gümrükleri terörizmi ve suçları önlemek için kanunlarını güçlendirme yoluna gitmektedirler. ABD gümrükleri ve AB komisyonu bu durumun yürütülmesi ile ilgili ABD yasalarına bağlı olarak düzenli görüşmelerde bulunacaklardır.

ABD gümrükleri ve AB komisyonu birlikte PNR verilerinin iletiminin yasal kesinlik kazanması için işbirliği yapılmıştır. Verilerin kullanılması amacını kapsayacak sorumluluk ve bilgilerin sınırlandırılması, paylaşılması, transfer edilmesi, yetkilendirilmemiş erişimden korunmasına, veri saklanması süre ve koşullarına ilişkin kuralların oluşturulmasına karar verilmiştir.

ABD gümrük hizmetlerine göre; gümrüklerin hava yolları rezervasyon sistemine direkt eriştiren PNR veri sistemi kanun ve onun düzenlemeleriyle, ABD’den veya üzerinden yabancı hava taşımacılığında uçuşların düzenleyen hava taşımacılığı otomatik rezervasyon sistemini içeren PNR veri sistemine elektronik erişim sağlamalıdır. PNR veri sisteminde bulunan birçok veri elemanı sınır kontrollerine uygun olarak ulaşım dokümanlarının incelenmesi şartıyla elde edilir fakat bu incelemeler gecikmelere neden olmaktadır. PNR veri sistemi ulusal güvenliği tehdit eden dolaylı terör saldırılarını engellemek ve var olan tehditleri tanımlamak gibi amaçları güçlendirmek için gümrükler tarafından kullanılır. Gümrükler; hava taşımacılığı rezervasyon sistemini gümrüklere veri geçişlerini sağlamak için maliyeti yüksek teknik ihtiyaçların önlenmesi için hava taşımacılığının konumlandırılması olarak kullanır.

PNR veri sisteminin uygulanması FOIA tarafından yönetilmektedir. FOIA’ya uygun bilgilerin sağlanması için işletim ihtiyaçlarını yöneten gümrük düzenlemeleri özellikle gümrük kayıtlarına uygulanamayan FOIA’nın güvenilir ticari bilgiler, kişisel güvenliği tehdit eden durumlar, kişisel güvenliğin korunması için kanunların güçlendirilmesi ve bilgilerin derlenmesi gibi ihtiyaçlarının düzenlenmesini sağlar.

Gümrükler, FOIA'dan doğan yönetsel veya hukuki usullere göre hareket ederler. Yetkili gümrük personeli, PNR'a erişimini gümrük veri merkezi tarafından kontrol edilen bağlantı ve sırayla şifrelenen Kapalı (Dahili) Gümrük İntranet Sistemi yoluyla elde eder. PNR verileri yasalara uygun olarak elde edilir ve erişim gümrükler tarafından kontrol edilen gümrük veri tabanlarında saklanır. Gümrük veri tabanlarında saklanan PNR verileri, yetkili personel tarafından sadece okunabilecek şekilde sınırlandırılmıştır. Sınırlamanın anlamı; verilerin yenilenebilmesi fakat değiştirilememesidir.

Gümrük veri tabanında bilgilere personel girişinin detayları, yetkilendirilmemiş şekilde kullanılmasının önlenmesi için, uluslararası gümrük ofisleri tarafından kaydedilmiştir ve rutin olarak denetlenmektedir. Sadece altyapı çalışmalarını tamamlamış belirli gümrük çalışanları sistemde, aktif korunmuş şifre hesabına sahiptirler ve hava taşımacılığı koruma sistemine e-gümrük bağlantısı yoluyla PNR veri girişi yapan verilerinin gözden geçirilmesi için resmi yetkileri vardır.

Gümrük çalışanları güvenliği sağlamak için eğitilmektedirler. Gümrük güvenliği ve düzenlemeleri resmi bir yetki olmadan gümrük bilgisayar sisteminden bilgi açıklanmasının önlenmesi için disiplinli faaliyetler yürütmektedir. Yabancı, federal veya yerel yetkililer gümrük veri tabanı yoluyla PNR sistemine erişemezler. PNR veri bilgilerinin yayılmasının düzenlenmesi için gümrükleri verilerin sahibi konumunda anılmaktadırlar.

PNR veri konuları gümrükler tarafından veri tabanında saklanmış herhangi bir verinin düzeltilmesini sağlamak için hava taşımacıları yoluyla ya da direkt olarak Gümrük, saha operasyonları ofisi ile bağlantı kurar. Gümrükler, belli bir amaç için saklanan verileri gereğinden fazla ellerinde bulundurmazlar ve sadece veri tabanının

yürütülmesinden sorumlu yetkili bir personelin erişebileceği, ham (işlenmemiş) verileri, şeklinde silinmiş kayıtlı dosyalara aktarılır.²³

Deniz Ticareti Güvenliği

27 Haziran 2002 tarihli ve 1406 no'lu düzenlemelerinin amacı; deniz ticareti güvenliğine düzenli uygulamalar için AB komisyonuna ve üye ülkelere teknik yardım sağlamaktır. Bunun için tüm anahtar bölgelerde, tankerlerde ve yolcu taşımacılığında güvenliğin geliştirilmesi için bir dizi faaliyetlerin sorumluluğunu almayı içeren işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.²⁴

Avrupa'da kısa mesafeli deniz taşımacılığının yapılabilmesi için öncelikle taşımacılık zincirine bütünleştirilmiş kapıdan kapıya çözümler önermek gerekmektedir. İkinci olarak; dokümantasyon ve yönetim prosedürlerinin karmaşıklığının azaltılması ve son olarak liman, liman hizmetleri ve liman hinterlandının geliştirmesi gerekmektedir.²⁵

Deniz taşımacılığında uygulanacak gümrük prosedürleri; deniz taşımacılığında uygulanacak gümrük prosedürlerini içeren personel çalışma

²³Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/air/safety/doc/prn_joint_declaration_en.pdf, 28 Aralık 2004

²⁴Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/security/index_en.htm, 28 Aralık 2004

²⁵Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/sss/index_en.htm, 28 Aralık 2004.

dokümanı Mayıs 2002’de komisyon tarafından sunulmuştur. AB gümrük kuralları çerçevesinde sorumluluk ve zorunluluklar belirtilmiş ve prosedürlerin karmaşık olmadığını göstermiştir. Üye devletler arasında en az formalite ile taşımacılık yapılması üzerinde odaklanmıştır.²⁶

Birden çok Taşıma Türü ile Ulaşım

Komisyonun amacı malların kapıdan kapıya hareketinde etkinliği sağlamak ve bu zincirde 2 veya daha fazla ulaşım usulü kullanmaktır. Her ulaşım usulünün kendine göre avantajları vardır.(esneklik, kapasite, güvenlik, çevreye duyarlılık) bu Karayolu yük taşımacılığının 1998’den 2010 yılına kadar %50 artması beklenmektedir. 2001 Göteborg Konseyinin sonuçlarına göre; komisyonun bütünleştirilmiş önlemler paketi vasıtasıyla; bu büyümenin %38 ile sınırlandırılmasını amaçlamaktadır. Karayolu yük taşımacılığına alternatif olarak; deniz ve demir yolları gündeme getirilmiştir. Önerilen alternatif uzun mesafelerde güvenliğin sağlanması anlamında önem taşımaktadır.²⁷

Bu konu hakkındaki politik girişimler ve programlara bakacak olursak; 7 Nisan 2003’ te birden çok taşıma türü kullanımının uyumlaştırılması ve standardlaştırılması hakkında bir çerçeve program belirlemişlerdir. Bu Çerçeve Program farklı büyüklükteki konteynerlerin taşımacılığındaki etkinsizliklerin azaltılması ve bu sisteme kısa deniz taşımacılığının bütünleştirilmesi amacını taşımaktadır. 22 Temmuz 2003’ te konsey ve parlamento 2003–2006 yılları arasında

²⁶Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/sss/custom_guide_en.htm, 29 Aralık 2004.

²⁷Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/index_en.htm, 29 Aralık 2004.

yürütülecek olan Marco Polo programını kabul etmişlerdir. Programın amacı kara yolu taşımacılığının azaltılarak; diğer taşımacılık sistemlerinin geliştirilmesi ve alternatif olarak kullanılmasıdır. 14 Temmuz 2004'te komisyon Morco Polo II programını önermiştir.²⁸ 19 Nisan 2004 'te yeni TEN-T Guidelines projesiyle deniz yolları şebekesinin çerçevesi belirlenmiştir.

2.2.1.4.3. ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE GÜVENLİK İŞBİRLİĞİ

Konteyner güvenliği için yoğunlaştırılmış gümrük işbirliği, 22 Nisan 2004'te ABD ile yapılan anlaşma sağlanmıştır. Bu anlaşma, hem AB hem de ABD için iki taraflı temel güvenliğin geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Güvenlik ve ticaretin kolaylaştırılması arasındaki dengeyi kurması açısından da önem taşımaktadır. Eşit seviyede ve standartlarda kontrollerin yapılması ön plana çıkmaktadır. İşbirliği ile; CSI limanları, ticari ortaklık programları, genel risk kriterleri, için az sayıda standartların oluşturulması gibi genişletilmiş işbirliğinin temel esaslarını titizlikle meydana getirecek bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

EC ve ABD Uzman Grubu

Konteyner güvenliği alanında geliştirilmiş gümrük işbirliği hakkında ABD ile yapılan anlaşma, genişletilmiş işbirliği öğelerini titizlikle hazırlayacak bir çalışma grubu kurmuştur. Bu çalışma grubunun sorumlulukları; güvenlik standartları ve ticari ortaklıkla ilgilenen iki gümrük uzman grubuna verilmiştir.

²⁸Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/intermodality/overview/policy_en.htm, 30 Aralık 2004.

CBP'den gümrük uzmanları, AB üye ülkeleri ve Avrupa Komisyonu katılımcılar arasında karşılıklı anlayışı destekleyen gümrük prosedürlerinin oluşturulmasında beraber çalışmışlardır. Uzmanlar karşılık ve iki taraflı tanımada bilinçli davranmışlardır. EC ve ABD çerçevesindeki bir çalışma grubu tarafından konteyner önlemlerinin deniz aşırı hareketlerinde güvenliğin geliştirilmesi çerçevesinde geleceğe yönelik işbirliği önerilmiştir. Bu ölçütler şunları içermektedir:

- ABD konteyner güvenliği girişiminin içinde yer almak isteyen Avrupa limanları için uygun olan en az seviyedeki ihtiyaçlar üzerinde anlaşmaya varmak.
- Gümrük yetkililerinin; riskleri tanımlamalarını, yönetmelerini ve değerlendirmelerini olanaklı kılmak için aktarma ve navlun bakiyeleri ile ilgili kargo bilgilerinin karşılıklı değiştirilmesini test etme yoluyla ABD ve AB üzerinden geçiş yapılmasına odaklanan pilot tasarısını oluşturmak.
- Ticaret erbablarının ortaklıkları üzerinde ek çalışma yapmak.

EC-ABD gümrükleri işbirliği sonuç olarak uygun karşılaştırılabilir ölçülerin oluşmasını sağlamışlardır.

2.2.1.5. AB'DE TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI ÇALIŞMALARI

Ticaretin kolaylaştırılması gümrükler için anahtar politikadır. Avrupa ihracatçıları ve ithalatçıları dünya ticaretinin %22'sinden sorumludurlar. Bu faaliyetlerin kolaylaştırılması; Avrupa ekonomisine ve ticari ekonomik ortaklıklarına yarar getirir.

Gümrükler alanında yapılan düzenlemeler; politik bölgelerin tanımlanmasına yardım etmek, kuralların uygulanmasının çerçevesini oluşturmak, faaliyet

düzeyindeki oluşum ve araçları yerlerini koymak gibi ticaret kolaylaştırmanın tüm aşamalarında büyük rol oynamaktadırlar. Ticaret kolaylaştırılması ithalat ve ihracat prosedürlerini içeren uluslararası ticaret prosedürlerinin uyumlaştırılması ve basitleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu prosedürler geniş olarak; uluslararası ticarete malların hareketleri için gerekli verilerin toplanmasını, sunulmasını, iletişimini ve işlemlerini içeren faaliyetlere işaret etmektedir. AB'deki aktif stratejileri ve öncelikleri Gümrükler 2007 programı, gümrük kodlarının modernizasyonu ve e-gümrük projeleri şeklinde örneklendirilebilir.

Ticaretin kolaylaştırılması; politik faaliyetlerin gelişmesinde ve uygulamasında temel faktördür. Ticaret kolaylaştırılması DGÖ' nün yapılacak işler listesine 1996 yılının Aralık ayında eklenmiştir. Singapur Bakanlar bildirisi malların ticaret için, bu alanda DGÖ kurallarının anlaşılması hakkında ticaret prosedürünün basitleştirilmesinde konu ile ilgili diğer örgütleri belirlemek, araştırma ve çözümleyici faaliyetlerin sorumluluğunu üstlenmek üzere konseyi yönlendirmiştir. DGÖ üyelerinin Bakanları 14 Kasım 2001' de ticaretin kolaylaştırması alanındaki görüşmeleri şekillendiren bir bildiri yayımlamışlardır. Doha (Katar) gelişmeleri ile ilgili görüşmeler 1 Ağustos 2004 yılında yeniden başlamıştır. Doha çalışma programında DGÖ genel konseyinin kararlarının çerçeve planı yer almaktadır. Ticaret kolaylaştırılması ile ilgili birçok fikir ortaya atılmıştır ve bunlar;

- Serbest geçişin sağlanması,
- İthalat ve ihracata ilişkin ücretlendirmelerin düzenlenmesi,
- Ticaret düzenlemelerinin kurulumu ve yönetimi şeklinde sıralanabilir.

2.2.2. AB'NİN GÜMRÜK İŞBİRLİĞİ PROGRAMLARI

2.2.2.1. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMI

Gümrükler 2007 programı temelini Gümrükler 2002 programından almaktadır. Bu sebeple Gümrükler 2002 Programının incelenmesi gerekmektedir.

Programın uygulanması için 1996–2002 dönemi arasında gümrük uygulamaları alanında uyumlaştırmayı sağlamayı amaçlayan Gümrükler 2002 programı aday ülkelerin katılımına açılmıştır. Bu çerçevede ilk aşamada, AB’nin dış sınırlarının denetimi ve ticaretle ilgili etkinliklere öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır. Program aday ülkeler için; personel değişim programları, üye ülkeler tarafından düzenlenen ulusal eğitim programları ve seminerlere katılım gibi etkinlikler öngörmektedir. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, 19 Aralık 1996 tarihinde; Gümrükler 2000 adlı topluluk gümrüklerine yönelik bir hareket programı teklifini benimsemiştir. Bu program 1996–2000 tarihleri arasında geçerlidir. Ulusal gümrük idareleri arasında işbirliği sağlamak, gümrük kontrol sistemlerinin modernizasyonu için zemin hazırlamak amacını taşımaktadır. Oluşturulacak gümrük çerçevesi ile dış sınırların iyi yönetilmesi sağlanacak ve bununla birlikte ortak eğitim ve iş uygulamaları geliştirilecektir. Bu program çerçevesindeki faaliyet alanlarını; kontrol standartları, ticaretle ilişkiler, eğitim, teknolojiye gelişmeler olarak sıralayabiliriz.

AB Konseyi, topluluk gümrüklerine yönelik bir faaliyet programı olan Gümrükler 2007 programının kabulüne ilişkin bir karara vardı. 1 Ocak 2003- 31 Aralık 2007 arasındaki süre için 133 milyon Euro’luk bir mali paketle birlikte Gümrükler 2007, Gümrükler 2002 programı kapsamında gerçekleştirilen tedbirlerin devamını sağlayacaktır. Program özellikle yeni AB üye ülkelerini tek bir gümrük idaresi altında birleştirmeyi, yolsuzlukla mücadeleyle ilgili transit ve denetimlerin modernizasyonlarıyla topluluğun mali çıkarları ve tüketicinin korunmasını, gümrük hizmet ağlarının bilgisayarlı hale getirilmesini hedeflemektedir.²⁹

²⁹Uluslararası Nakliyeciler Derneği Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.und.org.tr/ab/ABP_ostasibulten05.htm, 30 Aralık 2004.

Gümrükler 2007; 1 Ocak 2003 ‘den 31 Aralık 2007’e kadar ulusal idareler arasında elektronik bilgi değişim sistemine, gümrük memurları ve uzmanları için eğitim seminerlerine, resmi ulusal idareler arasında gümrük memurlarının değişimine ve elektronik sistemin temeli için kâğıtsız ortamda gümrük işlemlerine yasal ve mali temel sağlamak amacıyla sürecektir. Aday ülkeler; AB’ ye katılmak için bu program içinde yer almaktadırlar. Programın maliyeti (133 milyon Euro) Avrupa Komisyonu ve katılımcı ülkeler arasında paylaşılmaktadır. Bütçenin AB’ nin genişlemesiyle; yeni üye ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak için artırılması planlanmaktadır.

Gümrükler 2007 Programı ticaretin kolaylaştırılmasına ve sahtekârlıkla mücadele edilmesine yardım etmekte, topluluğun ve topluluk vatandaşlarının mali ve güvenlik alanlarında koruyuculuğunu üstlenmektedir. Sağlığın ve çevrenin korunması gibi yeni politikaların kabul edilmesi ile gümrüklerin değişen rolü önemle büyüyen bir faktör haline gelmiştir. Gümrükler 2007 Programı, üye ülkelere açık pazar koşullarına uyum sağlamaları ve yeni dış sınırlarda AB adına gümrük kontrollerini uygulamaları için sistemlerini hazırlamaları konusunda yardım etmektedir.

Gümrükler 2007 Programı IT sistemlerinin topluluk bileşenlerinin geliştirilmesi ve kullanılması, resmi ulusal idareler arasında gümrük memurlarının değiştirilmesi, seminerlerin düzenlenmesi, proje ve çalışma gruplarının oluşturulması gibi konuları uygulamak amacıyla geniş bir alanda çalışmaktadır. Ortak eğitim programının geliştirilmesini içeren faaliyetlerin sürdürülmesine devam edecektir ve aday ülkelere teknik yardım sağlayacaktır.

2.2.2.1.1. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE TOPLULUK ALANININ KORUNMASI

Gümrükler sahtekârlık ve suçla ilgili faaliyetlerle mücadele etmede önemli rol oynamaktadırlar. Topluluk alanının korunması için; uzman müfettişlere, etkili araçlarla, bilginin değişimi için işbirliğine gerek duyulmaktadır. Gümrükler 2007 Programı şu amaçları içermektedir.

- Kontrol mekanizmalarının oluşturulmasında ve yasalaştırmaların yapılacağı alanlardaki zorlukları tanımlamak,
- Bu zorluklara çözümler üretmek,
- Diğer yönetimlerle gümrük yönetimleri arasında işbirliğini geliştirme ve gümrüklerde kaliteli kontrol mekanizmaları oluşturmak.

AB dünya ekonomisinde güçlü ekonomik ve ticari ortak olmak zorundadır. Gümrükler Avrupa ticaretinin rekabetini sağlamak konusunda önemli rol oynamaktadır. Program gümrük kanunları ve prosedürlerinin ticaret üzerindeki ağır yükünün azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda; programın ticaretin kolaylaştırması ve AB'nin korunması arasında denge oluşturması gerekmektedir.

2.2.2.1.2. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE EŞDEĞER SONUÇLAR VE ALTYAPI SİSTEMİ

Topluluktaki gümrükler; ortak kullanma koşulları ve ortak gümrük tarifeleriyle yasal çerçeve altında faaliyette bulunmaktadır. Yasal çerçeve iyi şekilde kurulmuşken; uygulamalar ulusal sorumlulukları farklılaştırarak bireysel ulusal idareler üzerine dayanmaktadır. Bu program Gümrük 2002 programı doğrultusunda gümrük idarelerinin eşdeğer işletim kapasitelerini destekleyerek devam edecektir

2.2.2.1.3. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEME POLİTİKASI

Genişlemeden beklenen sadece bugün ki topluluk şartlarında etkin çalışan değil; genişletilmiş toplulukta ortakları için etkili davranmanın önemini vurgulamaya hizmet eden, görevlerini aynı şekilde yürüten yeni üyelerin varlığıdır.

Bu program; aday ülkelerin anlayışlarını ve topluluk gümrük kural ve prosedürlerini kullanmalarını ve daha deneyimli gümrük idarelerinden deneyim kazanmalarını artırma yoluyla; genişlemeden önceki ve sonraki görevlerini uygulamalarında yeteneklerinin geliştirilmesi yoluyla aday ülkelere yardım eder.³⁰

2.2.2.1.4. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMININ ÇALIŞMA YAPISI

Gümrükler 2007 programının kararları ve komisyonun iletişim stratejilerinin amaçlarını karşılayan öncelikler; eylem planının ve çalışma yapısının arasındaki ilişki ile sağlanmaktadır.

Gümrükler 2007 programı komisyonu programın öncelikleri, faaliyetleri ve amaçları ile ilişkili net sorumluluklara sahip olmalıdır. Faaliyetleri yönlendirecek, hangi amaçlar üzerinde çalışılacağına karar verecek, eylem planını izleyecek ve raporlayacak çalışma grupları kurmalıdır. Gümrükler 2007 programının özgül alanlarını yönetecek sınırlı sayıda çalışma grupları kurmalıdır Bu gruplar; proje grupları ve yeni eylemler oluşturmak için net yetkiye sahiptirler.

İş tekrarından kaçınmak için bazı gruplar tarafından konu edilmeyen kimi konular, direkt olarak Gümrükler 2007 programı komitesine iletilir. Burada amaç gerekli yerlerde var olan yapıların kullanılması yoluyla yeni grupların oluşturulmasının engellenmesidir. Bu; ulaşım, menşe, vergi ve kalpazanlık konularını içermektedir. Diğer konular (gümrük incelemelerinin ve sonuçlarının

³⁰Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi , (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/customs_2007/index_en.htm, 03 Ocak 2005.

ölçümü, uyum ve işbirliğinin geliştirilmesi için bilişim teknolojileri stratejilerinin kurulması) uygun faaliyetlere (proje grupları, seminerler ve değişimler) karar verecek olan Gümrükler 2007 programı komisyonunun sorumluluğu altındadır.

2.2.2.1.4.1. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMI KOMİTESİ

Gümrük 2007 programı komitesi; program faaliyetleri ve programın amacı arasında bağlantı sağlamaktadır. Burada etkinliğin ve verimliliğin sağlanması için; komisyonun eylem planına uygun olarak sürdüreceği faaliyetler şu şekilde sıralayabiliriz.

- Topluluğun korunması,
- Ticaretin kolaylaştırılması,
- Eşdeğer sonuçlar/ altyapı sisteminin oluşturulması,
- AB'nin genişlemesi sürecinde üstlenilecek faaliyetlerin yapılandırılması.

Gümrük 2007 programı komitesinde bu program kapsamında 4. grup kurulması önerilmiştir. Grupların her biri; komite tarafından kendilerine verilmiş özellikli görevlere sahip olacaklardır. Her grup tarafından belirlenmiş alanlarda uzlaşılması için yeterli bilgilerin elde edilmesini sağlayacaktır. Gümrük 2007 programı komitesinin dikkatine sunulmuş önemli konuların uygulanması bu grupların sorumluluğu altındadır.

Tartışma yoluyla konular hakkında grupların yetki aktarımının sağlanmasında talimat almaları için katılımcı ülkeler için ulusal koordinasyonlarını incelemek önemlidir. Görüşmeler sırasındaki tartışmalar sonucunda katılımcı ülkelerin tartışılan konu hakkında uzman göndermeleri mümkündür. Katılım metodlarının çeşitli olmasına karşın; katılımcı ülkelerin aşağıda belirtilen tüm gruplar içinde yer almaları beklenmektedir.

Elektronik Gümrük Grubu

Gümrük 2002 komitesi 9 Temmuz 2002 tarihli toplantısında elektronik gümrük programı adı altında özel bir grup oluşturulmasına karar vermiştir. Bu grubun IT üzerinde çalışacağına karar verilmiş olmasına rağmen; grubun faaliyet alanına tam olarak karar verilmiş değildir.

Bu grubun e- gümrük konusunda politikaları uygulaması için;

- Prosedürlerin basitleştirilmesi,
- Veri elemanlarının standardlaştırılması,
- Ara birimlerin uyumlaştırılması,
- Deklarasyonların standardlaştırılması,
- Basit yönetim usullerinin getirilmesi,
- Ticaret iletişim grubunun kurulması,
- Karmaşık gümrük konuları üzerinde ticaret erbablarıyla iletişimin güçlendirilmesi,
- Ticaretin kolaylaştırılmasının önündeki engellerin tanımlanması,
- Taraflar arasında e-gümrük uygulamaları sırasında işbirliğinin sağlanması konuları gündeme gelmiştir.

Program içerisinde esnekliğin kaybedilmemesi için, e-gümrük ve IT teknik grubu arasındaki problemler yakın işbirliği ile çözümlenmelidir. Karar verilmesi gereken durumlar ise; Gümrük 2007 programı komitesine iletilmelidir.

Çalışma Metodları Grubu

E-gümrük konusunda başarısı risk yönetimi üzerinde çalışmaya, denetime ve kontrole dayalıyken; bu alanlar farklı bir gruba ihtiyaç duymaktadırlar. Dahası bu gruptaki çalışma, sadece gelecekteki e-gümrük çevresini oluşturmaya yardımcı olmanın dışında; bugünkü çalışma şartlarında geçerliliğe sahiptir. Çalışma metodları grubunun faaliyet konularını sıralayacak olursak;

- Kontrol bölgelerinin envanterinin oluşturulması,
- Kontrol standartlarının oluşturulması,
- Denetim standartlarının oluşturulması,
- İletişim gruplarının yapılandırılması (liman ve hava limanlarında),
- Risk yönetimi ve bilgilendirilmesi,
- Güvenliğin sağlanması.

Bilişim Teknolojileri Teknik Grubu

Bilişim Teknolojileri Teknik Grubu aşağıdaki görevleri üstlenmiştir.

- Yeni oluşturulan sistemin gelişimini düzenlemek,
- Var olan sistemin değişimini sağlamak,
- Birlikte işlerlik gösteren ortak uygulamaları tanımlamak, tavsiye etmek ve düzenlenmek,
- E-gümrüğün teknik yapısı hakkında önerilen sunmak.

Grup Gümrük 2007 programı komitesinin ve diğer grupların ihtiyaçlarına cevap verecek ya da kendi girişimlerini sunacaktır.

Eğitim Grubu

Eğitim, kararlaştırılan politik amaçları destekleyen programın bir aracı olarak görülmelidir. Gümrük 2007 programı kararları tarafından özelleştirilen politik faaliyetler de vardır. Bu konuları incelemek ve önerilerde bulunmak; bunlara ek olarak program içerisinde eğitimde etkinlik ve verimliliği sağlamak için bir eğitim grubu kurulacaktır.

Ticari İletişim Grubu (Elektronik Gümrük)

Bu iletişim grubu e-gümrük girişimlerini izlemek (Taxud/757/2002 belgesiyle önerilmiş) amacıyla oluşturulmuştur. Bu grup içerisinde programı geliştirecek konular geniş çapta ele alınmaktadır ve bu yüzden grubun raporları e-gümrük grubu için temel oluşturmaktadır.

2.2.2.1.4.2. GÜMRÜKLER 2007 PROGRAMININ YÖNETİMİ

Gümrük 2002 programı içinde, topluluğun idaresi için bir yönetim grubu bulunmaktaydı. Gümrük 2007 programı için yönetim konularıyla ilgili yeni bir oluşum yaratılması önerilmiştir. Daha önceki program deneyimleri; yönetim programı içerisinde üye devletler ve komisyon arasında işbirliğinin sağlanmasının önemi göstermiştir. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak; Gümrük 2007 programı iletişim noktaları ağ sistemi oluşturulması önerilmiştir. Tüm katılımcı ülkeler bu iletişim ağ sistemi içerisinde yer alacaklar ve bu ağ sistemi Gümrük 2007 programı komitesine rapor sunacaktır.

Program Araçlarının Kullanımı

Program araçları -seminerler, gümrük memurlarının değişimi, benchmarking, çalışma grupları- uygun alanlarda kullanılmalıdırlar. Kullanılacak araçlara karar verilmeden önce; önerilen faaliyetlerin amaçlarının net olarak belirtilmesi gerekmektedir. Gümrük 2007 programından finansman talep eden herhangi bir faaliyet komisyon tarafından kabul edilebilmesi için bir öneri formuna ihtiyaç duyulur. Bunun tek istisnası program amaçları içerisinde ulusal düzeyde kabul edilen uzun süreli olmayan ve topluluk düzeyinde ayarlanmış değişim hedefleridir. Yeni programa başlamadan önce; gözden geçirilmiş öneri formu geliştirilip, katılımcı ülkelere yollanır.

İşbirliğinin Önemi

Gümrük 2007 programının doğasından ve faaliyet alanının yapısından dolayı; ilgili sorumlulukların tutarsızlıkları ve çatışmaları kaçınılmazdır. Programın politik amaçlarıyla, başarıyı destekleyen eylemlerin yatay ve dikey elemanlar olmaları nedeniyle bu çatışmalar oluşmuşlardır. Aynı zamanda üye devletler tarafından insan kaynaklarının etkinliğine ve sonuç odaklı bir yapıya yönelik net bir istek bulunmaktadır. Komisyon da bu görüşü paylaşmaktadır. Eğer bu önerilen yapı sonuçlar üzerine odaklanan eylemlerde başarılı olursa komisyon stratejileri iletişim grubunda ve Gümrük 2007 programı kararlarında belirtildiği gibi; komisyon ve katılımcı devletler arasında yüksek derecede bir işbirliği oluşacaktır.

Gümrük 2007 programı komitesinin ve grupların hazırlık çalışmalarında zamanın etkin kullanılması için ulusal işbirliğinin kurulması hazırlık çalışmalarında ele alınmıştır.³¹

³¹ Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/resources/documents/working_structures_en.pdf, 10 Ocak 2005

2.2.2.2. GÜMRÜK KODLARININ MODERİZİSASYONU

Yürürlükteki gümrük prosedürlerinin ve süreçlerinin kâğıda dayalı ve hantal, güncel gelişmelerden ve modernlikten uzak olmasından dolayı; üye devletler kâğıda dayalı gümrük işlemlerinin azalması ve malların gümrük içinde akışlarının kontrolünün hafifletilmesi amacıyla bilişim teknolojileri sistemine geçmişlerdir. Buna rağmen; bilişim teknolojileri sistemi, üye devletten üye devlete değişim göstermesi ve bilişim teknolojileri sisteminin gümrük alanında kullanımındaki genel standartların eksikliği bu sistemler arasında elektronik iletişimi engellemektedir. Bu; iç pazarlardaki etkin gümrük mevzuatlarını ve risk tabanlı kontrolleri uzlaştırırken, uluslararası ticaretin kolaylaştırılması ve topluluğun dış sınırlarındaki güvenliğin güçlenmesine ters düşer.

2.2.2.2.1. GÜMRÜK KODLARININ MODERİZİSASYONU ÖNERİSİNİN AMACI

Gümrük prosedürlerinin akış çizgisi ve kuralların genel standartlara uyumu bilişim teknolojileri sistemleri için yapılması gerekenleri;

- Gümrük alanında elektronik devlet girişimlerinin uygulanması,
- Daha az karmaşık ve daha iyi yapılanmış kurallar ve bir dizi düzenlemelerin yeniden gruplanması ile bu alanda daha iyi düzenleme için sorumlulukların tamamlanması,
- Ekonomik büyümeyi sağlamak için birlik içerisinde veya birlik ile faaliyet gösteren firmalar arası rekabeti geliştirmek,
- Genel bilişim teknolojileri çerçevesi yoluyla yönetilen ve tanımlanan standartlarla dış sınırlarda güvenliği arttırmak,
- Sahtekârlık riskini azaltmak,

- Dolaylı vergi, tarımsal, ticari, sağlık ve tüketici haklarını koruma politikaları gibi diğer topluluk politikalarıyla daha uyumlu bir ortamın oluşturulmasına katkıda bulunmak şeklinde sıralayabiliriz.

2.2.2.2.2. GÜMRÜK KODLARININ MODERİZİSASYONUNDA POLİTİKA SEÇENEKLERİ

Gümrük kodlarında ve gümrük mevzuatlarında kapsamlı bir modernizasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Kısmen değiştirilmiş elektronik deklarasyonların prensiplerini ve üye ülkeler arasında bilişim teknolojileri sistemlerini tanımlayan gümrük kodları önerisi seçeneği kullanılan ve karmaşık prosedürlerin tekrarından başka bir şey ifade etmemektedir. Ayrıca dış ticaret alanında topluluğun tek iktidarı ve gümrük birliğinin sınırlarında genel kuralların oluşturulması ihtiyacı seçeneği yani; gümrük mevzuatını üye devletlere bırakmak kabul edilebilir değildir. Sonuç olarak; bazı prensipler kabul edilmiştir. Bu prensiplerin olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedebiliriz. Olumlu etkiler; gümrükleme masraflarının azalması, basitleştirilmiş prosedürlerin oluşturulması, standard prosedürlere ve veri ihtiyaçlarına göre topluluktaki gümrük hizmet sağlayıcıları arasındaki rekabetin artması, şeffaflığın geliştirilmesi, gümrük kurallarının uygulanmasında tek düzen sağlanması, risk alanlarında insan kaynaklarının daha iyi tahsis edilmesi ve bu sayede güvenliğin artması ve usulsüzlüklerin azalması şeklinde sıralanırken; olumsuz etkiler; elektronik sisteme geçişte maliyetlerin artması, tek pazarda rekabetin artmasının sonucu olarak istihdamın azalması olarak sıralanabilir.

2.2.2.2.3. GÜMRÜK KODLARININ MODERİZİSASYONUNDA İŞ AKIŞI

2003 yılında yapılan bir çalışma ülkelerin durumu, muhtemel maliyet ve fayda olasılıklarına açıklık getirmiştir. Gümrük kodları taslağı AB gümrük idaresinde ve ticari temas kurumunda tartışılmış ve 2004 haziranından beri Avrupa web sitesinde yer almaktadır.

AB Komisyonu; 24.07.2003 tarihli ve 452 nolu kararıyla; ticaret ve gümrükler için basit ve kâğıtsız ortamda iş akışını sağlayarak; gümrük kural ve oluşumlarını kolaylaştırmayı ve modernize etmeyi tasarlamıştır. Gümrük kurallarının basitleştirilmesinin ana nedeni; kurallara daha kolay erişimle ve kuralların tek düze uygulanması ile maliyetleri azaltmak, daha iyi düzenlemelerin oluşturulmasını sağlamak, ticaret erbablarının bilişim teknolojileri prosedürlerinden yararlanmalarını sağlamaktır. Gümrük kodlarının modernizasyonu taslağı; konsey ve parlamento tarafından kabul edilen güvenlikle ilgili tüm değişiklik ve düzeltmeleri içine almaktadır. Bazı durumlarda, ya genel bir terminoloji sağlamak için ya da Gümrük Kodlarının Modernizasyonunun birer birer yürürlüğe gireceğinin hesaba katılması için Gümrük Kodlarının Modernizasyonu onu taslağı içerisinde bu düzeltmelere yapılan değişiklikler kaydedilmiştir.

Gümrük Kodlarının Modernizasyonu taslağının gözden geçirilmesi müzakereler yoluyla Temmuz-Ağustos 2004 yılında olmuştur.³²

³²Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/common/consultations/customs/article_1507_en.htm, 15 Ocak 2005.

2.2.2.3. GÜMRÜK İŞBİRLİĞİ İÇİN ANAHTAR POLİTİKALAR

Gümrük işbirliği için anahtar politikalar; topluluk çıkarlarının korunması, ticaretin kolaylaştırılması, birliğin genişlemesi ve gerekli altyapıların oluşturulması şeklinde sıralanabilir.

Gümrük 2007 programı; ticaret kolaylaştırılmasına, sahtecilikle savaşılmaya, topluluğun ve vatandaşlarının mali ve güvenlik alanlarında korunmasının sağlanmasına yardım etmek için oluşturulmuştur. Sağlık ve çevrenin korunması gibi yeni politikaların ortaya çıkmasıyla; gümrüklerin önemli rollerine yeni faktörler eklenmiştir. Gümrük 2007 programı Aday ülkelerin açık pazar koşullarına kolaylıkla uyum sağlayabilmeleri ve AB dış sınırları adı altında gümrük kontrollerini uygulayabilmeleri için aday ülkelere yardım sağlamaktadır. Gümrük 2007 programı; gümrük yönetimlerinin gümrük yasaları çerçevesinde, eşdeğer faaliyet kapasitelerini desteklemeye devam edecektir.³³

2.2.2.3.1. TOPLULUK ÇIKARLARININ KORUNMASI

Gümrükler suç faaliyetleriyle ve sahtekârlık ile mücadele etmede önemli rol oynamaktadırlar. Topluluk alanının korunması için; uzman müfettişlere, etkili araçlara gerek duyulmaktadır. AB'nin görüşüne göre topluluk çıkarlarının korunması; bilginin değişimi için iyi organize edilmiş işbirliğine ve mekanizmalara gerek duyulmaktadır. Gümrük yönetimleri ve diğer gruplar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi ve zorluklara çözüm üretme yoluyla; kontrol mekanizmalarının

³³ Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/common/consultations/customs/article_1507_en.htm, 15 Ocak 2005.

kurulması sağlanacaktır. Böylece gümrüklerin her noktasında eş seviyede yüksek kaliteli kontrol noktaları oluşturulabilir.

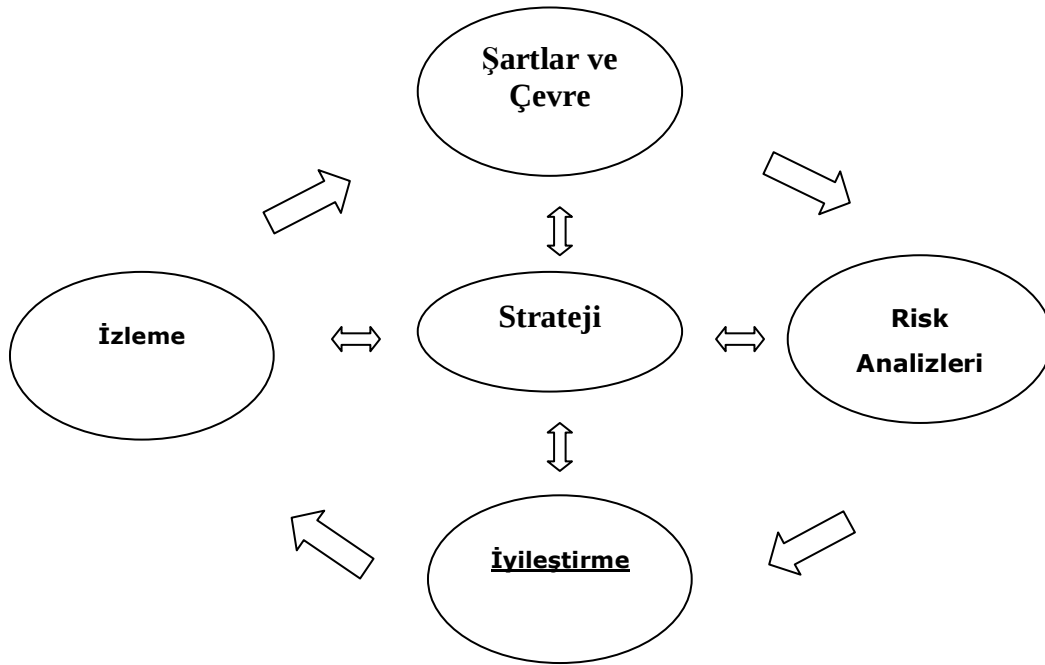
AB'nin mali çıkarlarının korunmasına gereken önemin verilmesi ve topluluk vatandaşlarının güvenliğinin sağlanması programın temel hedefleridir. Topluluk çıkarlarının korunması için yapılması gerekenleri; AB vatandaşlarının güvenliği ve emniyetini uzlaştıran yolsuzluklar ve mali sahtekarlıklara karşı savaşmak için gümrüklerde her noktada eşdeğer sonuçlar ile yüksek nitelikte gümrük kontrolünü sağlaması, gümrük uygulamalarının basitleştirilmesi, standardlaştırılması, gümrük yönetimleri ve diğer yönetimler arasında işbirliğinin sağlanması, bilişim teknolojileri sistemlerinin geliştirilmesi ve sahtekârlığa karşı savaşılması olarak sıralayabiliriz.

Topluluk çıkarlarının koruması ve gümrük idarelerinde emniyetin sağlanması için risk yönetimi çalışmaları yürütülmektedir. AB gümrük idareleri için risk yönetimi çalışmalarına değinmeden önce riskin tanımı ve risk yönetim süreçlerinin elemanlarına değinmekte fayda vardır. Risk; topluluk güvenlik ve emniyetini tehdit eden malların uluslararası dolaşımında ortaya çıkan halk sağlığını, tüketicileri ve çevreyi tehlike altında bırakan olasılıklar anlamına gelmektedir. Tehlike yönetimi risklerin korunmasızlığını sınırlandırmak için tüm ölçülerin tanınmasının ve yerine getirilmesinin sistemleştirilmesidir. Bu sistemleştirme; veri ve bilgileri toplanmasını, risklerin analiz ve tayin edilmesini, uluslararası, topluluk ve ulusal kaynak ve stratejilerine dayanan süreçlerin ve çıktıların yeniden gözden geçirilmelerini kapsamaktadır. Risk yönetimi değişmeyen bir süreç olarak değil; bilgilerin sürekli güncelleştirildiği, analiz edildiği ve yeniden gözden geçirildiği etkileşimli bir süreç olarak görülmemelidir.

Risk yönetim süreçlerinin elemanlarının sıralanması aşağıdaki gibidir.

- Şartlar ve Çevre
- Risk Analizleri
- İyileştirme
- İzleme ve Yeniden Gözden geçirme

Aşağıdaki diyagram kurulan Stratejinin temasını ve oluşumun çerçevesini göstermektedir.

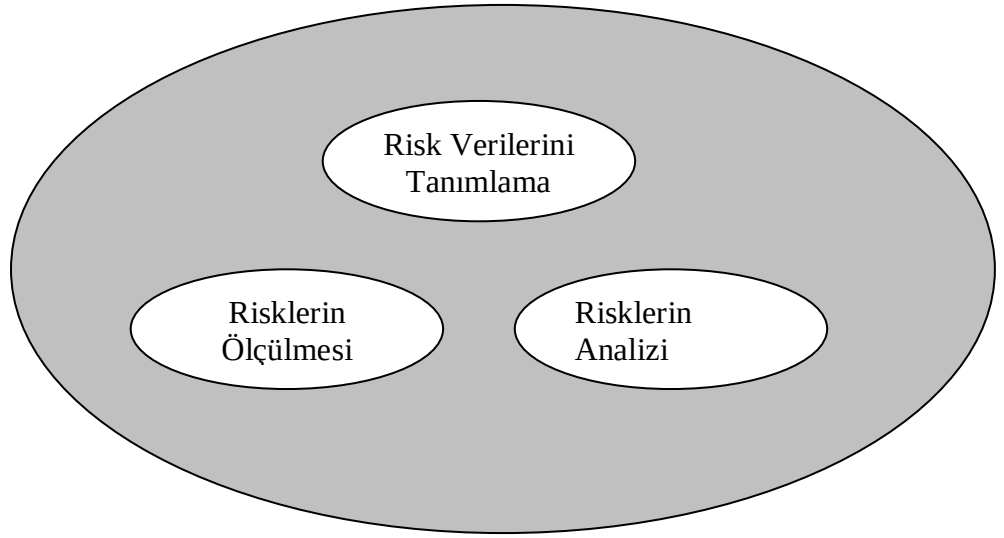
Şekil 2: AB Risk Yönetim Süreçlerinin Elemanları.

Kaynak: Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) [http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/key_policies/community_interests/index_en.htm#Risk_m anagement](http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/key_policies/community_interests/index_en.htm#Risk_management), 17 Ocak 2005.

Şartlar ve Çevre

Birinci basamak; risk yönetimi sürecinin oluştuğu çevredir. Kaynaklar, politik ve yasal amaçlar ve sosyal tarafların etkileri gibi faktörleri kapsar.

Risk Analizleri

Şekil 3: Risk Analizleri.

Kaynak: Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/key_policies/community_interests/index_en.htm#Risk_management. 17 Ocak 2005.

Risk verilerini tanımlama adımında bilgi çok önemlidir. Risk verilerinin potansiyel kaynağı olarak; tüm elde edilebilir bilgi incelemelidir. Her alanda risk verilerinin kullanılması ve değerlendirilmesi gerekir. Risklerin ölçülmesi için sistem sıralamalarının farklı yolları vardır. Değerlemelerin *yüksek, orta ve düşük* olarak sıralanması yaygındır.

İyileştirme

Seçilmiş risklerin iyileştirilmesinin geliştirilmesi. Kontrol faaliyetleri (belge üzerinde ve fiziksel) yerinde veya ticaret erbablarının önerdikleri yerlerde olabilir. Bu kontroller sınırlardaki sorumlulukların azaltılması ve daha detaylı kontrollerin yapılması için denetim gibi önceden kontrol sistemiyle yapılmasına karar verilmiştir.

İzleme ve Yeniden Gözden Geçirme

Stratejinin etkinliğini bilmek, prosedürlere ve iyileştirilmiş kontrollere değişimleri uygulamak; etkin izleme sisteminin sağladıklarındandır.³⁴

³⁴Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/key_policies/community_interests/index_en.htm, 16 Ocak 2005.

2.2.2.3.2. EŞDEĞER SONUÇLAR VE ALTYAPI SİSTEMİ

Topluluktaki gümrükler; ortak kullanma koşulları ve ortak gümrük tarifeleriyle yasal çerçeve altında faaliyette bulunmaktadır. Yasal çerçeve iyi şekilde kurulmuşken; uygulamalar ulusal sorumlulukları farklılaştırarak bireysel ulusal idareler üzerine dayanmaktadır.

Bu program Gümrük 2002 programı doğrultusunda gümrük idarelerinin eşdeğer işletim kapasitelerini destekleyerek devam edecektir

Üye devletlerin idarelerinin gümrüklerdeki her noktada eşdeğer sonuçlara ulaşmaları için tek bir gümrük idaresiymiş gibi davranmaları vasıtasıyla; sorumluluklarını yerine getirmeleri ve etkileşimde bulunmalarını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda alınan sorumluluklar şunlardır:

- Sistemler arasında bilgi değişimini ve iletişimini ve ulusal bilgisayar sisteminin topluluk elemanları arasındaki sinerjinin beslenmesini sağlamak,
- E- gümrük girişimlerine destek vermek,
- Gümrük memurlarının yüksek kalitede eğitilmesini sağlamak,
- Katılımcı ülkelerin performanslarını ölçen araçlarını geliştirmek.

Gümrükler 2007 eğitim programı, eğitim faaliyetlerinin organizasyonel çerçevede geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Tüm katılımcı ülkelerin gümrük idarelerinin yararlanması için öğrenme ve bilginin kullanılması için ortak kullanım alanı kurulacaktır. Bu alanda; tüm katılımcı ülkelere açık ulusal eğitim programlarının oluşturulması ve Gümrükler 2007 programı için e-öğrenme eğitim modüllerinin kullanılması yer almaktadır. Amaç; ihtiyaç arttıkça diğer eğitim

alanlarının da geliştirilmesidir. Bu anlamda yapılan çalışmalar şu şekilde sıralanabilir.³⁵

- Eğitim tanımlama faaliyetleri,
- Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA),
- Yasal boşluk analizleri,
- Yeni kurallar için eğitim ihtiyaçlarının yeniden gözden geçirilmesi,
- Eğitim faaliyetlerinin yönlendirilmesi,
- Eğitimcilerin eğitilmesi seminerleri,
- Üst düzey yönetici seminerleri.

2.2.3. GÜMRÜK KONTROLLERİ

Gümrükler sadece gümrük sorumluluklarına ve ticari politikalara dayalı olarak değil; ayrıca güvenliğe, çevrenin korunmasına, anti-damping uygulamalarına, tüketicilerin korunmasına ve kültürel kontrollere dayanarak dış ticaret ile ilgili topluluk kurallarının uygulanması ve güçlendirilmesini sağlamak zorundadırlar. Gümrük yönetimlerinin kontrol sorumluluklarının bulunduğu en önemli alanlar şu şekilde sıralanır.

- Malların gümrük kodlarının, menşelerinin ve gümrük değerlerinin doğru tanımlanmasına bağlı olarak sorumlulukların genişliğinin kontrolünün sağlanması,
- Gümrük denetimi altındaki malların kontrolünün sağlanması,
- Ticari politik amaçlar ve ticari geçiş üzerinde kontrolünün sağlanması,
- Emniyet, güvenlik ve halk sağlığı için kontrolün sağlanması,

³⁵Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/key_policies/results_infrastructure/index_en.htm, 17 Ocak 2005.

- Çevre kurallarına uyum üzerindeki kontrolün sağlanması,
- Ortak tarım politikaları ile uyum üzerindeki kontrolün sağlanması,
- Hayvan hastalıklarıyla, sağlıkla, kalite düzenlemeleriyle uyum üzerindeki kontrolün sağlanması.

Gümrük yönetimleri günümüzün koşullarına bağlı olarak; hızlı, etkili, modern risk yönetim teknikleriyle temellenen bir kontrol sistemi oluşturmalıdır. Önceki yıllarda; gümrük kontrolleri gümrüklerin mali açıdan denetlenmesi üzerine odaklanma eğilimdediler ama son yıllarda güvenlik, emniyet, çevrenin korunması amaçları üzerine odaklanmaya başlamışlardır.

Risk yönetim sistemlerinin tanımlanması, bilişim teknolojilerinin kullanım alanlarının genişletilmesi, bilgi değişimindeki sıkı işbirliği, kanuna aykırı olan uyuşturucu, pornografi ve organize suç trafiğinin engellenmesi için eş zamanlı çalışmalar yapılmasıyla ve katılımcı ülkelerin ulusal sorumluluklarını yerine getirmeleriyle, istenilen kontrol sistemi yerleştirilmeye başlamıştır.³⁶

2.2.3.1.RİSK YÖNETİMİ

Gümrük kontrolleri sırasında; kaynakların en iyi ve en etkin şekilde kullanılması; risk analizi ve yönetimini içermektedir. Gümrükler, risk oluşumlarını azaltmak için risk yönetimlerini öncelikler oluşturarak daha etkili ve ticaretin kolaylaştırılması ile kontrol arasındaki dengeyi sağlayarak daha etkin bir teknik olarak kullanmaktadırlar.

³⁶Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) [http:// europa.eu.int /comm/taxation_customs /customs/ customs_controls/ general/index_en.htm](http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/general/index_en.htm), 18.Ocak.2005.

Risk yönetimi; sistemli tanımlama için bir teknik risk oluşum olasılıklarını sınırlandırmak için tüm gerekli ölçülerin yerine getirilmesi ve veri ve bilgi toplanması yoluyla uluslararası ve ulusal stratejilerin etkin kullanılması olarak tanımlanabilir.

Gümrükler 2002 ve 2007 programları çerçevesinde; Avrupa Komisyonu ve AB'ye üye ülkeler beraber risk yönetimi üzerinde çalışmalar yapılmıştır.³⁷

2.2.3.2. TAKLİT VE KORSANIN ÖNLENMESİ

Gelişen teknolojinin etkisiyle; günümüzde taklit ve korsan geniş büyüme içine girmiştir. (bilgisayar yazılımı, CD, ilaç) Yasadışı pazarlarda korsan malların dolaşımı, ekonomik sonuçlara sahip olmaktan tamamen uzak uluslararası kaçakçılık zinciri içinde yer alan daha da önemlisi; tüketici sağlık ve güvenliği içinde artan tehlike durumundadır.

Taklit ve korsan ile mücadelede; son 10 yıl içinde; taklit ve korsan malların imalatı ve pazarlamasıyla ilgili faaliyetler, bazı belli ülkeler için kriz zamanlarında ekonomilerini rahatlatıcı bir durum olarak görülmekteydi. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasıyla (TRIPS); fikri mülkiyet haklarının korunması için uluslararası bir taban oluşturulmuştur.1997 yılında uluslararası ticaret odası ve 1998 yılında OECD tarafından yürütülen araştırmalara göre; taklit ve korsan; dünya ticaretinin %5-%7' si olarak hesaplanmıştır ve 200.000 iş kaybından sorumludur. 2000 yılı içerisinde yasa dışı ticaret 1,500 milyon Euro'nun üstünde rakamlara ulaşmıştır.³⁸

³⁸ Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi , (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/index_en.htm, 20. Ocak..2005.

Tüm her ekonomik sektörler bu durumdan etkilenmektedir. (endüstriyel edebî, sanat, kayıt endüstrisi, CD-DVD, kaset gibi) taklit ve korsan aynı zamanda; endüstriyel ve sanatsal faaliyetleri baltalamaktadır.Yatırım ve yeniliklere zarar vermekte, küçük çaptaki yatırımlar için felaket getiren ekonomik sonuçlar doğurmakta, Avrupa'ya kaçak olarak giren hükümsüz evraklara sahip bu malların hemen hemen her zaman vergilendirmeden kaçmasına neden olmaktadır. Tüketiciler için de yeni riskler taşımaktadır. İlaç, cerrahi donanım, yiyecek, alkol meşrubat, sigara, elektrikli aletler, oyuncaklar, uçak ve araç parçaları tamamıyla bu durumun etkisi altındadırlar ve halkı da etkilemektedirler.

Örneğin 2000 yılında Belçika'da 1 tondan fazla kaçak antibiyotik ilaç Asya'dan Afrika'ya geçiş yapmak amacındayken; yakalanmıştır.1995 yılında uluslararası aşı kampanyası sırasında, Nijerya'da 2500 kişi aşılardan bir partisinin taklit olmasından dolayı hayatını kaybetmiştir

Suç Örgütleri korsancılığa büyük miktarlarda para yatırmaktadırlar. Bu da korsan ürünlerin gerçeklerinden ayırt edilemeyecek kadar iyi yapılmasını sağlamaktadır ve sonuç olarak koyulan fiyatlar anormal derecede alçak olmadığından kuşku yaratmamaktadırlar. Bu çabalar sonucu elde edilen ürünler; uyuşturucu, hırsızlık ve savaş silahları gibi gelir sağlamaktadırlar aynı zamanda da sınırlardan geçişlerde, mülkiyet haklarını ihlal ederek, gelişmiş teknikler kullanmaktadırlar. Tüm bunların önlenmesi için; üretim ve tedarik noktalarından başlayarak bu yöntemi kullanarak üretim yapanları engellemektir. Kullanılan tekniğin adı parça satışıdır. Bu teknik; diğer birçok gümrük bölgesinden geçerek orijinal malları gizlemeyi ve gümrük yönetimlerinin dikkatlerini orijinal mallardan çok sahte mallar üzerine yoğunlaştırmayı içermektedir. Bu metod yardımıyla; sahte mallar Asya'da üretilerek, deniz yoluyla korsan mal yapmasıyla tanınan herhangi bir ülkeye götürülürler ve buradan da hedef bölgelere dağıtılırlar. Bu şekilde kontrol kriterlerinden kaçma imkânı bulurlar.

Gümrük kontrol gelişiminde yeni teknik ve sıkılaştırmalar kullanıldıkça; kaçakçılar tarafından da yeni teknikler kullanılmaktadır. Gizli metodlar - korsan ve kaçak malların gizlenmesini sağlayan çift tabanlı çanta ve konteynerler- ve gerçek ve sahte malların karıştırılması, turizm amaçlı gibi görülen yolculuklarda yolcuların kaçak mallar taşıması yöntemleri keşfedilmiştir.

Üretim ve tüketim yapan ülkeler güzergâh ve dağıtım aynıdır. Tampon ve aktarma bölgeleri aynı amaç için kullanılır. Avrupa ve ABD özellikle iltimaslı varış bölgelerine sahiptirler. Afrika, malların çoğunun burada üretilmemesine karşın; hedef varış bölgelerine gitmeleri için kullanılan geçiş bölgesidir.

Merkez ve Güney Amerika ithal kaçak malların mıknatıs bölgesidir. Yani kara para aklama ile yeniden yatırım alanları oluşur. Kaçak malların büyük bir kısmı Güney Amerika'dan, Amerika'ya aktarılmakta ve Merkez Amerika'da bu durumda tüketici olmaktadır ya da Kuzey Amerika'ya aktarılmasını sağlamaktadır. Avrupa da kaçakçılığın en kazançlı pazarıdır. Bu; ülkelerin moda, kültür ve alım alışkanlıklarına bakılarak pazar araştırması yapılması yoluyla sağlanmaktadır.³⁹

Taklit ve korsanın önlenmesi için AB komisyonunun birçok girişimi olmuştur. Bu konudaki konsey düzenlemeleri 22 Temmuz 2003'te teklif edilmiş ve 1 Temmuz 2004'te 1383 no'lu kararla yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemenin amacı; fikri mülkiyet hakları ile ilgili daha ileriye gitmek için kanun uygulama alanlarının genişletilmesi ve yasal kesinliklerin getirilmesi, sahtekârlıkla mücadelede daha etkin kanuni yöntemlerin kullanılmasının sağlanması için konseyin 3295/94 no'lu düzenlemesinin yerini almasıdır.

³⁹ Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi , (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/combating/index_en.htm, 20 Ocak 2005.

Yeni düzenlemeler gümrük idarelerinin; fikri mülkiyet haklarını ihlal eden şüpheli mallara müdahalesi için kuralların oluşturulmasına dayanmaktadır. Malların yasal olmamaları durumunda gümrük idarelerinin izleyecekleri aşamaları oluşturmuştur. Bu düzenleme, bitki çeşitleri hakları, coğrafi işaretler, menşe kaynağı gibi fikri mülkiyet haklarını daha fazla kapsayacak düzenlemelerin oluşturulması hakkındadır. Eylem için başvuru yapıldığında; gümrük hizmetlerine hak sahibi tarafından sağlanan bilgi niteliğini geliştirmek geçerlilik süresi ve talep formu standardlaştırılmış, başvuru bilgisayar bağlantılarıyla güçlendirilmiştir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin sistemi masraf yapmadan kullanmaları için harç ve komisyonların yürürlükten kaldırılmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmelere de yarar sağlayacak bir uygulama olarak; "ex officio" prosedürü genişletilmiştir. Böylece gümrük idareleri ön başvuru olmaksızın hareket edebilme imkânına sahip olmuşlardır. Fikri mülkiyet hakları sahiplerine gümrükler tarafından iletilen bilgilerin niteliklerinin genişletilmesi sağlanmıştır.

Prosedürlerin takip edilmesi için fikri mülkiyet hakları sahiplerine örnekler sunulması kurye kullanımı ile geniş mal akışlarının gizlenmediğinden emin olmak için gümrüksüz sokulabilecek mal miktarının sınırlarını belirterek, yolcular üstünde kontrol sağlanması yoluna gidilmiştir. AB gümrük yönetimlerinin suç örgütleri üzerinde profesyonelleşmesi, artan oranda kontrol tekniklerinin kullanılması sonucunu doğurmuştur. Risk analizleri kaçakçılığa karşı verilen en güçlü yanıtıdır. Bu strateji; hedefleme ve seçim adlı 2 tamamlayıcı tekniğin birleşmesini içermektedir. Hedefleme; gümrük idaresinde kullanılan tüm dokümanların analiz edilmesi içermektedir. Bu teknik, kontrollerin daha az sayıda ama daha etkin olmasını sağlar. Seçim paketlerin fiziksel kontrollerini içermektedir ve fikri mülkiyet haklarındaki deneyimli gümrük memurlarının tutarsızlıklarının ortaya çıkarılmasını sağlar. Gümrük yönetimleri; geleneksel görevlerinin yanı sıra, tüketici ve yasal ticaret erbablarının korunmasını içeren yeni yasa taslaklarının oluşturulması görevini üstlenmişlerdir.

E-ticaretinin gelişmesi, AB genişleme süreci ve organize suçlar ve sahtekârlığın gelişmesi gibi faktörler gümrük yönetimlerini yeni stratejiler oluşturması için zorlamışlardır. Bu bağlamda; taklit ve korsana karşı savaşmak için; Gümrük 2002 programı altında birçok seminer organize edilmiştir. Bu eylem planı ayrıca, takip edilen faaliyetleri planlayarak, fiyatları tanımlayarak, bilgi akışını, risk analiz yöntemlerinin kullanılmasını sağlayarak gümrük prosedürlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. 4 Şubat 2001 tarihinde üye devletler tarafından sunulan fikri mülkiyet hakları alanındaki gümrük kontrollerinin geliştirilmesi ve tutarlı gümrük düzenlemelerinin uygulanması alanında bir çerçeve plan hazırlanmıştır.

Taklit ve korsana karşı savaşan Avrupa formu üye ve aday ülkelerin gümrük yönetimi temsilcilerini 20/21 Kasım 2000'de Paris'te toplanmıştır. Bu forumda kaçakçılıkta yeni eğilimler, kaçakçılık ve gümrük yönetimlerinin rolleri, ulusal pazar ve kaçakçılık, kaçakçılıkla mücadele politikaları olmak üzere altı konu ele alınmıştır.

Gümrük yönetimleri tarafından bu alanda artışı durdurmak, (1999 yılında 25.285,844 kaçak mal, 2000 yılında ise kaçak 67.790,546 mal; akışın %168 arttığını gösterir.) gümrük kontrollerinde yapılan süreçlerin ölçümünü olanaklı kılar. Buna rağmen yasadışı faaliyetlerde tüketicilerin oynadıkları rolü unutmamak gerekir.⁴⁰

Gümrüklerde oluşturulan yasal düzenlemelerden bahsederken; uyuşturucu madde kontrolü konusuna değinilmesi gerekmektedir. Uyuşturucu maddelerin bazılarının ilaçların yapımında renklendirme, tat vermede kullanılmalarından dolayı uyuşturucu madde kontrolü ve izlenmesi yapılmakta fakat yasaklanamamaktadır. Üçüncü dünya ülkeleri ve topluluk arasındaki ticareti yöneten kontrol prosedürleri ve ihtiyaçları konseyin 3677/90 no'lu düzenlemeleri ve komisyon 3769/92 nolu düzenlemeleriyle oluşturulmuştur. Topluluk mevzuatı 1988 yılında yapılan yasadışı uyuşturucu madde dolaşımına karşı uluslararası anlaşmanın 12. maddesine dayanmaktadır. Batı Avrupa'da ecstasy gibi uyuşturucu imalatı ile

⁴⁰Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/commission_initiatives/index_en.htm, 20 Ocak 2005.

büyüyen tehditlere karşı gelmek için; konsey düzenlemelerine yeni bir öneri 07.04.2004 tarihli 3677/90 nolu düzenleme yerine konulmak üzere müzakere altındadır. İthalat kontrolleri prosedür ve ihtiyaçları topluluk içinde güçlendirilmelidir.

2.2.3.3. GÜMRÜK LABORATUVARLARIN ROLÜ

Avrupa gümrük laboratuvarları gümrük tarifelerinin sınıflandırılması ve ortak gümrük tarifesi terminolojisi ile ilgili tüm düzenlemelerin güçlendirilmesi için ihtiyaç duyulan tüm bilimsel uzmanlıkları sağlarlar. Yasa dışı faaliyetlere karşı savaşmada önemli rol oynarlar. AB’ de ulusal sınırların yavaş yavaş ortadan kalkmasıyla; üye devletler gümrük laboratuvarlarına olan ihtiyaç artmaktadır. Prosedürlerin karşılıklı tanınmaları, kalite politikaları ve know-how tekniklerinin paylaşımı bu yakın işbirliğinin başarılarının önemli adımlarıdır.

Avrupa gümrük laboratuvarları grubu (GCL) üye devletler gümrük laboratuvarları arasında işbirliğini sağlar. Yaklaşık 60 Avrupa gümrük laboratuvarı GCL tarafından organize edilen faaliyetler içerisinde yer almaktadır.

GCL, uzun vadeli hedeflere yönelik olarak, entegre bağlantılı Avrupa gümrük laboratuvarı oluşturma amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. GCL’nin hedefleri şunlardır:

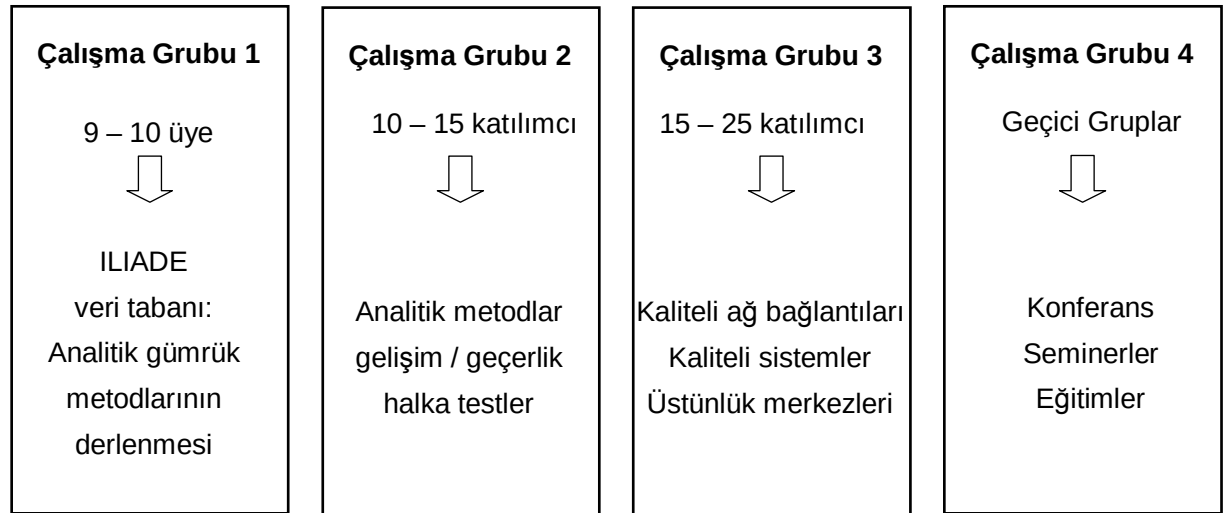
- Avrupa gümrük laboratuvarlarının modernleşmesi,
- Avrupa gümrük laboratuvarlarında işbirliğinin sağlanması,
- Avrupa gümrük laboratuvarları içinde insan kaynaklarının ve teknik kaynakların verimli kullanılması,
- Gümrük dünyasındaki gelecek değişimleri tahmin etmek ve bu değişimlere karşı gümrük laboratuvarlarının hazır olmalarını sağlamak.

Azalan gümrük sayıları ve buna bağlı olarak azalan kontroller, gümrük tarifelerinin, sınıflandırma ve terminolojilerin azalması gelecek 10 yıl içerisinde gümrük laboratuvarlarının rollerini insan, hayvan ve çevrenin korunmasını üstlenmek şeklinde değişecektir. Gümrük laboratuvarlarının bir diğer faaliyet alanı; yüksek maliyetli ürünlerin ucuz ürünlerle kısmi veya tam ikamesini belirlemek, sahte kozmetik ve parfümeri ürünlerini ortaya çıkartmak, tıbbi ürünlerin ihlallerine ilişkin durumları araştırmak yoluyla, yasadışı ticarete karşı savaştır. Gümrük memurlarına yeni analitik teknolojiler ve on-line bilimsel destek sağlamalıdır.

GCL 4 alanda faaliyet göstermektedir.

GCL PLENARY İŞBİRLİĞİ GRUBU

EYLEM PLANLARI VE FAALİYET RAPORLARI

Tablo 1: GCL Plenary İşbirliği Grubu -Eylem Planları ve Faaliyet Raporları

Kaynak: Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/index_en.htm, (Çevrimiçi) 25 Ocak 2005.

Her bir faaliyet içinde üstlenilen farklı eylemler üye ülkelerin gümrük laboratuvarları tarafından geçici ve gönüllü temeller üzerinde icra edilmektedirler. 3. ülkelerin gümrük laboratuvarları belirtilmiş kriterlerin karşılanmasını destekleyerek yer alabilirler.⁴¹

GCL'nin faaliyet alanları detaylandırılacak olunursa, gümrük analitik metodları, kaliteli ağ bağlantıları ve üstünlük merkezlerinden bahsedilecektir.

Gümrük Analitik Metodları

Analitik Laboratuvar içi Stoklanması (ILIAD)

ILIAD İtalyan gümrüğü tarafından geliştirilmiş analitik metodların dizinlerinin paylaşılmasıdır. AB gümrük kimyagerleri tarafından kullanılan resmi ve gayri resmi analitik metodları içermektedir. ILIADe'nin temel amacı; kolay kullanım imkanları sağlayarak ve analitik metodların derlemelerini güncelleyerek gümrük laboratuvarlarının etkinliğini attırmaktır.

ILIAD salt okunabilir tabanlı olarak üye devletlerin gümrük laboratuvarlarından ve özel istek üzerine üçüncü ülkeler tarafından erişilebilir. Açılan menü sistemi vasıtasıyla; farklı alanlarda analitik metod araştırma olanağı sağlamaktadır. Metodlar kod, başvuru alanı, parametreler vasıtasıyla aranabilir. Özel metodların yetkilendirildiği bireysel laboratuvarları da içermektedir.

⁴¹Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/index_en.htm, (Çevrimiçi) 25 Ocak.2005.

⁴¹Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi (Çevrimiçi)http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/analytical_methods/index_en.htm, 25 Ocak 2005.

ILIAD veri tabanı devamlı olarak geliştirilmekte ve güncellenmektedir. Her bilgi ve veri; dizine dâhil edilmeden önce çalışma grubu 1 tarafından tartışılır ve onaylanır.⁴²

Kaliteli Ağ Bağlantıları Ve Üstünlük Merkezleri

ISO/IEC 17025 uluslararası kalite standardlarıdır. Laboratuvarların teknik yeterliliklerinin değerlendirilmesini, analitik metodların, süreçlerin, veri üretimin, raporların, arşivlerin ve sistemlerin düzeltmelerinin ispat edilebilirliklerini ve buna güvenilmesini sağlar

Tüm üye ülkelerin gümrük laboratuvarlarının kalite ihtiyaçlarının aynı olmasına rağmen; özel kalite sistemlerine bağlı olarak farklı uygulamalara sahiptirler. çalışma grubu 3'ün esas amacı; yeni standartlara uygun olarak, genel kalite politikasının geliştirilmesi, uluslararası ticareti yapılan malların tekrar test edilmesi gereğini ortadan kaldırmak için test verilerinin iki taraflı kabul edilebilirliği için temel oluşturulmasıdır.

Sağlık, çevre ve kaçakçılıkla mücadele edilmesi alanlarında yeni hedeflerin karşılanması için yapılması gerekenler arttıkça; artan teknolojik ihtiyaçları giderme zorunluluğu da aynı oranda artmaktadır. çalışma grubu 3'ün hedefi özelleştirilmiş araçların bağlantılı olarak kullanımı sağlayarak ve bilimsel bilginin ve uzmanlığın paylaşarak; gümrük laboratuvarlarını geliştirmektir. Özellikle geliştirilmiş teknolojilerle donatılmış gümrük laboratuvarlarını üstünlük merkezleri olarak tanımlayarak; birtakım ürünlerin nükleer manyetik titreşim (Nuclear Magnetic Resonance) yoluyla kontrolünü, DNA teknikleri ile üretimin kontrolünü, geliştirilmiş

⁴²Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi (Çevrimiçi)http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/analytical_methods/index_en.htm25. Ocak.2005.

araştırma yöntemleri kullanarak uyuşturucu ve patlayıcı madde araştırmalarını sağlar.⁴³

2.2.3.4. KÜLTÜREL MALLARIN KONTROLÜ

Bir üye devletten bir diğer üye devlete veya topluluk içinde kültürel malların yasadışı dolaşımını engellemek için kültürel malların ihracatı ve ait oldukları üye devletlere geri dönmesi şeklinde 2 yasa geliştirilmiştir.

Konseyin 3911/92 no'lu düzenlemesi, kültürel malların ihracatının topluluk dış sınırlarında resmi kontrollerinin kesinleştirilmesine değinmektedir ve aşağıdaki koşulları içermektedir.

- Topluluk içerisinde geçerli olan ihracat izninin sunulması,
- Bu izin belli koşullar altında reddedilebilir olması,
- Kültürel mal komitesinin Avrupa Komisyonuna bilgi vermesi .

Konseyin 93/7/EEC no'lu yönergesi ile yasadışı yollardan ülke dışına çıkarılmış, tarihi ve arkeolojik değeri olan kültürel malların ülkelerine geri döndürülmesi hakkında üye devletlerin aralarında sağladıkları işbirliği ve dayanışma, ulusal kanunların iki taraflı tanınması, tartışma komitesinin kurulması konularında yönerge taslağının sorumluluğunu üstlenen devletlerin bir araya getirilmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁴

⁴³Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/networking_quality/index_en.htm, 27.Ocak.2005.

⁴⁴Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/cultural_goods/index_en.htm, 27. Ocak.2005.

2.2.3.5. LİMAN VE HAVA LİMANI İLETİŞİM GRUPLARININ OLUŞTURULMASI

AB dış sınırlarında gümrük idarelerinin arasındaki işbirliğini arttırmak için; liman ve hava limanı iletişim grupları oluşturulmuştur. Bu gruplar; liman ve hava limanları yöneticilerinden oluşmaktadırlar. Bu iletişim gruplarının amacı topluluk dış sınırlarında yasal ticaretin sağlanması için; eşit seviyede kontrolün yapılması ve ticaretin kolaylaştırılmasıdır. Bu amaçlar; ilgili memurlar arasında risk bilgilerinin hızlı değişimi, memurların değişimi, sıkı işbirliğinin sağlanması gibi yöntemler vasıtasıyla sürdürülmektedir. Aşağıda bu iletişim gruplarının başlıcaları belirtilmiştir.

RALFH

AB kuzey limanlarında faaliyet gösteren bu iletişim grubu; gümrük memurları arasında işbirliğini ve dayanışmayı sağlar. Bu iletişim grubu; Rotterdam (Hollanda), Antwerp (Belçika), Le Havre (Fransa), Felixstowe (İngiltere), Hamburg (Almanya) ve Szczecin (Polonya) liman temsilciliklerini kapsamaktadır.

ODYSSUD

Bu iletişim grubu; AB'nin güney limanlarının yöneticilerinden oluşur. Leixoes, Portekiz, Barcelona (İspanya), Marsilya (Fransa), Trieste (İtalya), Piraeus (Yunanistan), Slovenya limanlarında faaliyet göstermektedir.

ICARUS

Bu iletişim grubu; Schiphol (Hollanda), Frankfurt (Almanya), Charles de Gaulle / Roissy (Fransa), Heathrow (İngiltere), Brüksel (Belçika), Roma (İtalya),

Ruzyne Prague (Çek Cumhuriyeti) ve Sofya (Bulgaristan) hava limanında faaliyet göstermektedir.⁴⁵

2.2.4. GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYON UYGULAMALARI ÜZERİNE ÖRNEKLER

2.2.4.1. İNGİLTERE

İşaretleme tekniği, ürünlerin, hizmetlerin ve işlemlerin en iyisiyle karşılaştırılarak ve ölçülerek yapılan performansa artırıcı sistematik bir yöntemdir. Genellikle özel sektör tarafından rekabet analizi için bir kalite vasıtası olarak ve maliyeti düşürmek için bir etken vasıtası olarak kullanılır.

İngiltere’de, piyasa araştırmasına benzer bir yapı dâhilinde üst düzeyde araştırmaya başlama işareti için kullanılacak tekniğin geliştirilmesine karar verilmiştir. ‘Araştırmaya başlama işareti’ adı verilen bu yeni teknik şöyle tanımlanabilir: Seçilmiş bölgelerde departman performansı ile piyasa araştırmasına benzer bir yapı kullanan kamu ve özel sektör performansını mukayese eden etkili bir tekniktir.

Araştırmaya başlama işareti tekniği, kalite için etkili tasarruf ve ilerleme veriminde odaklanan bir yaklaşım sağlar; etkili ilerlemelerin yerine oturtulmasını ve hizmet düzey sözleşmeleri ile tanzim edilmesini temin eden, en iyi uygulamanın tanımlanması suretiyle fiyat ve kalite karşılaştırması yapan bir metoddur; danışmanlardan istifa edilerek özel sektörün katılımını temin eder; piyasanın içinde korkusuzca özel sektöre geçmesi muhtemel işleri test ederek bu işlerin ilgili personelinin katılımını sağlar.

⁴⁵Avrupa Birliği Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) [http:// europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/port_airport/index_en.htm](http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/port_airport/index_en.htm), 30 Ocak 2005.

Araştırmaya başlama işareti tekniğinin sonuçları aşağıda belirtilmiştir.⁴⁶

- 1995–96 yıllarından tüm bölgesel birim ve merkezlerde uygulamalar başlatılmıştır. Daktilo yazımı, personel idaresi, bilgi teknolojisi desteği, muhasebe ve maliye, yönetim ve KDV kontrol birimi gibi faaliyetler incelenmiştir.
- Tamamında, yıllık toplam 30 milyon Pound değerinde 1.300 görevi kapsayan yaklaşık elli uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamaların sonuçları, ortalama % 20 civarında tasarruf sağlayan en azından muhafaza edilen ve çoğu hallerde geliştirilen hizmet standardına sahip pazar araştırması tekniğini kullanan uygulamalara çok benzemektedir.
- İngiltere’de ithalat ve ihracat işlemleri CHIEF diye adlandırılan program üzerinden yürütülmektedir. Londra’da bulunan bilgisayar merkezinden tüm bağlantı gümrük idarelerindeki günlük işlemleri izlemek ve bunlardan istatistik üretmek mümkün bulunmaktadır. Merkezi soruşturma bölümünde olan CEDRIC isimli bilgisayar sistemi, daha çok uyuşturucu kaçakçılığına ilişkin bilgilerin değerlendirildiği bir sistem olarak kullanılmaktadır.
- Bunların yanı sıra, PNC (Polis Bilgisayar Sistemi), SEADATA (Gemi Kayıt Bilgisayar Sistemi), VISION (Katma Değer Vergisi Bilgisayar Sistemi), CCN (Ticaret Odaları Bilgisayar Sistemi) gibi ilgili kuruluşların bilgisayar sistemleri ile gümrük bilgisayar sistemi arasında bağlantı kurulmuştur.⁴⁷

⁴⁶İngiltere Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.hmce.gov.uk/channelsPortalWebApp/channelsPortalWebApp.portal>, 30 Ocak.2005.

⁴⁷ SOYSAL, **a.g.e.**, s.42.

2.2.4.2. ALMANYA

Alman Gümrük İdaresi, hali hazırda federal hükümet içerisinde en büyük idari organlardan biri konumundadır. Almanya’da, Gümrük Birliğini izleyen süreçte, 1998 yılında 21 başmüdürlüğü 8'e indirip 23 ana gümrük ile 216 küçük gümrük idaresini kapatmış olan 2002 yılında bu sayılarda üçte ikiye varan indirimler gerçekleştirmiş olan federal gümrük idaresi şu anda 40.000 personeliyle federal maliye bakanlığının toplam işlem hacminin %80'ini gerçekleştirmektedir. Polonya ve Çek Cumhuriyetinin Birliğe katılmasıyla 5500 gümrük memurunun konumunun değiştirilmesi planlanmaktadır.⁴⁸

AB’de tek pazar oluşumundan sonra Alman gümrüklerinin Alman vatandaşlarına karşı olan sorumluluklarına bir de Avrupa vatandaşlarına karşı olan sorumluluğu eklenmiştir. Alman gümrükleri hala hava, deniz limanları ve kara sınırlarında kontroller yapmakta, AB üyesi olmayan ülkelerden gelen mallardan gümrük vergisi almakta, tercihli rejimleri uygulamaktadır. Özellikle tekstil ürünleri ve gıda maddelerinde kota uygulanması daha büyük bir titizlikle denetlenmektedir.

İthal edilen, ihraç edilen veya transit geçen malın ulusal ve uluslararası kurallara uygun olup olmadığına karar vermek suretiyle Alman gümrükleri dış ticaretin gözetimi görevini yapmaktadır.

1990 yılında personel analiz grupları olarak bilinen gümrük idaresi oluşturulmuştur Bu gruplar, tanınmış ergonomik yöntemleri esas alarak, işletme prosedürlerinin belirlenmesi ve personel koşullarının planlanması için organizasyon yapılarını ve iş akımlarını inceleyen ve çalışma istatistikleri düzenleyen bireysel iş alanları için işlevsel analizler gerçekleştirme görevine sahiptir. Bu yüzden bu

⁴⁸ Almanya Resmi Gümrük Web Sitesi,(Çevrimiçi)-http://www.zoll-d.de/english_version/index.html, 15 Ocak 2005.

grupların işi, idare faaliyetlerinin etki ve gücünün artmasını temin eden önemli bir katkı sağlamaktadır.⁴⁹

2.2.4.3. FRANSA

Fransa; gümrük işlemleri SOFI adlı bir bilgisayar sistemi üzerinden yürütülmektedir. Ancak, SOFI sadece gümrük beyannamesi üretilen bir sistem olup, sonradan geliştirilen SOFIX sisteminde bulunan özet beyan ve ambar modüllerine sahip bulunmamaktadır. Fransa’da kaçakçılıkla mücadele konusunda FNID adlı bilgisayar programından yararlanılmaktadır.⁵⁰

Fransa Gümrük Teşkilatı, hem genel müdürlük ve hem de bölge müdürlükleri dairelerinde kullanılmak üzere bir veri tabanı tesis etmektedir. INGRID (Gümrük Dahili Kaynakları Yönetimi Göstergesi), iki kullanıcı programından veriler ihtiva eder. Bir program altı aylık süreli olarak gümrük kaynakları, gümrük çevreleri ve muhtelif departmanların faaliyetleri ve sonuçları ile ilgili bir dizi göstergenin kayıtlarını tutarken, diğeri de yönetimi bölge müdürünün sorumluluğunda bulunan departman işletme fonlarının kullanımını karşılamaktadır. INGRID tüm bu verileri bir araya toplayarak, seçilen organizasyon metodlarının uygunluğu, hizmetin etkenliği ve uygulamaların maliyetinin değerlendirilmesi için gerçek bir yönetim kontrol sistemi oluşturmaktadır.

⁴⁹Almanya Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.zoll-d.de/english_version/index.html 15 Ocak. 2005.

⁵⁰Dünya Gümrük Örgütü Resmi Web Sitesi (Çevrimiçi)-http://www.wcoomd.org/ie/en/topics_issues/customsmordenizationintegrity/surve_e.htm#ED%20systems%20leading%20up%20to%20ACROSS, 13 Ocak 2005.

⁵¹ Soysal, **a.g.e.**, s.44.

2.2.4.4. NORVEÇ

1988 yılının başında Norveç Gümrük Yönetimi EDIFACT deklarasyon sistemini uygulamaya başlamıştır. 1992 yılında sistem ulusal ağda kullanılabilir hale gelmiştir. 1994 Kasım'ından beri; yerel gümrük yetkilileri, e-gümrük sistemine kağıt tabanlı gümrük beyannamelerini elle girmektedirler. Gümrük Beyannamelerinin %5 'i kâğıda dayalıyken, online kullanıcılarının etkisiyle; geri kalanı EDIFACT sisteminden geçmiştir. Gümrük beyannamelerinin % 85'i tekrar bir inceleme için durdurulmaksızın sisteme geçmektedir. 24 saat erişilebilir olan bu sistemde malların gümrükten çekilişleri yaklaşık 15 dakika sürmektedir.⁵¹

2.2.4.5. KANADA

Kanada'da uygulanan gümrük sistemi; hızlandırılmış ticari serbestleştirme faaliyetlerini destekleme sistemidir. Var olan sistemden birleştirme ve genişletme yoluyla; bütünleştirilmiş bir EDI Sistemi yaratmaya yardım etmiştir. Bu sistem ulusal olarak; tüm gümrük ofislerinde 1996 yılında uygulanmaya başlanmıştır ve ihtiyaçlara cevap vermek için 7/24 çalışmaktadır. Across Sistemi, gümrük prosedürlerini yönlendirmek adına yapılan Kanada'daki ilk sistem değildir.

Gümrük Veri Değişim Sistemi (CADEX), Gümrük Beyannameleri Mesajları (CUSDEC) sistemleri ithalatçıların ve komisyoncuların verilerini elektronik ortama aktarmalarını sağlamaktadır. CADEX/ CUSDEC 270 alıcıya hizmet vererek, Kanada gümrüklerinin %86'sının işini görür.⁵² Serbestleştirilmiş İhbar Sistemi (RNS) elektronik ortamda alıcıya gümrüklerden malların serbest bırakıldığını haber verir. Ön varış Serbest İhbar Sistemi (PARNS) denilen ve günün 24 saati hizmet veren bu sistem ile; Kanada'ya varan malların yüklenme gümrük verilerine elektronik ortamda

⁵²Dünya Gümrük Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wcoomd.org/ie/en/topics_issues/customsmordenizationintegrity/surve_e.htm#EDI%20systems%20leading%20up%20to%20ACROSS, 13 Ocak 2005.

taşıyıcıların ulaşmasını sağlar. EDI Kargo Sistemi ise; kargo verilerinin mallar varmadan önce alıcılara ulaşmasını sağlar. Böylece ithalatçılar mallarla birlikte doküman sunmak zorunda kalmazlar.

2.3. ABD’NİN GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMA TAŞINMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALARI

ABD’nin gümrük idarelerine yönelik çalışmalarında; gereksiz gümrük formalitelerinin sonlandırılması, kontrol ve ticaretin kolaylaştırılması arasındaki dengenin kurulmasını amaçlamaktaydı. Risk analiz teknikleri kullanarak; yasadışı faaliyetlere karşı lüzumsuz uygulamaları ortadan kaldırmış ve ticaretin kolaylaştırılmasını sağlamıştır.

Ekim 1993 tarihinde hükümet görevlisi George Weise bir gümrük yeniden yapılandırma çalışma grubu kurdu ve onu geniş ve basit bir şemayla teçhiz etti. Amerikan gümrük servisi ve onun çalışanlarının millete en fazla katkılarını sağlamak için bir organizasyon yapısı geliştirmek. Konuya ilişkin bir rapor hazırlandı ve bu raporda 21. yüzyılın hedeflerini karşılamaya yeterli olabilecek ilgisi yüksek çalışanlarla, uyum kabiliyeti olan teşkilat yapısı tavsiye edilmiştir.

Servis ihtiyacının devamlı olarak artacağı bilincinde olarak ve mali imkânların bu taleplere ayak uyduramayacağını dikkate alarak, çalışma timi personelin destek hizmetlerinden alınarak daha çok aktif görevlere kaydırma imkânlarını aradı. Böylece maliyetlerden kaçınmanın yanı sıra, daha verimli çalışma ile ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek en iyi uygunluk sağlanmıştır. Bu sonuçla, varılan yeni araştırma stratejisi, mevcut kaynakları evrensel ticaret konularının çözümüne doğru yöneltmiş, ticaret kanunlarının da yardımlarıyla, enformasyon teknolojisinin kullanımının geliştirilmesiyle, gümrük otomatik ticari sistemi arttırılmasıyla ve çalışanların eğitimlerinin yapılmasıyla, müşteriye dönük gümrük işlemlerinin uygulanmasına ve işlem yönetim sistemlerinin tatbikine imkan

sağlanmıştır. Ayrıca ulaşılması istenen hedeflerden biri de, personelin ve çalışanların mevcut gümrük sisteminde karşılaştıkları sorunların ve çevre ve çalışanların ileri sürdükleri fikirleri, mevcut gümrük sisteminin değiştirilmesini zorlayan araçlar olarak kullanılmasıdır.

Gümrük servislerinin yeni vizyona ulaşabilmesi, hizmetlerin artırılması ve geleceğin hedeflerinin yakalanabilmesi için gümrük kültürünün insanlar, işlemler ve ortaklıklar üzerine hedeflenmesi gereklidir. Oluşturulan yeni yapı; gümrüklerin, kanuni ihtiyaçlarına hizmet ederek, organizasyon işleminin ve yönetim gayretlerinin bir odak noktası olarak, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayan bir ortak gibi şekillendirmek ve gümrük performansını arttırmak şeklinde açıklanabilir.

ABD gümrüklerinde; gümrüklerin temel görevleri tekrar tanımlanmış, bu işlemler için yönetim yaklaşımları ortaya kondu, müşterileri ve onların ihtiyaçları belirlenmiş, müşterileri belirlemek için metodlar geliştirilmiş, çalışanlarının güçlendirilmesiyle işgücünün iyileştirilmesi sağlanmış, yüksek insan kaynakları programları önerilmiş, organizasyon şeması yeniden yönlendirilmiş, aradaki tabakaları azaltarak esas işleme destek sağlanmış ve öncelikle misyonun sahasına giren yerlerde mali kaynaklar tekrar araştırılmış, öncelikli hedef alanlarına yeniden yatırım kaynakları aktarılmıştır.⁵³

ABD; gümrük idarelerinde yürütülen özet beyan ve detaylı beyan konusu işlemler ACS. adlı program üzerinden yürütülmektedir. Son derece etkin bir yapıya sahip bu sistem CIA, FBI gibi kuruluşların bilgisayar sistemleri ile de entegre çalışmakta ve sistemler arasında bilgi transferi yapılmaktadır.

⁵³Dünya Gümrük Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.wcoomd.org/ie/en/topics_issues/customsmordenizationintegrity/surve_e.htm#EDI%20systems%20leading%20up%20to%20A%20CROSS, 13 Ocak 2005.

ABD Gümrüklerinde kullanılan Sistemler sıralanacak olursak;

- Yetkili Ekonomik Kullanıcı- AEO
- Konteyner Güvenlik Girişimi -CSI
- Sınır Güvenliği -CBP
- Gıda Ve İlaç İdaresi -FDA
- Önceden Bildirim Sistemi
- Ticari Çevre Otomasyonu -ACE
- Kargo Bilgilerinin Elektronik Ortamda Görüntülenmesi
- Elektronik Vize Bilgi Sistemi Projesi-ELVIS
- Elektronik Sertifika Sistemi-E-Cert

2.3.1. YETKİLİ EKONOMİK KULLANICI (AEO)

Yetkili Ekonomik Kullanıcı (A.E.O); malların güvenli bir şekilde dolaşımının sağlanması ile ilgili bir tanımdır. AEO, AB'nin, 11 Eylül saldırıları sonrasında, Amerika ile olan ticaret ilişkilerinin güvenlik sistemleri içinde kontrol edilerek aksamaması için yarattığı bir kavramdır. AEO'nun amacı, ABD'ye ulaşacak olan malların, gümrüklerde ve limanlarda güvenlik kontrolü için yığılmasını önlemek ve tüm kontrollerin önceden tamamlanmasını sağlamaktır. Bu işlemleri yapacak kişi veya kurumun Avrupa Gümrük Kodunda tanımlanması öngörülmüş ve bu da AEO olarak adlandırılmıştır. ABD'nin limanlarından bir nükleer cihazın sokulmasının engellenmesi için bu tür cihazları tespit etmeye yönelik 80 gamma ray cihazı çalışmaya başlamıştır. ABD'ye en fazla mal yollayan dünyadaki 20 limana ABD görevlilerinin yollanarak mallar gemilere yüklenmeden kargoların incelenmesi liman güvenliği için uygulamaya konulmuştur.

2.3.2. KONTEYNER GÜVENLİK GİRİŞİMİ (CSI)

ABD’de yaşanan terör olaylarının ardından ABD Gümrükleri, konteynerlerin terörist eylemlerde kullanılmasının önlenmesi amacıyla Konteyner Güvenlik Girişimi (CSI) adında bir uygulama başlatmıştır. Konteynerlerde taşınan yükler hakkında güvenli bilgi temininin sağlanması amacıyla uygulanmaya başlanmıştır. ABD’ye en çok ticaretin gerçekleştiği limanlara gümrük muayene memurlarının yerleştirilmesi ve konteynerlerin ABD’ye hareket etmeden önce kontrol edilmelerini kapsar. Böylece yüksek risk taşıyan konteynerler belirlenebilir ve önceden kontrol esnasında arama teknolojileri kullanılabilir. ABD Gümrük İdaresi ve CSI projesi kapsamında işbirliği anlaşması imzalayan ülke ve projede kullanılan limanlar şunlardır.

1	Halifax, Montreal, Vancouver Limanları	Kanada	Mar.02
2	Singapur Limanı	Singapur	Haz.02
3	Rotterdam Limanı	Hollanda	Haz.02
4	Antwerp Limanı	Belçika	Haz.02
5	Le Havre Limanı	Fransa	Haz.02
6	Bremerhaven ve Hamburg Limanları	Almanya	Ağu.02
7	Hong Kong Limanı Yokohama, Tokyo, Kobe, Nagoya	Çin	Eyl.02
8	Limanları	Japonya	Eyl.02
9	Algeciras Limanı	İspanya	Oca.03

Tablo 2: ABD Gümrük İdaresi ve CSI Projesi kapsamında işbirliği anlaşması imzalayan ülke ve projede kullanılan limanlar.

Kaynak: ABD Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.customs.gov/csif.htm>, 05 Kasım 2004.

ABD'ye gidecek konteynerlerin geliş ülkesinde gemiye yüklenmesinden önce manifesto bilgilerinin elektronik olarak ABD Gümrüklerine bildirilmesini ön gören bahse konu uygulamaya ilişkin 31 Ekim 2002 tarihli ABD Resmi Gazetesinde nihai tüzük yayımlanmıştır.

Söz konusu uygulama uyarınca;⁵⁴

- Kitle imha silahları kaçakçılığının konteynerlere yapılmasının engellenmesi ve riskli olmayan konteynerlerin ABD Gümrüklerinden daha hızlı geçişinin sağlanması olarak belirlenebilecektir.
- ABD'ye gelecek malların bulunduğu konteynerler ilgili ülkede gemiye yüklenmeden 24 saat önce manifesto bilgileri tercihen elektronik ortamda ABD Gümrüklerine iletilecektir.

CSI uygulamasına 2 Aralık 2002 tarihinde başlanılmıştır. Uygulamanın yürürlüğe girmesinden itibaren 60 gün süreyle bu kurala uymayanlara herhangi bir ceza uygulanmayacak, ancak belirtilen süre sonunda cezai yaptırımlar ve malların ABD' ye girişinin engellenmesi gündeme gelecektir. Dökme mallar söz konusu uygulamadan muaf tutulmuş olmakla beraber, askeri amaçlı ve ABD Hükümeti ihtiyacı malların bulunduğu konteynerler uygulama kapsamında sayılmıştır. CSI; ABD'ye gelecek konteynerlerin gemiye yüklenmeden önce ABD Gümrük görevlileri tarafından o ülkede incelenmesidir. Bu uygulama, yüksek riskli konteynerlerin belirlenmesi, konteynerlerin gemiye yüklenmeden kontrolü, yüksek riskli konteynerlerin geniş boyutlu X ve gama ışınları ve radyasyon belirme cihazları ile incelenmesi ve diğer ülkelerde kontrolden geçmiş konteynerlere ticaretin daha güvenli yapılmasını kapsamaktadır. CSI kapsamında kontrol edilen konteynerler ABD'ye girişinde (yüksek risk olmaması halinde) tekrar güvenlik kontrolünden geçirilmeyecektir.

⁵⁴ ABD Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.customs.gov/csif.htm>, 03.Kasım.2004.

ABD'ye gelen konteynerlerin %70'inin yüklendiği limanlarda ve Kanada'da uygulamaya geçilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu çerçevede, bugüne kadar Kanada, Hollanda, Belçika, Fransa, Almanya, Singapur, Hong Kong, Japonya ve son olarak Çin bahse konu girişime katılmıştır

2.3.3. SINIR GÜVENLİĞİ (CBP)

Potansiyel tehditlere yanıt olarak; ABD gümrük yetkilileri uluslararası tedarik zincirinde güvenliği geliştirmek için girişimlerinde bulunmuşlardır. 2003 yılının Mart ayından beri, ABD gümrükleri yeni oluşturulan ülkenin güvenlik departmanının bir parçası olan, gümrük ve sınır koruma bürosu (Bureau of Customs and Border Protection (CBP)) haline gelmişlerdir.

Bu girişimlerden birisi yabancı bir limanda yükleme yapmadan önce ABD için yöneltilmiş konteynerlerin risk değerlendirme ölçütüne göre ön seçim CSI'dir. ABD Gümrükleri aynı zamanda kargo gümrük beyannamelerini gelişmiş hale getiren bir düzenleme yapmıştır. 24 saat kuralı adındaki; bu düzenleme nakliyecileri, CPB'ye e-gümrük beyannamelerini verilerini sunmak zorunda bırakmıştır. Deniz taşımacılığında; yüklemeden 24 saat önce konteynerler ABD'ye bağlanmaktadır. Hava yüklemelerinde bilgiler uçuştan hemen sonra ulaşılabilir olmalıdırlar. Bu; otomatikleşmiş hedef sistemi yoluyla yüksek riskli yüklemelerden haberdar olunmasına olanak sağlar.

CSI' nin faaliyette bulunduğu limanlar: Frenk liman: Antwerp ve Zeebrugge, (Belçika); Le Havre (Fransa); Bremerhaven ve Hamburg (Almanya); Piraeus (Yunanistan); La Spezia, Genoa, Naples, Gioia Tauro ve Livorno (İtalya), Rotterdam (Almanya); Algeciras (İspanya); Gothenburg (İsveç); Felixstowe, Liverpool, Thamesport, Tilbury, ve Southampton.

2.3.4. GIDA VE İLAÇ İDARESİ (FDA)

İlk olarak 3 Şubat 2003' de hazırlanan uygulama 10 Ekim 2003' te son düzenlemeleri yapılarak; 12 Aralık 2003 uygulamaya geçti. Yeni uygulamayla beraber, ABD' ye ihracat yapmak isteyen firmaların tümünün, FDA' ya kendilerini kaydettirmeleri gerekmektedir. Bütün işlemler sadece 1 kere alınan bu kayıt numarası ile yapılmaktadır. ABD' de tüketilen insan ve hayvan gıdalarını üreten, imal eden, paketleyen veya depolayan bütün ABD' li ve yabancı (ihracatçı) işletmeler Avrupa Birliği resmi gümrük web sitesi şeklinde tanımlanmıştır. Kayıt sırasında yabancı (ihracatçı) firmalar ABD' de ikamet eden veya ABD' de işyeri olan ve fiziken ABD' de bulunan bir temsilci göstermek zorundadırlar. Temsilci olmadan kesinlikle kayıt işlemi yaptırılamamaktadır. Temsilci, gerektiği durumlarda FDA' nın ulaşım noktası olacak ve temsil ettiği firmanın tüm bilgilerini koruyacaktır.

Uygulamaya dâhil olan ürünler; gıda için kullanılan mineraller ve karışımlar, bebek mamaları ve karışımları, içecekler (alkollü içecekler ve şişelenmiş sular dâhil), meyveler ve sebzeler, balıklar ve deniz ürünleri, günlük tüketime tabi ürünler ve kabuklu yumurtalar, gıda ya da gıda bileşeni olarak kullanılan zirai mallar, konserve ve dondurulmuş gıdalar, canlı gıda hayvanları (sığır koyun gibi gıda olarak kullanılanlar) unlu gıda mamulleri, çerezler, şekerler, sakızlar, hayvan yemleri kapsam dâhilinde olan gıda ürünlerine örnek olarak gösterilebilir.⁵⁵ Ürünleri yarı mamul olarak başka işletmelere verilen ve bu işletmelerde hammadde olarak kullanılan malların üreticilerinin kayıt yaptırmasına gerek yoktur. Burada kayıt yükümlülüğü, yarı mamulü işleyip mamul haline getirerek ihracat yapan firma üzerindedir.

⁵⁵ ABD Gıda Ve İlaç İdaresi Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.fda.gov/oc/initiatives/reports/priorities2004.html#Part1>, 05 Şubat 2005.

FDA kaydın internet aracılığıyla elektronik ortamda yapılmasını önermektedir. İnternet ortamında 7 gün 24 saat kayıt işlemi yapılabilmektedir. Kayıt sistemi, doldurulması zorunlu olan bölümler tamamlanmadan kayıt numarası vermemektedir. Kayıt tamamlandıktan sonra sistem otomatik olarak kayıt numarasını vermektedir. Kayıt işlemi sadece yetkisi olan kişiler tarafından yapılabilmektedir. (ABD'deki temsilci bu işe yetkilidir). Elektronik kaydın mümkün olmadığı durumlarda formun doldurulması ve FDA'ya ulaştırılması (faks, posta) şeklinde de kayıt gerçekleştirilebilmektedir. Fakat bu yol diğerine göre çok daha yavaş gerçekleşmekte ve hata oranı artmaktadır. Elektronik ortamda yapılan kayıt işlemi ortalama 15 dakika almaktadır. Verilen bilgilerden herhangi birinin değişmesi halinde, değişikliğin en geç 60 gün içinde FDA'ya bildirilmesi gerekmektedir.⁵⁶

2.3.5. ÖNCEDEN BİLDİRİM SİSTEMİ

FDA'ya kayıt yaptırmış olan gıda ihracatçısı işletmeler, ABD'ye yapacakları ihracatı, kanunda belirtilen sürelerden önce FDA'ya bildirmek durumundadır. Bu bildirim kayıt işlemindeki sürece benzer bir şekilde gerçekleştirilmekte ve sürecin sonunda bir confirmasyon numarası alınmaktadır.

Önceden bildirimde yetkili olanlar: özel bir yetkiye gereksinim olmadan işlem hakkındaki gerekli bilgilere sahip herhangi bir şahıs, önceden bildirimde bulunabilmektedir. İhracatçı taşıma sürelerine göre, malın ulaşımından önce bildirimi gerçekleştirmelidir. Bu süreler; karayolu taşımacılığında malın ulaşımından en geç iki saat önce, hava ve demir yolu taşımacılığında 4 saat önce, deniz yolu

⁵⁶ ABD Gıda Ve İlaç İdaresi Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.fda.gov/oc/initiatives/reports/priorities2004.html#Part1>, 05 Şubat 2005.

⁵⁷ Alp E. Tanrıverdi, "ABD'ye Yapılacak Gıda İhracatı İle İlgili Yeni Uygulama", (Çevrimiçi) <http://www.igeme.org.tr/tur/arge/abdgumruk.htm>, 15 Şubat 2005.

taşımacılığından 8 saat önce konfirmasyon numarasının alınmış olması gerekmektedir.⁵⁷

Bildirim elektronik ortamda, ABD'nin gümrük araçları otomasyonuna bağlı bir sistem üzerinden, İngilizce olarak yapılmaktadır. Firma ismi ve adres bilgileri hariç bütün bilgiler İngilizce olmak zorundadır.

Bildirimde gerekli bilgiler; genelde gümrük beyannamesinde yer alan bilgilerdir.

- İthalatçı isim, telefon, faks, e-mail, adres bilgileri,
- İhracatçı isim, telefon, e-mail, adres bilgileri,
- Gümrük giriş şekli (antrepo, transit vb),
- Giriş tanımlama kodu,
- FDA ürün kodu,
- Ürün piyasa adı ya da genel tanımlama adı.
- Tahmini istatistikî değer,
- Kod numarası (FDA uygulamasına göre gerekli görülen maddeler için, asit içeren maddeler, formüller vb),
- Doğal halinde bulunmayan gıda ürünleri için üretici ve kayıt numarası
Doğal halinde bulunan (işlenmemiş) ürünler için, biliniyorsa, ürünün yetiştiricisi, üreticisi,
- Taşıma ve kayıt numarası,
- Malın yüklendiği ülke,
- Giriş yapılacak gümrük, varış tarih ve zaman bilgileri ,
- Taşıma şekli,
- Gümrük tarifesi istatistik pozisyonu,
- Planlanan taşıma şekli ile ilgili detaylı bilgiler.

Bildirim yapıldıktan sonra değişiklik olduğunda; değişiklik tahmini istatistikî değer, tahmini varış bilgileri, yükleme bilgileri ve tahmini gönderiş tarihi ile ilgili ise

herhangi bir ekstra bildirim gerektirmez. Bunların dışındaki tüm bildirimlerde önceden bildirim sürecinin yeniden yapılması gerekmektedir.

Bildirim FDA tarafından onaylandıktan sonra, bildirim yapan onay kodunu içeren bir confirmasyon numarası gönderilmektedir. Önceden bildirim gerçekleşmeden yapılan mal transferleri sonucu ABD gümrüklerine gelen malların girişine hiç bir şekilde izin verilmeyecek ve ABD otoritelerinin gerekli işlemleri yapma yetkisi oluşacaktır.

2.3.6. TİCARİ ÇEVRE OTOMASYONU (ACE)

Sınır güvenliğini ve ticaretin akışını geliştirmek için, modernizasyon programı ticari otomasyonun uygulanmasıyla önemli bir pozisyona erişmiştir. CBP, Ekim 2003'te ticari düzenlemelerle ilgili kuralları yayımlamıştır. Bu kurallar; elektronik kargo bilgilerinin gelişmiş iletimini gerektirmektedir. 11 Eylül'ün ardından CBP'nin öncelikli hedefi terörist girişimlere karşı koyabilmektir, bu amaçla sınır güvenliğinin sağlanmasında titizlik göstermektedir. Uluslararası tedarik zincirinin güvenliğinin sağlanması da CBP'nin güvenliği sağlama misyonunun içindedir.

C-TPAT; güvenlik ve ticaretin kolaylaştırılmasının sağlanması hedeflerine ulaşılmasında yardımcı sağlayan CBP'nin girişimidir. Bu alandaki amaçları şu şekilde sıralayabiliriz:⁵⁸

- C-TPAT 'in güvenlik kriterlerine uygun olarak gelişimin sağlanması,
- C-TPAT yüklemelerine teşvik sağlanması,
- C-TPAT 'in temel prensiplerini uluslararasılaştırmak,

⁵⁸ ABD Resmi Gümrük Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.customs.gov/xp/cgov/toolbox/about/modernization/>, 28 Kasım 2004.

- CBP'nin diğer güvenlik ve kolaylaştırma girişimlerine destek vermek,
- C-TPAT programının geliştirilmesi (Bilgi teknoloji kullanımlarının artırılması ve C-TPAT 'ın veri toplama yönetiminin güçlendirilmesi).

2.3.7. KARGO BİLGİLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA GÖRÜNTÜLENMESİ

CBP, elektronik veri değişimi sistemiyle, kargo herhangi bir taşımacılık türüyle ABD'ye gelmeden önce elektronik kargo bilgilerinin toplanması için düzenlemeleri yürürlüğe koyar. Gelişmiş elektronik kargo bilgilerinin gümrük ve sınırlardan geçişini düzenler. CPB ile güçlendirilmiş ve yönetilmiş kanunlara uygun olarak kaçakçılığı önleme ve kargo güvenliğini ve emniyetini sağlama amacıyla tanımlanan yüksek risk yüklemelerinin sağlanmasında kargo bilgileri oldukça önem arz etmektedir.

Serbest ve güvenli ticaret programındaki yüklemelerde; serbest ve güvenli ticaret programındaki (FAST) gümrük belgeleri için, CBP kargo bilgilerine ABD'ye varışından 30 dakika önceden ulaşabilmelidir. Sınır geçişlerinde geliştirilmiş görüntüleme ve seçicilik (BRASS) ve gümrüklere otomatik giriş (CAFES) sistemlerinde bilgilerin varış anında ulaştırılması gerekmektedir.

Kargo'nun ABD limanlarına ulaşmasından 1 saat önce, CBP'ye kesin bilgiye ulaşmalıdır. Kargo bilgilerinin etkili olması için; CBP geçici 2 EDI sistemi kabul etmiştir. Bu sistem ACE kamyon manifestosu sistemi tam olarak faaliyete geçene kadar geçerlidir. Ön varış nakil sistemi (PAPS) ve arabirim otomasyonu ile (ABI); gümrük deposunda tutulan malların nakil sistemi (QP/WP) olmak üzere 2 sistem oluşturulmuştur. Tüm ticari kargolar; gelişmiş kargo bilgi koşullarına tabidirler.⁵⁹

⁵⁹(Çevrimiçi), http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=2004_register&docid=fr17au04-6.pdf, 21.Aralık.2004.

PAPS sistemi; SCAC ve tek tanımlayıcı numarası (örn konşimento) yoluyla ABI yoluyla sağlanan elektronik giriş bilgilerini bağlayan bir sistemdir. SCAC standard taşıyıcı alfa kodlarından oluşmaktadır. Sevkıyat; varış sırasında SCAC kodunu içeren Barkod ve tanımlayıcı numarası ile tanımlanır. QP/WP sistemi; CBP'ye direkt bilgi sunan ve hareket iznini elektronik olarak alan ABI tabanlı formattır. Yükleme varış sırasında tanımlanır. Bu iki sisteme ek olarak; CBP; güvenliğin artırılması için ABD'ye varış zamanında elektronik işlem yapan elektronik veri değişim sistemlerini oluşturmuştur. BRASS sistemi, geçişi gösteren barkod, manifesto ve faturayı sunar ve bilgiler doğrulandıktan sonra sevkıyat serbest bırakılır. Otomatik gümrük giriş sistemi olan CAFES, 2 boyutlu barkot sisteminin kullanılmasıyla; gümrük depolarında bekletilen malların geçişinin CBP sistemine direkt girilmesine izin verir. Bu barkot ve antrepo dokümanları web sitesinde CBP tarafından ulaşılabilir ücretsiz yazılım programı ile oluşturulmuştur.

2.3.8. ELEKTRONİK VİZE BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ (ELVIS)

ABD gümrük servisinin Elektronik Vize Bilgi Sistemi Projesinde (Electronic Visa Information System (ELVIS)), 12 ülke yer almaktadır. Tekstil vizelerinin iletimi sistemiyle; kaynak ülke doğrulanır ve resmi kotalara karşı ithalatlar hesaplanır.

ELVIS'in ithalatçıya, yabancı hükümetlere ve ABD Gümrüklerine sağladığı yararlar şu şekildedir :⁶⁰

- Geliştirilmiş istatistiksel raporlama sonuçları gibi veri hatalarının azaltılması,
- Sahte vize kullanımında caydırıcı etki yaratmak,
- Vize kullanımında uzlaşma sağlamak.

⁶⁰(Çevrimiçi)http://www.cbp.gov/xp/cgov/newsroom/press_releases/archives/legacy/2002/22002/02072002.xml, 05 Kasım 2004.

ELVIS sisteminin kullanımı; ABD ithalat bilgileri ile katılımcı ülkelerin ihracat bilgileri arasındaki uyumsuz ve çelişkili veri sayısını azaltır. ELVIS bilgi akışı; ABD gümrük komisyoncularına iletilen bilgilerle uyum sağlamaktadır.

Giriş özet yüklemesi; elektronik geçişin kritik öğeleriyle karşılaştırılır. Eğer anahtar veri öğeleri ile uyum sağlanırsa; ticari mal serbest bırakılır ve uygun kota seviyesi bilgileri yüklenir.

2.3.9. ELEKTRONİK SERTİFİKA SİSTEMİ (E-CERT)

Katılım prosedürleri için arka plan bilgilerini, iletim için gereken veri öğelerini ve bu sistemde yer almak için iletişim bilgileri sağlar. Bu sistem; ihracat sertifikası gib e-devletten e-devlete sertifika geçişi olarak adlandırılır. Özelleştirilmiş mesaj uygulamasıyla; ihracat lisansı kayıtları alınır ve faaliyet raporu talep edilir. 1994’ te imzalanan APEC anlaşması uyarınca, serbest ticareti ve girişimi canlandırmak için ABD ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkeler 2010 yılına dek gümrük tarifelerini kaldırmayı taahhüt ederken, gelişmekte olan Şili ve Endonezya gibi ülkeler 2020’de gümrükleri kaldıracak. APEC ülkeleri, dünya ticaret hacminin yüzde 44’ünü gerçekleştirirken; geçen 10 yılda ihracat hacmini 10 kat arttırdı.⁶¹

⁶¹(Çevrimiçi) http://www.cbp.gov/xp/cgov/import/textiles_and_quotas/ecert/, 05 Kasım 2004.

3. TÜRKİYE’DE GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU VE TÜRKİYE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Uluslararası alanda ticaret hacminin artışı; uluslararası ticarete otomasyona giden yolu hızlandırmıştır. Bununla birlikte; uluslararası kuruluşların ve AB’nin yaptığı çalışmalar ve projeler paralelinde Türkiye’de yapılmakta olan projeler Gümrük idarelerinin modernizasyonunu etkinleştirmektedir. Gerek ticaretin basitleştirilmesi için gerekse de sınırlardaki beklemlerin azaltılması için gümrük işlemleri ile ilgili yasal düzenlemeler yapılarak AB’ye uyum sürecinde önemli adımlar atılmıştır. Tüm dünyada bütün işlemlerin otomasyonlu sistemlerle yapılması ve gümrüklerin değişen yüzü ile birlikte Türkiye’de gümrük idarelerini verimli kılmak amacıyla modernizasyon çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Bu bölümde; gümrüklerin değişen yüzü ortaya koymak için; gümrük işlemlerinde yapılan yasal düzenlemelerle birlikte Gümrük İdarelerinin Modernizasyonunu Projesine (GİMOP) değinilecektir. Son olarak; Türkiye’nin bu alanda uluslararası kuruluşlarla ve AB ile kurumsal ilişkileri üzerinde durulacaktır.

3.1. GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU SAĞLANMASI İÇİN YAPILAN PROJELER

Türk gümrük idarelerinin verimli çalışmalarını, gümrük denetimlerinin etkinleştirilmesini, gümrük personeli üzerindeki fazla iş yükünün ortadan kaldırılmasını sağlamak ve dış ticarete rekabet avantajı kazanmak amacıyla gümrük idarelerinin modernizasyonu çalışmalarına hız verilmiştir.

3.1.1. GÜMRÜK MÜSTEŞARLIĞININ MODERNİZASYON UYGULAMALARI

3.1.1.1. GÜMRÜK İDARELERİNİN MODERNİZASYONU PROJESİ (GİMOP)

GİMOP; kamu mali yönetimi projesi adı altındaki global bir projenin 4 bileşeninden biridir. Kamu mali yönetimi projesinin diğer bileşenleri vergi yönetimi, kamu harcama yönetimi ve borç ve nakit yönetimidir. Bu 4 bileşenin de tam anlamıyla hayata geçirilmesi ve birbirleriyle entegrasyonu ile birlikte vergi mükellefleri artık devlet daireleri işlemlerini çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştireceklerdir.¹

Gümrük idarelerinin yeniden yapılanması kapsamında modernizasyon projesi birim başkanlığı 10.09.1997 tarihinde müsteşar yardımcısına bağlı bir birim olarak kurulmuştur. Modernizasyon projesi boyunca; projenin yürütülmesinden sorumlu olan bu başkanlık gümrük yönetmeliği, gümrük genel tebliğleri ve genelgelerinde yapılması gereken değişiklikleri hazırlayıp, yayımlar.

Türkiye'nin gümrük idaresi; kara, hava, deniz ve demiryollarında 66 sınır kapısında ve toplam 130 noktada, 128 ayrı mevzuatı 8.000 personeli ile uygulamaktadır. Yılda 100 milyar dolar dış ticaret hacmi, 30-32 milyon yolcu, 45-50 bin gemi 1 milyon civarında TIR kamyonu ve 2,5-3 milyon beyanname ile muhatap olan gümrüklerimiz bütçeden aldığı binde bir pay ile vergi gelirlerinin %15' ini tahsil etmektedir. Gümrük mevzuatı şu an itibariyle AB gümrük koduna tam uyumludur ve uluslararası normları yansıtmaktadır. Gümrüklerin modernizasyonu projesinin

¹Hakan Toker , **Gümrük Dairesinin Modernizasyonu ve E-Devlete Geçiş:** E-Devlet Paneli, Editör Murat Erdal , İstanbul, 15 Ekim 2003, s .63.

tamamlanmasıyla işlemlerin %99'u elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir. Ticareti kolaylaştırma görevinin yanı sıra yasa dışı ticareti engelleme çalışmaları da gümrüklerin önemli bir işlevidir.² Gümrük otomasyon projesi kapsamında, taraflar (ithalatçı, ihracatçı, komisyoncu, taşıma şirketi ve gümrük idaresi arasında, ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında, gümrük idaresi ile bankalar arasında elektronik veri değişimi amaçlanmıştır. Böylelikle, taraflar beyanname ve manifesto bilgilerini, gümrüklere bürolarındaki bilgisayardan ulaştırabileceklerdir. İşlemler hız kazanacak ve kolaylaşmış olacaktır.

GİMOP ile gerekli altyapı sağlanarak; gümrük işlemlerinin hızlı ve güvenilir biçimde yapılması, gümrük müdürlüklerini otomasyona geçmesi, gelişmiş hizmet sunulması için gerekli bilgisayar ortamını sağlanması ve eğitimlerinin verilmesi hedeflenmektedir. Diğer hedefler arasında; kablosuz iletişim altyapısını ve mobil uygulama yazılımını oluşturmaktır. Bu gümrük müdürlüklerinde yer alan uzak noktalardan gümrük işlemlerinin yürütülebilmesi için atılan önemli bir adımdır.

GİMOP ile amaçlanan; gümrük denetimlerinin ve gümrük vergisi tahsilâtlarının etkin yapılması, işlemlerde insan gücü faktörünün azaltılarak; personel kaynağının etkin kullanımı ve mevzuatın uygulanmasıdır. GİMOP ile; Türkiye'nin ithalat/ihracat işlemlerinin istatistiki bilgilerini alabilmekte, her bir gümrük müdürlüğünden ve gümrük mükelleflerinin kendi lokasyonlarından gümrük verilerine ulaşabilmeleri ve bilgi yönetimi ile karar destek sistemlerinden faydalanabilmeleri için veri ambarı uygulama yazılımı geliştirmektedir.

Gümrük Müsteşarlığı gümrük idarelerini verimli kılmak amacıyla 1988 yılından beri sürdürdüğü Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu ve Otomasyonu (**GİBOS**) projesi ve dış ticaret istatistikleri otomasyon projelerini Türkiye genelinde yaygınlaştırmak ve değişen teknoloji paralelinde geliştirmek için BİLGE projesini başlatmıştır. BİLGE projesi gümrüklerde otomasyonun sağlanması için yürütülen önemli projelerdendir.

²Bahri Öktem, "Gümrüğün Önemi Azalıyor Mu?", (Çevrimiçi) <http://gumyonder.gumruk.gov.tr/baskan.htm>, 15 Nisan 2005.

Gümrük Birliği'nde rekabete girecek olan ithalat ve ihracatçılara destek olacak modern bir gümrük organizasyonu ve AB'ye uyumlu bir gümrük mevzuatının hayata geçirilmesi zorunlu gözükmektedir. Daha etkili vergi tahsilâtı, ticaret kesimine daha etkin hizmet verilmesi, mevzuatın tek örnek uygulanması ve dış ticaret istatistiklerinin daha sağlıklı üretilmesi modernizasyon hedefleri kapsamındadır. GİMOP Dünya Bankası kredisi ile desteklenmektedir ve projenin finansmanı toplam 68 milyon dolar tutarındadır. Bu bağlamda Gümrük Müsteşarlığı Mart 1995'te bir Fransız firmasından satın aldığı Sofix yazılımını Bilge adı altında ve Türk gümrük idaresinin kullanıcı istekleri doğrultusunda adapte etmeye başlamış ve proje için seçilen Atatürk Hava limanı'nda Temmuz 1998 tarihinde uygulamayı başlatmayı planlamıştır. Proje ile ilişkili olarak 1996' da IMF ile teknik yardım antlaşması yapılmış, Dünya Bankası'ndan sağlanan krediye ilişkin anlaşma yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Eylül 1996'da müsteşarlık bünyesinde projede daimi görev yapmak üzere Modernizasyon Projesi Birim Başkanlığı kurulmuştur. Diğer yandan elektronik veri değişimi (EDI) ihalesi başlatılmış ve bu konuda yürütülecek çalışmalar yine Atatürk Hava Limanı giriş ve çıkış müdürlükleri için tasarlanmıştır. Bu proje ile beyan sahiplerinin gümrük beyannamesi bilgilerini, elektronik ortamda EDIFACT standardında gümrük bilgisayar sistemine aktarmaları sağlanacaktır. Ekim 1998'de Türkiye çapında yaklaşık 50 gümrük idaresi ve bölge merkezini içine alacak geniş alan şebekesi (WAN) için gerekli yazılım ve donanım alımına yönelik açılan uluslararası ihale sonuçlandırılacaktır.³

Projede, Türk Telekom ile çalışmalar yürütülmekte ve her bir gümrüğün ihtiyacına göre X25, leased-line, frame-relay hatlar ve dial-up yedek hatların Türk Telekom tarafından sağlanması için başvurusundan kuruluşuna kadar destek ve takip

³Elektronik Ticaret Teknik Çalışma Grubu, (Çevrimiçi), <http://www.e-ticaret.gov.tr/raporlar/teknik.htm>, 29 Şubat 2005.

⁴ Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/wkshop_2001/soysaol.doc, 18 Ocak 2005.

hizmetleri verilmektedir. Böylelikle, gümrük müdürlüklerinin hem yerel, hem de WAN kurulmaktadır. 2001 tarihine gelindiğinde, sistem tamamlanmıştır.

Gümrüklerde modernizasyonu odak noktaları şu şekilde sıralanabilir:⁴

- Gümrük mevzuat ve prosedürlerinin Kyoto Konvansiyonu gibi uluslararası standartlara uyumunun sağlanması,
- Bilgisayar sistemlerinin geliştirilmesi,
- Gümrük Yönetimlerinin yeniden organize edilmesidir.

Gümrüklerin Modernizasyonu Projesinin amaçlarını sıralayacak olursak;⁵

Vergi Gelirlerindeki Kaybı En Aza İndirmek İçin Daha Etkin Vergi Toplanması: BILGE yazılımı ile bir beyannameye ilişkin vergiler otomatik olarak hesaplanmakta ve insan hatasından kaynaklanan hesap hataları ortadan kaldırılmaktadır.

Seçici Fakat Daha Etkin Gümrük Kontrolü: Bilgisayar ortamında risk analizi yöntemleri kullanılarak oluşturulan risk kriterleri sayesinde sadece fiziki kontrole girmesi gereken mal bu şekilde muayene edilmekte, geri kalan mal ise belge kontrolü yapılarak ilgisine teslim edilmektedir. Ayrıca belli koşulları yerine getiren ithalatçıların işlemlerini daha hızlı bir şekilde gerçekleştirmeleri için ‘sonradan kontrole tabi ithalatçı belgesi’ verilmeye başlanmıştır. BILGE sistemi muayene memuru havalesini otomatik olarak yaptığı için idare amirlerinin asli görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelerine olanak sağlayan bir ortam oluşturulmaktadır.

⁵Toker, **a.g.e.**, s.64-65.

Gümrük Mevzuatının Tek Düzey Uygulanması: Beyan sahibi elektronik ortamda veri girişi yapmaktadır. Ayrıca tescil edilen beyannameler gümrüğe sunulduktan sonra beyannamelerin akıbeti anında izlenebilmektedir. EDI sayesinde ticaret erbabına gümrüğe gelmeden beyanname tescil edebilme olanağı sağlanmaktadır. BİLGE yazılımı sayesinde her gümrük idaresi merkez tarafından yapılan her düzenlemeyi aynı şekilde algılayıp, uygulamaktadır.

Daha Etkin İnsan Kaynağı Yönetimi: Modernizasyon projesi; sınırlı insan kaynağının daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamaktadır.

Dış Ticaret İstatistiklerinin Daha Etkin Üretimi: BİLGE yazılımının tüm gümrük idarelerinde uygulamaya geçirilmesiyle istatistiki verilere anında ve en doğru şekilde ulaşılması mümkün kılınmıştır. Türk gümrükleri kullanıcı istekleri doğrultusunda adaptasyonu yapılan ve BİLGE adını alan yazılıma TIR-Transit kontrol, teşvikler, kaçak bilgi bankası, yolcu işlemleri ve dış ticaret istatistikleri olmak üzere ilaveler yapılmıştır. Gümrük Otomasyonu Projesinin yapısı; merkez, bölge ve gümrük idaresi olarak 3 kategoriden oluşmuştur. Otomasyona geçen gümrüklerde WAN veya gümrük intraneti oluşturmak için client/server tabanlı yerel alan ağları (LAN) birbirine bağlanmıştır. Server, SUN solaris işletim sistemi altında çalışmakta ve BİLGE yazılımı dahil olmak üzere bütün uygulamalar ORACLE ilişkisel veri tabanı yönetim sistemine bağlıdır. Projenin tamamlanması ile ihracat, ithalat ve transit işlemlerinin on-line ve gerçek zamanlı (real-time) olarak çalışmaktadır. Ağ; özellikle gümrük komisyoncularının ithalat ve ihracat beyannamelerindeki verileri saklamak ve işlemek amacıyla geniş ölçüde harici sistemlerle etkileşimli olarak çalışmaktadır.

3.1.1.2. BİLGİSAYARLI GÜMRÜK ETKİNLİKLERİ (BİLGE)

AB Gümrük mevzuatına uyumlu bir otomasyon sistemidir. Malın gümrük sahasına girişinden çıkışına kadar tüm gümrük işlemlerinin gerçek zamanlı olarak bilgisayar ortamında yürütülmesine ilişkin olarak kullanılan bir yazılımdır

BİLGE Modüllerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Alt Modüller:⁶

- Özet Beyan Modülü(ambar yönetimi de dahil),
- TCGB Modülü,
- Entegre Tarife Modülü,
- Muhasebe Modülü.

Ayrıca BİLGE sistemi içerisinde,

- Referans Tabloları (ülke ve döviz kodları, gümrük kodları, banka kodları, belge kodları, ölçü birimler),
- Lisans ve Kota Takipleri,
- Risk Analizleri ve Seçme Kriterleri şeklinde alt modülleri de içermektedir.

Yazılımın çekirdeğini oluşturan bu modüller tır transit takibi, dış ticaret istatistikleri, konteyner takibi, yolcu işlemleri, kaçak bilgi bankası konteyner takibi ve veri ambarı yazılımları ile zenginleştirilmiş ve daha etkin hale getirilmiştir

⁶ T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.customs-edi.gov.tr/>, 17 Ocak 2005.

3.1.1.2.1-BİLGE MODÜLLERİ

Özet Beyan Modülü

Giriş Özet Beyan İşlemi: Özet beyan; taşıta ve taşıyana ve taşınan mala ilişkin genel beyan ve taşıma senedi bilgilerinden oluşur. Taşıtlardan mal boşaltılması ve gümrükçe onaylanan bir işlemin yapılması için özet beyan ya da özet beyan olarak kullanılan belgelerin malın gümrüğe sunulmasını izleyen ilk iş günü mesai bitimine kadar ilgili gümrük idaresine verilmesi gerekmektedir. Özet beyanı doldurabilmek için yükümlüler tarafından sadece 1 kez alınan BİLGE kullanıcı kodu ve şifresine sahip olunması gerekmektedir. Özet beyana ilişkin bilgiler girildikten sonra, bilgisayarlı sistemde belgeler gümrük idaresine sunulmadan tescil edilir.Yani mükellef sistemden tescil numarası alır. Tescil işleminden sonra gümrük memurunun teslim aldığı özet beyan ve ekleri imzalayıp mühür vurmak suretiyle onaylanır. taşıt Gümrük sahasına gelmeden önce tescil edilmiş özet beyanın onay işlemi yapılmaz. Onay işleminin ardından mal geçici depolama yerine alınıp alınmamasına göre ambar hareketleri menüsünden takip edilir.

Özet beyan ve boşaltma listelerinin karşılaştırılması sırasında eksiklik veya fazlalık ortaya çıkarsa özet beyan takibatına ilişkin fazlalık ve eksiklik tutanakları da BİLGE sisteminde hazırlanabilmektedir.⁷

Özet Beyan İş Akışı aşamaları:⁸

- Veri girişi,
- BİLGE kontrol,
- Tescil,
- Onay
- Ambar Girişi olarak sıralanır.

⁷Cahit Gökçelik, "Dış Ticarete Bilgisayarlı Gümrük İşlemleri", **GDM Yayını**, Ankara, s. 116.

⁸Toker, **a.g.e.**, s .81.

Çıkış Özet Beyan İşlemi: Çıkış Özet Beyanın tescil edilmesi, yükümlü tarafından bilgilerin girilmesi ile olur. Gümrük onay memuru belgelerin uygunluğu tespit edildikten sonra onaylar ve yükleme işlemleri yapılır.

BILGE sisteminde 15 adet özet beyan türü bulunmaktadır. Bunlar; ATA ihracat-ithalat, demiryolu ihracat-ithalat, deniz ihracat-ithalat, hava ihracat-ithalat, tır ihracat-ithalat, transit, grupaj ve teslim alma özet beyan türlerindendir.⁹

Bilgisayarlı Suphalan İşlemleri: Gümrük tarafından onaylanmış kişi unvan belgesi olanlar, mal için yaygın basitleştirilmiş usul talep edebilirler. Yani bu mallar belli özellikleri nedeniyle geçici depolara alınmayıp, idare amirince yaygın basitleştirilmiş usul talebinin uygun görülmesiyle malların gümrük işlemlerine başlanır. Aksi halde; beyannamedeki talebin silinmesi beyanname beyan sahibine iade edilir. Bu durumda gümrük işlemleri için yeniden tescil ve yeniden onay gerekmektedir. Gerekli vergilerin ödenmesinden sonra mal, basitleştirilmiş usul tutanağına göre gümrüklü sahadan çıkarılır.

TCGB MODÜLÜ

TCGB modülündeki işlemler; tescil, onay, hat belirleme, muayene ve tahsilat şeklinde sıralanabilir. TCGB tescil; gümrük beyannamesinin yükümlü tarafından tescil edilmesidir. Bu işlem internet üzerinden veya EDI sistemi kullanılarak yapılır. Onay; gümrük idaresinin beyanname ve ekleri aldığına dair yapılan işlemdir ve bu işlem ile beraber muayene memuru sistem belirlenir.

Risk Analizleri Sistemi: Malın hangi şekilde gümrük kontrolüne tabi tutulacağını belirleyen bu sistem BILGE Sistemine entegre olup; kırmızı, mavi, sarı ve yeşil hat olmak üzere 4 hattı içermektedir.

⁹Gökçelik, **a.g.e.**, s. 118.

Kırmızı Hat Kontrolü (Fiziki Kontrol): Gümrükler genel müdürlüğü risk analizleri şube müdürlüğünce belirlenip, sisteme yüklenir. Fiziki muayene, malın tüm kaplarının açılarak kontrol edilmesiyle; birkaç kabın açılarak kontrol edilmesiyle veya kapların dıştan muayenesi ile tam, kısmi ve haricen muayene şeklinde yapılır. Muayene memuru tarafından uygun görüldükten sonra bilgisayar sistemine onay verilir.

Sarı Hat Kontrolü (Doküman Kontrolü): Beyannamedeki bilgilerin ve eklerin incelenmesinin ardından, belge kontrollerinin yapılıp, bunun beyanname üzerinde gösterilmesi ve bilgisayar sisteminde onay verilmesini kapsar.

Yeşil Hat Kontrolü (Kontrolsüz Geçiş): Bu hat özelliği veya statüsü gereği bazı kişi veya malya uygulanan hattır. Burada malın hiçbir şekilde kontrolü yapılmaz

Mavi Hat: (Sonradan Kontrol): Gümrükçe onaylanmış kişi unvanı sıfatıyla firma bazında ticari unvan ve vergi numaraları bilgisayar sistemine tanıtılmış kişilerin mallarının, belge kontrolü ve fiziki muayene yapılmadan teslim edilmesi ve malların teslimden sonra beyanname ile ticari belgeler inceleyerek, gerekirse malın fiziki muayenesinin yapılmasını kapsar.

Sarı hatlardan kırmızıya giden beyannamelerin çokluğu dikkat çekmektedir. Her siyasi ve ekonomik sistemde birileri hukukun dışına çıkarak kendilerine haksız kazanç temin edebilirler, kayıt dışı ekonomi diye tanımladığımız bu durum gümrük işlemlerinde de zaman zaman ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda ihracat işlemlerine bakılacak olunursa; gümrük çıkış beyannamesinin verilmesi ile başlayan süreçte ihracata ilişkin beyanın gerçek zamanlı olarak BILGE sistemine tescil edilmesi ve tescil numarasının alınması ile devam eder.

İhracata ilişkin gümrük beyannameleri ve ekleri gümrük idaresine teslim edilir. Ardından malın kırmızı, mavi, sarı ve yeşil hatlardan hangisine gideceği sistem tarafından belirlenir. Muayene memurunun da sistem tarafından belirlenmesi ve malın muayenesi bittikten sonra malın çıkışı yapılır.

ENTEGRE TARİFE MODÜLÜ

Entegre tarife modülü ile; TCGM modülü kullanılarak tescili yapılan beyannameden hareketle, yükümlünün daha gümrük idaresine belgelerini sunmadan beyan edilen mal için tahsili gereken vergiler ve gümrük idaresine sunulması gereken belgeler öğrenilebilmektedir yani bu modül sistemin arka planında çalışır.

MUHASEBE MODÜLÜ

Muhasebe modülü; tahsilât ve ödeme işlemleri, vezne ve menkul kıymet alındıları, tahsilat bordrosu ve kasa işlemlerini kapsar.

3.1.1.3. ELEKTRONİK VERİ DEĞİŞİMİ UYGULAMASI (EDI)

2001 yılı sonunda tamamlanan proje ile öngörülen 53 gümrük idaresi otomasyona geçmiştir. Ancak, daha sonra ilave edilen gümrüklerle 2003 yılı itibariyle 65 gümrük idaresi otomasyona geçmiş olup, işlemlerin % 99' u gerçek zamanlı olarak elektronik yolla yapılmaktadır. 2003 yılı sonu itibariyle işlem gören ithalat ve ihracat beyannamelerinin % 51' i yükümlülerin bürolarından gümrüğe gelmeksizin tescil edilmektedir.¹⁰

Yükümlülerin hem internet hem de EDI adı verilen yöntemle gümrüğe gelmeksizin kendi bürolarından beyanname tescil etmeleri sağlanmıştır. E-imzaya yönelik yasal düzenlemelerin yapılması halinde yükümlülerin gümrük idaresine gelmeksizin ve gümrük personeli ile muhattap olmaksızın gümrük işlemlerini yapmaları da mümkün olabilecektir. Bunun altyapısını gümrük müsteşarlığı kendi mevzuatı dahilinde yerine getirmektedir. Proje ile ulaşılmaya çalışılan hedeflerden biri olan ve merkezi karar destek sistemine yardımcı olacak şekilde kaçakçılık, kıymet ve tarife bilgilerini de kapsayan “veri ambarı” adı verilen yazılımın 2002 yılı sonu itibariyle etkin bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Bu yazılım ile hem merkez hem de taşra idarelerinin ihtiyaçları olan bilgilere kısa sürede ulaşmaları imkânı tanınmakta ayrıca dış ticaret işlemlerinde karar verici konumda olan kurumların bu sisteme erişimi sağlanarak, kamuda ilk karar destek sistemi oluşturulması amaçlanmaktadır. Projenin en önemli sonuçlarından biri de özellikle ihracat teyitlerinde getirilen kolaylık olmuştur. Gümrük Müsteşarlığı ile Gelirler Genel Müdürlüğü arasında bilgisayar ağı kurularak, işlemi biten çıkış gümrük beyannameleri vergi dairelerine elektronik olarak aktarılmaktadır. Vergi dairelerinde bilgiler elektronik ortamda daha sağlıklı olarak izlenebildiği için, özellikle sahte fatura ve belge ile haksız yere KDV iadesi alanlarla mücadele edilmektedir.

¹⁰T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.gumruk.gov.tr/>, 17 Ocak 2005.

Türkiye İhracatçılar Meclisi, Gümrük Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı arasında başlatılan Dahilde İşleme İzin Belgeleri (DİİB) kapsamında yapılan ithalat ve ihracat işlemlerinin takibi ve kapatılmasına yönelik veri değişimi örnek bir e-devlet uygulaması olup, ihracat işlemlerini kolaylaştırmıştır.

Uluslararası ticaretin etkinliğini arttırmak için BM 4.çalışma grubunun idari, ticaret ve nakliyata ilişkin EDI adı verilen bir çalışma başlatmıştır. Bu uygulamada veriler kuruluşlar arasında transfer edilebilir. Standartlaşma süreci ise UN/EDIFACT formatına ilişkin ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü) standartlarının ilk yayınlandığı 1987 yılında başlamıştır.

Ticaret ve nakliyata ilişkin EDI dahilinde kullanılan mesajlar BM tarafından UN/EDIFACT standartları olarak belirlenmiş ve ISO tarafından onaylanmışlardır. Fiziksel bağlantılarda ise kiralık hatlar, TURPAK veya Dial-Up bağlantılar tercih edilmektedir.

Gümrük sektöründe kullanılan UN/EDIFACT mesajlarını gümrük kargo mesajları (CUSCAR), gümrük beyannamesi mesajları (CUSDEC), gümrük cevap mesajları (CUSRES), gümrük taşıma raporu mesajları (CUSREP) olarak sıralayabiliriz. Gümrük sektöründe kullanılan UN/EDIFACT mesajları:¹¹

GÜMRÜK KARGO MESAJLARI (CUSCAR)

Gümrük kargo mesajları, gümrük idaresi ve taşıyıcı firmalar arasında kullanılan mesajdır. İçeriğinde taşıyıcı firma tarafından gümrük idaresine gönderilen özet beyan (manifesto) bilgileri vardır.

¹¹T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi (Çevrimiçi), <http://www.customs-edi.gov.tr/>, 17 Ocak 2005.

GÜMRÜK BEYANNAMESİ MESAJLARI (CUSDEC)

Gümrük beyannamesi mesajları, ithalatçı/ihracatçı ve gümrük komisyoncuları ile gümrük idaresi arasında kullanılan mesajdır. İçeriğinde gümrük idaresine verilen gümrük beyannamesi bilgileri vardır.

GÜMRÜK CEVAP MESAJLARI (CUSRES)

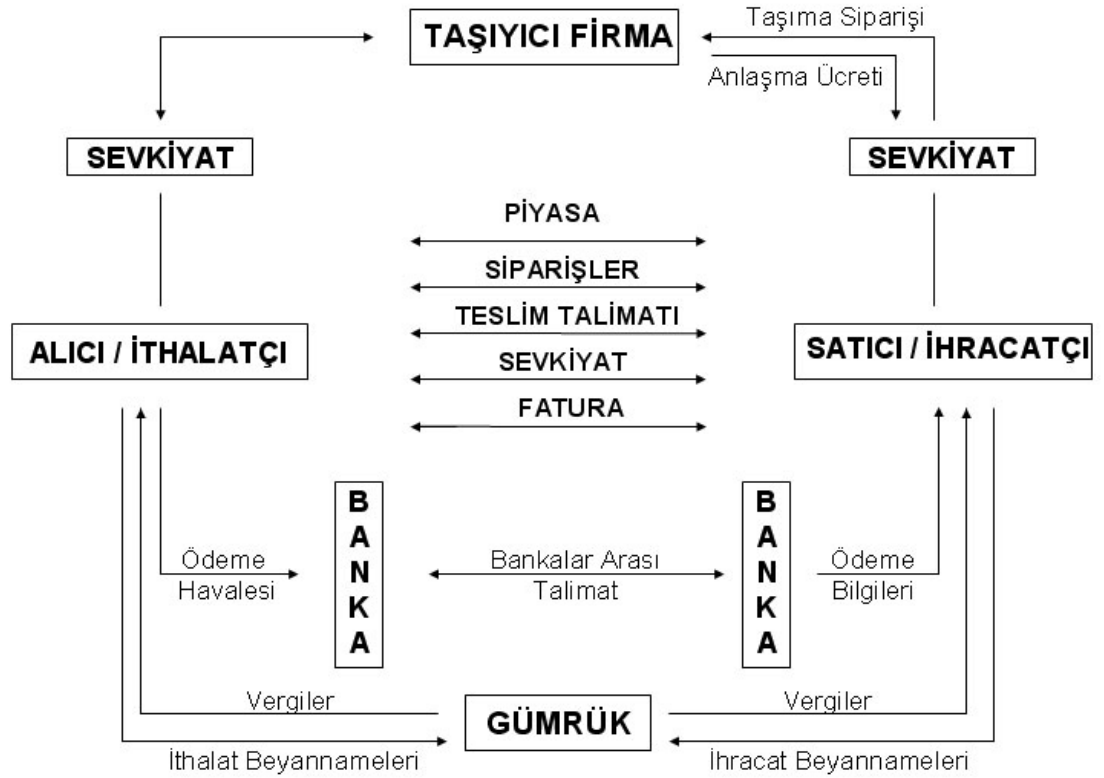
Gümrük cevap mesajları, gümrük İdarelerinden CUSDEC ve CUSCAR mesajlarına yöneltilen cevapları içeren mesajlardır.

GÜMRÜK TAŞIMA RAPORU MESAJLARI (CUSREP)

Gümrük taşıma raporu mesajları, her tür taşıma şekli için detaylı bilgileri içerir. Taşıyıcı firma ile gümrük idaresi arasında kullanılır. Her bir mesaj sadece bir taşımanın verilerini içerir ve aracın varışından sonra gönderilir. Boş konteyner ve yolcu sayısının da gümrük idaresine rapor edilmesinde kullanılır.

EDI kullanımı ile gümrük idaresi ile gümrük partnerleri (ithalatçı/ihracatçı şirketler, gümrük komisyoncuları), bankalar ve diğer kamu kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla elektronik olarak veri alışverişi sağlanmaktadır. Dış ticarette katılımcılar arasında EDI kullanımlarından bahsedecek olursak; malın siparişi, sevkıyatı, banka işlemleri ve gümrük işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesi şeklinde açıklanabilir. Gümrük işlemleri de ithalatçı, ihracatçı firma temsilcilerinin beyan bilgilerini gümrük bilgisayarına elektronik ortamda kendi bürolarından belli standartta transfer etmelerini sağlamak şeklinde gerçekleşmektedir. Böylelikle, yapılacak olan işlemler olabildiğince basitleşecek aynı zamanda da gümrük müdürlüklerinde çalışanlar azalırken, personelin işi hafifleyecektir. Bu da ihtiyaç duyulan insan gücünün en alt seviyeler inmesi anlamını taşımaktadır. Gümrük idaresinin beyanı ve malı kontrol etmesi hızlanacaktır.

Gümrükte işlem yapan kişilerin gümrük idaresine gelmeden kendi bürolarındaki bilgisayar sistemlerinden EDI yoluyla mesaj göndererek doğrudan tescil olmalarını sağlayan uluslararası standarttaki bu uygulama ile e-gümrük işlemleri oluşmuştur. Ayrıca gümrük beyannameleri, gümrük idaresinin bilgisayarına yeniden veri girişi yapılmadan aktarılacak ve vergiler sistem tarafından hesaplandıktan sonra rahatlıkla kontrol edilebilecektir. Aşağıdaki şemada, dış ticarete katılımcılar arasında EDI kullanımları açıklanmıştır.

Şekil 4: Dış Ticarete Katılımcılar Arasında EDI Kullanımları.

Kaynak: T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.customs-edi.gov.tr/>, 22 Ocak 2004

Bir malın siparişinden başlayarak, sevkıyatından, banka işlemlerine ve en son gümrük işlemlerine kadar her aşamada EDI kullanımı mümkündür. Bu kullanımı gümrük işlemleri açısından ele alırsak, EDI'nın amacı gümrük işlemlerini yapmaya yetkili gümrük komisyoncuları veya ithalatçı/ihracatçı firma temsilcilerinin beyan bilgilerini gümrük bilgisayarına elektronik ortamda kendi bürolarından belli standartta transfer etmelerini sağlamaktır.

3.1.1.3.1. GÜMRÜK PARTNERLERİNİN EDI KULLANIMI

EDI ilk kez 1999 yılında Atatürk Hava Limanı gümrük müdürlüğünde uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulama kamu sektöründe bir ilki temsil etmektedir. 2001 yılı Ekim ayı itibariyle diğer gümrük idarelerinde de uygulamaya geçilmiştir. Bu uygulama gerçekleştirilirken; 2 yol izlenebilir: Ofisinde yazılımı olan ve olmayan firmalar için 2 farklı seçenek sunulmaktadır.

EDI çevrimci programını sistemine yükleyerek, kendi gümrük yazılımını BİLGE yazılımına entegre eden firmalar, gümrük tarafına bağlanmak leased-line veya dial-up bağlantı çözümlerini kullanırlar. Gümrük sitesinde oluşturulacak bir sayfadan beyanname bilgileri gönderen firmalar için de internet ortamında yaratılan bu çözüm oldukça pratiktir. Bu yollarla; beyanname bilgileri yollanmış olur ve karşı taraftan onay gelmesiyle tescil numarası, hesaplanan vergi miktarı ve istenen belge isimleri öğrenilmiş olunacaktır. Gümrük partneri gönderdiği beyanname bilgilerine, kendisine gönderilen, tescil numarasını da ekleyerek döküm alacak ve bu beyannameyi imzalayarak ilgili gümrük müdürlüğüne gideceklerdir.¹²

¹²T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.customs-edi.gov.tr/>, 17 Ocak 2005.

BAZI GÜMRÜKLERDE EDİ ORANLARI (İTHALAT-İHRACAT TOPLAM BEYANNAME ORANI)

	EDI ORANI % AĞUSTOS	EDI ORANI % TEMMUZ
BURSA GÜM.MÜD.	90,11	75,43
BURSA TEXTİL		
İHT.GÜM.MÜD.	73,14	63,2
ÇERKEZKÖY GÜM.MÜD.	74,74	81,57
DERİNCE GÜM.MÜD.	76,82	79,44
ERENKÖY GÜM.MÜD.	73,76	73,66
ESKİŞEHİR GÜM.MÜD.	73,93	84,05
GEBZE GÜM.MÜD.	69,83	66,95
GEBZE OTOMOTİV İHT.		
GÜM.MÜD.	64,98	61,86
GEMLİK GÜM.MÜD.	75,65	73,79
HALKALI GÜM.MÜD.	67,04	68,14
HALKALI TEKSTİL İHT.		
GÜM.MÜD.	80,27	81,32
HAYDARPAŞA GÜM.MÜD.	63,25	56,64
İZMİR GÜM.MÜD.	68,44	67,99
KARADENİZ EREĞLİ		
GÜM.MÜD.	81,57	43,91
MUDANYA GÜM.MÜD.	89,72	93,47
SAKARYA GÜM.MÜD.	65,49	62,44
YEŞİLKÖY OTOMOTİV		
İHT.GÜM.MÜD.	73,42	74,92

Tablo 4: Bazı Gümrüklerde EDİ Oranları İthalat-İhracat Toplam Beyanname Oranı.

Kaynak: Nurcan Önyazıcı, "Gümrük Otomasyonunda E-Gümrük İşlemleri",Gümrük Dergisi, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını, Ankara, sayı.49 s. 91.

2004 yılı 8 aylık ortalama % 74,5 ihracatta, % 47,6 ithalatta işlemler EDI yoluyla yapılmaktadır.¹³

4458 sayılı Gümrük Kanununun geçici 6. maddesinin 9. fıkrasına göre; bu kanuna ve gümrüklerde uygulanan mevzuat hükümlerine aykırı hareketleri görülen gümrük müşaviri veya gümrük müşavir yardımcılarının izin belgelerinin, gümrük müfettişleri, müfettiş yardımcılar, kontrolörler ve gümrük baş müdürleri tarafından gerek görülmesi halinde tedbir mahiyetinde geçici olarak alınarak gümrüklerde iş takip etmelerine izin verilmeyeceğini, bu durumun gerekçesiyle birlikte izin belgelerinin alınmasını izleyen günde müsteşarlığa bildirileceği hüküm altına alınmıştır. Bu şekilde izin belgeleri alınan kişilerin bilge şifrelerine de blokaj konulabilecektir. BİLGE şifreleri olan memurlar ile yükümlülerin şifrelerinin farklı fonksiyonları bulunmaktadır. Memurlar BİLGE sisteminde bir beyanname doldurmayacakları gibi, yükümlüler de doldurulan bir beyannameyi ekrana çağırılmaz ve memurların bilgisayar ekranında yapacakları işlemleri yapamazlar. Ancak bir muayyene memurunun şifresini çalan veya kullanan bir kişi, muayene memurunun bilgisayar üzerinde yaptığı tescil edilen beyannamenin onay ve muayenesini yapabilecektir. Kaçakçılıkla mücadele kanununun 12.maddesinin 1. fıkrasında ‘gümrük idarelerinde işlem görmediği halde, işlem görmüş gibi herhangi bir belge ve beyanname düzenleyenler veya bu suçları bilişim yoluyla işleyenler hakkında Türk Ceza Kanununun evrakta sahtekarlık ve bilişim alanındaki suçlarla ilgili hükümlerinde belirtilen cezalar bir kat arttırılarak uygulanır.’ denilmekte ve BİLGE veya EDİ sisteminde bu şekilde yapılacak kanunsuz işlemlere ilgili kanunlarında uygulanan cezalar arttırılmaktadır. (TCK md: 525 Bilişim Suçları)¹⁴

¹³Nurcan Önyazıcı, "Gümrük Otomasyonunda E-Gümrük İşlemleri", **Gümrük Dergisi, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını**, sayı.49, Ankara, s. 91.

¹⁴"Bilge ve EDI Sistemiyle İlgili İhlal ve Usulsüzlükler", **Gümrük dergisi**, Ankara, Nisan 2004, s. 93.

3.1.1.4. GÜMRÜK VERİ AMBARI SİSTEMİ (GÜVAS)

GİMOP çerçevesinde, Türkiye genelinde tüm gümrük idarelerinde operasyonel olarak girilen ithalat, ihracat, transit ve kaçakçılık olaylarına ilişkin bilgilerin Gümrük Müsteşarlığı bünyesinde merkezde oluşturulan bir veri tabanında toplanarak, karar vericilere bilginin hızlı ve sağlıklı iletilmesini sağlayan sisteme GÜVAS (Gümrük Veri Ambar Sistemi) denilmektedir. Sistem, yönetsel kararların alınmasında, kaçakçılık takibatlarında, genel veya bölgesel risk analizi yapılmasında gerekli olan verileri toplamak ve değerlendirmek suretiyle, yöneticilere çok boyutlu analiz yapma olanağını sunmaktadır. GÜVAS'ın ulusal ağ altyapısını Ankara, İstanbul ve İzmir oluşturmaktadır. Bu yapı, güvenli ve hızlı iletişimin yanı sıra ağ bağlantısı yoğunluğuna göre de değişik yollar izleme olanağı getirmektedir (alternatif olarak X.25 veya kiralık hatların kullanılması gibi). İletişim ağı altyapısının bir diğer önemli parçasını da TURPAK X.25 bağlantıları oluşturmaktadır.

WAN yapısı üzerinden intranet modelini oluşturmak amacıyla veri ambarı sunucusunun önüne, internet sunucusu görevini de üstlenebilecek bir uygulama sunucusu (Application Server) kurulmuştur. Sunucu, intranet erişimlerinde, kullanıcılarının yetki kontrollerinin yapılmasına ve intranette yayınlanan sabit raporların gözlenmesi ile birlikte, kolay sorgulamaların yapılmasına olanak sağlayacaktır. Merkezde yerel kullanıcıların erişimleri sunucu mimarisi ile sağlanacaktır. Bu kullanıcılar, Türkiye genelinde tüm gümrük idarelerinden toplanan ithalat ve ihracat verileri üzerinden ayrıntılı analizler gerçekleştirebileceklerdir.

3.1.1.5. GÜMRÜK KAPILARI GÜVENLİK SİSTEMLERİ PROJESİ (GÜMSİS)

Yasa dışı mal, araç ve insan trafiği ile mücadele amacıyla, gümrük kapılarının teknolojinin sağladığı modern imkanlarla donatılması ve her bakımdan sağlıklı bir altyapıya kavuşturulması öngörülmüş ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ile yürütülen GÜMSİS projesi başlatılmıştır. Proje kapsamında Müsteşarlık merkezinde kontrol kumanda merkezi kurulması, kapalı devre televizyon sistemi, plaka okuma sistemi, araç takip sistemi (GPS), kriptolama suretiyle WAN güvenliğine ilişkin malzemelerin temini, mevcut yazılımların birbirleriyle uyumunun gerçekleştirilmesi gibi hizmetler de 2003 yılı sonuna kadar tüm kara sınır kapılarımıza kurulmuş olacaktır.

GÜMSİS projesi kapsamında yürütülen uygulamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

- CCTV ve Plaka Okuma Sistemi uygulamasına geçilmesi,
- Transit geçiş yapan araçların izlenebilmesi için Araç Takip Sistemi-GPS&GPRS uygulamasına geçilmesi,
- Geniş Alan Şebekesi-WAN güvenliğini sağlayacak IP Kriptolama Sistemi uygulamasına geçilmesi,
- Kontrol Merkezi kurulması,
- Mobil/Sabit Tarayıcı Sistemlerinin tedarikinde teknik danışmanlık sağlanması,
- Kurulacak sistemlerin eğitimlerinin verilmesidir.

Bu bağlamda; Türkiye’den transit geçen tırlara GPS adlı cihazla transit güzergâhlar kontrol edilebilmektedir. Bu proje oluşturulan kontrol-kumanda merkeziyle; kara kapıları araç ve ihbar takip projesi ile birlikte yürütülmektedir. Kara kapıları araç ve ihbar takip projesi; Türkiye’ye giriş-çıkış yapan tüm araçların gümrük kapılarında plaka okuma sistemleri ile plakaları okunarak, merkezi ihbar veri

tabanından kontrol edilmektedir. Toplanan araç kayıtları gümrük veri ambarına aktarılmaktadır.

Turkcell ile oluşturulan VPN adlı bir iletişim altyapısı kullanılmaktadır. Otomasyon işlemlerinin artmasıyla; sistemin daha iyi işlemesi için bilişim sektöründen profesyonel olarak hizmet alımı ortaya çıkmıştır. Bilişim sektörünün profesyonel hizmetlerinin değişik kamu kurumlarında asgari standartlarda sağlanması ve böylelikle kurumlar arası iletişim zemininin sağlıklı biçimde oluşturulması ile bu alanda ciddi bir dışsal ekonomi oluşmuştur. İhracat beyannamelerinin teyit işlemlerinin Gelirler Genel Müdürlüğü ile Müsteşarlık arasında kurulan Leased Line hat ile elektronik olarak yapılmaya başlanması ve bu şekilde en az 1 milyon civarında bir teyit evrakının ilgili kurumlar nezdinde posta yoluyla gidip gelmesi maliyetinin ortadan kaldırılıp işlemlerde sürat sağlanması; ayrıca bu uygulama ile sahte düzenlenen beyannamelerle haksız KDV iadelerine son verilmesi, ihracat beyannamelerindeki birlik kaydının, 01.10.2003 tarihinden itibaren, TİM ile yapılan protokol çerçevesinde elektronik olarak yürütülmeye başlanması, DİİB teyitlerinin elektronik yapılmasına ilişkin Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Gümrük Müsteşarlığı arasında elektronik bağlantı kurulması gibi gelişmeler sektörün başarıyla sağladığı böyle bir standartta mümkün olabilmiştir.¹⁵

Türkiye çıkışlı bir TIR aracının, TIR sistemine dahil herhangi bir noktada boşaltma bilgilerine ulaşacak uluslararası ölçekte veri sağlayan sistem aktif olarak kullanılmaktadır. Bu konuda yapılan diğer projelere bakacak olursak; ihracatçı birlik kaydının oluşturan e-birlik projesi; Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü ile Gümrük Müsteşarlığının yürüttüğü ortak proje olan ihracat e-gümrük projesi ve İhracatçı Birliklerinin ortak olduğu TİM Ticaret Noktası Bilişim projeleri hızla yürütülmektedir

¹⁵ Önyazıcı, a.g.e., s. 91.

E-Birlik; elektronik olarak ihracatçı birlik kaydının oluşması anlamına gelmektedir. Bu proje ile; ihracatçılar ofislerinden gümrük beyannamesi doldurup, elektronik onay alabilmektedirler.

Gümrük Müsteşarlığının ihracatçı birlikleri ile de bir elektronik bağlantısı vardır. Ayrıca, tüm aylık dış ticaret verilerini Devlet İstatistik Enstitüsü'ne vermektedir Devlet. Türkiye Odalar Borsalar Birliği ile bir elektronik bağlantısı vardır. TIR karnesi kapsamında yapılan transit işlemleri Türkiye Odalar Borsalar Birliği'ne aktarılmakta, bu bilgiler oradan da uluslararası bir kurum olan Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Birliği'ne (IRU) aktarılmaktadır. Yine IRU'dan da çalıntı tır karneleri ile ilgili bilgiler Gümrük Müsteşarlığına elektronik olarak gelir ve böylece uluslararası bir veri alışverişi sağlanmaktadır.

Müsteşarlığın; Ulaştırma Bakanlığı ile kara kapılarında araçlara verilen geçiş belgelerinin takibi amacıyla; veri alışverişi vardır. Ulaştırma Bakanlığı ile Gümrük Müsteşarlığı arasında bir protokol imzalanmış ve bilgi paylaşımı başlatılmıştır.

İhracat e-gümrük projesi ise; ihracat ayağında, maliye bakanlığı gelirler genel müdürlüğü ile gümrük müsteşarlığı veri alışverişi sağlanmaktadır. İşlemi tamamlanan ihracat beyannameleri, elektronik olarak gelirler genel müdürlüğü'ne aktarılmaktadır. Gelirler genel müdürlüğü'nün bilgisayar sisteminden de ihracatçının KDV iadeleri elektronik olarak yapılmaktadır. Bununla; haksız KDV kazançları, sahte belge düzenleyerek KDV iadesi almaya çalışan ihracatçıların yaptıkları, bütün bu suiistimallerin önüne geçilmiş olmuştur. Artık gümrükte işlemi biten beyannameler Gelirler Genel Müdürlüğü'ne elektronik gitmektedir.

Dünya Ticaret Noktaları Federasyonu 1999 yılında kurulmuş ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına (UNDP) bağlı bir federasyondur. Gelişmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş olan ülkelerdeki, özellikle KOBİ'lerin küresel ticarete entegrasyonlarının sağlanması amacıyla IT altyapılarının kurulması, desteklenmesi ve kullandırılmasını amaçlamaktadırlar. Federasyon kurulduktan sonra 84 ülkeden

bugün itibariyle 122 ticaret noktası kurulması için izin verilmiştir. Bu ticaret noktalarından bir tanesi de Türkiye’de faaliyette bulunan İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME)’dir. Uluslararası bir partner olarak SBS Türkiye ile ortaya bir model çıkarılmıştır. Mevcut modellerde ortak bir dil üretimi tam olarak gerçekleştirilememiş dolayısıyla standartlar bir türlü oluşmamıştır. Dış ticarete kullanılan Türkiye’de Gümrük Tarife Pozisyonu (GTİP) yurt dışında ise HDS Kodları olarak ifade edilen kod sistemi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu kod sistemi birçok ülkede 6, AB ülkelerinde 8, Kuzey Amerika ülkelerinde de 12 dijite olarak yerleştirilmiştir. Ürün kategorileri ve o kategorilerin altında yer alan alt kategorileri, ikişer ikişer dijitlerle ifade edilmektedir. Dolayısıyla dünya ticaretinde yer alan bütün ürünlerin bir kategorizasyonunu yapılmıştır. Sistemi bu kategorizasyon sistemi üzerine oturtarak; bunun Türk firmalarının yapıyor olması Türkiye için de bir avantaj yaratacaktır. 84 ülkedeki dış ticaretle uğraşan alıcılar ve satıcılar için ortak bir pazaryeri oluşturulmaya çalışılıyordu. Bu ortak pazaryerinde var olmak, Türk firmalarının burada aktif olarak yer alması bütün bu ülkelerle ticarete bir baz teşkil edecektir.¹⁶

3.1.2. DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI’NIN MODERNİZASYON UYGULAMALARI

Dış Ticaret Müsteşarlığı, “Acil Eylem Planı”nda kendine verilen görev uyarınca hazırladığı 2004 - 2006 yılları arasında izlenmesi gereken yol haritasını oluşturan “İhracat Stratejik Planı”nı yayımladı. Raporla öncelikle yapısal sorunlar ve alınması gereken tedbirler sıralanmaktadır. Bu raporun stratejik amaç 2 başlığı altında ihracata ilişkin her türlü bilginin eşgüdüm içinde, güncel, etkileşimli ve küresel standartlara uygun olarak kullanımını sağlamak ve Türkiye’nin ihracat potansiyelinin tanıtılması için gerekli altyapıyı oluşturmak amacıyla ulaşılması öngörülen hedefler sıralanmıştır.

¹⁶Turkishtime Dergisi, (Çevrimiçi) http://www.turkishtime.org/21/24_3_tr.asp, 15 Şubat 2005.

Bu hedeflere göre;

- Pazara Giriş Veri Tabanı'nın faaliyete geçirilmesi,
- İhracatta e-ticaret yöntemlerinin kullanımında artış sağlanması,
- İhracatçılara yönelik bilgi merkezleri oluşturulması maddeleri bu hedefler doğrultusunda yürütülen projeler aşağıda detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın modernizasyon projeleri arasında dış ticaret bilgi sistemi, e- belge projesi, DİİB takibi projesi, akıllı kart projesi, e-ticaret bilgi havuzu projesi, uzaktan eğitim projesi örnek olarak sayılabilir.

Dış ticaret bilgi sistemi projesi; Dış Ticaret Müsteşarlığı bilgi işlem altyapısını yeniden yapılandırarak; 1965 tarihinden itibaren var olan tüm dış ticaret istatistiklerini elektronik ortama aktarılmıştır. Dış Ticaret Müsteşarlığı ve bu müsteşarlığa bağlı kuruluşlar tarafından verilere istenilen zamanda ve ayrıntıda ulaşılabilmesini sağlamıştır. Bu sistemle; mal, ülke, bölge bazında ihracat ve ithalat verilerini ulaşımı sağlar.

Dış ticarete e- belge projesi çalışma grubu koordinasyonunun yürütülmesi Dış Ticaret Müsteşarlığı muhabere ve elektronik dairesi başkanlığının görevidir. E- belge projesi ile; XML adlı standardın kullanılmasıyla; gümrüklere EDI formatında bilgi gönderen uygulamalara tekrar bilgi girilmesine gerek kalmadan birlik sunucularına gümrük beyan bilgileri gönderilir. XML; kamu kurumları, özel ve tüzel kişilerin elektronik bilgi alışverişlerinde kullanılan bir standarttır. Bu proje ile birlikte, bürokratik işlemlerin azaltılması öngörülmektedir. Pilot uygulama Bursa Serbest Bölge'sinde başlatılmıştır.

DİİB takibi projesi ile hedeflenen firmalar tarafından internet üzerinden yapılan başvuruların güvenli olarak alınması, belge ile ilgili tüm bilgilerin veri tabanında arşivlenebilmesi, internet üzerinde belge üzerinde işlem yapılabilmesi, belge ile ilgili tüm bilgilerin izlenmesidir.

2005 yılında uygulamaya geçecek olan akıllı kart projesi ile gümrüklerde nakit para kullanımını ve insan faktörünü en aza indirmek hedeflenmektedir. Proje ile gümrüklerde nakit para kullanımı ortadan kaldırılıp, otomasyon ve bilgisayar sistemi ile de gümrüklerdeki insan faktörünü en aza indirmek amaçlanmaktadır. Bu şekilde gümrükler ile ilgili suiistimallerin de ortadan kalkacaktır. Gümrükte işlem yapan kişilere bankalardan akıllı para kartı alarak, bu akıllı kartlar vasıtasıyla gümrük vergilerini istedikleri yerden yatırarak, hesaplarından düşülebileceklerdir. Bu kartlarla, gümrük sahasında para akışına son vermek amaçlanmakta, yani gümrük sahası içerisinde yatırılan paralar artık kalkıp, sanal para kullanımı ortaya çıkmaktadır.¹⁷ Akıllı kart projesinin ekstra bir maliyet getirmeyeceği düşünülmektedir, ancak x-ray cihazları ile ilgili donanımlarda Dış Ticaret Müsteşarlığının bütçesinin yeterli olmadığından, 5.8 milyon dolarlık AB kaynaklı bir kredi kullanacaktır.

Dış ticaret işlemlerinde kullanılan ve gümrüğe sunulan yüzlerce imzalı belge, gümrüğe sunulmayan sınırsız belge, gümrük sahasındaki ödemelerde nakit kullanımı ve gümrük kapılarında turistik işlemlerde bekleme yaşanması nedeniyle geliştirilen akıllı kart sistemi ile araçlarla ilgili tüm bilgiler bilgisayar ortamına aktarılacaktır. Gümrükten Otomatik Geçiş Sistemi (GOS), gümrükleri nakit para kullanımından, personel gereksiniminden kurtarıırken ülke içinde entegre bir takip yöntemi sağlayacaktır. Ayrıca internetten bankalara bağlanarak elektronik ödeme talimatı verilebilecektir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı pazara giriş projesinin amacı; dış pazarlar konusunda geniş bilgi sağlamak ve pazara giriş engellerinin (tarife dışı engeller gibi) tespit edilmesi ve bunların ortadan kaldırılmasıdır. Engellerin kaldırılması için AB pazara giriş veri tabanının Türk İhracatçılar Birliğinin kullanımına açılması gerekmektedir.

¹⁷"Gümrüklerde Akıllı Kart Dönemi", **Dünya Gazetesi**, (Çevrimiçi) www.2.dunyagazetesi.com.tr/news_display.asp?upsale_id=167421&dept_id=140 - 26k, 16 Mart 2005.

Proje kapsamında yapılan girişimler sonucunda Şubat 2004 tarihi itibarıyla, AB pazara giriş veri tabanına Türkiye'nin erişimi sağlanmıştır. Veri tabanında yer alan ve 2004 yılına kadar yalnız AB üyesi ülke ihracatçılarınca açık olan cari vergiler (Veri tabanı, 100 ülkenin madde bazlı gümrük vergisi oranlarını içermektedir) ve ihracatçılar rehberi (Yaklaşık 70 ülkenin ithalatta kullanılan belgelere ilişkin bilgileri yer almaktadır) bölümlerindeki önemli dış pazarlarımıza ait bilgiler çevrimiçi olarak temin edilebilmektedir. Gerek Dış Ticaret Müsteşarlığı, gerekse AB pazara giriş veri tabanı uygulamalarının tanıtılması ve kullanımının artırılması amacıyla; 81 ilde ihracat eğitim programı çerçevesinde 2004 yılı Mart ve Mayıs aylarında aylarından tüm illerimizde tanıtımlar yapılmıştır.¹⁸

E-Ticaret Bilgi Havuzu Projesi; Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından yürütülmektedir. Gerçek ve tüzel kişileri e-ticaret hakkında bilgilendirilmesi amacıyla Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV) tarafından yürütülür. Bu projeyi hızlandırmak ve yararlanacak KOBİ sayısını arttırmak amacıyla bu bütçenin bir bölümü TOSYÖV' e tahsis edilmiştir Dünya Bankası KOBİ' lerin teknoloji kullanımlarını güncelleştirmek ve dolayısıyla kendi yapılarını iyileştirmek ve geliştirmelerini amaçlayan bir proje başlatmıştır. Projenin amacı uygulanacak maliyet programı ile KOBİ'lerin danışmanlık ve eğitim almalarını ve bu şekilde teknolojilerini güncelleştirmelerini teşvik etmektir.

TOSYÖV KOBİ'ler için kurulmuş bir sivil toplum örgütü olarak bu konuda Dünya Bankası ile bir işbirliği içine girmeyi kabul etmektedir.¹⁹

Uzaktan Eğitim Projesi; 2004 Eylül ayında bu proje uygulamaya geçmiştir. Dış Ticaret Müsteşarlığı sanal kampüsü kurulmuştur. Personelin mesleki bilgi

¹⁸ T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Faaliyet Raporu 2004, (Çevrimiçi) www.dtm.gov.tr, s.45.

¹⁹ Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) <http://www.tosyov.org.tr/tr/proje/tss.htm>, 18 Ocak 2005.

²⁰ **T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Faaliyet Raporu** 2004, (Çevrimiçi) www.dtm.gov.tr, s.45, 27 Haziran 2005.

seviyelerini; internet üzerinden verilen eğitim olanaklarıyla ve atölye çalışmalarıyla artırmak hedeflenmektedir.

Türk Firmalarının hedef ülkelerle kuracakları ilişkilerde daha gerçekçi ve doğru bilgilerle donatılmasına yardımcı olmak ve yabancı firmaların Türkiye ve Türk firmaları ile kuracakları temaslara destek olmak üzere elektronik ortamda güncel ve doğru bilgilerin sağlanması amacıyla 69 dış merkezde faaliyet gösteren ticaret müşavirlikleri için ortak web sitesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Pilot müşavirlik olarak seçilen Londra Ticaret Müşavirliğinin sayfası açılmıştır. Ortak bir veri tabanına dayalı ve interaktif olarak hizmet sunulacak uygulamaya diğer dış merkezlerde de hızla geçilmesi planlanmaktadır.²⁰

Dış ticaret hacminin ve lojistik sektörünün istenilen seviyeye gelebilmesi için de dış ticaretin önemli saç ayaklarından olan finans-bankacılık, nakliye ve gümrük boyutlarının gelişmesi gerekmektedir. Özellikle gümrüklere yönelik teknolojik yatırımlar büyük önem taşımaktadır. Ancak kayıt dışı ile mücadelede, gümrük kontrollerinin hızlı ve sağlıklı işleyişinde ve bürokrasinin azaltılmasında modernizasyon yatırımlarında hala eksikler dikkati çekmektedir.

Gümrük idarelerimizdeki yeniden yapılanma sürecinde sadece teknik alt yapıya ve modernizasyon yatırımlarına değil, mevcut personelin niteliğinin artırılmasına çalışmalarına da önem vermek gerekmektedir.

Türkiye gümrüklerinde yürütülen birkaç çalışmaya bakacak olursak modernizasyon çalışmalarının da hangi boyutlarda olduğunu da anlayabiliriz. Örneğin; Gürbulak sınır kapısının özelleşmesi ve modernizasyonu, İpsala sınır kapısının modernizasyonu projesi, Kapıkule gümrüğünde tır tarama sistemi platformunun oluşturulması, Konya gümrük idaresi gibi bazı gümrüklerin de yeniden inşası, Hamza beyli sınır gümrük idaresinin modernizasyonu türünden atılımlar gümrüklerimizin iyileşmesine yönelik bazı olumlu işaretlerden bir kaçıdır ve tüm bunlar Türkiye dış ticareti ve lojistik işleyişi açısından olumlu bir gelişme olarak görülmelidir. Çok uzun zamandır atıl durumda bekleyen bu sınır kapılarının yeniden işlerlik kazanmasıyla; Türkiye'nin dış ticaretinin yarıya yakın kısmının AB ülkeleri ile olduğu düşünülecek olursa yeni açılacak sınır gümrük idaresinin ihracatımız için de olumlu bir boyuta sahip olacaktır.

3.2. GÜMRÜK İŞLEMLERİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Ülkemizde dış ticaret; dış ticaret mevzuatı, gümrük mevzuatı, kambiyo mevzuatı çerçevesinde çıkarılan mevzuatlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Dış ticaret temel düzenlemeleri ile bir malın Türkiye gümrük bölgesine girmesi veya çıkması hakkındaki hükümler ortaya konulmuştur. Kambiyo mevzuatı uygulamaları ise; Türk parasını kıymetini koruma yasasında belirtilen kuralları içermektedir. Son olarak; gümrük mevzuatı; bir malın Türkiye gümrük bölgesine girişi ve Türkiye gümrük bölgesinden çıkışı ile ilgili devlet kuruluşlarınca alınan tüm tedbirlerin noksansız uygulanmasını amaçlayan bir denetim sistemini belirtir. Ülkemizde uygulanan gümrük mevzuatı AB gümrük mevzuatına hemen hemen tam uyumlu hale getirilmiştir. Bu uyumu sağlamakla ülkemiz taraf olduğu DTÖ ve DGÖ gibi Uluslararası örgütlerin eşgüdümünde sağlanan anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerini de yerine getirmiş olmaktadır. Türkiye'nin AB gümrük mevzuatına uyum çalışmalarının bir sonucu olarak AB gümrük kodu esas alınarak ve günümüz ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak hazırlanan 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı

Gümrük Kanunu 4.11.1999 tarihli ve 23866 sayılı resmi gazetede yayımlanarak 5/2/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Gümrük Kanunu'na bağılı olarak Gümrük Yönetmeliğı de 20.1.2000 tarihli ve 29939 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş daha sonradan bu yönetmelik 17.06.1998 tarihli 23375 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve bu tarih itibariyle sadece Atatürk Hava Limanı Gümrük Müdürlüğü'nde uygulanan "Bilgisayar Bulunan Gümrük İdarelerinde Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönetmelik", bilgisayarlaşmanın yaygınlaşması ile birlikte uygulanmaya başlanmıştır. Bu gümrük yönetmeliğı ihtiyaçlara cevap vermediğinden yeniden düzenlenerek 31.5.2002 tarih ve 24771sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren gümrük yönetmeliğı günümüzde kullanılanıdır.

Gümrük mevzuatımız şu anda çağdaş bir gümrük mevzuatıdır tamamen basitleştirilmiş işlem prosedürleri içermektedir. Bu mevzuata uygun olarak Gümrük Müsteşarlığı gümrük otomasyonu çerçevesinde faaliyet göstermektedir. 27.10.1999 tarihinde TBMM' de kabul edilen ve 13 kısım 248 maddeden oluşun 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre; basitleştirilmiş usul, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu ve Yönetmeliğı'nde gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılmasına yönelik bir düzenlemedir. Basitleştirilmiş usul uygulamaları ile ticari hayatın yüksek temposu içerisinde firmaların iradesi dışındaki nedenlerden dolayı zamanında bir araya getirilip beyannameye eklemeyen bazı belge ve bilgilerin gümrük işlemlerinin tamamlanmasını zorlaştırmasının ve mükellef ile idarenin karşılıklı olarak zaman kaybetmesinin önüne geçilmesini hedeflemektedir. Basitleştirilmiş usul, beyanın eksik bilgi ve belgeyle veya kayıt yoluyla yapılmasıdır. Bu beyanın mutlaka tamamlayıcı beyan ile sonuçlandırılması gerekir. Tamamlayıcı beyanların süresi içerisinde verilmesi, işlemlerin düzenli yürütülmesi ve firmaların bu usulden yararlanmaya devam etmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak tamamlayıcı beyanlarını zamanında vermeyen ve bu davranışı tekrar eden firmaların basitleştirilmiş usulden yararlanma izinleri iptal edilerek bu tür kolaylıklardan yararlanmalarına izin verilmemektedir.

AB mevzuatına uyum kapsamında, sonradan kontrol ile basitleştirilmiş usuller için izin verilmesi ve bu usullerin uygulanmasının sağlanması amacıyla; serbest bölge ve serbest antrepolardaki mal trafiğinin denetimi, nihai kullanım izninin verilmesi ve uygulanması, transitte basit usul uygulamalarının ve ekonomik etkili gümrük rejimlerinin denetimi ve benzeri konularda kontrollerin yapılması, gümrük idarelerince gerekli görülen hallerde mükelleflerin tüm kayıtlarının ve hesaplarının denetlenmesi konularında taşra teşkilatında görev almak üzere muhasebe sistemi ve mali kontrol konularında yetkin personelin istihdam edilmesi ve söz konusu personele gümrük kontrollerinde muhasebe sisteminin kullanımı konusunda kapsamlı eğitim verilmesi gerekmektedir.²¹

Gümrük işlemleri ile ilgili yasal düzenlemeler ele alınırken; sonradan kontrol sistemi ile ilgili mevzuat düzenlemelerine de önem verilmiştir. Tüm ithalat işlemlerinin girişte kontrolüne dayalı bir gümrük kontrol sistemi yetersiz kalmaktadır. Bunun nedeni; iş yükünün giriş sırasında yoğunlaşması hizmet kalitesinin düşmesine ve işlemlerin yavaş yürümesine dolayısıyla yığılmalara neden olmaktadır. Sonradan kontrol sisteminde ise; malın fiziksel muayeneye tabi tutulmadan gümrükten çekilmesi sağlanır ve bu sayede gümrük işlemleri ile ilgili bürokrasiyi ortadan kaldırır sonuçta verimliliği artırır ve yasal ticari hareketliliği kolaylaştırır. Bunun için; mevcut dış ticaret hacminin en az bir kaç katını kaldırabilecek bilgisayarlı bir veri kayıt sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Sonradan kontrol işlemlerinde daha seçici olmak için risk analizi yöntemi yaygınlaştırılacaktır.

Gümrük beyanlarının doğruluğunun denetimi otomatik hale getirilmiş risk analizi yöntemiyle sağlanacaktır. Risk analizi; gümrük işlemlerinde menşe ülke, firma, kişi, mal, kıymet, rejim bazında bir takım ölçütler esas alınarak, risk taşıyan unsurların belirlenmesi ve riskli gümrük işlemlerinin, fiziki kontrol ya da sonradan

²¹ Avrupa Birliği İletişim Platformu Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.abgs.gov.tr/up2003/up_files/doc/IV-25.doc, 03 Ocak 2005.

kontrol sistemlerinden hangisi ile denetlenmesinin uygun olacağı konusunda saptamalar yapılmasıdır. Riskli alanların tespiti bir veri tabanı üzerinden yapılmaktadır. Çeşitli kaynaklardan sağlanan ithalatçı firma veya kişiye ve ithalata ilişkin bilgiler veri tabanını oluşturur. Veri tabanı; ithalatçıya ilişkin bilgiler, ticaret istatistikleri, gümrük giriş beyannamesi ile ilgili bilgiler, hata kayıtları, istihbarat bilgileri ile oluşturulur. Risk analizleri sonucunda, yüksek riskli, riskli ve risksiz alanlar tespit edilir. Yüksek riskli ve riskli alanlar da gümrük idaresince sonradan kontrol yapılır.

DGÖ'nün karşılıklı idari yardıma ilişkin tavsiye kararları çerçevesinde, ülke gruplarıyla birlikte yapılan yardım ve işbirliği anlaşmalar, ikili protokoller ile 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 27. maddesi uyarınca; Türkiye gümrük idaresine gönderilen fatura dolaşım ve menşe ispat belgelerinin, sonradan kontrolünde izlenecek yöntemler belirlenmiştir. Gümrük Birliği mevzuatı; ortak gümrük tarifesi ve tarife sınıflandırmasına ilişkin hükümleri, gümrük vergisi istisnası, verginin askıya alınması ve bazı tarife kotalarına ilişkin hükümleri; topluluk gümrük kodunu ve uygulama hükümlerin, sahte ve korsan malların, ilaçların ve kültürel malların gümrük denetimine ilişkin hükümleri ve transit ile ilgili hükümleri içerir. Serbest ticaret bölgeleriyle ilgili olarak; Ocak 2004'te kabul edilen vergi kanunu, serbest ticaret bölgelerinde kurulmuş olan şirketlerin vergi denetimi konusunda bir ilerleme anlamına gelmektedir. Türkiye malların serbest dolaşımı, gümrük birliği ve dış ilişkiler alanlarındaki eksiklerinin giderilmesi için, Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren Ulusal Program'da verilen öncelikler çerçevesinde çalışmalarını yürütmeye devam etmektedir.

Malların serbest dolaşımına istinaden gerçekleştirilen çalışmalar çerçevesinde, yeni yaklaşım direktifleri, motorlu araçlar, gıda ürünleri, kimyevi maddeler, eczacılık ürünleri, veteriner tıbbi ürünler, kozmetikler, diğer ürünler, kültürel mallar, yatay yapılanma, kamu alımları ve uyumlaştırılmamış alanlarda uyum çalışmalar yürütülmektedir. Gümrük Birliği alanında ise, Gümrük Kanunu ile uygulamaları, menşe kurallarının uyumlaştırılması, tarife, gümrük idaresinin idari ve

kaçakçılıkla mücadele kapasitesinin artırılması, elektronik sistemler arasında bağlantı ve diğer konularda uyum çalışmaları sürdürülmektedir. Dış ilişkiler alanında ise, genelleştirilmiş tercihler sistemi, serbest ticaret anlaşmaları ve çift kullanımlı mallar konularında çalışmalar yürütülmektedir.

Fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili gümrük kontrolü tedbirlerinin uyumlaştırılması için yoğun çaba sarf edilmesi gerekmektedir ve bu konu ile ilgili makamların aralarındaki işbirliğinin sağlanması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti ile Dünya Bankası arasında 1995 yılında bu süreçte Kamu Mali Yönetim Projesi hazırlanmış ve Mart 1997’de Türkiye gümrük idaresi merkez teşkilatı yapısının yeniden gözden geçirilmesi başlıklı rapor oluşturmuşlardır. Söz konusu raporda, GİMOP amaçları arasında sonradan kontrol yönteminin güvenilirliğini artırmak bulunmaktadır. 19.07.1972 günlü ve 1615 sayılı Gümrük Kanunun 68/a maddesinde, malın beyanı yapıldıktan sonra muayene ve tahlile tabi tutulmaksızın da teslim edilebileceği ve teslimden sonra beyanın kontrol edilebileceği belirtilmiştir. 17.06.1998 günlü ve 23375 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, bilgisayar sistemi bulunan gümrük idarelerinde yürütülecek işlemlere ilişkin yönetmeliğin 28. maddesinde de malın tesliminden sonra beyanın kontrolüne ilişkin uygulama esaslarına yer verilmiştir.

19.01.1998/1 sayılı genelge ile gümrüğe sunulan malın fiziksel muayene oranı azaltılarak denetimlerde teslimden sonra kontrole ağırlık verilecektir. Müsteşarlık makamından alınan 10.06.1998 gün ve 100-241 sayılı onayın e-bendinde; ‘Bilge sistemi kurulan gümrük idarelerinde işlem gören beyannamelerin, sonradan kontrol amacıyla Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğüne gönderilmesi ve bu kontrollerin Ankara’da yapılması uygulanmasından vazgeçilerek, bu konuda baş müdürlük bünyesinde yeni bir yapılanmaya gidilmesi için gerekli çalışmaların başlatılması yönünde, Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü’nün talim atlandırılmasının uygun olacağı’ belirtilmiştir.²² 19.01.1998 tarihli 1998/1 sayılı genelge ile; uluslararası ticaretin kolaylaştırılması, gümrük işlemlerinin

²² 10.06.1998 Günlü 1000-241 Sayılı Müsteşarlık Makam Onayı, (Çevrimiçi) www.geocities.com/CapitolHill/Senate/4950/2819.htm, 25 Şubat 2005.

basitleştirilmesi, yasakların, sınırlamaların ve kontrollerin azaltılması yönündeki uluslararası çalışmalar desteklenecek ve bu konuda diğer ülkelerle işbirliği yapılacaktır.²³

AB Gümrük Kanunun 78. maddesiyle sonradan kontrol tanımlanmış, uygulanması ile ilgili düzenlemeler birlik üyesi ülkelerin kendi inisiyatiflerine bırakılmıştır. Bu nedenle, AB üyesi ülkelerde sonradan kontrolle ilgili standard bir uygulama mevcut değildir. Ülkelerin mevzuat düzenlemeleri irdelendiğinde ise hemen hemen birbirinin aynı olduğu gözlenmiştir. Gümrük Kanunun 68/a maddesi, Birlik Gümrük Kanunun 78. maddesiyle örtüşmektedir. AB’de sonradan kontrol uygulaması genel olarak riskli firmalar için geçerli bir sistemdir. Kurumsallaşmış, güvenilir, saygınlık kazanmış firmalar için kontrol hiçbir şekilde yapılmamakta, sadece beyanla yetinilmektedir.

3.3. GÜMRÜK İDARELERİNİN ULUSLARARASI KURULUŞLAR İLE İLİŞKİLERİ

Ticaretin kolaylaştırılarak, gümrüklerin modernize edilmesine yardımcı olan gelişmiş birçok ülke ve uluslararası organizasyonlar ile; gümrük işlemlerinin elektronik ortama taşınması sağlanmıştır. Yapılan çalışmaların ışığında Türkiye gümrük idareleri modernizasyon çalışmaları ve bu konu ile ilgili yasal düzenlemeler uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerle daha da hız almıştır.

²³Bilgisayar Sistemi Bulunan Gümrük İdarelerinde Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönetmelik, (Çevrimiçi) <http://www.geocities.com/CapitolHill/Senate/4950/bs.htm>, 25 Şubat. 2005.

3.3.1. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ İLE İLİŞKİLER

Türkiye, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Uruguay Round anlaşmalarına 21.12.1993 tarihinde katılmış olup, ülkemiz tarafından da kabul edilen nihai senet çerçevesinde imzalanan ve DTÖ'yu kuran Marakeş anlaşması, TBMM' de 31.12.1994'den itibaren geçerli olmak üzere 25.2.1995 tarihinde onaylanmıştır. DTÖ'ye Türkiye'nin üyeliği 26 Mart 1995 tarihinde başlamıştır.

Genel anlaşmayla, bu anlaşmanın bünyesinde oluşturulmuş tüm ek anlaşmalar tek bir çatı altında toplanmaktadır. Bu şekilde, tüm ülkelerin zaman içinde ve kalkınma düzeylerinin izin verdiği ölçüde aynı yükümlülükleri üstlenmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. 2004 Temmuz ayının sonunda Cenevre'de yapılan DTÖ toplantısının anlaşmayla sonuçlanmasıyla; 2005 sonrasında kotaların kalkmasıyla birlikte ve Cenevre çerçeve anlaşması gereğince, gelişmiş ülkelerin ürünleri gelişmekte olan ülkelerde gümrük vergisiz satılabilecektir. Bunun karşılığında ise gelişmiş ülkeler kendi ülkelerinde tarım sübvansiyonlarını kaldıracaklardır.

Türkiye'de de üreticilerin tedirgin olduğu, gelişmiş ülkelerdeki sübvansiyonların örtülü olarak devam etmesi şüphesinin Cenevre toplantısında da dile getirilmesine rağmen, henüz DTÖ' den ikna edici bir açıklama gelmemiştir. DTÖ'nün gelişmiş ülkeleri sübvansiyonlar konusunda nasıl denetleyeceği açığa çıkmadıkça bu tür kuşkular da haklı olarak sürecektir.

3.3.2. DGÖ İLE İLİŞKİLER

Türkiye'nin GİK'e katılımına dair anlaşma 29.01.1953 tarihli 8321 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. GİK 1994 yılında DGÖ adını almıştır. DGÖ bünyesinde imzalanan bazı uluslararası sözleşmelere ülkemiz de taraf olmuştur. Bunlardan "Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Ahenkleştirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmeye (Kyoto Sözleşmesi)" 27 Eylül 1994 tarihli ve 4035 sayılı kanunla katılmıştır. Kyoto Sözleşmesi ve 6 Ekini bazı ihtirazı kayıtlarla 22 Nisan 1995 tarihinde kabul etmiş bulunmaktadır.

DGÖ bünyesinde imzalanan bir diğer uluslararası anlaşma 28 Haziran 1990 tarihinde İstanbul'da imzalanıp 27 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan "Malların Geçici Kabulüne İlişkin İstanbul Sözleşmesi"dir. Geçici kabule ilişkin tüm hükümlerin tek bir metin içerisinde yer almasını amaçlayan söz konusu sözleşme bir ana metin ve on üç ekten oluşmaktadır. Türkiye sadece ana metin ve iki eki uygun bulma kaydıyla imzalamış olmakla birlikte, 1.1.1996 tarihinde tesis edilmiş olan gümrük birliğinin usulüne uygun olarak işleyebilmesi için ülkemizce anılan sözleşmeye tüm ekleri ile birlikte taraf olunması yeniden değerlendirilmektedir.²⁴

²⁴T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.gumruk.gov.tr/Content.aspx?cT=0&cId=0_2_1/, 17 Ocak 2005.

3.3.3. TARAF OLUNAN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) bünyesinde gümrük alanında imzalanmış bulunan ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar aşağıda yer almaktadır:²⁵

- 1956 tarihli Karayoluyla Mal Taşıma (CMR) Sözleşmesi,
- 1978 tarihli CMR Protokolü,
- 1954 tarihli Turistik Kolaylıklar Sözleşmesi,
- 1954 tarihli Özel karayolu Taşıtlarının Geçici İthaline İlişkin Sözleşme,
- 1959 tarihli Uluslararası TIR Sözleşmesi,
- 1975 tarihli Uluslararası TIR Sözleşmesi,
- 1972 tarihli Uluslararası Konteyner Gümrük Sözleşmesi,
- 1960 tarihli Paetlere İlişkin Gümrük Muameleleri Sözleşmesi.

Aynı teşkilat bünyesinde imzalanmış bulunan 1956 tarihli ticari karayolu taşıtlarının geçici ithaline ilişkin sözleşme ve 1982 tarihli malların sınırdaki kontrollerinin ahenkleştirilmesi sözleşmesi gibi sözleşmelere ülkemizin taraf olması yönündeki çalışmalar sürdürülmekte olup, bu konuda hazırlanan bazı kanun tasarıları halen TBMM. gündeminde bulunmaktadır.

Dünyada değişen koşulların paralelinde Türkiye’de ticaretin kolaylaştırılması ve gümrük işlemlerinin basitleştirilmesine yönelik çalışmalar uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerle desteklenmiş ve gümrük idarelerinin yeniden yapılanması çalışmalarıyla; bu yönde önemli adımlar atılmıştır.

²⁵T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) http://www.gumruk.gov.tr/Content.aspx?cT=0&cId=0_2_1/, 17 Ocak 2005.

3.4. GÜMRÜK İDARELERİNİN AB İLE KURUMSAL İLİŞKİLERİ

Türkiye gümrük idarelerinin AB ile kurumsal ilişkilerini şu başlıklar altında sıralayabiliriz.

- AB ile gümrük işbirliği komitesi toplantıları,
- AB ve aday ülkeler gümrük idareleri başkanları toplantısı,
- AB komisyonu gümrük kodu komitesi toplantıları.

3.4.1. AB İLE GÜMRÜK İŞBİRLİĞİ KOMİTESİ TOPLANTILARI

Gümrük İşbirliği Komitesi (GİK) Ankara anlaşmasının, ortaklık konseyini, görevlerinde kendisine yardımcı olabilecek her komiteyi kurmaya yetkili kılan 24. maddesine dayanılarak 15.12.1969 tarihinde alınan 2/69 sayılı ortaklık konseyi kararı ile tesis edilmiştir. İlk toplantısını 28.10.1979 tarihinde gerçekleştiren ve 12.11.1982 tarihinde yaptığı 9. toplantısından sonra 10 yıl süre ile toplanamayan komite, 3 Aralık 1992 tarihinde gerçekleştirdiği 10. toplantısından itibaren düzenli işleyen ve Gümrük Birliği'nin tamamlanması sürecinde gümrüklerle ilgili teknik hususları ele alarak ortaklık konseyine önemli ölçüde yardım sağlayan bir platform haline gelmiştir.

Gümrük Birliği'nin tamamlanmasından sonra ise komite, görev alanı çerçevesinde karşılaşılan teknik sorunların ele alınıp çözümler arandığı aktif bir zemin halini almıştır.²⁶

²⁶ Avrupa Birliği İletişim Grubu Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi), [http://www.abig.org.tr /template.asp?nx=0&id=717&go=T%C3%B9rkiye+ve+AB%3AAbelgeler](http://www.abig.org.tr/template.asp?nx=0&id=717&go=T%C3%B9rkiye+ve+AB%3AAbelgeler), 03 Ocak 2005.

Komite, Belçika ve Türkiye’de olmak üzere yılda iki kez toplanmaktadır. Söz konusu komite, AB Komisyonu ve üye ülke temsilcileri, müsteşarlığımız AB ve dış ilişkiler genel müdürünün başkanlık yaptığı Dışışleri ve Maliye Bakanlıkları ile Gümrük, Dış Ticaret ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlıkları temsilcilerinin bulunduğu heyetten oluşmaktadır. Komitenin görevi, ortaklık anlaşmasının gümrükle ilgili hükümlerinin doğru ve eşdeğer bir şekilde uygulanması amacıyla akit taraflar arasında idari işbirliğini sağlamak ve ortaklık komitesinin gümrük alanında kendisine bildirebileceği her türlü diğer görevi yürütmektir. 1/95 sayılı Türkiye-AB ortaklık konseyi kararı, topluluk gümrük kodu ile uygulama yönetmeliği ile düzenlenen bazı alanlarda (ürünlerin menşei, gümrük değeri, gümrük beyanları, serbest dolaşıma giriş, askıya alma düzenlemeleri, gümrük borcu, başvuru hakkı) mevzuat uyumunun sağlanması ve ilgili hükümlerin uygulanması için gerekli tedbirlerin alınması sorumluluğunu GİK’e vermiştir. GİK, üye devletler gümrük uzmanları ve komisyon servislerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ile Türk gümrük uzmanlarından oluşur.²⁷ Bu çerçevede anılan komitenin 30. dönem toplantısı 30 Ocak 2003 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilmiştir.

Diğer taraftan, topluluk ile aramızda yürürlüğe giren Gümrük Birliği’nin gümrüklerde uygulanmasına ilişkin hükümleri belirleyen 1/96 sayılı Türkiye-AT GİK kararı 20 Mayıs 1996 tarihli 17. dönem GİK toplantısında kabul edilmiştir. Köprü mevzuatın iç hukuka aktarılması amacıyla genel müdürlük koordinatörlüğünde yapılan çalışmalar sonucu, “Türkiye ile AT arasında oluşturulan gümrük birliği dolayısıyla bir kısım gümrük rejimlerinin uygulanmasına ilişkin esaslar hakkında Bakanlar Kurulu kararı 09.11.1996 tarih ve 22812 sayılı resmi gazetede yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Köprü Mevzuatın Türkiye-AT mal ticaretinde malın serbest dolaşımda olduğunu gösterir belge olan A.T.R Dolaşım Belgelerine ilişkin hükümleri 24.08.1996 tarih ve 22737 Sayılı resmi gazetede yayımlanan A.T.R Dolaşım Belgeleri Yönetmeliği ile ulusal hukuka aktarılmıştır.

²⁷ Avrupa Birliği İletişim Grubu Resmi Web Sitesi (Çevrimiçi), [http://www.abig.org.tr /template.asp?nx=0&id=717 &go=T %C3%B Crkiye+ve +AB%3A Belgeler](http://www.abig.org.tr/template.asp?nx=0&id=717&go=T%C3%B9rkiye+ve+AB%3A Belgeler), 03 Ocak 2005.

19. GİK toplantısında kabul edilen 2/97 sayılı Türkiye-AT GİK kararı ile yapılan değişiklikler ise 31.8.1997 tarih ve 23096 sayılı resmi gazetede yayımlanmak suretiyle A.T.R Dolaşım Belgeleri Yönetmeliği'ne yansıtılmıştır. Köprü Mevzuatın revizyonuna ilişkin çalışmalar GİK toplantıları çerçevesinde sürdürülmüş, çalışmaların tamamlanmasını müteakiben değişiklikler ulusal mevzuata aktarılmıştır. Köprü mevzuat ile ilgili 2. GİK kararı olan ve 1/96 sayılı kararı yürürlükten kaldıran 1/2001 sayılı kararın yürürlük tarihi olan 1.1. 2001'de Türkiye "hassas ürün" olarak tanımlanan 2/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı'nda yer alan ürünlere ilişkin geçiş süresi bitmiş ve topluluk ortak gümrük tarifesi benimsenmiştir. Bu bağlamda uygulama hükümlerinde yapılması gereken düzenlemelerin öncelikle iç hukuka aktarılması için A.T.R Dolaşım Belgeleri yönetmeliği değiştirilmiştir. 1/96 sayılı Kararın 1615 sayılı, 1/2001 sayılı kararın 4458 sayılı Gümrük kanunu ile ilişkili olduğu dikkate alınarak, 1/2001 sayılı GİK kararı adını taşıyan köprü mevzuatın tek bir metin olarak aktarımı 3 Eylül 2002 tarih ve 24865 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2002/4616 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tamamlanmıştır. Söz konusu karar "Türkiye ile AT Arasında Oluşturulan Gümrük Birliğinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar" adıyla anılmaktadır. Karar, A.T.R Dolaşım Belgelerine ilişkin hükümleri de ihtiva ettiğinden 01.06.2002 tarih ve 24419 sayılı resmi gazetede yayınlanan A.T.R Dolaşım Belgeleri Yönetmeliği de 3 Eylül 2002 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

30 Ocak 2003 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen 30.Dönem AT-Türkiye GİK toplantısında ise 1/2003 sayılı karar kabul edilerek 1/2001 sayılı GİK kararı adını taşıyan köprü mevzuat değiştirilmiştir. Anılan karar 31 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kararın iç hukuka aktarılması amacıyla 2002/4616 sayılı BKK'de değişiklik yapılmasına ilişkin 2003/5310 sayılı BKK 14 Mart 2003 tarih ve 25048 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. 27 Mayıs 2003'te; GİK'in 31. dönem toplantısı yapıldı.

3.4.2. AB VE ADAY ÜLKELER GÜMRÜK İDARELERİ BAŞKANLARI TOPLANTISI

AB'ye aday ülkelerin hazırlık çalışmalarının teknik detaylara girilmeden genel olarak değerlendirildiği, ileriye yönelik stratejilerin belirlendiği, mevcut sorunların tartışıldığı ve çözüm yollarının arandığı bu toplantılara, AB ve aday ülkelerin gümrük idareleri başkanları ve uyum ile ilgili birimlerinden temsilciler katılmaktadır.

3.4.3. AB KOMİSYONU GÜMRÜK KODU KOMİTESİ TOPLANTILARI

1/95 Sayılı AB Türkiye ortaklık konseyi kararının 59 ve 60. maddeleri, Gümrük Birliğinin işleyişi ile doğrudan ilgili, AB Komisyonuna karar alma ve uygulama sürecinde yardımcı olan komitelere Türk uzmanlarının katılımını hükme bağlamaktadır. AB'nin mevzuat hazırlıkları ile uygulamalarının ve mevcut mevzuatın yorumuna ilişkin görüşmelerin yakından takibi, Gümrük Birliği ve tam üyelik hazırlıkları bağlamındaki ihtiyaçlarımız ve Türkiye'nin ticari ve ekonomik çıkarlarının korunması açısından önem arz etmektedir.

Müsteşarlık tarafından katılım sağlanabilen teknik komiteler; genel gümrük kuralları/geri ödemeler bölümü, ekonomik tarife sorunları grubu, muafiyet bölümü, nihai kullanım bölümü, ekonomik etkili gümrük rejimleri bölümü, gümrük antrepoları ve serbest bölgeler bölümü, menşe bölümü, kıymet bölümü, tarife ve istatistik nomanklatürü bölümü olarak sıralandırılabilir.²⁸

²⁸T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) www.gumruk.gov.tr/ab/kurumsal.htm, 17 Ocak 2005.

4. TÜRKİYE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

4.1. UYGULAMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmada; gümrük uygulamalarının modernleştirilmesi ve değişen yönleri incelenmiş; Avrupa ve ABD'deki örnekleriyle karşılaştırılmıştır. E-ticaret alanında kaydedilen gelişmeler ve ticaretin basitleştirilmesi yönünde çalışmalar hakkında detaylı bilgilere değinilerek GİMOP'un altyapısının oluşumu ve gelecekte yapılması gereken değişiklikler ortaya koyulmuştur.

4.2. UYGULAMANIN AMACI

Uygulamanın amacı, teorik olarak gümrük işlemlerinin elektronik ortama taşınmasının ve pratik olarak uygulama alanlarının incelenmesidir. Bu amaçla; ticaretin kolaylaştırılması ve gümrüklerin modernizasyonu için DTÖ, BM, DGÖ ve İMF'nin yaptığı çalışmalarla, AB ve ABD' de gümrüklerin modernizasyonunu çalışmaları ele alınmış son olarak bu bilgilerin paralelinde Türkiye'de GİMOP'u gerçekleştirmek için yapılan çalışmalar analiz edilmiştir.

4.3. UYGULAMANIN ÖN ÇALIŞMASI

Bu uygulamada izlenen yöntem, mevcut durumun izlenmesini amaçlayan bir saha araştırması ve ikincil kaynaklara dayalı verilerin toplanmasıdır. Uygulamada kullanılan verileri şu şekilde inceleyebiliriz. Birincil veriler; saha araştırmasına dayalı olup; gümrük konusunda uzman ve yöneticilerle yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. AB'nin, ABD'nin ve Dünya'da e- gümrük alanında çalışmalar yapmış ülkelerin (Fransa, Filipinler, İngiltere, Singapur...) resmi internet siteleri ile BM, Dünya Bankası, DTÖ, DGÖ, Uluslararası Gümrük Müşavirleri Topluluğu

Federasyonu'nun resmi gümrük siteleri; Türkiye'de yapılan çalışmaları açıklayabilmek için Gümrük ve Dış Ticaret Müsteşarlıklarının, ETTK'nın, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi'nin resmi gümrük siteleri kullanılan ikincil kaynaklardır. Üçüncü gruptaki veriler, e-devlet, e-ticaret alanlarında yayımlanmış kitap ve makaleler ile e-gümrük konusunda yayımlanan makalelerden derlenmiştir.

4.4. UYGULAMANIN İÇERİĞİ VE KISITLARI

Bu uygulama, Ekim 2004 - Nisan 2005 zaman dilimi içerisinde saha araştırması yapılarak; Türkiye'deki gümrüklerin modernizasyonu için yapılan çalışmalar hakkında bilgi toplamak amacıyla yöneticilerle telefonda ve randevular ile e-gümrük uygulamaları yerinde incelenerek gerçekleştirilmiştir. AB, ABD ve dünyada e- gümrük alanında çalışmalar yapmış ülkelerin uygulamaları örnek alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Gelecek için yapılması gerekenler ortaya koyulmuştur.

4.5. GÜMRÜK İŞLEMLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA UYGULANMASI ÜZERİNE FİİLİ UYGULAMA

GİMOP ile gerekli altyapı sağlanarak; gümrük işlemlerinin hızlı ve güvenilir biçimde yapılmaya başlanmıştır. Bu proje ile ticaret erbabına (ithalatçı, ihracatçı, taşıyıcı firma, müşavir) hizmet, işlemleri basitleştirerek ve hızlandırarak işlem maliyetlerini azaltmak öncelikli amaçtır. EDI sayesinde, yükümlülerin beyannamelerini gümrük idaresine uğramaksızın kendi ofislerinden tescil edebilmeleri mümkün hale gelmiştir. Gümrük beyannameleri, gümrük idaresinin bilgisayarına yeniden veri girişi yapılmasına gerek kalmaksızın aktarılmakta ve vergiler kurulan bu sistem aracılığıyla otomatik olarak hesaplanmakta ve kontrol edilebilmektedir.

Beyanname yazımı; büroda tescil edilmeyen beyannamenin gümrük idaresine ait bilgisayar salonunda yazımı beyanname yazım biriminin hazırlamış olduğu dökümden yararlanarak beyanname tescil edilir ve takımlar hazırlanarak onay servisine bırakılır. Bu bağlamda; gümrük işlemlerinin elektronik ortamda uygulanması üzerine fiili uygulamalara ve elektronik ortamda uygulama düzenine ilişkin olarak; ithalat ve ihracat işlemlerinde gümrük uygulamaları üzerinde durularak; normal, DİİB kapsamında, yatırım teşvik belgesi kapsamında, suphalar ile bedelsiz ihracat ve ihracat işlemlerinde gerekli belgeler ve gümrük uygulamaları açıklanacaktır. Böylelikle; Türkiye’de e-gümrük adına yapılmış olan modernizasyon çalışmalarının sonuçları ortaya çıkmış olacaktır. Bu düzenlemelerin analiz edilmesi, akışın sistemsel olarak açıklanması ve uygulamanın sistemde ne şekilde yürütüldüğü, hangi aşamalardan geçtiği ile; Türkiye’deki e-gümrük uygulamaları üzerine yapılmış olan bu araştırmanın somut sonuçları ortaya çıkarılmış olacaktır.

4.5.1. NORMAL İTHALAT İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Normal ithalat yapılması için gerekli belgeler; bir takımı oluşturmaktadır. Birinci takım, gümrük idaresinde kalıp asıl nüshalar konmalıdır. İkinci takıma istatistiki nüsha denir ve bu nüsha Kontrol Genel Müdürlüğüne gitmektedir. Üçüncü takım ise; müşteri nüshası olup; bu nüshaya banka yazısı, navlun faturası ve sigortanın aslı konulur. Son olarak; dördüncü takım şirket bünyesindeki arşive kaldırılır. Bu belgeler; beyanname, kıymet bildirimi, banka yazısı (bedelsiz ithalat da olamaz), fatura, Gümrük Birliği’ ne bağlı ülkelerin birbirleri arasında yapmış oldukları ticaret esnasında gümrük muafiyetinden yararlanmalarını sağlayan belge olan ATR ve Gümrük Birliği dışındaki devletleriyle yapılmış olan ve gümrük muafiyetinden yararlanılmasını sağlayan belge olan EURO ve menşe şahadetnamesi, sigorta makbuzu, navlun faturası, vadeli akredetif veya mal mukabili ödemede Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) makbuzudur.

Tarifenin pozisyonuna göre gerekli olan veya muayene memurunun isteği doğrultusunda aranacak belgeleri; T.S.E. belgesi, kimyagerlik belgesi, gümrük idaresi tarafından istenmiş olan; mükellef tarafından ilgili tarifenin pozisyonuna göre yapılması ya da yapılmaması zorunlu tutulduğunu gösterir belge olarak adlandırılan taahhütname olarak sayabiliriz. Normal ithalat esnasında uygulanan gümrük işlemleri belirli aşamalarda gerçekleşir. Öncelikle; BÖLGE bilgisayar sisteminde tescil edilmiş olan beyanname yukarıda belirtilmiş olan takımlarla beraber onay servisine bırakılır, ikinci aşamada onay servisi beyannamenin mükellef dosyasının (Gümrük idaresine ithalat-ihracat yapmak isteyen mükelleflerin bir dilekçe ile vermeleri gereken belgelerden oluşur. Söz konusu belgeler: Vekaletname, imza sirküleri, vergi sicil kaydı, oda sicil kaydı, ticaret sicil kaydı) olup olmadığına, evrakların eksik olup olmadığına, beyanname bilgilerinin doğru olup olmadığına, ambar bekleme süresinin yani gümrük ambarına alınan eşyanın ithal edilebilme süresini olan 20 günün dolup dolmadığına bakılır ve bir hata yoksa gümrük onayını verir. Gümrük onayı verir vermez üçüncü aşamada BÖLGE bilgisayar sistemi beyannameyi otomatik olarak herhangi bir muayene memuruna atar. Bu atama beyannamenin niteliğine göre sarı hat, kırmızı hat veya mavi hatta aktarılır. Muayene memuruna gelen beyanname memur tarafından incelenmeye başlar. Belge üzerinde eşyanın beyan edilen eşya mı olduğu ve gümrük yönetmeliğinin gerektirdiği us ller içerisinde mi ithal edilip edilmediğine bakılır. Tarife pozisyonuna göre gereken başka belgeler varsa onlar istenir eğer uygunsa beyannameyi kapatılır ve bloke kaldırılır. Son olarak; blokesi kaldırılan beyanname artık vergisi yatırılacak hale gelmiştir ve beyannamenin kırmızı nüshası ve yeşil nüshası vezneye verilerek vergisi yatırılır.

4.5.2. DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGESİ (DİİB) KAPSAMINDA İTHALAT İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

DİİB ihracatı teşvik amacı ile üçüncü ülke girdileri kullanılarak üretilen eşya için izin belgesi sahibine gümrük vergilileri açısından avantaj sağlayan bir gümrük rejimidir. Sistem iki türlü çalışmaktadır. Şartlı muafiyet çerçevesinde DİİB kapsamında firmalar üçüncü ülke girdileri vergileri ödenmeksizin teminat verilmesi suretiyle ithal edebilmekte, bu girdiler kullanılarak elde edilen işlem görmüş ürünün ihracında ise teminatlarını geri alabilmektedirler. Geri ödeme olarak adlandırılan diğer sistemde ise üçüncü ülke menşeli girdiler önce vergileri ödenmek sureti ile serbest dolaşıma alınmakta, bu girdilerin kullanılması ile elde edilen işlem görmüş ürünün ihracında ise daha önce tahsil edilen vergiler izin kullanıcısına geri ödenmektedir. Daha önce bir rejime tabi tutulmamış eşyanın şartlı muafiyet sistemi kapsamında dahilde işleme rejimine işlemine tabi tutularak yurda girişi sırasında gerekli olan belgeler; beyanname, kıymet bildirimi, banka yazısı (bedelsiz ithalat da olamaz), fatura, DİİB belgesi (aslı) ve bu belgeye ait düşünüm listeleri olarak sıralanır.

DİİB kapsamında olan eşyanın mahakkak (5100) bilgisayar rejim kodu ile girilmesi gerekmektedir. Ayrıca BİLGE içerisinde bulunan muafiyetler butonundaki yerin belge kapsamı ne ise ona göre doğru biçimde kodlanmalıdır. Teşvik içerisinde belirtilen eşyaların bulunduğu listenin sıralanmış şekli olan ithal liste sıra noların mahakkak kaçar adet ithal edildiğinin yazılması gerekir.

D 1 = DIR 1

D 2 - D 3 =DIR 23

4.5.2.1. D1 KAPSAMINDA OLANLAR (TEMİNAT MEKTUBU GEREKENLER)

Belgenin süresinin olup olmadığının teyidi için; muafiyetler servisine DİİB gösterilir ve beyanname imzalatılır. Muayene memuru aşamasına gelen beyanname uygunsa imzalatılır. Vergisi yatacak hale gelen beyannamenin teminat mektubu ile işlemleri yapılır. Teminat mektubunun kontrolü için muhasebe servisine teminat mektubunun hangi bankadan ve şubeden alındığını gösterir bir dilekçe yazılır. İlgili memur dilekçeyi imzalar ve kendi kayıt defterine kaydeder ve bankaya kayıt nosu ile birlikte faks çekilir. Banka ise söz konusu teminat mektubunun kendilerine ait olduğunu belirten banka bir teyit faksını gümrük idaresine çeker. Bu gelen teyit faksı kayıt servisinde kayda sokulur. Teminat mektubu, teyit faksı ve birer fotokopileri ile muhasebe servisine gidilir. Bu arada saymanlığa teminat mektubunu sunmak üzere, üzerinde kayıt nosu ve tarihi yazılmış olan bir dilekçe daha hazırlanarak imzalatılır. Tüm bu işlemlerin sonunda teminat mektubu teyit faksının fotokopisi ve üç saymanlık dilekçesi ile birlikte saymanlık memuruna teminat mektubu ibraz fişi yazdırılması için gidilir. Bu yazdırıldıktan sonra söz konusu fiş ve teminat mektubu müdür, müdür muavini ve saymanlık memuruna imzalatıldıktan sonra vezneye ilgili belgeler verilir. Vezneden alınacak teminat mektubu makbuzu ile artık çıkış işlemleri yapılabilir.

4.5.2.2. D-2 VE D-3 KAPSAMINDA OLANLAR (GERİ ÖDEME OLARAK ADLANDIRILAN MUAFİYET SİSTEMİ)

Muayene memuru aşamasından sonra vergi peşin olarak yatırılır daha sonra ihraç işlemi gerçekleştirildikten sonra vergi miktarı belge kullanıcısına geri ödenir.

4.5.3. YATIRIM TEŞVİK BELGESİ KAPSAMINDAKİ EŞYANIN İTHALATI İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Hazine Müsteşarlığı tarafından verilen girişcilere sağlanan devlet desteğini belirten belgedir. Bu ithalat işlemi için gerekli belgeler; beyanname, kıymet bildirimi, banka yazısı (bedelsiz ithalat da olamaz), fatura, ATR, EURO veya menşe şahadetnamesi, sigorta makbuzu, navlun faturası, yatırım teşvik belgesidir. Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki eşyanın ithalatı hususunda sistemsel olarak dikkat edilmemesi gereken noktalar vardır. Eğer yatırım teşvik belgesi KDV istisnasına sahipse mutlaka BİLGE programında veya EDİ sistemine bağlı herhangi bir programda bulunan muafiyetler butonuna ilgili kod girilmelidir.

Beyanname onaya atılmadan önce muafiyetler servisindeki memura söz konusu teşvik belgesinin tarih ve sayısı gösterilip beyanname üzerine ilgili memurun imzası alınmalıdır. Beyanname yazılırken; eşya için BİLGE sisteminde EFNC tanımlaması yapıldysa mutlaka ilgili hanede yeni ve kullanılmamıştır ifadesi belirtilmelidir. EFNC; BİLGE bilgisayar programının ilgili eşyanın yaşının tespitine yarayan koda denir. 0-6 yaş arası 2 kodu girilmeli, 6-10 yaş arası ise 1 kodu girilmelidir.

4.5.4. SUPHALAN İTHALAT İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Suphalan ithalat (taşıt üstü gümrük işlemleri) için sunulması gerekli belgeler; beyanname, kıymet bildirimi, banka yazısı, fatura, ATR, EURO veya menşe şahadetnamesi, sigorta makbuzu, navlun faturası, araç üstü işleme yani eşyanın gümrük ambarına hiç inmeden gümrük sahasında işlem görmesine yarayan dilekçe olan suphalan istek formu, suphalan işlemi esnasında eşyanın, mal sahibine tam ve eksiksiz teslimini sağlayan ve ilgili memurların eşyanın kap, kilo, cinsini gördüğü belge olan çetele, muhafaza dilekçesi ve gerekiyorsa TSE veya kimyagerlik belgeleridir. Hazırlanan beyanname öncelikle onay servisindeki memura suphalan istek formunun verilmesi ile başlar. Bu formda memur ilgili tarifenin suphalan listesinde olup olmadığına bakarak onayını verir ve daha sonra bu form muavinin onayına sunulur. Bu formla birlikte beyanname onay servisine atılan beyanname buradaki tescilin ardından BİLGE bilgisayar programı tarafından herhangi bir muayene memuruna atanır. Muayene memuru bulunduğu konuma göre (sarı hat veya kırmızı hat) evrak incelemesi ya da tam muayene yaparak muayenesini tamamlar. Bu aşamadan sonra muayene memuru blokeyi kaldırır ve mükellefin parayı yatırmasının ardından çetele açtırılır. Yani muayene memuru araç üstü işlemde muayenesinin bitmesi sonrası aracın çıkışına izin verir. Daha sonra kolcular servisine gidilerek ilgili memura söz konusu beyannamenin kaydı yapılır.

Aracın çıkışı için muhafaza amirliğine ayrı bir dilekçe verilir. Muhafaza amirinden bu dilekçeye havale alınır. Daha sonra muhafaza memuruna gidilerek söz konusu dilekçe, suphalan istek formunun bir nüshası verilir. Muhafaza memuru aracın çıkışına izin verir ve araç gümrük sahasından ayrılır. Tır işleminin bittiği gün gümrük sahasından çıkarılmış olur. Ertesi gün ise kolcular servisine gidilerek havalenin olduğu kolcuya çetele kapatılır. Bu işlem daha sonra muayene memuruna gidilerek hem çetelenin hem de beyannamenin kapatılması ile devam eder.

4.5.5. BEDELSİZ İTHALAT İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Bedeli yurt dışında elde edilen kazançlardan ödenen yani Türkiye'den döviz transferi yapılmaksızın gerçekleşen ithalattır. Bedelsiz ithalattaki en önemli husus faturada bu ibarenin bulunmasıdır. Bedelsiz ithalat için gerekli belgeler; fatura, ATR, EURO veya menşe şahadetnamesi, dilekçe, navlun faturası, kıymet bildirimi ve gerekiyorsa TSE veya kimyagerlik belgeleridir. Bedelsiz ithalata başlamadan önce mutlaka bu iş için idarenin izni için dilekçe yazılarak, dilekçeye müdür muavininin havale alınır ve kayıt servisine sokulur. Kayda sokulan dilekçe ile beraber beyanname onaya atılır. Bundan sonraki aşamalar aynı normal ithalat işlemleri gibi olmaktadır.

4.5.6. İHRACAT İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

İhracat için gerekli belgeler; fatura, beyanname, ATR, çekli listesidir. Tescil edilmiş beyanname öncelikle ihracatçı birliklerine söz konusu beyannamenin istatistiki kıymet üzerinden alınan ihracat harcı yatırılmak üzere verilir. Daha sonra muhafazadan bu beyanname için tırın ihracat sahasında olup olmadığını kontrol için kayıt alınır. Beyanname bu işlemlerden sonra ihracat onay servisine atılır. Burada beyanname muhteviyatı eşyanın kap sayısı, kilosu, adedi, kıymeti evraklar ile kontrol edilip tescil edilir. Muayene memurunun kontrolünden sonra beyannameye kolcu havalesi alınır ve beyanname imzalatılır. Daha sonra beyannamenin kırmızı ve sarı takımları ile birlikte faturası (varsa koli listesi) nakliyeciyeye verilir. Bu arada ilgili beyannamenin varsa ATR'si onaylatılmak üzere onay servisindeki memura verilir.

DİİB kapsamındaki ihracatta rejim aynı olmakla birlikte sadece ilgili haneye hangi izin belgesi kapsamında ihracat yapılıyorsa o izin belgesinin nosu yazılmalı ve belge fotokopileri ile birlikte giriş beyanname fotokopileride ihracat beyannamesine eklenir.

4.5.7. BEDELSİZ İHRACAT İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Beyanname, bedelsiz ihracat formu, bedelsiz ihracat dilekçesi, fatura (proforma), ATR varsa paket listesi gerekli belgelerdir. Normal ihracatta olduğu gibi muhafaza kaydı yapılır ve bedelsiz yapılan her işlemde olduğu gibi dilekçeye müdür muavininden havale alınarak kayıt servisinde kayda sokulur. Daha sonra ihracat onay servisine atılır. Bu aşamadan sonra işlemler normal ihracatta olduğu gibi işler.

4.5.7.1. BEDELSİZ İHRACATTA GEÇİCİ ÇIKIŞ

Gümrük Kanunun 131. maddesine göre geri getirilmek üzere yapılan ihracat işlemidir ve gümrük idaresinde yapılan işlemlerin BİLGE bilgisayar sistemi olmaksızın manuel sistemde yürülür.

Geçici çıkış beyannamesi, bedelsiz ihracat formu, bedelsiz ihracat dilekçesi, fatura (proforma), ATR, ayniyat tespit tutanağı varsa koli listesi gerekli belgelerdir. Geçici çıkış beyannamesine muhafaza kaydı yapılarak, bedelsiz ihracat dilekçesi kayda sokulur. Daha sonra beyanname onay servisine atılır. Buradaki işlemten sonra müdür muavinine gidilerek muayene memuru ve kolcu havalesi alınır. Kolcunun imzasından sonra sarı ve yeşil nüsha praforma fatura ve ATR ile birlikte nakliyeciyeye verilir.

4.5.7.2. ATA KARNESİ İLE GİRİŞ -ÇIKIŞ

ATA karnesi; bir seri gümrük anlaşmaları (mesleki teçhizat sözleşmesi, sergiler ve fuarlar sözleşmesi, ambalajlar sözleşmesi, denizciler sözleşmesi, eğitim malzemesi sözleşmesi, ticari malzemeler sözleşmesi) kapsamında eşyanın geçici girişinde gümrük vergilerinden muaf tutulması ve gümrük formalitelerinin azaltılmasını sağlamak amacı ile eşyaların geçici kabulü için ATA karneleri hakkında gümrük sözleşmeleri uyarınca üye ülkeleri yetkili makamlarınca verilen anlaşma eki belgedir. Bu yöntemde ticari amaç dışı bir durum söz konusu olduğu için orijinal evrak aranmamaktadır. Giriş işlemi için gereken evraklar; dilekçe, ATA karne ön yüzü fotokopisi, taahhütname, ayniyat tespit tutanağıdır. Muaf bir işlem olduğu için muafiyetler servisinde ATA karnesinin ne amaçla kullanıldığının tespiti için evraklar kontrol edilerek tescil olur. Tescil işleminden sonra müdür muavininden muayene memuru ve kolcu havalesi alınır. Muayene memuru söz konusu eşyanın ayniyatını yaparak evrakla eşya arasındaki ilişkiyi belirler. Bu işlemden sonra giriş manifesto servisinde kapatma tutanağı düzenlenerek ambar çıkışı yapılabilir. Çıkış işlemi için gereken evraklar; dilekçe, ATA karne ön yüzü fotokopisi, taahhütname, ayniyat tespit tutanağıdır. Tescil olan beyanname müdür muavini, muayene memuru ve kolcu aşamalarından sonra nakliyecisi vasıtası ile çıkış işlemi yapılır.

4.5.8. GÜMRÜK DEĞİŞİKLİĞİ İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Değişiklik işlemleri; beyanname üzerindeki herhangi bir hatadan dolayı onay servisi tarafından bu hatanın düzeltilmesi için yapılan bildirimdir. Bu değişiklik öncelikle hata bildirim formu diye adlandırılan bir belgenin doldurulup müdür muavinine imzalatılması ile onay kazanır. Daha sonra onay servisi tarafından bilgisayar üzerinde bu değişiklik yapılır.

4.5.9. REDRESE İŞLEMLERİNDE E-GÜMRÜK UYGULAMALARI

Beyanname üzerinde yapılan hata onay servisinde fark edilememiş veya muayene memuru tarafından bulunmuş ise buradaki yanlışlığı düzeltmek için redrese yapılır. İlk aşamada muayene memuru tarafından beyanname arkasına neden redrese yapıldığına dair yazı yazdıktan sonra müdür muavininden olur alınır. Gerekli bir cezai durum varsa o miktar yatırıldıktan sonra makbuz muayene memuruna gösterilir. Daha sonra muayene memuru redrese işlemini kendi bilgisayarından yaparak beyanname üzerindeki yanlışlığı düzeltir. Sonra yeni döküm mükellef tarafından yapılarak yeni beyanname onay servisine mühürlendikten sonra eski beyanname ile birlikte işlemlere devam edilir.

4.6. UYGULAMANIN SONUCU

Dış ticarete belge ve bilgilerin kurum ve kuruluşlar arasında hızlı ve etkin dolaşımını sağlamak, elektronik ortamda yürütülen dış ticarete ilişkin işlemleri uyumlaştırmak, gerekli elektronik ortamın oluşturulması için ilgili kuruluşlarla ortak e-belge örnek uygulamalarını yürütmek, dış ticaret mükemmeliyet ağını kurmak için gerekli alt yapı ve işbirliği platformunu oluşturmak amaçlarla dış ticaret işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesi, ticarete etkinlik, kolaylık ve rekabetin sağlanması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Devlet düzenlemelerinin iş dünyasına, tüketicilere ve kullanıcılara hangi şekillerde yansıdığının araştırılması vasıtasıyla, bu düzenlemelerin e-ticaret ve bilgi topluluğuna etkileri ölçülebilir.

E-ticaretin hızla yayılması, gümrük tarifelerindeki düşüşler ve tarife dışı engellerin azaltılmasıyla; ticaretin kolaylaştırılarak, gümrüklerin modernize edilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Artık ana hedef daha rekabetçi ve dışa açık bir ekonomik yapı ve daha dengeli bir ticaret yapısı oluşturmaktır. Türkiye’de bu alanda yapılan projeler ve mevzuat düzenlemeleriyle GİMOP’a geçilmiştir. GİMOP ile elde edilen kazanımları sıralayacak olursak;

- Gerçekleştirilen en büyük bedelli, en fazla ürünü ve hizmeti bir arada bulunduran en kapsamlı bilişim projelerinden biridir.
- Bilgi paylaşımının ve erişiminin kolaylığı sağlamıştır.
- Türkiye bilişim sektöründe kamuda oluşturulan ilk veri ambarı projesidir.
- Dış ticarete bilgi yönetimi sağlanmıştır.
- Dış ticarete rekabet avantajı sağlamıştır.
- Uluslararası piyasalarla entegrasyonunu daha kısa sürede sağlamasına yardımcı olmuştur.

Türkiye’de uygulamaya koyulan e-gümrük işleyişi ile; gümrük süreçlerinin yeniden tasarımı sağlanmış olup, eşya minimum gecikme ve maksimum hız ile ulusal ekonomiye kazandırılmaktadır. Örneğin vergi tahsilatlarının bankalar aracılığıyla e-tahsilat işlemleri altında yapılması ile yükümlülerin gümrük saymanlığına gelmeksizin ödemelerini yapmalarına olanak sağlamıştır. Tahsili sağlanan vergilerin ekonomiye en hızlı şekilde kazandırılması sağlanmıştır yani ulusal kaynakların etkin bir şekilde kullanımı yolu açılmıştır.

Devletin iç işleyişine e-gümrüğün etkilerine bakacak olursak; bu sayede hızlı ve kesin bilgilere ulaşıldığından ekonomi politikalarının verimli ve etkin bir şekilde yürütüldüğünün sağlandığını görürüz. Bunun en güzel örneği dış ticaret istatistiklerinin kısa zamanda Devlet İstatistik Enstitüsne (DİE) elektronik olarak ulaştırılmasıdır. Aynı zamanda Gümrük Müsteşarlığı ile Gelirler Genel Müdürlüğü arasında bilgisayar ağı kurularak, işlemi biten çıkış gümrük beyannameleri vergi dairelerine elektronik olarak aktarılmaktadır. Yani ihracat teyitlerine büyük ölçüde kolaylık getirilmiştir. Vergi dairelerinde bilgiler elektronik ortamda sağlıklı olarak izlenebildiği için özellikle sahte fatura ve belge ile haksız yere KDV iadesi alanlarla mücadele edilmektedir.

EDI projesi sayesinde yükümlüler bürolarından birden fazla gümrük işlemini bir ofisten yürütür hale gelmişlerdir Fiziksel olarak yükümlülerin idarede bulunmaları e-imza uygulaması ile tümüyle ortadan kaldırılacaktır Bu da büyük ölçüde gecikmeleri azaltma yolunda atılan önemli bir adımdır.

Gümrük idarelerinde eş kuralların uygulanmasıyla, işlemlerde öngörülebirlilik sağlanmıştır. Bu tek tip uygulama sayesinde ticaret erbabının tahmin edilemeyen keyfi uygulamalara maruz kalması önlenmiştir. Otomasyon uygulaması ile manuel sistemde 20’ ye yakın aşamada gerçekleştirilen gümrük işlemleri, EDI projesi ile ise yaklaşık 3 aşama da gerçekleşir hale gelmiştir.

Bu sistem ile, gümrük işlemlerinin % 90' nının ilk 24 saate gerçekleşmesi sağlanmış ve işlem maliyetlerini önemli şekilde azaltarak; zaman ve işlem hızı maliyetlerinde önemli tasarruflar sağlanmıştır ve gümrük muayene memurlarının kontrollerde geçirdikleri süreler azaltılmıştır. Teyit işlemlerindeki faks gönderimi ve kağıt maliyetleri azalmıştır.

Tescil bilgisayar ortamında yapıldığı için kağıt ortamında tutulan özet beyan ve gümrük beyannamesi tescil defterleri kaldırılmış; bu defterlerde işlem yapan memurlar başka alanlara kaydırılmış ve bu sayede insan kaynakları planlaması etkin bir şekilde yapılmıştır.

EDI projesinin giderek artan oranda kullanımı, otomasyon kapsamında oluşturulan veri giriş salonlarının bakım, onarım ve donanım maliyetlerini tersi yönde azaltmıştır. Hedeflenen kağıda dayalı evrak akışının terk edilmesi, gerçek zamanlı fiziksel kontrolün yerine risk analizine dayalı kontrol uygulamalarının yapılması, kaçakçılığın tamamıyla önlenmesidir. Bu sistem GİMOP otomasyon altyapısının genel düzeyini iyileştirmiştir. BİLGE sisteminin devreye sokulması gümrük işlemlerini hızlandırmış olmakla birlikte, bu sistem henüz entegre tarife (TARIC) ya da Bilgisayarlı Geçiş Sistemi (NCTS) gibi topluluk sistemleri ile tam uyumlu değildir.

Dış ticaret ile ilgili belge ve işlemlerin bilişim teknolojileriyle basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın asli görevidir. Gümrük Müsteşarlığının koordinasyonundaki dış ticarete e-belge çalışma grubu yaptığı çalışmalar gümrüklerde kullanılan belgenin gümrük beyannamesi ile birlikte elektronik ortamda kullanılması sağlandığında, dış ticaret işlemlerindeki iş süreçleri elektronik ortama aktarılmıştır. Yani; e-ticaret ve e-iş kavramına geçilmiştir. Yani Gümrük Müsteşarlığı elektronik ortamda gümrük beyannamesini kabul etmekte, Maliye Bakanlığı vergilerin alınması ve vergi iadesi gibi konularda elektronik ortamı kullanmakta Dış Ticaret Müsteşarlığı D.İ.İ.B'i elektronik ortama aktarma ve işlem yapma noktasına gelmiş durumdadır. Bu durumda kurumların içerisinde e-kurum

kavramından bahsedilebilir. Bilgilerin bir araya getirilmesiyle yapılan, dış ticarete e-belge projesi ile, e-kurumdan e-devlete geçiş anlamında iyi bir örnek teşkil etmektedir.

TİM Ticaret Noktası bilişim hizmetleri, ihracatçının tüm işlemlerini internet üzerinden yürütebileceği sistemin açılışının yapılmasıyla, e-ihracatın Türkiye'nin e- dönüşüm sürecinin bir ayağı olduğu ortaya konulmuştur. Böylece ihracatçı firmalar bilişim altyapısı sayesinde uluslar arası arenada hızlı rekabet edebilecektir.

Otomasyona geçiş sürecinde, insan unsurunun önemi göz ardı edilmiştir. Otomasyonun rüşvet ve kaçakçılığı engelleyeceği görüşleri sıklıkla dile getirilmiş, otomasyonun firma görevlileri ile gümrük personeli arasındaki irtibatı keseceği, dolayısıyla da, rüşvet ve kaçakçılığı engelleyeceği altı çizilerek beyan edilmiştir. Fakat bu makinelerin, insan hizmetinde ve en nihayetinde onun tarafından yapıldığı unutulmuştur. Personele yönelik olumsuzlukların süratle kaldırılması için personel idaresi çalışanlarının taşra teşkilatını anlayacak hale getirilmesi ve atamalarda daha dikkatli davranılması gerekmektedir. Aksi takdir de personel kendine olan güvenini yitirecektir. Otomasyona geçiş süreciyle birlikte; personel artık kendisinin yapması gerektiği işlerin azaldığını düşünmekte ve makinelerin her şeyi hallettiğini savunmaktadır. Bu nedenle gümrük çalışanlarının bu davranışlarından arınmaları gerekmektedir. Bilgisayarlaşma ve otomasyonun hile, rüşvet, yolsuzluk ve kaçakçılık gibi faaliyetleri azaltmada etkisi inkâr edilemez fakat otomasyonun nitelikli suçları da beraberinde getirdiği de açıktır. Aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşlarında temsilcilerin fazlalığından dolayı çok başlı bir yönetim sistemi oluşmuştur.

Risk yönetim sistemlerinin tanımlanması, bilişim teknolojilerinin kullanım alanlarının genişletilmesi, bilgi değişimindeki sıkı işbirliği, kanuna aykırı olarak uyuşturucu, pornografi ve organize suç trafiğinin engellenmesi için eş zamanlı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

SONUÇ

Günümüzde; küreselleşme kavramıyla beraber toplumsal yaşamın tüm alanlarında yeniden yapılanma gündeme gelmiştir ve bilgi teknolojilerinin kullanımının artmıştır. İçinde bulunduğumuz bilgi çağı ile birlikte, kamu yönetiminde bilişim teknolojilerinden maksimum düzeyde yararlanmak üzere, yeniden yapılandırılma çalışmaları yapılmaktadır ve bu çalışmalarla hizmetlerin karşılıklı olarak elektronik ortamda kesintisiz ve güvenli yürütülmesi sağlanmaktadır.

Kamu yönetiminin yeniden yapılanmasıyla sağlanacak olan; değişen çevre koşullarına uyum, sürekli gözden geçirme ve iyileştirme. Bu dönüşüm sürecinde e-devlet oluşumu ile kamu hizmetlerinde eşitlik, süreklilik, şeffaflık ve etkinlik gibi unsurların bilişim teknolojileri ile sağlanması ön plana geçmiştir.

20. yüzyılın son döneminde bilişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı ilerlemelerin sonucunda; devletler yeniden yapılanmaya başlarken, ticaret potansiyeli büyümeye başlamıştır ve bununla beraber dünya ticaretinde artışlar gözlenmiştir. Uluslararası rekabette üstünlük sağlayanlar, iletişim ve bilgi teknolojilerini yoğun olarak kullanan kesimlerdir. Ekonomik kalkınmanın ve toplumsal refahın sağlanmasında e-ticaret stratejik bir öneme sahiptir.

E-ticaretin hızlı yükselişi, kişisel bilgilerin gizliliği ve güvenliği risklerinin oluşmasına, elektronik ticaretin vergilendirilmesinde yaşanacak problemlere neden olmaktadır. Ticareti yapılan eşya türlerinin çeşitlenmesi, kaçakçılık olaylarının artmaya başlaması, iç ve dış güvenliğin sağlanmasının önemli bir hal alması nedenleriyle; e-ticaret alanında gelişmeler kaydedilmiş ve ticaretin basitleştirilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

“Gümrük uygulamalarının değişen yüzü; kaçakçılık ve sahtekârlığa karşı mücadelede ve sınırlı kaynakların uygun yerlere tahsis edilmesi konusunda başlıca araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş birçok ülke ve uluslararası organizasyonlar e-ticaretin sorunsuz şekilde uygulanması için projelere öncülük etmiştir. Gerekli teknik ve yönetsel altyapıların kurulması ile; ticaretin basitleştirilmesi sağlanmıştır. Bu konuda DTÖ ’nün, DGÖ’nün, IMF’nin, BM’in yaptığı çalışmalar ticaretin kolaylaştırılarak, gümrüklerin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olmuştur.

BM’in yaptığı çalışmalara bakıldığında; UNCITRAL BM bünyesindeki e- ticaret konusundaki çalışmaları yürütmekle yükümlüdür. 1971 yılında Ticaretin basitleştirilmesi için, UNECE, uluslararası ticareti basitleştirme grup temsilcisi ve üye olmayan ülkeler tarafından WPU adlı bir grup oluşturulmuştur. 1986 yılında geliştirilen; tek dilde ve kağıtsız ortamda dökuman iletişimini sağlayan UN/EDIFACT formatı kullanılmaya başlanmıştır.

1992’de Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, 1994 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret Verimliliği Sempozyumu yapılmış, 1992 yılında Ticaret Noktaları Programı başlatılmıştır.

1985 yılından itibaren gelişmekte olan ülkelerin gümrük sistemlerinde kullanılmaya başlanan ASYCUDA programının amacı eskiyen gümrük prosedürlerinden vazgeçilip, uluslararası standartları biraraya getirerek; gümrük işlemlerinin hızlanması, maliyetlerin düşürülmesi ve gümrük gelirlerinin artırılmasıdır. ASYCUDA teknik geliştirme ve uygulama bölümü tarafından geliştirilen ASYCUDA++ programı kullanılmaktadır.

DGÖ, hükümetlerin iç ticaret mevzuatlarını ne şekilde uygulamaya koyacaklarını belirlemek ve ticaret sisteminin hukuki temelini ortaya koymak üzere; çalışma programını 1996 yılında I. Bakanlar konferansı Singapur'da, 1998 yılında II. Konferans Cenevre'de, 1999 yılında III. Konferans ABD'nin Seattle kentinde ve 2001 yılında IV. Konferansı Doha'da, 2003 yılında V. Konferansı Cacun'da yaparak belirtmiştir.

Kyoto Sözleşmesi 18 Mayıs 1973 tarihinde Kyoto'da imzalanmış ve yasal prosedürünün tamamlanmasından sonra 25 Eylül 1975 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve 26 Haziran 1999 tarihinde revize edilmiştir

IMF'nin Mali Yardım Departmanı; uygun ve şeffaf mevzuat, basit ve güncel prosedür ve sonradan kontrol sisteminin geliştirilmesi şeklinde Gümrük idarelerinin modernizasyonunu için çalışmalar yapmıştır. ABD 'de bilişim teknolojisinin kullanımının geliştirilmesiyle, gümrük otomatik ticari sistemi arttırılmasıyla ve çalışanların eğitimlerinin yapılmasıyla, müşteriye dönük gümrük işlemlerinin uygulanmasına ve işlem yönetim sistemlerinin tatbikine imkan sağlamıştır. Gümrük idarelerinde yürütülen özet beyan ve detaylı beyan konusu işlemler A.C.S. adlı program üzerinden yürütülmektedir.

AEO adı verilen Yetkili Ekonomik Kullanıcı, ABD'ye ulaşacak olan malların, gümrüklerde ve limanlarda güvenlik kontrolü için yığılmasını önlemek ve tüm kontrollerin önceden tamamlanmasını sağlamak için yaratılan bir konsepttir. ABD Gümrükleri, konteynırların terörist eylemlerde kullanılmasının önlenmesi amacıyla Konteynır Güvenlik Girişimi (CSI) adında bir uygulama başlatmıştır. 2003 yılında, ABD gümrükleri; Gümrük ve Sınır Koruma Bürosu (CBP) haline gelmişlerdir.

Uluslararası kuruluşların ve ABD'nin yanısıra; AB'nin bu konudaki yoğun çalışmaları vardır. AB üyesi ülkelerin gümrük idareleri yeniden yapılanmaları, Avrupa tek pazarının 1993' te oluşumu ile gerekli hale gelmiştir. Ülkelerin gümrük idarelerinin eş zamanlı olarak güçlendirilmesi ve modernizasyonunu şart olmuştur.

Bugün gümrükler tek elden zorunlu kontrolleri uygulayarak, halkın güvenliğini ve sağlığını koruyarak ticaretin akışını kolaylaştırmalıdır. Sonuçta, kontrol metodları modernize edilmiş ve iletişim güçlendirilmiştir. Aralık 2003 kararları ile; varolan gümrük kodları radikal kontrolleri üzerinden Gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması, var olan ulusal sistem ile birlikte işlerliğinin sağlanması ve ticaret erbablarının AB seviyesinde basit gümrük giriş noktalarını kullanmalarının önerilmesinin sağlanması için veri gereksinimlerinin ve ara birimlerinin topluluk düzeyinde saklanması, e-gümrüğü gerçekleştirmek için topluluk gümrük kodlarının modernizasyonu ve bilişim teknolojileri projelerinin gelişimi sağlanmıştır.

AB'nin güvenlik, taklit ve korsanın önüne geçilmesi, gümrük denetimleri ve denetim standartları ve gümrüklerin modernizasyonunu alanlarında girişimleri devam etmektedir. AB'nin güvenlik ile ilgili girişimleri 2003 yılında önlemler paketi ile; uyumlatılmış risk vergi sistemi gibi AB dış sınırları için yeni güvenlik yönetim modelinin altını çizen temel kavramları biraraya getirmiştir. AB'de gümrüklerin modernizasyonunu için; gümrükler 2007 programı, modern gümrük kodları ve e-gümrük projeleri çalışmaları yapılmıştır. Gümrükler 2007 Programı ticaretin kolaylaştırılmasına ve sahtekârlıkla mücadele edilmesine yardım etmekte, topluluğun ve topluluk vatandaşlarının mali ve güvenlik alanlarında koruyuculuğunu üstlenmektedir.

Taklit ve korsan malların imalatı ve pazarlamasıyla ilgili faaliyetler; TRIPS anlaşmasıyla; fikri mülkiyet haklarının korunması için uluslararası bir taban oluşturulmuştur. AB'nin gümrük denetimleri ve denetim standartlarına göre; sonradan kontrol sistemi; maliyetleri azaltmanın yanı sıra; yaşanan gecikmeleri de minimum düzeye indirmektedir. Uluslararası ticarete otomasyonun sağlanması ile, aynı zamanda gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve gümrük otomasyon projelerinin geliştirilerek uygulamaya sokulması sağlanmıştır.

Gelişmiş ülkelerin ve uluslararası kuruluşların çalışmalarına paralel bir şekilde Türkiye'de de 1988 yılında başlatılan Gümrük Otomasyon Projesinin uygulamaya sokulması ve günün ihtiyaçlarına cevap verebilmesi amacıyla Dünya Bankası'ndan mali kaynak sağlanmıştır. GİMOP gerçekleştirmek için bir dizi çalışmalar yapılmıştır. Gümrük Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı birçok proje başlatıp uygulamaya koymuşlardır.

Küreselleşme sürecinde uluslararası ticarete mal, miktar kısıtlaması gibi engellerin azaldığı ve bölgesel entegrasyonların güçlendiği görülmektedir. Bu bağlamda oluşan en önemli ekonomik bütünleşme AB'dir. Ülkemizde E-Devlet projeleri, AB'ye giriş sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. AB ülkelerinin rekabetçi bilgi tabanlı bir ekonomi meydana getirmeleri hedeflerini açıklayan 23-24 Mart 2000 tarihli E-Avrupa+ eylem planına katılacağımızı 2002 yılının Haziran ayında bildirmiş ve bu çerçevede E-Türkiye Girişim Eylem planı çalışmaları başlamıştır.

AB'nin yaşadığı dönüşüm bilginin yeniden yapılanmasıyla sonuçlanacaktır. AB'nin bir ağ yapılanması içerisinde gelişmesiyle; üye devletlerin ve hatta aday devletlerin birlikte hareket etmeleri için Avrupa Komisyonu tarafından 2 Ekim 2000'de yayınlanan Avrupa yönetişimi iş programında, Avrupa'da ağ yapısı içinde işbirliği ve uyumun artırılmasının üzerinde durulmuştur.

Türkiye 'de e-Avrupa girişimini desteklemekte ve bunun için e-Türkiye girişimiyle bilgi toplumu oluşturmayı amaçlamaktadır Bu yönde, e-Türkiye girişimi, ülkemizde bilgi toplumuna geçiş yapı taşlarının oluşumunun hızlandırılması, daha ucuz, hızlı ve güvenli internet erişimi, insan kaynağına yatırım ve internet kullanımının yaygınlaştırılması hedeflerine ulaşabilmek için, e-eğitim, e-devlet, e-ticaret, e-çevre,e-sağlık ve benzeri konular olmak üzere birçok alt bileşende ele alacak ve Türkiye'nin bilgi toplumu çalışmaları için taban oluşturacak ve yol gösterecektir.

Henüz koordinasyon, altyapı ve katılım konularında aşılması gereken ciddi sorunlar vardır. e-Türkiye kapsamındaki projelerin hayata geçirilip, istenilen verimliliğin sağlanması için internet alt yapısı ve hizmetlere ulaşım araçlarının ülke genelinde en uç noktalara kadar yeterli band genişliğinde ulaştırılması gerekmektedir. Bununla birlikte;. ülkemizde çok sayıda e-kurum e-devlet projesi yürütülmekte ve bu projeleri yürüten kurum ve kuruluşlar kendilerine yönelik verileri ve bilgileri oluşturarak bir sistem kurmuşlardır. Buna rağmen; aynı bilgiler farklı kuruluşlarda tekrar bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni ortak bilgilerin kullanımı ve bilgi değişimi standartları göz önüne alınmamış olmasıdır.

Türkiye’de e- ticaret ile atılmış adımlar; e-imza ve e-ticaretle ilgili kuralların yayımlanması ve bunun üye devletlerce benimsenmesi ve tüketicilerin yasal güvenlikleri için ortam yaratılması yönünde yapılan çalışmalardır. Aynı zamanda kalıcı bütünleşmelerin sağlanması için, e-ticaret uygulama gruplarının kendi alanlarında ağı dönüştürülerek mükemmeliyet ağının kurulması amaçlananlar arasındadır. Türkiye’de gelişebilmesinin ana koşullarından birisi bilgi sistem güvenliğinin kurulmasıdır. e-ticarete bilgi sistem güvenliği konusunda çalışmaları yürütmek üzere güvenli ağlar, akıllı kartlar ve idari altyapı grubu oluşturulmuştur. Ticari işlemlerde çevrim içi ödeme ve dış ticaret finans ağlarının oluşturulması amacıyla çalışmalar yapılmıştır.

DGÖ bünyesinde imzalanan Kyoto Sözleşmesi’ne 27 Eylül 1994 tarihli ve 4035 sayılı Kanunla katılmıştır.

BILGE projesi gümrüklerde otomasyonun sağlanması için yürütülen önemli projelerdendir. BILGE sistemiyle; ithalat ve ihracat işlemleri online ve gerçek zamanlı olarak yürütülmektedir. Eylül 1996’da Müsteşarlık bünyesinde projede daimi görev yapmak üzere Modernizasyon Projesi Birim Başkanlığı kurulmuştur. Gümrük beyannamesi bilgilerini, elektronik ortamda EDIFACT standardında gümrük bilgisayar sistemine aktarmaları sağlanacaktır. EDI kullanımı sayesinde; gümrük idaresi; ithalatçı ve ihracatçı şirketler, bankalar, gümrük komisyoncuları, diğer kamu kuruluşlarıyla, ulaslar arası kuruluşlar arasında zaman kaybetmeden elektronik veri alışverişi sağlanmaktadır. EDI Sistemi sadece kayıtlı kullanıcılara açık olduğundan sistem son derece güvenilirdir ancak donanım ve bağlantı maliyetlerinin yüksek olması bu sistemin dezavantajıdır. Ayrıca; GÜVAS Sisteminde toplanan veriler ithalat ve ihracatçılar üzerindeki analizlerin ayrıntılı yapılmasını sağlamaktadır. Bu konuda Gümrük Müsteşarlığı’nın verilerine göre; 2001 yılı sonunda öngörülen 53 gümrük idaresi otomasyona geçmiş ve 2003 yılı itibariyle 65 gümrük idaresi

otomasyona geçmiş olup, işlemlerin % 99 u gerçek zamanlı olarak elektronik yolla yapılmaktadır.

Türkiye'nin hedefleri arasında, KDV iadelerinde haksız KDV iadesi olan ihracatçıların engellenmesi için elektronik ortamda bilgi alışverişinin hızlandırılması ve gümrük kontrollerinin sonradan kontrol esasına göre yapılması son olarakta, risk analizlerinin uygulanması gelmektedir.

Ayrıca gümrük işlemleri ile ilgili yasal düzenlemeler anlamında; 27.10.1999 tarihinde TBMM'nde kabul edilen 4458 sayılı Gümrük Kanununa göre; basitleştirilmiş usul uygulamaları belirtilmiş, 20/01/2000 tarihli 23939 resmi gazetede yayınlanan Gümrük Yönetmeliği'ne göre de; basitleştirilmiş usulden yararlanmak için aranan koşullar belirtilmiştir. 17.06.1998 günlü ve 23375 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, 'Bilgisayar Sistemi Bulunan Gümrük İdarelerinde Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönetmelik'in 28'nci maddesinde de eşyanın tesliminden sonra beyanın kontrolüne ilişkin uygulama esaslarına yer verilmiştir.

Geleneksel devletten e-devlete geçişin ardından kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve ticaretin hızlı yükselişiyle e-ticarete geçilmesi bunun ardından da e-ticaret kapsamında dış ticarete etkinlik ve verimliliğin artırılması amacıyla gümrüklerin modernizasyonunun sağlanması üzerine kurulmuş bu çalışmanın sonucunda otomasyona geçiş sürecinde ve gelecekte üzerinde durulması gereken husular bu uygulamada açıklanılmaya çalışılmıştır.

Gümrüklerin başarılı geleceklerinin anahtarı, personelinin mesleki bilgi ve becerilerinin güncelleştirilmesi ve arttırılmasındadır. Bir çok idareler bilgi bazına göre idare edildiğinden, bilgi yönetim sistemi bilgisi olanlara ihtiyaç daha fazla olacaktır. Bilgisayar kullanılması gümrük memurları için önemli olup, bilgisayara

dayalı sistemlerle günlük faaliyetlerin izlenmesi ve idarenin çalışmalarının tamamlayıcı bir parçası olan enformasyon teknolojisinin uygulanabilmesi için şarttır.

Gümrük idarelerinin başlıca amaçlarından biri de, idarenin daha ekonomik ve etkili olmasını sağlamaktır. İşgücünde uzmanlaşmayı sağlamak yoluyla bu verimlilik artırılmaktadır.

E-gümrük, dış ticaret işlemlerinin şeffaf yapılmasını, dış ticaret işlemlerinde formalitenin ve bürokrasinin azalmasını, dış ticaret aktörlerinin işlemlerinin kısa zamanda gerçekleştirilebilmesini, vergi tahsilatlarının etkinliğini, gümrük idarelerinin zamandan kazanarak maliyetleri azaltmalarını, sınır kontrollerinin etkin ve verimli bir şekilde yapılmasını sağlayan e-devlet uygulamalarının en önemlisidir. Yakın zamanda bu alanda yapılan çalışmaların hızlandırılması başlıca hedeflerdendir.

KAYNAKÇA

I-KİTAPLAR

- Akdeniz, Yaman.: **İnternet Governence:Towards The Modernization of Policy Making Process İn Turkey**, İstanbul, Papatya Yayınları, Eylül 2003.
- Ateş, Hamza.: **Bilgi Çağında Kamu Yönetimi: Geleneksel Bürokrasiden Bilgiselleştirilmiş Bürokrasiye Geçiş**, I.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İzmit, Kocaeli Üniversitesi IIBF Yayını, 2002.
- Barutçugil, İsmet.: **Bilgi Yönetimi**, İstanbul, Kariyer Yayınları, Nisan 2002.
- Bozkurt, Veysel.: **Elektronik Ticaret**, İstanbul, Alfa Yayınları, Mayıs 2000.
- Civelek, M.Emre, Güçlü Edin Sözer.: **İnternet Ticareti:Yeni Ekososyal Sistem Ve Ticaret Noktaları**, İstanbul, Beta Yayınları, Nisan 2003.
- Çak, Murat.: **Dünya’da ve Türkiye’de Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi**, İstanbul,.İTO Yayınları ,Yayın No:2002-6, Şubat 2002.

- Department of Trade and Industry.: **Competitive Future : Building the Knowledge Driven Economy**, London, 1998.
- Erdal, Murat.: **Elektronik Devlet: E-Türkiye ve Kurumsal Dönüşüm**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2004.
- Eryılmaz, Bilal.: **Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2001.
- E-Devlet Paneli.: Editör: Murat Erdal , İstanbul, 15 Ekim 2003.
T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Faaliyet Raporu, Ankara, 2004.
- Gencay Şaylan.: **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, Imge Kitabevi, Ankara, 1995.
- Hortman Amir, Sifonis John.: **Ağa Hazır, Ekonomide Başarı Stratejileri**, İstanbul Haz:Kutluk Özyukay, Literatür Yayıncılık, , Ekim 2002.
- Özbay, Adem, Devrim Jan.: **E-Ticaret Rehberi**, İstanbul, Hayat Yayıncılık, Kasım 2000.
- Siegal, David.: **Şirketinizi Geleceğe Taşıyın: İnternet Topluluklarında İşletme Stratejisi**, Haz: Kutluk Özyukay, İstanbul, Literatür Yayıncılık, Mayıs 2001.

II – MAKALELER

- Akçin,Remzi.: “Yeni Gümrük Kanunu'nun Getirdikleri,” **Gümrük Dünyası Dergisi**, Ankara, sayı: 24, 2000.
- CIPFA, “**The Chartered Institute of Public Finance and Accounty, Cooparete Governence in Public Services**,” London, Mayıs 1994.
- Erdengi, Bora.: “Elektronik Ticaret ve Gümrük İdareleine Vergiler Açısından Muhtemel Etkileri,” **Gümrük Dünyası Dergisi**, Ankara, sayı.29, Nisan 2001.
- Eryılmaz,Bülent.: “Gümrüklerimizdeki Bazı Yapısal Sorunlar Ve Çözüm Yolları,” **Gümrük Dünyası Dergisi**, Ankara, sayı.43, Ocak 2003.
- Gökçelik, Cahit.: “Dış Ticarete Bilgisayarlı Gümrük İşlemleri,” **Gümrük Vakfı Yayını**, Ankara, 2003.
- Önyazıcı , Nurcan.: “Gümrük Otomasyonunda E-Gümrük İşlemleri ,” **Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını**,Ankara, sayı 49, Şubat 2004.
- Soysal, H. Cahit.: “Gümrükler Bilgisayarlaşmanın Neresinde?,” **Gümrük Müfettişleri Derneği Yayın Organı**, Ankara, sayı 28 , Mart 1999.

- “Dökümanların Elektronik Aktarımda Gelişmiş Bir Sistem Olarak EDİ: Teknik Uygulama ve Hukuksal Açıdan Bir İnceleme -2,” Ankara, sayı .30, Eylül 1999.
- “Gümrük Birliği ve Tam Üyeliğe Hazırlık Sürecinin Değerlendirilmesi, Dünya Gümrük Günü Etkinlikleri-2001,” İstanbul Paneli, **Gümrük Vakfı Yayını**, Ankara, 2001.
- “Dünya Gümrük Günü Etkinlikleri-İstanbul Paneli 2,” **Gümrük Vakfı Yayını**, Ankara 2001.
- “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü,” **Sayıştay Dergisi**, Ankara, sayı 49, Nisan 2004.
- TBD Kamu-Bib Çalışma Grubu 2; “E-Devlet : Ulusal Örgütlenme Kapsamında Toplumsal Katılım Yapıları,” Ankara, 2003.

- Çakal, Recep.: “Türkiye 2.Bilişim Şurası Taslak Raporuna İlişkin Dpt Değerlendirmesi,” 28 Nisan 2004, (Çevrimiçi) <http://www.bilisimsurasi.org.tr/>, 03 Aralık 2004.
- Dawes S.S., Bloniarz, P.A, Kelly K.L.: “Some Assembly Required: Building a Digital Government for the 21st Century. Report of a Multidisciplinary Workshop Held in October 1998,” (Çevrimiçi) <http://www.ctg.albany.edu/resources/abstract/abdfinalreport.html>, 02 Ekim 2004
- Demirel, İnci.: “Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Elektronik Ticaret ve Elektronik İmza Yasaları Hakkında Not, Elektronik Ticaret Genel Koordinatörlüğü,” (Çevrimiçi) www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/7.doc, 25 Ekim 2004.
- Erdoğan, Seyfettin.: “Makro Ekonomik Etkileri Açısından Yeni Ekonomi 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli Üniversitesi,” (Çevrimiçi) www.ceterisparibus.net, 07 Kasım 2004.
- Eser, Sevinç.: “Elektronik Ticarete Katma Deger Vergisi,” (Çevrimiçi) 07 Kasım 2004.
- Gregersen Birgitte, Björn Johnson.: “Learning Economies, Innovation Systems and European Integration,” (Çevrimiçi) <http://www.business.auc.dk/druid/conferences/winter1997/conf->

papers/birgbjor.pdf, 07 Aralık 2004.

- INET-TR, 2001, "İnternet Üzerinde Çalışan Devlet," (Çevrimiçi) <http://inet-tr.org.tr/inetconf7/bildiriler/69.doc>, 09 Kasım 2004.
- Öktem Bahri.: "Gümrüğün önemi azalıyor mu?," (Çevrimiçi) <http://gumyonder.gumruk.gov.tr/baskan.htm>, 05 Eylül 2004.
- Özel, Çağlar.: "Kamu Yönetimi Ve Hukuk Ekseninde E-Noterlik," (Çevrimiçi) <http://turk.internet.com/haber/yazigoster>. Erişim Tarihi 27 Ekim 2004.
- Sen, Patrick, v.d.: "The Internet And The Future Of Democratic Governance:Internet Policy Institute, " (Çevrimiçi) <http://www.internetpolicy.org/>, 15 Kasım.2004.
- Tanrıveri E. Alp.: "ABD'ye Yapılacak Gıda İhracatı İle İlgili Yeni Uygulama, " (Çevrimiçi) <http://www.igeme.org.tr/tur/arge/abdgumruk.htm>, 15 Şubat 2005.
- Tedesch, Bob.: "Real Force İn E-Commerce Is Business-To-Business Sales, Ocak, 1999, " (Çevrimiçi) <http://www.nytimes.com/library/tech/99/01/cyber/commerce/05commerce.html> 22 Kasım 2004.
- Uçkan, Özgür.: "E-Devlet, E-Demokrasi Ve E-Yönetişim Modeli: Bir İlkesel Öncelik olarak bilgiye erişim özgürlüğü, " VIII. türkiye'de internet konfransı, 19-21 aralık 02 , (Çevrimiçi) <http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/166.doc>, 18 Aralık 2004.
- Yanık, Levent.: "Değişimin Rotası E-Türkiye," (Çevrimiçi) <http://www.>

teknoturk.org /docking /yazarlar/levent.yanik.htm 29 Ağustos
2005

Walsh, James.: "Customs Administration Modernization: The Role Of IMF
Technical Assistance, Workshop On Technical Assistance And
Capacity Building İn Trade Facilitation," (Çevrimiçi)
.www.wto.org/english/tratop, 06 Ocak 2005.

III -DİĞER KAYNAKLAR

ABD Resmi Gümrük Sitesi:

- (Çevrimiçi) http://www.cbp.gov/xp/cgov/newsroom/press_releases/archives/legacy/2002/22002/02072002.xml, 05 Kasım 2004.
- (Çevrimiçi) <http://www.customs.gov/csif.htm>, 10 Kasım 2004.
- (Çevrimiçi) <http://www.customs.gov/xp/cgov/toolbox/about/modernization/> 25 Mayıs 2005.

ABD Gıda ve İlaç İdaresi Resmi Sitesi: (Çevrimiçi) <http://www.fda.gov/oc/initiatives/reports/priorities2004html#Part1>, 17 Şubat 2005.

ABD Devlet Basımevi Resmi Sitesi:

(Çevrimiçi) http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=2004_register&docid=fr17au04-6.pdf, 12 Ocak 2005.

Avrupa Birliği Elektronik Ticaret Web Sitesi: (Çevrimiçi) <http://www.Ispo.cec.be/ecommerce>, 01 Mart 2005.

Almanya Resmi Gümrük Sitesi: (Çevrimiçi) http://www.zoll-d.de/english_version/index.html, 19 Şubat 2005.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Gümrük Sitesi: (Çevrimiçi) http://www.abgs.gov.tr/up2003/up_files/doc/IV-25.doc, 19 Nisan 2005.

Avrupa Birliği Resmi Gümrük Sitesi:

- Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_strategy/index_en.htm, 27 Nisan 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/e-customs_initiative/index_en.htm, 18 Nisan 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/ecustoms_initiative/operational_issues/index_en.htm, 22 Nisan 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/index_en.htm#auth_eco, 05 Nisan 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/prearrival_predeparture/index_en.htm, 09 Mayıs 2005
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/index_en.htm, 16  ubat 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/transport/air/safety/safety_en.htm, 15 Ocak 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/transport/air/safety/doc/prn_joint_declaration_en.pdf, 27 Temmuz 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/security/index_en.htm, 15 Nisan 2005.
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/ss/index_en.htm, 27  ubat 2005
- ( evrimi i) http://europa.eu.int/comm/transport/maritime/ss/custom_guide_en.htm 29 Nisan 2005.

- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/marcopolo/index_en.htm, 30 Temmuz 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/transport/intermodality/overview/policy_en.htm, 15 Şubat 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/policy_issues/trade_facilitation/index_en.htm, 15 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/customs_2007/index_en.htm, 27 Nisan 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/resources/documents/working_structures_en.pdf, 30 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/common/consultations/customs/article_1507_en.htm, 19 Kasım 2004.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/cooperation_programmes/key_policies/community_interests/index_en.htm, 15 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/cooperation_programmes/key_policies/results_infrastructure/index_en.htm, 12 Mart 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_custom/customs/customs_controls/risk_management/index_en.htm, 28 Nisan 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/index_en.htm, 15 Ocak 2005.

- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/commission_initiatives/index_en.htm, 22 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/drugs_precursors/index_en.htm, 22 Mayıs 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/index_en.htm. 15 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/analytical_methods/index_en.htm, 22 Mart 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/custom_laboratories/networking_quality/index_en.htm, 22 Mart 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/cultural_goods/index_en.htm, 20 Mart 2005.
- (Çevrimiçi) http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/customs/customs_controls/port_airport/index_en.htm, 19 Ocak 2005.

Birleşmiş Milletler Resmi Gümrük Sitesi:

- (Çevrimiçi) <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1981&lang=1>, 30 Mart 2005.
- (Çevrimiçi) <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1979&lang=1>, 30 Mart 2005.

- (Çevrimiçi) <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1983&lang=1>, 30 Mart 2005.

Birleşmiş Milletler Gümrük Otomasyon Sistemi Projesi Resmi Web Sitesi.:

(Çevrimiçi) <http://www.asyncuda.org/project.asp> 17 Ocak 2005.

Dünya Bankası Resmi Gümrük Sitesi:

- (Çevrimiçi) <http://www1.worldbank.org/publicsector/egov>
- Worldbank Group, "Studies of e-Government." (Çevrimiçi) <http://www1.worldbank.org/publicsector/egov/egovstudies.htm>, 07 Nisan 2005.

Dünya Gümrük Örgütü Resmi Web Sitesi.:

- (Çevrimiçi) http://www.wcoomd.org/ie/en/topics_issues/customsmernizationintegrity/surve_e.htm#EDI%20systems%20leading%20up%20to%20
- http://www.wcoomd.org/ie/en/topics_issues/customsmernizationintegrity/surve_e.htm#EDI%20systems%20leading%20up%20to%20ACROSS 15 Nisan 2004.

Dünya Ticaret Örgütü Resmi Web sitesi:

- (Çevrimiçi) www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/wkshop_2001/soysaol.doc, 22 Haziran 2005
- (Çevrimiçi) http://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_overview2001_e.htm#top, 22 Haziran 2005

- (Çevrimiçi) http://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/intergov_e.htm, 22 Haziran 2005.

Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu Resmi Web Sitesi.: (ETKK) Hukuk Çalışma Grubu Raporu, 1998, (Çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr/raporlar/hukuk.htm>, 15 Mart 2005.

Elektronik Ticaret Terimler Sözlüğü.: (Çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr/kutuphane/sozluk.htm>, 02 Nisan 2005.

ETKK Rapor Özeti 2003.: (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/e-ticaret/e-ticaret-kutuphanesi/005a1.html>, 05.Kasım.2004.

Fransa Resmi Gümrük Sitesi: (Çevrimiçi) <http://www.douane.gouv.fr/Listetheme.asp?cusnum=566>, 17 Ocak 2005.

Filipinler Resmi Gümrük Sitesi: (Çevrimiçi) <http://www.philippinecustomscs.htm>, 22 Şubat 2005.

Küresel Bilgi Altyapı Komisyonu.: (Çevrimiçi) <http://www.giic.org/focus/ecommerce/>, 12 Nisan 2004.

İngiltere Resmi Gümrük Sitesi.: (Çevrimiçi) <http://www.Hmce.gov.uk/channelsPortalWebApp/channelsPortalWebApp.portal> 30 Mayıs 2005

İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği.: (Çevrimiçi) <http://www.igmd.org/gumruktarihce.asp>, 12 Şubat 2005.

OECD Bilgi ve İletişim Politikaları.: (Çevrimiçi) <http://www1.oecd.org/error.htm>, 22 Mart 2005.

Singapur Resmi Gümrük Sitesi.: (Çevrimiçi)
<http://www.customs.gov.sg/index.html>: 30 Nisan 2005.

TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. E-Ticaret Genel Koordinatörlüğü Resmi Web Sitesi.: (Çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr/raporlar/teknik.htm>- 15 Şubat 2005.

TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi.: (Çevrimiçi)
www.dtm.gov.tr/ 19 Mart 2005.

TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi:

- (Çevrimiçi) <http://www.igeme.org.tr/tur/atn/atn.htm>, 22 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) <http://www.igeme.org.tr/TUR/atn/etsop.pdf>, Türkiye İçin E-Ticarete Geçiş Durum Değerlendirmesi ve Pilot Uygulama Projesi, İGEME, 1999, 22 Ocak

Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı Resmi Web Sitesi.: (Çevrimiçi) <http://www.tosyov.org.tr/tr/proje/tss.htm>, 22 Mayıs 2005.

T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Resmi Web Sitesi.: (Çevrimiçi) http://www.gumruk.gov.tr/Content.aspx?cT=0&cId=0_0_0_1, 20 Kasım 2004.
<http://www.customs-edi.gov.tr/>, 30 Kasım 2004

Uluslararası Para Fonu Resmi Gümrük Sitesi.: (Çevrimiçi) <http://www.imf.org/>, 22 Ocak 20005.

Uluslararası Gümrük müşavirleri topluluğu Federasyonu Resmi Web Sitesi.: (Çevrimiçi) <http://www.ifcba.org/> 10 Temmuz 2005.

Uluslararası Nakliyeciler Derneği Resmi Web Sitesi.: (Çevrimiçi) <http://www.und.org.tr/ab/ABPostasibulten05.htm>, 05 Ocak 2005.

Bilgisayar Sistemi Bulunan Gümrük İdarelerinde Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönetmelik, (Çevrimiçi) <http://www.geocities.com/CapitolHill/Senate/4950/bs.htm>, 17 Şubat 2005

- (Çevrimiçi) <http://www.bilisimsurasi.org.tr> 27 Ekim 2004.
- (Çevrimiçi) www.bilten.metu.edu.tr, 30 Mart 2005.
- (Çevrimiçi) <http://www.cisco.com/tr/eletters/edevlet/internet.htm>, 22 Ocak 2005.
- (Çevrimiçi) <http://www.c4group.net/> , 11 Nisan 2005.
- (Çevrimiçi) <http://digitaldividenetwork.org> 10,2004[http://www.danismend.com/konular/yeniekonomi/YENI%20EKO-TICARET %20NOKTALARI-1.htm](http://www.danismend.com/konular/yeniekonomi/YENI%20EKO-TICARET%20NOKTALARI-1.htm) , 19 Şubat 2005
- (Çevrimiçi) www.ecommerce.gov The Emerging Digital Economy-II

- (Çevrimiçi) <http://www.edevlet.net/eAvrupa.htm>, 17 Nisan 2005.
- (Çevrimiçi) www.ispo.cec.be/ecommerce Electronic Commerce- An Introduction, 15 Ağustos 2005.
- (Çevrimiçi) <http://kurul.ubak.gov.tr> 15 Kasım 2004.
- Tükenmez Mak. Müh. İşletme Yönetimi, Bilişim, AB Ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı planlama grubu , Bilişim Zirvesi 2001, (Çevrimiçi) http://enoter_hukuk.tripod.com/ic-edevlet.htm Erişim Tarihi 19.11.2004.
- "What is the Definition of a Digital Signature? Digital Signature Law and Regulations, " (Çevrimiçi) <http://www.ss.ca.gov/digsig/digsigfaq.htm>13-, 17 Nisan 2005.
- “Gümrüklerde Akıllı Kart Dönemi,” Dünya Gazetesi 16.03.2004, (Çevrimiçi) www.dunya-gazete.com.tr/ 15.01.2005